

M A R T. M E D I T E R

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Διπλωματική Εργασία : «Περιφερειακές Αιχμότητες στην Νήσο της Κύπρου και οι Προοπτικές μείωσης τους μετά την Ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση»

ΤΟΜΟΣ Ι

**Φοιτητές: Παλληγκόρης Νικόλαος, Τσολκουνδρά Δάφνη
Επιβλέπων Καθηγητής : Δρ. Άγγελος Κότιος**

Βόλος, 2004

Στους Γονείς μας,

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 4236/1 v.1
Ημερ. Εισ.: 21-12-2004
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
2004
ΠΑΛ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους όσους συνέβαλαν στην πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας. Ιδιαίτερως, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον επιβλέποντά μας, κύριο Δρ. Άγγελο Κότιο, για την εξαιρετικά πολύτιμη καθοδήγηση του.

Επίσης, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε και τον κύριο Δρ. Γιώργο Πετράκο, συνεπιβλέποντα, καθώς και τον κύριο Δρ. Βύρωνα Κοτζαμάνη για τις πολύτιμες παρατηρήσεις και διορθώσεις τους.

Επιπροσθέτως, ευχαριστούμε θερμά τους συμφοιτητές μας για τις πολύτιμες συμβουλές τους καθώς και την κυρία Λώρα Σάρδου, υπάλληλο του γραφείου προγραμματισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κύριο Κώστα Φυσεντζίδη, καθώς και όλο το προσωπικό και τους καθηγητές του τμήματος για την συνεργασία τους.

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

- ΑΕΠ** : Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΑΕγχΠ : Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΤΗΚ : Αρχή Τηλεπικοινωνιών Κύπρου
ΕΕ : Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΠ : Ενιαίο Έγγραφο Προγραμματισμού
Ε/Κ : Ελληνοκύπριοι
ΕΚ : Ευρωπαϊκός Κανονισμός
ΕΚΤ : Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο
ΕΤΕ : Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΤΠΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΣΑ : Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης
ΔΝΤ : Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΗΠΑ : Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΜΑΔ : Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης
ΜΜΕ : Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΟΗΕ : Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ : Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Σ.Α.Α. : Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης
Τ/Κ : Τουρκοκύπριοι
ECU : European Currency Unit
FY : Financial Year
MEDA : The Euro - Mediterranean Partnership
UNDP : United Nations Development Program
UNFICYP : United Nations Peacekeeping Force in Cyprus
USAID : United States AID

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Πληθυσμός τέλος χρόνου.....	65
Πίνακας 2: Μεταβολές πληθυσμού	67
Πίνακας 3: Γονιμότητα	69
Πίνακας 4: Θνησιμότητα	69
Πίνακας 5: Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής.....	72
Πίνακας 6: ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές	74
Πίνακας 7: ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές.....	75
Πίνακας 8: Κατανομή ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς, ανά τομέα οικονομίας	76
Πίνακας 9: Κατανομή ΑΕγχΠ σε ποσοστά, ανά τομέα οικονομίας	77
Πίνακας 10: ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε τρέχουσες τιμές	79
Πίνακας 11: Ποσοστό πληθωρισμού 80	
Πίνακας 12: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός	81
Πίνακας 13: Ποσοστό απασχολούμενων ανά τομέα οικονομίας.....	83
Πίνακας 14: Ποσοστά ανεργίας και εγγεγραμμένοι άνεργοι.....	84
Πίνακας 15: Δημόσια Οικονομικά – έσοδα και δαπάνες	86
Πίνακας 16: Δημόσια Οικονομικά – καθαρός δανεισμός	87
Πίνακας 17: Δημόσια Οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα	88
Πίνακας 18: Ακαθάριστη αξία γεωργικής παραγωγής σε τρέχουσες τιμές.....	94
Πίνακας 19: Απασχόληση στον πρωτογενή τομέα	95
Πίνακας 20: Εξαγωγές κύριων γεωργικών προϊόντων	97
Πίνακας 21: Απασχόληση στον δευτερογενή τομέα	99
Πίνακας 22: Κύρια προϊόντα εγχώριων εξαγωγών.....	101
Πίνακας 23 : Εισαγωγές – εξαγωγές.....	90
Πίνακας 24: Εμπορικό ισοζύγιο	92
Πίνακας 25: Έσοδα από τον τουρισμό	103
Πίνακας 26: Αφίξεις τουριστών.....	104
Πίνακας 27: Καταλύματα	105
Πίνακας 28 : Κλίνες.....	106
Πίνακας 29: Απασχολούμενοι	107
Πίνακας 30: Καθαρό Ποσοστό πληρότητας.....	108
Πίνακας 31 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία	109
Πίνακας 32 : Νοσοκομειακές κλίνες	110
Πίνακας 33 : Προσωπικό υγείας.....	112
Πίνακας 34 : Αναλογίες ατόμων ανά προσωπικό και κλίνες.....	113
Πίνακας 35: Τηλεπικοινωνίες	115
Πίνακας 36: Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών	117
Πίνακας 37 : Μαθητές ανά δάσκαλο	120
Πίνακας 38: Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	122
Πίνακας 39: Πληθυσμός ανά χώρα της ΕΕ-25 και ποσοστό επί του συνόλου.....	124
Πίνακας 40: Μεταβολές πληθυσμού	126
Πίνακας 41 : Βρεφική θνησιμότητα	128
Πίνακας 42 : Προσδοκώμενη Διάρκεια Ζωής	129
Πίνακας 43: ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές.....	131

Πίνακας 44: Ποσοστό πληθωρισμού	132
Πίνακας 45 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός	134
Πίνακας 46: Ποσοστό απασχολούμενων ανά τομέα οικονομίας.....	134
Πίνακας 47: Εγγεγραμμένοι άνεργοι	137
Πίνακας 48: Ποσοστά ανεργίας.....	138
Πίνακας 49: Νοσοκομειακές κλίνες	139
Πίνακας 50: Μαθητές ανά δάσκαλο στην δημοτική εκπαίδευση	140
Πίνακας 51 : Συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία	142
Πίνακας 52 : Αύξηση Πληθυσμού και Τάσεις Προαστιοποίησης στην Κύπρο	152
Πίνακας 53 : Μεταβολή Αστικού και Περιαστικού Πληθυσμού ανά Περιοχή, 1982-2001	154
Πίνακας 54 : Κατανομή Πληθυσμού, 2001	155
Πίνακας 55 : Αύξηση Πληθυσμού στις Παράκτιες Περιοχές στην Κύπρο 1982-2002.	156
Πίνακας 56 : Ανάπτυξη κατά μήκος των Ακτών	158
Πίνακας 57 : Πληθυσμός των περιοχών της υπαίθρου του Στόχου 2	162
Πίνακας 58 : Πληθυσμιακές μεταβολές των περιοχών της υπαίθρου του Στόχου 2.....	163
Πίνακας 59 : Πληθυσμιακή σύνθεση της αστικής περιοχής του Στόχου 2	171

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Πληθυσμός τέλος χρόνου	66
Διάγραμμα 2: Πληθυσμός των δύο κοινοτήτων (%) το 2002.....	66
Διάγραμμα 3 : Μεταβολές πληθυσμού – ετήσιο ποσοστό αύξησης.....	68
Διάγραμμα 4: Μεταβολές πληθυσμού – ποσοστό φυσικής αύξησης.....	68
Διάγραμμα 5 : Γονιμότητα – ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας.....	70
Διάγραμμα 6 : Γονιμότητα – συνολικό ποσοστό γονιμότητας.....	70
Διάγραμμα 7 : Θνησιμότητα – ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας.....	71
Διάγραμμα 8 : Θνησιμότητα – ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας.....	72
Διάγραμμα 9 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής – άντρες	73
Διάγραμμα 10 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής – γυναίκες	73
Διάγραμμα 11 : ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές.....	75
Διάγραμμα 12 : ΑεγχΠ σε τρέχουσες τιμές.....	76
Διάγραμμα 13 : Κατανομή ΑΕγχΠ σε ποσοστά, ανά τομέα οικονομίας – Ελληνοκύπριοι	77
Διάγραμμα 14 : Κατανομή ΑΕγχΠ σε ποσοστά, ανά τομέα οικονομίας – Τουρκοκύπριοι	78
Διάγραμμα 15 : ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε τρέχουσες τιμές.....	79
Διάγραμμα 16 : Ποσοστό πληθωρισμού.....	80
Διάγραμμα 17 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός.....	81
Διάγραμμα 18 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός ως ποσοστό του συνολικού	82
Διάγραμμα 19 : Ποσοστό (%) του απασχολούμενου πληθυσμού ανά τομέα οικονομίας.....	83
Διάγραμμα 20 : Άνεργοι σε χιλιάδες.....	85
Διάγραμμα 21 : Ποσοστό ανεργίας	85
Διάγραμμα 22 : Δημόσια Οικονομικά - έσοδα	86
Διάγραμμα 23 : Δημόσια Οικονομικά - δαπάνες.....	87
Διάγραμμα 24 : Δημόσια Οικονομικά – καθαρός δανεισμός.....	88
Διάγραμμα 25 : Δημόσια Οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα	89
Διάγραμμα 26 : Δημόσια Οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕγχΠ.....	89
Διάγραμμα 27 : Διαχρονική εξέλιξη της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής.....	95
Διάγραμμα 28 : Απασχόληση στο γεωργικό τομέα διαχρονικά	96
Διάγραμμα 29 : Απασχολούμενοι ως ποσοστό στον επικερδώς απασχολούμενο πληθυσμό.....	96
Διάγραμμα 30 : Εξαγωγές γεωργικών προϊόντων διαχρονικά	97
Διάγραμμα 31 : κατανομή εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων το έτος 2001-ελληνοκύπριοι.....	98
Διάγραμμα 32 : κατανομή εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων το έτος 2001-τουρκοκύπριοι.....	98
Διάγραμμα 33 : Απασχόληση στον τομέα μεταποίησης.....	100
Διάγραμμα 34 : Εγχώριες εξαγωγές κύριων μεταποιημένων προϊόντων	101
Διάγραμμα 35 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων	102
Διάγραμμα 36 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων το 2001 (%)..	102
Διάγραμμα 37 : Εισαγωγές	90

Διάγραμμα 38 : Εξαγωγές.....	91
Διάγραμμα 39 : Εμπορικό ισοζύγιο	92
Διάγραμμα 40 : Ποσοστό εξαγωγών ως προς εισαγωγές	93
Διάγραμμα 41 : Έσοδα από τον τουρισμό.....	104
Διάγραμμα 42 : Αφίξεις τουριστών.....	105
Διάγραμμα 43 : Τουριστικά καταλύματα	106
Διάγραμμα 44 : Κλίνες τουριστικών καταλυμάτων	107
Διάγραμμα 45 : Απασχολούμενοι.....	108
Διάγραμμα 46 : Ποσοστό πληρότητας.....	109
Διάγραμμα 47 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία.....	110
Διάγραμμα 48 : Νοσοκομειακές κλίνες ανά νοσοκόμο	111
Διάγραμμα 49 : Νοσοκομειακές κλίνες.....	111
Διάγραμμα 50 : Προσωπικό υγείας	112
Διάγραμμα 51 : Άτομα ανά ιατρό.....	113
Διάγραμμα 52 : Άτομα ανά οδοντίατρο.....	114
Διάγραμμα 53 : Άτομα ανά νοσοκόμο.....	114
Διάγραμμα 54 : Άτομα ανά νοσοκομειακή κλίνη.....	115
Διάγραμμα 55 : Σταθερή τηλεφωνία	116
Διάγραμμα 56 : Κινητή τηλεφωνία.....	116
Διάγραμμα 57 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών – δημοτική εκπαίδευση.....	118
Διάγραμμα 58 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών – μέση εκπαίδευση.....	118
Διάγραμμα 59 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών – τριτοβάθμια εκπαίδευση	119
Διάγραμμα 60 : Μαθητές ανά δάσκαλο – προδημοτική εκπαίδευση	120
Διάγραμμα 61 : Μαθητές ανά δάσκαλο – δημοτική εκπαίδευση	121
Διάγραμμα 62 : Μαθητές ανά δάσκαλο – μέση εκπαίδευση	121
Διάγραμμα 63 : Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	123
Διάγραμμα 64 : Ποσοστό πληθυσμού επί του συνολικού	125
Διάγραμμα 65 : Μεταβολές πληθυσμού – ετήσιο ποσοστό αύξησης.....	127
Διάγραμμα 66 : Μεταβολές πληθυσμού – ποσοστό φυσικής αύξησης.....	127
Διάγραμμα 67 : Βρεφική θνησιμότητα.....	128
Διάγραμμα 68 : Προσδοκώμενη Διάρκεια Ζωής – Άντρες	130
Διάγραμμα 69 : Προσδοκώμενη Διάρκεια Ζωής – Άντρες	130
Διάγραμμα 70 : Ποσοστά πληθωρισμού.....	133
Διάγραμμα 71 : Ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα οικονομίας.....	135
Διάγραμμα 72 : Ποσοστό απασχολούμενων στον δευτερογενή τομέα οικονομίας	136
Διάγραμμα 73 : Ποσοστό απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα οικονομίας.....	137
Διάγραμμα 74 : Ποσοστό ανεργίας	138
Διάγραμμα 75 : Νοσοκομειακές κλίνες.....	140
Διάγραμμα 76 : Μαθητές ανά δάσκαλο στην δημοτική εκπαίδευση	141
Διάγραμμα 77 : Συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία	143
Διάγραμμα 78 : Ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού (1982-2001).....	153
Διάγραμμα 79 : Μεταβολή αστικού και περιαστικού πληθυσμού	154
Διάγραμμα 80 : Κατανομή πληθυσμού το 2001	155
Διάγραμμα 81 : Ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού (1982-2002).....	157
Διάγραμμα 82 : Πληθυσμιακές μεταβολές των περιοχών της υπαίθρου του Στόχου 2	163

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	2
ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ	3
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ	4
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	6
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	17
1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ	17
2. ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	18
3. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ	19
4. ΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΣΥΝΟΡΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ	21
5. ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ	23
6. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	26
7. ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ	33
1. ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	33
Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	33
Β. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	35
Γ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	39
Δ. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	40
Ε. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	41
ΣΤ. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	43
ΣΤ.1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	43
ΣΤ.2. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	44
Ζ. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	47
Η. ΥΓΕΙΑ	47
Θ. ΕΡΕΥΝΑ	48
Ι. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ	49
ΙΑ. ΠΑΙΔΕΙΑ	50
2. ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	52
Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	52
Β. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	54
Γ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	56
Δ. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	57
Ε. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	58
ΣΤ. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	59
ΣΤ.1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	59
ΣΤ.2 ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	60
Ζ. ΥΓΕΙΑ	60
Η. ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	61
Θ. ΠΑΙΔΕΙΑ	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΕΔΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΗ ΒΑΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ	63
I. ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ – ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	65
A. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	65
A.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	65
A.2. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	65
A.3. ΔΕΙΚΤΕΣ	67
A.3.1. ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	67
A.3.2. ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑ – ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ	69
A.3.3. ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΖΩΗΣ	72
B. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	74
B.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	74
B.2. ΑΕΠ	74
B.2.1. ΑΕΠ	74
B.2.2. Α.Εγχ.Π	75
B.2.3. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΑΕγχΠ	76
B.2.4. ΑΕΠ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ	78
B.3. ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	80
B.4. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	81
B.4.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	81
B.4.2. ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	82
B.5. ΑΝΕΡΓΙΑ	84
B.6. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ	86
B.6.1. ΕΣΟΔΑ – ΔΑΠΑΝΕΣ	86
B.6.2. ΚΑΘΑΡΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ	87
B.6.3. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ	88
Γ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	90
Γ.1. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ – ΕΞΑΓΩΓΕΣ	90
Γ.2. ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ	91
Δ. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	93
Δ.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	93
Δ.2. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	94
Δ.2.1. ΠΑΡΑΓΩΓΗ	94
Δ.2.3. ΕΞΑΓΩΓΕΣ	97
Ε. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	99
Ε.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	99
Ε.2. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	99
Ε.3. ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	100
ΣΤ. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	103
ΣΤ.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	103
ΣΤ.2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	103
ΣΤ.2.1. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	103
ΣΤ.2.1.1. ΓΕΝΙΚΑ	103
ΣΤ.2.1.2. ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	104
ΣΤ.2.2. ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	105

Z. ΥΓΕΙΑ	109
Z.1. ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ.....	109
Z.2. ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΕΣ ΚΑΙΝΕΣ.....	110
Z.3. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΥΓΕΙΑΣ.....	112
Z.4. ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΑΝΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΙΝΕΣ.....	113
H. ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ.....	115
Θ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	117
Θ.1. ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ	117
Θ.2. ΜΑΘΗΤΕΣ ΑΝΑ ΔΑΣΚΑΛΟ	119
Θ.3. ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	122
2. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ – ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ – ΒΟΡΕΙΑ ΚΥΠΡΟΣ... 124	
Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	124
Α.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	124
Α.2. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	124
Α.3. ΔΕΙΚΤΕΣ	126
Α.3.1. ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	126
Α.3.2. ΒΡΕΦΙΚΗ ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ	128
Α.3.3. ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΖΩΗΣ	129
Β. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	131
Β.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	131
Β.2. ΑΕγγΠ.....	131
Β.3. ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ.....	132
Β.4. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	133
Β.4.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	133
Β.4.2. ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	134
Β.5. ΑΝΕΡΓΙΑ.....	137
Γ. ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΣ.....	139
Γ.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	139
Γ.2. ΥΓΕΙΑ	139
Γ.3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	140
Γ.4. ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	142
3. ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ	144
Α. ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	144
Α.1. ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	144
Α.2. Ο ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ	146
Α.3. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ	148
Α.4. ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ	149
Α.5. ΤΑΣΕΙΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ.....	152
Α.6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ - ΥΠΑΙΘΡΟΥ	159
Β. ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΤΟΧΟ 2.....	160
Β.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	160
Β.2. ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	161
Β.2.1. ΓΕΝΙΚΑ	161
Β.2.2. ΦΥΣΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ – ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ.....	162

B.2.3. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	162
B.2.4. ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	164
B.2.5. ΔΟΜΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	164
B.2.6. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – ΑΝΕΡΓΙΑ	166
B.2.7. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	168
B.2.8. ΥΠΟΔΟΜΕΣ	168
B.3. ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ.....	169
B.3.1. ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΜΕΝΗ ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	169
B.3.2. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ	170
B.3.3. ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	172
B.3.4. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – ΑΝΕΡΓΙΑ	172
B.3.5. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	173
B.3.6. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ	173
B.3.7. ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ	174
Γ. ΕΔΑΦΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ.....	175
4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	176
Α. ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ - ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	176
Β. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ–ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ–ΒΟΡΕΙΑ ΚΥΠΡΟΣ..	183
Γ. ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ.....	187
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο – ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ	
ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ.....	189
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	189
2. ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	189
Α. ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ	190
Β. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	191
Γ. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	192
3. ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	193
Α. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ 2004-2006	193
Α.1. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ.....	193
Α.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ.....	193
Α.3. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ.....	194
Α.3.1. ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ	194
Α.3.2. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	195
Α.3.3. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΠΡΟΩΘΗΣΗ	
ΙΣΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ	195
Α.3.4. ΙΣΟΡΡΟΠΗ ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	196
Α.3.5. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ	
ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ.....	196
Α.3.6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	197
4.ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ	
ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ	198
Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	198
Α.1. ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	198
Α.2. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ	
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΩΣ ΜΕΛΟΣ	200
Β. ΕΝΙΑΙΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΟΧΟ 2.....	201

B.1. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ.....	201
B.2. ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ.....	202
B.2.1. ΔΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ.....	202
B.2.2. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ.....	202
B.2.3. ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΜΕΝΗ ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ.....	203
B.3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΔΙΩΞΗ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	203
B.4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ.....	204
B.4.1. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1 – ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ.....	204
B.4.2. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2 – ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΜΕΝΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ.....	205
B.4.3. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3 – ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ.....	205
B.4.4. ΚΟΙΝΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	206
Γ. ΕΝΙΑΙΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΟΧΟ 3.....	208
Γ.1. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ.....	208
Γ.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ.....	208
Γ.3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΔΙΩΞΗ.....	209
Γ.4. ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	210
Δ. ΕΝΙΑΙΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΙΕΙΑ 2004-2006.....	212
Δ.1. ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΡΑΣΗΣ.....	212
Δ.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	212
Ε. ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ.....	213
Ε.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	213
Ε.2. ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ.....	214
Ε.2.1. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	214
Ε.2.1.1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	214
Ε.2.2. ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	215
Ε.2.2.1. ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ.....	215
Ε.2.3.2. ΛΙΜΑΝΙΑ.....	216
Ε.2.3.3. ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΕΣ.....	216
Ε.3. ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ - ΤΟΜΕΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	217
Ε.3.1. ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΗΣ.....	217
Ε.3.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	217
ΣΤ. ΣΧΕΔΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2004-2006.....	219
ΣΤ.1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	219
5. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....	220
5.1. INTERREG III Α.....	220
6. ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ-USAID.....	222
6.1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	222
6.1.1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ 2004 (FY 2004 Program):.....	222

6.1.2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ 2005 (FY 2005 Program):	223
7. ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ	226
7.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	226
7.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.....	226
7.3. ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΓΑΘΩΝ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ	228
7.3.1. ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ	228
7.3.2. ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΠΑΦΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ – ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ	229
7.3.2.1. ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΟ ΜΗΤΡΩΟ Φ.Π.Α.....	230
7.3.2.2. ΣΧΕΔΙΟ ΠΩΛΗΣΗΣ ΑΓΑΘΩΝ ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΣΕ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ	231
7.3.2.3. ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΑΓΑΘΩΝ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΔΑΣΜΩΝ	232
7.3.2.4. ΕΠΙΒΟΛΗ ΜΗΔΕΝΙΚΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ Φ.Π.Α. ΣΕ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΙΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΡΑΜΜΗ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΜΗ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	233
7.4. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ ΓΙΑ ΔΙΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	234
7.4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	234
7.4.2. ΕΡΓΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ	234
7.4.3. ΕΡΓΟΛΑΒΙΕΣ – ΥΠΕΡΓΟΛΑΒΙΕΣ	234
7.4.4. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	235
7.4.5. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ	235
7.4.6. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΠΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ.....	235
7.4.7. ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΜΕ ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ	236
7.4.8. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ ΣΕ ΕΚΛΟΓΕΣ	236
7.4.9. ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ.....	236
7.4.10. ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ.....	237
7.4.11. ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΓΟΔΟΣΙΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ	237
7.4.12. ΜΕΤΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΥΣ.....	238
8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	239
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	241
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	244

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως κεντρικό στόχο τη διερεύνηση των προοπτικών ανάπτυξης του συνόλου της Κύπρου καθώς και μείωσης των περιφερειακών της ανισοτήτων μετά την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το νέο περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί μεγάλη πρόκληση για την Κυπριακή οικονομία, αλλά και για την κοινωνία της. Η περίοδος που διανύεται είναι πολύ σημαντική για την Κύπρο, καθώς μετά την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την 1^η Μαΐου του 2004, διαμορφώνεται το περιβάλλον για περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη, ευημερία των πολιτών αλλά και εύρεσης μίας λύσης στο πολιτικό της πρόβλημα. Η ένταξη αυτή εμπεριέχει όμως και κινδύνους όπως π.χ. στον οικονομικό τομέα λόγω της όξυνσης του ανταγωνισμού καθώς και στον πολιτικό σε περίπτωση άσκησης πιέσεων για μια μη λειτουργική και βιώσιμη λύση του Κυπριακού ή σε περίπτωση de facto ή de jure αναγνώρισης του παράνομου «Τουρκοκυπριακού Κράτους».

Το έναυσμα για την επιλογή του θέματος δόθηκε όχι μόνον από το γεγονός της ένταξης αλλά και από την έντονη συζήτηση που προκάλεσε το Σχέδιο Ανάν. Το σχέδιο αυτό περιείχε και μια σειρά από αναπτυξιακές προτάσεις και ειδικότερα για τη στήριξη του Βόρειου Τμήματος της νήσου. Οι προτάσεις αυτές θα αποτελούσαν έναν κεντρικό άξονα της παρούσας εργασίας. Η μη εφαρμογή όμως του Σχεδίου αυτού μετατόπισε το κέντρο βάρους της έρευνας στην ανάλυση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων του συνόλου της Κύπρου, στη συγκριτική παρουσίαση και ανάλυση αυτών καθώς και στις εγχώριες και Ευρωπαϊκές πολιτικές που ασκούνται για την ταχύτερη ανάπτυξη του νησιού.

Από μεθοδολογικής απόψεως κρίθηκε σκόπιμη καταρχάς η παρουσίαση και σχολιασμός μιας σειράς στατιστικών στοιχείων και δεικτών, τα οποία αποτυπώνουν την υφιστάμενη αναπτυξιακή κατάσταση τόσο στο Βόρειο όσο και στο Νότιο τμήμα της Κύπρου. Εν, συνέχεια επιχειρήθηκε μια σύγκριση της υφιστάμενης αναπτυξιακής κατάστασης στα δύο μέρη της Κύπρου. Σε ένα επόμενο βήμα συγκρίνονται οι βασικοί αναπτυξιακοί δείκτες των δύο μερών της νήσου με τους αντίστοιχους της ΕΕ και συνάγονται βασικά συμπεράσματα για τις προοπτικές σύγκλισης του νησιού.

Σε μια επόμενη ενότητα η ανάλυση εστιάζει σε ζητήματα αναπτυξιακής πολιτικής. Μετά τη συζήτηση για τους στόχους και τα μέσα της εγχώριας αναπτυξιακής πολιτικής, δίδεται ιδιαίτερη αναφορά στις Ευρωπαϊκές και άλλες διεθνείς δράσεις για την οικονομική στήριξη της Κύπρου.

Στη βάση όλων των παραπάνω μπόρεσαν να διατυπωθούν ορισμένα συμπεράσματα για το αναπτυξιακό μέλλον του νησιού.

Η πρωτοτυπία του θέματος έγκειται στο ότι η εργασία εξετάζει παράλληλα την αναπτυξιακή πορεία και των Ελληνοκυπρίων αλλά και των Τουρκοκυπρίων. Το εγχείρημα αυτό ήταν ιδιαίτερα δύσκολο λόγω των προβλημάτων που αντιμετώπισε η συγκέντρωση των στατιστικών στοιχείων και των άλλων απαραίτητων πληροφοριών για το κατεχόμενο τμήμα της νήσου. Παρόλα αυτά, κρίναμε πως η ανάλυση θα έπρεπε να αφορά στο σύνολο του νησιού και όχι μόνο στο τμήμα του που εντάχθηκε στην ΕΕ.

Ειδικότερα, η διάρθρωση της εργασίας έχει ως ακολούθως:

Το πρώτο κεφάλαιο είναι η παρούσα εισαγωγή. Το δεύτερο κεφάλαιο περιγράφει την ταυτότητα της Κύπρου και την προσδιορίζει στον χώρο, τον χρόνο αλλά και στην ιστορία την παλαιότερη και την σύγχρονη.

Το τρίτο κεφάλαιο εξετάζει τα βασικά διαρθρωτικά στοιχεία της Δημοκρατίας της Κύπρου, αλλά και της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας. Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι η ανίχνευση των δημογραφικών, οικονομικών και κοινωνικών τάσεων και της Δημοκρατίας της Κύπρου αλλά και της Τουρκοκυπριακής κοινότητας ώστε να είναι εφικτή η περαιτέρω σύγκριση και ανάλυση.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τρεις ενότητες. Στην πρώτη εξετάζεται η Κύπρος ως Ευρωπαϊκή περιφέρεια και πραγματεύεται τη σύγκριση βασικών δεικτών της Δημοκρατίας της Κύπρου, αλλά και της βόρειας Κύπρου, με τους αντίστοιχους της ΕΕ. Στην δεύτερη ενότητα επιχειρείται η σύγκριση των διαρθρωτικών στοιχείων των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων, ώστε να κατανοηθούν καλύτερα οι διαφορές τους, όπως επίσης και τα κοινά τους σημεία. Η τρίτη ενότητα περιλαμβάνει τον εντοπισμό των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων σε κάθε χωρική ενότητα ξεχωριστά.

Το πέμπτο κεφάλαιο έχει ως αντικείμενο τις πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης που αφορούν στην Κύπρο. Στο κεφάλαιο αυτό αναφέρονται οι σημαντικότερες πολιτικές ανάπτυξης που ασκούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, Διεθνείς οργανισμούς, τις ΗΠΑ

και την Τουρκία σε ολόκληρη την Κύπρο, αλλά και από το ελεύθερο νότιο τμήμα της Κύπρου στο βόρειο κατεχόμενο.

Τέλος, το έκτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την διεξαγωγή γενικών συμπερασμάτων για την Κύπρο. Η θέση της και οι προοπτικές της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η αξιολόγηση των πολιτικών που ασκούνται για την ανάπτυξή της αλλά και την δικαιοδική συνεργασία και οι προοπτικές της χώρας σε ένα κοινό πλαίσιο, παράλληλα με την Τουρκοκυπριακή κοινότητα, είναι τα θέματα που θίγονται σε αυτό το κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Η Κύπρος βρίσκεται στο βορειοανατολικό άκρο της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου και είναι το τρίτο σε μέγεθος νησί μετά τη Σαρδηνία και τη Σικελία. Έχει έκταση 9.251 τετραγωνικά χιλιόμετρα, μέγιστο μήκος 240 χιλιόμετρα και μέγιστο πλάτος 100 χιλιόμετρα. Η Κύπρος απέχει 800 χιλιόμετρα από την Ηπειρωτική Ελλάδα και 380 χιλιόμετρα από τη Ρόδο και την Κάρπαθο. Στα βόρεια της Κύπρου βρίσκεται η Τουρκία, η οποία απέχει μόνον 75 χιλιόμετρα από τις βόρειες ακτές της. Στα Ανατολικά είναι η Συρία (105 χιλιόμετρα) και στα νότια η Αίγυπτος (380 χιλιόμετρα). Η Κύπρος έχει βόρειο γεωγραφικό πλάτος 34°33' - 35°34' και ανατολικό γεωγραφικό μήκος 32°16' - 34°37'.

Από μορφολογικής άποψης, η Κύπρος μπορεί να υποδιαιρεθεί στις πιο κάτω μορφολογικές περιφέρειες:

- α) Το ορεινό σύμπλεγμα Τροόδους
- β) Τη βόρεια οροσειρά του Πενταδάκτυλου
- γ) Την κεντρική πεδιάδα
- δ) Τη λοφώδη περιοχή γύρω από το ορεινό σύμπλεγμα Τροόδους και
- ε) Τις παράκτιες πεδιάδες.

Το ορεινό συγκρότημα της νότιας οροσειράς καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του νοτιοδυτικού τμήματος και του κέντρου, ονομάζεται δε οροσειρά Τροόδους από την ομώνυμη ψηλότερη κορυφή (1.952 μέτρα), την κορυφή του κυπριακού Ολύμπου. Στην οροσειρά του Τροόδους βρίσκονται και τα περισσότερα δάση. Μεταξύ των δυο οροσειρών βρίσκεται η εύφορη πεδιάδα της Μεσαορίας που εκτείνεται από την περιοχή Μόρφου στα βορειοδυτικά μέχρι τις ανατολικές ακτές.

(<http://www.cyprus.gov.cy>)

2. ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η Κύπρος είναι παλαιότερη Βρετανική αποικία. Απέκτησε την ανεξαρτησία της τον Αύγουστο του 1960 και είναι κυρίαρχη Δημοκρατία με προεδρικό σύστημα διακυβέρνησης. Βάσει του Συντάγματος του 1960, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται με καθολική ψηφοφορία για περίοδο πέντε χρόνων. Για την άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει τους Υπουργούς που συγκροτούν το Υπουργικό Συμβούλιο και τον Κυβερνητικό Εκπρόσωπο.

Από τα μέσα του 1974 το Βόρειο τμήμα της, το οποίο αποτελεί το 37% της συνολικής έκτασης του νησιού, βρίσκεται υπό το παράνομο καθεστώς της Τουρκικής κατοχής. Η «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» (ΤΔΒΚ) ή παγκοσμίως «Turkish Republic of Northern Cyprus» (TRNC) διακηρύχθηκε μονομερώς ως κράτος και είναι αναγνωρισμένο μόνο από την Τουρκία και το Πακιστάν.

Το υπόλοιπο 63% της γεωγραφικής έκτασης της Κύπρου είναι υπό το καθεστώς της νόμιμης κυβέρνησης της Κύπρου και η επίσημη ονομασία του κράτους είναι «Δημοκρατία της Κύπρου» (Republic of Cyprus).

Ο πληθυσμός της Κύπρου ανέρχεται σε 906.400 κατοίκους (τέλος 2001), από τους οποίους 705.500 (77%) ανήκουν στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα συμπεριλαμβανομένων 9.000 περίπου Μαρωνιτών, Αρμενίων και Λατίνων, 211.200 (23%) στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα και από αυτούς οι 123.600 (14%) είναι τούρκοι έποικοι που κατοικούν στην Κύπρο. Στην απογραφή του πληθυσμού που έγινε το 1960, τα ποσοστά των διαφόρων κοινοτήτων ήταν τα ακόλουθα: Από σύνολο 572.707 κατοίκων, 447.901 ή 78,2% ανήκαν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα (οι Μαρωνίτες, Αρμένιοι και Λατίνοι επέλεξαν σύμφωνα με το σύνταγμα του 1960 να ανήκουν στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα), 103.822 ή 18,1% ήταν Τουρκοκύπριοι και 20.984 ή 3,7% ήταν ξένοι κυρίως Βρετανοί.

Οι Ελληνοκύπριοι είναι Χριστιανοί, ανήκουν στην Αυτοκέφαλη Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου και μιλούν την Ελληνική γλώσσα. Οι Τουρκοκύπριοι είναι Μουσουλμάνοι και μιλούν την Τουρκική γλώσσα. Οι Μαρωνίτες, οι Αρμένιοι και οι Λατίνοι, οι οποίοι σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1960 επέλεξαν να ενταχθούν στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα, ανήκουν σε άλλα Χριστιανικά θρησκευόμενα.

Διοικητικά η Κύπρος υποδιαιρείται στις Επαρχίες Λευκωσίας, Αμμοχώστου, Λεμεσού, Λάρνακας, Πάφου και Κερύνειας. Η διοικητική πρωτεύουσα κάθε Επαρχίας είναι η πόλη από την οποία πήρε και το όνομα της.

(<http://www.cyprus.gov.cy>)

3. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Κατά την διάρκεια της ιστορίας της η Κύπρος ήταν πάντοτε υπό την επιρροή ή τον άμεσο έλεγχο της εκάστοτε κυρίαρχης δύναμης στην Ανατολική Μεσόγειο¹. Η γεωγραφική της θέση στην συνάντηση τριών ηπείρων την κατέστησε πολύτιμο απόκτημα ως πύλη στην Μέση Ανατολή στις δυνάμεις που δρούσαν στην περιοχή. Οι τελευταίοι κατακτητές της Κύπρου είναι οι Οθωμανοί και οι Βρετανοί. Από το 1571 έως το 1878 η Κύπρος ήταν μέρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και από το 1878 έως το 1960 τελούσε υπό Βρετανική κατοχή.

Είναι πολύ σημαντικό να εξετασθεί η ιστορία της Κύπρου την κρίσιμη περίοδο 1960-1970 στα πλαίσια του Ψυχρού Πολέμου, όπου οι Δυτικές Δυνάμεις ήθελαν να εξασφαλίσουν την επιρροή τους στην Ανατολική Μεσόγειο και να ελέγχουν την επέκταση της επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης. Την περίοδο αυτή υπό την προεδρία της Κύπρου τελούσε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο οποίος δεν είχε την εμπιστοσύνη των Δυτικών Δυνάμεων. Γι αυτόν τον λόγο η Κύπρος τελικά κέρδισε την ανεξαρτησία της, αλλά με την Βρετανία, την Ελλάδα και την Τουρκία να δρουν ως εγγυήτριες δυνάμεις.

Οι Κύπριοι έπρεπε να ζουν υπό ένα επιβεβλημένο πολίτευμα το οποίο παρέπεμπε σε διοικητική ομοσπονδία αλλά εμπεριείχε διατάξεις που θα οδηγούσαν τις δύο κοινότητες σε μελλοντική σύγκρουση. Λόγω της πλειοψηφίας των Ελλήνων (82%) έναντι των Τουρκοκυπρίων (18%), η προβλεπόμενη ισότιμη αντιπροσώπευση και η λήψη αποφάσεων με τη σύμφωνη γνώμη και των δύο κοινοτήτων ήταν αδύνατη. Έτσι, οι Ελληνοκύπριοι αναδεικνύονταν ως η κυρίαρχη πληθυσμιακά, διοικητικά αλλά και οικονομικά εθνικότητα στο νησί, γεγονός που δυσαρεστούσε τον Τουρκοκυπριακό πληθυσμό.

Παράλληλα, όσον αφορά τις πολιτικές τάσεις, στην Κύπρο επικρατούσε ακόμη η ιδέα της ένωσης με την Ελλάδα, ενώ η Τουρκία τροφοδοτούσε τους ισχυρούς δεσμούς

της με τους Τουρκοκύπριους με όλους τους δυνατούς τρόπους. Μέχρι αυτή την περίοδο οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι ζούσαν μαζί σε όλο το νησί χωρίς να είναι χωρικά συγκεντρωμένα κάποια από τις δύο εθνότητες σε κάποιο τμήμα του. Κατά την περίοδο 1963 - 1964, όμως, οι Τουρκοκύπριοι αποσύρθηκαν από τους κυβερνητικούς και τους άλλους δημόσιους οργανισμούς απέχοντας σιωπηρά από τις κοινωνικές, οικονομικές αλλά και πολιτικές εξελίξεις της Δημοκρατίας της Κύπρου, ενώ άρχισε και η μετακίνηση τους σχηματίζοντας θύλακες αμιγούς Τουρκοκυπριακού πληθυσμού στο Βόρειο τμήμα του νησιού.

Το 1968 έγινε κάποια προσπάθεια για εύρεση λύσης με την έναρξη ενδοκοινοτικών διαβουλεύσεων, ώστε να εγκαθιδρυθεί ένα ενωτικό κράτος με ισχυρή τοπική αυτοδιοίκηση. Παρόλα αυτά όμως, το πραξικόπημα εναντίον του Μακάριου τον Ιούλιο του 1974 έδρασε ως αφορμή για την εισβολή της Τουρκίας στο νησί. Η Τουρκία εισέβαλλε επικαλούμενη δύο λόγους : πρώτον, την επαναφορά της συνταγματικής τάξης στην Κύπρο έτσι όπως συμφωνήθηκε το 1960 κατά την ίδρυση της Δημοκρατίας της Κύπρου και δεύτερον, την προστασία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Έπειτα από την εισβολή του 1974, ήρθε το 1975 η διακήρυξη του καινούριου «Ομόσπονδου Τουρκικού Κράτους της Βόρειας Κύπρου» και το 1983 η δημιουργία της αυτοαποκαλούμενης «Τούρκικης Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου». Καθ' όλη αυτήν την διάρκεια 160.000 Ελληνοκύπριοι εκδιώχθηκαν από την Βόρεια Κύπρο και στη θέση τους ήρθαν περίπου 100.000 έποικοι από την Τουρκία.

Από το 1974 και έπειτα οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι ακολούθησαν διαφορετικούς δρόμους οικονομικής και κοινωνικοπολιτικής ανάπτυξης, γεγονός που έχει πολλαπλές επιπτώσεις. Παρόλο που το κατεχόμενο κομμάτι της Κύπρου ήταν το πλουσιότερο (παράγοντας το περισσότερο ΑΕΠ και περιέχοντας περίπου το 70% του εθνικού πλούτου πριν την εισβολή) το κοινωνικοοικονομικό χάσμα που προϋπήρχε στις δύο κοινότητες έως το 1974 μεγάλωσε ακόμη περισσότερο. Ο δυναμισμός της οικονομίας της περιοχής υπό την κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Κύπρου εκδηλώθηκε με την γρήγορη οικονομική ανάπτυξη που ακολούθησε την εισβολή και τους ρυθμούς εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης που εξελίσσονται από τότε. (Α. Theophanous, 2000)

4. ΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΣΥΝΟΡΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Η διχοτόμηση του νησιού χρονολογείται από τον Αύγουστο του 1974, όταν τουρκικά στρατεύματα έφτασαν στη Βόρεια Κύπρο. Ήρθαν ως απάντηση στη σύντομη χρονικά (1 μήνας περίπου) δικτατορία των Ελληνοκυπρίων που απειλούσε να προσαρτήσει την Κύπρο στην Ελλάδα και φαινόταν να απειλεί τους τουρκοκύπριους. Έκτοτε η Κύπρος διχοτομήθηκε με μια ουδέτερη ζώνη περίπου 180 χιλιομέτρων μήκους και ως και 7 χιλιόμετρα πλάτος.

Η ουδέτερη ζώνη καταλαμβάνει περίπου 4% του νησιού και περιλαμβάνει αρκετές γαίες υψηλής γεωργικής παραγωγικότητας. Είναι ανοικτή μόνο για τους στρατιώτες του ΟΗΕ. Διαιρεί το νησί σε δύο τμήματα από την Μόρφου ως την Αμμόχωστο μέσω της Λευκωσίας.

Από τις έξι επαρχίες (Κερύνειας, Αμμοχώστου, Λάρνακας Λευκωσίας, Πάφου και Λεμεσού) οι τρεις είναι διχοτομημένες και η πράσινη γραμμή τις διαπερνά. Έτσι οι επαρχίες Πάφου και Λεμεσού ανήκουν εξολοκλήρου στο Ελληνοκυπριακό Νότιο τμήμα της Κύπρου, ενώ η επαρχία Κερύνειας ανήκει εξολοκλήρου στο Τουρκοκυπριακό κατεχόμενο Βόρειο τμήμα της Κύπρου. Οι επαρχίες Λάρνακας και Λευκωσίας είναι διχοτομημένες με το μεγαλύτερο τμήμα τους να βρίσκεται στην ελεύθερη Κύπρο. Μάλιστα, λόγω του ότι το κατεχόμενο τμήμα της επαρχίας της Λάρνακας είναι πολύ μικρό, οι δήμοι της πρώην επαρχίας της κατεχόμενης Λάρνακας έχουν πλέον ενσωματωθεί στην επαρχία της κατεχόμενης Λευκωσίας. Η επαρχία Αμμοχώστου, και αυτή διχοτομημένη, ανήκει στην πλειοψηφία της στο κατεχόμενο τμήμα με ένα μικρό ποσοστό στην ελληνοκυπριακή πλευρά και ένα τμήμα της (μαζί με τμήμα της επαρχίας Λάρνακας) είναι η βόρεια βρετανική βάση του νησιού, η νότια βρίσκεται στην επαρχία Λεμεσού.

Οι αντίστοιχες πρωτεύουσες των επαρχιών κατανέμονται ως εξής: Πάφος, Λεμεσός, Λάρνακα αποκλειστικά στο ελεύθερο τμήμα, Κερύνεια και Αμμόχωστος στο κατεχόμενο και η Λευκωσία είναι διχοτομημένη και ανήκει και στις δύο κοινότητες. Ταυτόχρονα, η Λευκωσία είναι η πρωτεύουσα της ελεύθερης Κύπρου αλλά και η πρωτεύουσα της αυτοαποκαλούμενης και μη αναγνωρισμένης από τους διεθνείς φορείς «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου».

Η ουδέτερη ζώνη διαιρείται σε 4 τμήματα. Δυτικά ένα ανεξάρτητο μικρό τμήμα περικλείει το χωριό Κόκκινα που είναι κατεχόμενο. Το δεύτερο τμήμα εκτείνεται από τη βόρεια ακτή του νησιού νοτιότερα της κατεχόμενης Μόρφου και καταλήγει στη Λευκωσία, όπου η ουδέτερη ζώνη είναι η γνωστή ως Πράσινη Γραμμή με αισθητά μικρότερο πλάτος από όλα τα υπόλοιπα τμήματα της ζώνης αυτής. Το τρίτο τμήμα ξεκινά από τα νοτιοανατολικά της Λευκωσίας και καταλήγει στη βόρειο-ανατολική Βρετανική Βάση της Δεκέλειας. Τέλος, ένα μικρό τελευταίο τμήμα καταλήγει από την Βρετανική Βάση της Δεκέλειας στην ανατολική ακτή του νησιού κοντά στην κατεχόμενη Αμμόχωστο. Κάποια τμήματα της ουδέτερης ζώνης δεν είναι προσβάσιμα και έχουν την χαρακτηριστική επιγραφή «γη που δεν ανήκει σε κανέναν» («No-man's-land»). Σε άλλα τμήματα επιτρέπεται η πρόσβαση (π.χ. στη Λευκωσία).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η «Πράσινη Γραμμή» προϋπήρχε των ταραχών και της διχοτόμησης του 1974. Έχει καθιερωθεί από το 1963, όπου λόγω των ταραχών οι Τουρκοκύπριοι «χάραξαν» την γραμμή αυτή στην Λευκωσία με αποτέλεσμα τον πρώτο υπαρκτό διαχωρισμό στο νησί και ουσιαστικά τη διχοτόμηση του ιστορικού κέντρου της πόλης.

Ο όρος λοιπόν, ουσιαστικά, υφίσταται μόνο για τη Λευκωσία ενώ όλο το υπόλοιπο τμήμα της είναι η γραμμή της εισβολής του Αττίλα. Η γραμμή του Αττίλα εκτείνεται και εκτός της ουδέτερης ζώνης, αλλά στην πράξη η ουδέτερη ζώνη του ΟΗΕ λειτουργεί ως σύνορο ανάμεσα στις δύο κοινότητες.

Τα όρια της ουδέτερης ζώνης είναι οι γραμμές παύσης πυρός. Έτσι, η γραμμή παύσης πυρός για τους Ελληνοκύπριους συμπίπτει με το νότιο όριο της ουδέτερης ζώνης και αντίστοιχα η γραμμή παύσης πυρός των Τουρκοκυπρίων συμπίπτει με το βόρειο όριο της ουδέτερης ζώνης. Για λόγους διευκόλυνσης όμως όλο αυτό το περίπλοκο εσωτερικό σύνορο του νησιού αναφέρεται ως «Πράσινη Γραμμή» (που ίσχυε μόνο για την Λευκωσία).

Οι γραμμές παύσης πυρός, εκτείνονται περίπου 180 χιλιόμετρα εντός του νησιού και η ουδέτερη ζώνη εντός των ορίων αυτών ποικίλλει από 7 χιλιόμετρα σε ορισμένα σημεία ως και 20 μέτρα εντός της Λευκωσίας. (Χάρτης 1)

5. ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Από το 1960 με κορύφωση το 1974 και το 1983 ως και την εποχή μας, το αποκαλούμενο Κυπριακό πρόβλημα θεωρείται από τα μεγαλύτερα πολιτικά προβλήματα στην σύγχρονη παγκόσμια ιστορία. Αυτό γιατί:

α) Είναι ένα πρόβλημα εισβολής και συνεχόμενης κατοχής ενός μεγάλου ποσοστού των εδαφών μίας μικρής χώρας από έναν πολύ ισχυρό γείτονα. Προφανώς, αυτό το πρόβλημα επεκτείνεται και πέρα από την Κύπρο, καθώς υπάρχει η εμπλοκή των Ηνωμένων Εθνών και του Διεθνούς Δικαίου.

β) Το Κυπριακό πρόβλημα είναι το μείζον πρόβλημα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Παρόλο που η Κύπρος δεν ήταν ποτέ τμήμα του Ελληνικού κράτους, η πολιτιστική και ιστορική της ταυτότητα είναι Ελληνική.

γ) Είναι και Ευρωπαϊκό πρόβλημα, καθώς την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα εγγυήθηκαν τρεις χώρες που ανήκουν στο ΝΑΤΟ, η Βρετανία, η Ελλάδα και η Τουρκία, οι δύο εκ των οποίων ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση με την τρίτη να είναι υποψήφια προς ένταξη.

δ) Το κυπριακό πρόβλημα επίσης αφορά και τις ΗΠΑ. Ένας από τους παραδοσιακούς στόχους στην περιοχή είναι η διατήρηση του ελέγχου και των στρατευμάτων του ΝΑΤΟ στην Ανατολική Μεσόγειο τα οποία αποτελούνται από την Ελλάδα και την Τουρκία. Οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και η κατάσταση στην Κύπρο είναι ζωτικής σημασίας για την σταθερότητα στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. (Α. Theophanous, 2000)

Αντίθετα με τα γεγονότα που φανερώνουν τάσεις για την ίδρυση δύο ανεξάρτητων κρατών, η Κύπρος βρίσκεται από το 1960 σε μία διαρκή αναζήτηση της πολιτικής διευθέτησης του προβλήματός της, και πάντοτε υπό την επίβλεψη του ΟΗΕ. Μέχρι το 1990 συνεχίστηκε η αναζήτηση για την εύρεση λύσης μέσω της δημιουργίας μίας νέας ομοσπονδιακής δημοκρατίας.

Συγκεκριμένα, ημερομηνίες ορόσημα είναι:

Η 12 Φεβρουαρίου του 1977 όπου ο Μακάριος και ο Ντεκτάρς υπό την επίβλεψη του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Δρ.Βάλντχαϊμ (Dr.Waldheim) συμφώνησαν στο διάλογο για την αναζήτηση μίας λύσης. Η λύση θα ήταν βασισμένη

στην ιδέα μίας δικαιοδικής ανεξάρτητης ομόσπονδης δημοκρατίας με υπό συζήτηση τα εδαφικά θέματα και θέματα ελεύθερης διακίνησης, εγκατάστασης, ιδιοκτησίας και άλλα εξίσου σημαντικά θέματα με τη δέσμευση για επαναδιαπραγμάτευση.

Στις 19 Μαΐου του 1979 πραγματοποιήθηκε ακόμη μία συνάντηση του Κυπριανού και του Ντεκτάς υπό την επίβλεψη του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Δρ. Βάλντχαϊμ που είχε ως βάση την πρώτη.

Η συμφωνία που ακολούθησε ήταν η ανανέωση των διαπραγματεύσεων στις 15 Ιουνίου του 1979 με βάση διαπραγματεύσεων τη συμφωνία της 12^{ης} Φεβρουαρίου το 1977 και τις προτεινόμενες από τον ΟΗΕ λύσεις. Το πιο σημαντικό σημείο της συμφωνίας είναι πως ο προγραμματισμένος διάλογος θα κινούνταν στην εύρεση λύσης που θα καθιστούσε το νησί ανεξάρτητο και εδαφικά ακέραιο ενάντια στην ένωση οποιουδήποτε μέρους του με άλλο κράτος ή την απόσχιση κάποιου κομματιού και την ανεξαρτητοποίησή του.

(<http://fpc.state.gov>)

Ο διάλογος συνεχίστηκε και για τα επόμενα χρόνια με διαπραγματεύσεις μεταξύ του Κυπριανού και τον Ντεκτάς στις αρχές του 1979 υπό την επίβλεψη του Γενικού Γραμματέα Javier Perez de Cuellar και ακόμη δύο συναντήσεις το 1979 και το 1980. Τον Αύγουστο του 1981 κατατέθηκε πρόταση από την Τουρκοκυπριακή πλευρά γνωστή ως «Οι Τέσσερις Βασικές Αρχές» ζητώντας την ίδρυση μίας δικαιοδικής διζωνικής ομοσπονδιακής δημοκρατίας, χωρίς όμως τα δύο κράτη να σχηματίζουν μία ενωτική δημοκρατία. Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα θα θεωρούνταν ίση με την Ελληνοκυπριακή και όλα τα κυβερνητικά ιδρύματα θα στελεχώνονταν με την ίδια αναλογία, δηλαδή 50% Ελληνοκύπριοι και 50% Τουρκοκύπριοι, με αισθητά αποδυναμωμένο τον ρόλο της ομοσπονδιακής δημοκρατίας ώστε να μην αποτελεί απειλή για την ανεξαρτησία των δύο κρατών.

Την περίοδο που ακολούθησε δεν σημειώθηκε καμία πρόοδος, μέχρι τις 15 Νοεμβρίου του 1983 που ο Ρ. Ντεκτάς διακήρυξε την ίδρυση Τουρκοκυπριακού κράτους στην βάση του παγκόσμιου δικαιώματος της αυτοκυριαρχίας. Στην διακήρυξη του που μνημόνευε την διακήρυξη ανεξαρτητοποίησης των Ηνωμένων Πολιτειών, δήλωνε την ίδρυση της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου». Όπως δήλωσε η πρόθεση

δεν ήταν η απόσχιση αλλά η δήλωση ισότητας με τους Ελληνοκύπριους. Το κράτος δεν αναγνωρίστηκε από καμία χώρα.

Το 1984 πραγματοποιήθηκε στη Βιέννη συνάντηση των δύο κοινοτήτων υπό την επίβλεψη του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Ντε Κουεγιάρ (Pérez de Cuéllar) η οποία κατέληξε σε ακόμη μία τον Ιανουάριο του 1985 όπου και ο Ντε Κουεγιάρ παρουσίασε σχέδιο των Ηνωμένων Εθνών για την ίδρυση διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδιακής Δημοκρατίας. Οι διαπραγματεύσεις έγιναν έντονες το 1988-1989 όπου τα Ηνωμένα Έθνη παρότρυναν τον διάλογο μεταξύ Βασιλείου και Ντεκτάς αλλά εγκαταλείφθηκε το 1990.

Παρόλη την πρόοδο που σημειώθηκε ώστε να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ της Ελληνοκυπριακής πλευράς για ελευθερία κίνησης στο νησί, ιδιοκτησίας και εγκατάστασης και της Τουρκοκυπριακής θέσης που διεκδικούσε αυστηρή διζωνικότητα με δύναμη στα δύο σχηματιζόμενα κράτη ή επαρχίες, η διαδικασία επιβαρύνθηκε από βαθιά δυσπιστία ανάμεσα στις δύο πλευρές και μία κυρίαρχη πεποίθηση πως η Τουρκοκυπριακή πλευρά είχε πρόθεση να αυτονομηθεί παρά η δημιουργία ενός ενωτικού κράτους συνεργασίας με τους Ελληνοκύπριους.

(<http://lcweb2.loc.gov>)

Το πλαίσιο των ιδεών και ο χάρτης με το όνομα του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Μπούτρος- Μπούτρος Γκάλι την δεκαετία του 1990 στόχευε στην εύρεση λύσης στο Κυπριακό πρόβλημα όπως άλλωστε και οι προηγούμενες προτάσεις. Η παρουσίαση του σχεδίου έγινε κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων στην Νέα Υόρκη τον Ιούνιο του 1992. Οι δύο πλευρές άρχισαν να διαπραγματεύονται το σχέδιο συμπεριλαμβάνοντας και αλλαγές μέχρι το 1994 και ήταν έτοιμες να συναινέσουν, αλλά τον Ιούλιο του 1994 το Ελληνικό Εθνικό Συμβούλιο απέρριψε το πακέτο λύσης.

(www.moi.gov.cy)

Το 1997 ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Κόφι Ανάν κάλεσε και τις δύο πλευρές σε νέο κύκλο διαπραγματεύσεων ο οποίος θα συμπεριλάμβανε και ομιλίες μεταξύ του Κληρίδη και του Ντεκτάς. Οι δύο αρχηγοί συναντήθηκαν υπό την επίβλεψη των Ηνωμένων Εθνών στην Νέα Υόρκη 9-12 Ιουλίου και έπειτα στις 11-15 Αυγούστου στην Ελβετία. Πριν από τις ομιλίες ο Ντεκτάς δήλωσε την απροθυμία του να υπογράψει οποιαδήποτε συμφωνία με την Ελληνοκυπριακή κυβέρνηση έως ότου η Ε.Ε. επιμηκύνει

τις διαπραγματεύσεις για την ένταξη ολόκληρης της Κύπρου. Η Τουρκοκυπριακή θέση υποστήριξε πως ήταν αδύνατη η εύρεση λύσης χωρίς πολιτική ισότητα και οι ενταξιακές διαδικασίες σταμάτησαν. Στο τέλος αρνήθηκε να υπογράψει οποιαδήποτε δέσμευση. (<http://lcweb2.loc.gov>)

6. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Οι σχέσεις μεταξύ της Κύπρου και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχηματίστηκαν το 1973 με ένα σύμφωνο συνεργασίας. Το 1987 η Κύπρος υπέγραψε ένα σύμφωνο τελωνιακής ένωσης με την Κοινότητα, το οποίο άρχισε να εφαρμόζεται την 1^η Ιανουαρίου το 1988. Το σύμφωνο αυτό εκτός από οικονομικές διαστάσεις είχε και πολιτικές, καθώς αναφερόταν στην Δημοκρατία της Κύπρου ως ενιαία και όχι στην περιοχή υπό το καθεστώς του νόμιμου κράτους.

Στις 4 Απριλίου το 1990 η Κύπρος υπέβαλλε αίτηση για την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Οι Τουρκοκύπριοι άσκησαν έφεση, καθώς η αποδοχή της υποψηφιότητας αφορούσε μόνο το Ελληνοκυπριακό τμήμα. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα προτιμούσε πρώτα μία εσωτερική λύση, αλλά ήταν διατεθειμένη να αρχίσει τις προενταξιακές διαδικασίες χωρίς αυτή να βρεθεί. Στις 6 Μαρτίου του 1995 η Ευρωπαϊκή Ένωση προγραμματίσε διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Κύπρου.

Στις 10 Ιουλίου το 1997 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιβεβαίωσε πως οι ομιλίες για την ένταξη της Κύπρου θα άνοιγαν το 1998. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά αντέδρασε και με δήλωση του Κληρίδη έγινε πρόταση για την ένταξη τους την Ευρωπαϊκή Ένωση ως ένα κράτος, αλλά με προϋπόθεση την διάλυση της ΤΔΒΚ. Στις 25 Σεπτέμβρη του 1997 το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας δήλωσε πως εάν δεν γίνονταν δεκτή η υποψηφιότητα της Κύπρου, θα ασκούσε βέτο στην Ανατολική διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τελικά, στις 10 Νοεμβρίου του 1998 άρχισαν οι διαπραγματεύσεις της Ε.Ε. με την Κύπρο. (<http://fpc.state.gov/documents/organization/9418.pdf>)

Με την διάσκεψη της 11^{ης} Δεκεμβρίου του 1999 στο Ελσίνκι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την υποστήριξή του στις προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα του Ο.Η.Ε. για την εύρεση λύσης και υπογραμμίσθηκε πως μία λύση θα διευκόλυνε την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. χωρίς όμως να ήταν προαπαιτούμενη. Στις επόμενες

συνόδους το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνέχισε να εκδηλώνει την προτίμησή του για την ένταξη της ενωμένης Κύπρου και να επικροτεί το Σχέδιο Ανάν.

Στη σύνοδο της Κοπεγχάγης στις 16 Δεκεμβρίου του 2002, και ενώ είχαν ολοκληρωθεί οι διαπραγματεύσεις με την Κύπρο και είχε αποφασισθεί η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δήλωσε την ισχυρή του βούληση για τη συνέχεια των διαπραγματεύσεων και χαιρέτισε την δέσμευση των δύο πλευρών για την εύρεση λύσης έως τις 28 Φεβρουαρίου με βάση το Σχέδιο Ανάν. Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε πως σε περίπτωση αποτυχίας συμβιβασμού η εφαρμογή του κεκτημένου στο βόρειο μέρος του νησιού θα παραταθεί. Παράλληλα, το Συμβούλιο προσκάλεσε την Επιτροπή με την συμβολή της Κυπριακής Κυβέρνησης σε συνεργασία για την εύρεση τρόπων προώθησης της οικονομικής ανάπτυξης του βόρειου μέρους της Κύπρου ώστε να έρθει πιο κοντά με την Ε.Ε.

Τέλος, στη συνάντηση των Βρυξελλών στις 21 Μαρτίου του 2003 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δήλωσε τη δυσανασχέτησή του που οι προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα αποδείχθηκαν άκαρπες και συνέχισε να εκφράζει την βούληση του για πολιτικό συμβιβασμό, καλώντας παράλληλα την Τουρκοκυπριακή πλευρά για επαναπροσδιορισμό των θέσεων της. Στις 16 Απριλίου του 2003 υπογράφηκε η Συμφωνία Προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση από τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας και την 1^η Μαΐου του 2004 το ελεύθερο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι πλέον επίσημο μέλος της Ε.Ε. (<http://europa.eu.int>)

7. ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ

Λίγο πριν την Ευρωπαϊκή Διάσκεψη Κορυφής του Ελσίνκι τον Δεκέμβριο του 1999 άρχισε μία νέα πρωτοβουλία για την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος υπό την αιγίδα του ΟΗΕ και με την υποστήριξη των ΗΠΑ. Κατά την έναρξη αυτής της προσπάθειας οι Ελληνοκυπριακές θέσεις στηρίζονταν σε μία διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία ενώ οι Τουρκοκυπριακές σε μία συνομοσπονδία.

Συγκεκριμένα, οι Ελληνοκυπριακές θέσεις υποστήριζαν τη δημιουργία μίας διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας, αποτέλεσμα μετεξέλιξης της Κυπριακής Δημοκρατίας, με κυρίαρχη την Ομοσπονδιακή Κυπριακή Δημοκρατία, ενώ οι

Τουρκοκυπριακές υποστήριζαν την δημιουργία συνομοσπονδίας με παράλληλη αναγνώριση της «ΤΔΒΚ» και μία κοινή αρχή που θα της έχουν εκχωρηθεί αρμοδιότητες από την «ΤΔΒΚ» και την «Ελληνική Διοίκηση».

Επιπλέον, η Τουρκοκυπριακή πλευρά υποστήριζε την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. μετά από λύση του προβλήματος και ειδικές ρυθμίσεις για σχέσεις με την Τουρκία σε περίπτωση που η ένταξη της Κύπρου προηγηθεί της ένταξης της Τουρκίας. Πολύ βασικό είναι και το εδαφικό ζήτημα, καθώς η Ελληνοκυπριακή πλευρά ζητούσε μεγάλο μέρος των ακτών και εδαφικές αναπροσαρμογές της τάξεως του 76%-24%, ενώ η Τουρκοκυπριακή θέση ανέφερε αναπροσαρμογές της τάξεως 68%-32%.

Όσον αφορά τις τρεις βασικές ελευθερίες η Ελληνοκυπριακή κυβέρνηση ζητούσε την εφαρμογή τους, αντίθετα με τους Τουρκοκύπριους, που υποστήριζαν πως μόνο η ελευθερία διακίνησης, μπορεί να εφαρμοσθεί και αυτή με την εποπτεία του κάθε κράτους. Πολύ σημαντικό κρίνεται το θέμα των εποίκων, αφού η θέση των Ελληνοκυπρίων ήταν πως πρέπει να αποχωρήσουν, εκτός από εξαιρέσεις, κρίνοντας της εποίκιση ως προσπάθεια για αλλοίωση των δημογραφικών δεδομένων. Ακόμη η Ελληνοκυπριακή θέση ήταν η επιστροφή των περιουσιών και η αποχώρηση των Τουρκικών στρατευμάτων. Η Τουρκοκυπριακή θέση ήταν αντίθετη και στα τρία παραπάνω σημεία.

Τέλος, η συμμετοχή στην κυβέρνηση κατά την Ελληνοκυπριακή θέση θα έπρεπε να γίνεται τηρουμένων των πληθυσμιακών αναλογιών με ενισχυμένη συνεργασία ενώ κατά την Τουρκοκυπριακή η συμμετοχή θα έπρεπε να είναι ισότιμη και με διπλές πλειοψηφίες στην διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Το σχέδιο Ανάν προέκυψε δεδομένου του ενδιαφέροντος της διεθνούς κοινότητας για κατάληξη σε λύση πριν από την Ευρωπαϊκή Διάσκεψη της Κοπεγχάγης τον Δεκέμβριο του 2002 και στηρίζεται σε ένα μοντέλο με στοιχεία διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας και συνομοσπονδίας.

Το σχέδιο Ανάν όπως κατατέθηκε στις 11 Νοεμβρίου του 2002 παρουσίαζε σοβαρές αδυναμίες οι οποίες εντοπίστηκαν και αναλύθηκαν διεξοδικά. Η δομή και η φιλοσοφία του ήταν τέτοια που η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτικών δυνάμεων και του ελληνοκυπριακού λαού δεν το θεώρησαν ως βάση για λύση του κυπριακού προβλήματος. Πολλοί μάλιστα θεώρησαν πως το σχέδιο Ανάν δεν έπρεπε καν να γίνει

αποδεκτό ως βάση για διαπραγμάτευση, αλλά αυτό δεν ήταν εφικτό αφού μπορεί μια τέτοια πράξη να είχε απρόβλεπτες συνέπειες για την ενταξιακή πορεία της Κύπρου.

Παρατηρήσεις επί του σχεδίου Ανάν κατάθεσαν και οι δύο πλευρές και το Αναθεωρημένο Σχέδιο κατέθεσε ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ λίγο πριν από την Διάσκεψη της Κοπεγχάγης. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά αναφέρει πως το σχέδιο δεν διαφέρει φιλοσοφικά αλλά και στις βασικές του πρόνοιες από εκείνο που είχε κατατεθεί στις 11 Νοεμβρίου του 2002, καθώς οι αλλαγές που έγιναν δεν είναι ουσιαστικές και όχι όλες προς την επιθυμητή κατεύθυνση.

Οι αδυναμίες του σχεδίου Ανάν προκύπτουν πολύ σοβαρές και επισκιάζουν οποιαδήποτε θετικά στοιχεία. Υπογραμμίζεται ότι το νέο κράτος θα ήταν υπό την κηδεμονία τριών εγγυητριών δυνάμεων, θα υπήρχαν τρεις ιθαγένειες και τρεις κυριαρχίες, σοβαρές παρεκκλίσεις από το κοινοτικό κεκτημένο και σαφής παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το Σχέδιο Ανάν κρίθηκε επίσης αρκετά πολύπλοκο και δημιουργεί αμφιβολίες κατά πόσον είναι δυνατό να εγκαθιδρυθεί με αυτό ένα λειτουργικό και βιώσιμο κράτος. (<http://www.isxys.org>)

Με αυτήν την λογική το Σχέδιο Ανάν καταψηφίστηκε από την πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων με δημοψήφισμα που διεξήχθη στις 24 Απριλίου του 2004, ενώ υπερψηφίστηκε από την πλειοψηφία των Τουρκοκυπρίων. Βέβαια οι προσπάθειες για εύρεση λύσης βασισμένης στο σχέδιο Ανάν συνεχίζονται ακόμη και σήμερα.

Υποσημειώσεις

1. Ο πολιτισμός της Κύπρου, με βάση αρχαιολογικά ευρήματα, έχει ηλικία 11.000 χρόνων. Ο πιο καλά διατηρημένος οικισμός της Κύπρου (Χοιροκοιτία), χρονολογείται από την μεταγενέστερη φάση της νεολιθικής περιόδου (γύρω στο 7000 π.Χ.). Κατά την Εποχή του Χαλκού (2500-1050 π.Χ.) η Κύπρος ήταν ξακουστή για την παραγωγή χαλκού και το ίδιο το όνομά της προέρχεται από την αρχαϊκή λέξη για το μέταλλο αυτό. Οι Αχαιοί Έλληνες άρχισαν να εγκαθίστανται σ'ολόκληρη την Κύπρο στο τέλος της Εποχής του Χαλκού (γύρω στο 1200 π.Χ.) και καθόρισαν αποφασιστικά την πολιτιστική ταυτότητά της. Οι Φοίνικες επίσης έφθασαν στο νησί στις αρχές της Εποχής του Σιδήρου και εγκαταστάθηκαν κυρίως στην Αμαθούντα και στο Κίτιο. Αρκετές αυτοκρατορίες της Εγγύς Ανατολής κατέκτησαν την Κύπρο λόγω της στρατηγικής σημασίας της.

Οι Ασύριοι κατείχαν την Κύπρο τον όγδοο και τον έβδομο αιώνα, ενώ τους διαδέχθηκαν οι Αιγύπτιοι τον έκτο αιώνα και οι Πέρσες μετά το 525 π.Χ. Κάτω από την κυριαρχία των Περσών οι Κύπριοι απολάμβαναν μια σχετική αυτονομία αφού τους επιτράπηκε να διατηρούν τους δικούς τους άρχοντες. Το 332 π.Χ. ο Μέγας Αλέξανδρος ελευθέρωσε την Κύπρο από τους Πέρσες και με τη βοήθεια κυπριακού στόλου κατέκτησε τη Φοινίκη.

Από το 45 μ.Χ. εισήχθη στο νησί ο χριστιανισμός από τους Αποστόλους Παύλο και Βαρνάβα και όταν το 293 μ.Χ. ο αυτοκράτορας Διοκλητιανός διαίρεσε τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, η Κύπρος περιελήφθη στο ανατολικό τμήμα, το οποίο αργότερα έγινε γνωστό ως βυζαντινή αυτοκρατορία. Το 431 η Σύνοδος της Εφέσου παραχώρησε στην Εκκλησία της Κύπρου το αυτοκέφαλο και έτσι απέκτησε διοικητική ανεξαρτησία. Όμως οι συνθήκες ειρήνης τερματίστηκαν τον έβδομο αιώνα εξαιτίας της κατάκτησης της Συρίας και της Αιγύπτου από τους Άραβες. Στην πορεία προς κατάκτηση της Δύσης, οι Άραβες διεξήγαγαν επιδρομές στην Κύπρο από το 649 μέχρι το 965 και πολέμησαν εναντίον του Βυζαντίου, αφού και για τις δύο πλευρές το νησί ήταν μεγάλης στρατηγικής σημασίας. Μετά το 688 συμφώνησαν να μοιραστούν τους φόρους της και έτσι παραχωρήθηκε στην Κύπρο σημαντική αυτονομία. Το νησί ευημερούσε στον εμπορικό τομέα ως διαμετακομιστικό κέντρο μεταξύ του Βυζαντίου και του Ισλάμ μέχρι την επανακατάκτησή του το 965 από τον αυτοκράτορα του Βυζαντίου Νικηφόρο Φωκά.

Το 1373 οι Γενουάτες εισέβαλαν στην Κύπρο και κατέλαβαν την Αμμόχωστο, το κύριο λιμάνι του νησιού και βασικό εμπορικό κέντρο μεταξύ Ανατολής και Δύσης, την οποία κράτησαν μέχρι το 1464. Υποχρέωσαν επίσης τους Λουζινιανούς να τους πληρώνουν ετήσιους φόρους υποτέλειας. Το 1426 εισέβαλαν στην Κύπρο οι Μαμελούκοι της Αιγύπτου, οι οποίοι συνέτριψαν το βασιλιά Ιανό στη μάχη της Χοιροκοιτίας και λεηλάτησαν ολόκληρο το νησί.

Το 1571 οι Οθωμανοί εισέβαλαν στο νησί. Η Λευκωσία έπεσε ύστερα από πολιορκία έξι βδομάδων, ενώ η Αμμόχωστος κάτω από τον Ενετό Διοικητή Μαρκαντώνιο Βραγαδίνο, ο οποίος είχε την ευθύνη της άμυνας, αντιστάθηκε ηρωικά για έντεκα μήνες.

Το 1878 ο Πρωθυπουργός της Βρετανίας Βενιαμίν Ντισραέλι εξανάγκασε τον Τούρκο Σουλτάνο να παραχωρήσει την Κύπρο στη Βρετανία, με αντάλλαγμα την προστασία της Τουρκίας από τους επεκτατικούς στόχους της τσαρικής Ρωσίας.

Παρά την παραχώρηση της Κύπρου στη Βρετανία, το νησί παρέμεινε κατ'όνομα οθωμανική κτήση μέχρι το 1914, ενώ οι Κύπριοι αποδοκίμαζαν έντονα το γεγονός ότι οι Βρετανοί χρησιμοποιούσαν τους φόρους που εισέπρατταν από την Κύπρο για να πληρώσουν το χρέος τους στους Οθωμανούς. Παρ' όλα αυτά, κατά τη διάρκεια της βρετανικής κυριαρχίας κατασκευάστηκαν σε όλο το νησί δρόμοι και νοσοκομεία, ενώ έγινε αναδάσωση από τη δασική υπηρεσία, που μόλις είχε ιδρυθεί. Το αίσθημα ασφάλειας ζωής και περιουσίας που υπήρχε, είχε ως αποτέλεσμα την εντυπωσιακή αύξηση του πληθυσμού και την οικονομική αναζωογόνηση. Όμως, οι περισσότεροι Κύπριοι επιθυμούσαν την ένωση με την Ελλάδα, η οποία ήταν ανεξάρτητη από το 1830, και με την οποία η Κύπρος είχε την ίδια γλώσσα και θρησκεία. Με την έκρηξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, η Κύπρος έπαυσε να είναι κατ'όνομα οθωμανική κτήση και το 1925 κηρύσσεται αποικία του στέμματος.

(<http://www.cyprus.gov.cy>)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται μια προσέγγιση στη δυναμική της Κυπριακής Δημοκρατίας και της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Τα διαρθρωτικά στοιχεία που ήταν απαραίτητα για τη διερεύνηση του κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος, παρατίθενται λεπτομερώς στο παράρτημα, αφού πρώτα έχει προηγηθεί η επεξεργασία τους.

1. ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

A. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Αποτέλεσμα της ανάλυσης των Δημογραφικών δεδομένων είναι η διεξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις δημογραφικές τάσεις στο Ελληνοκυπριακό τμήμα. Αρχικά, παρατηρείται διαχρονική αύξηση του πληθυσμού της ελληνοκυπριακής κοινότητας (Διάγραμμα 1). Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ανήκει στην ευρύτερη ηλικιακή ομάδα από 15 ως 64 χρονών (74%) που είναι και ο ενεργός πληθυσμός (Διάγραμμα 2). Παρατηρείται επίσης, μια συνεχή αύξηση των νοικοκυριών της ελληνοκυπριακής κοινότητας, αλλά με μια ταυτόχρονη μείωση του μέσου αριθμού μελών.

Η Κύπρος παρουσιάζει όλα τα δημογραφικά χαρακτηριστικά μιας ανεπτυγμένης χώρας. Έτσι εμφανίζεται μια τάση συγκέντρωσης του πληθυσμού στις αστικές περιοχές, ιδιαίτερα κατά τα τελευταία έτη. Εκτός αυτού όμως φαίνεται πως ο πληθυσμός δεν είναι ισόρροπα κατανομημένος στις διοικητικές επαρχίες του νησιού (Διάγραμμα 3). Έτσι το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού συγκεντρώνεται στην επαρχία της πρωτεύουσας, δηλαδή της Λευκωσίας και μάλιστα με σημαντική διαφορά από τις υπόλοιπες. Ακολουθεί η δεύτερη σε δυναμικότητα πόλη της Κύπρου που είναι η Λεμεσός και η ανάλογη επαρχία. Κατόπιν κατατάσσεται η επαρχία της Λάρνακας και της Πάφου και τέλος η επαρχία της Αμμοχώστου. Ειδικά για την τελευταία, είναι αναμενόμενη η κατανομή, αφού τόσο η πρωτεύουσα όσο και το μεγαλύτερο τμήμα της επαρχίας βρίσκεται στα κατεχόμενα.

Το γεγονός ότι η Κύπρος ακολουθεί τα δημογραφικά πρότυπα ανεπτυγμένων χωρών δεν φαίνεται μόνο από την έντονη τάση αστικοποίησης (Διάγραμμα 4). Όλοι οι δημογραφικοί στατιστικοί δείκτες συγκλίνουν προς την ίδια κατεύθυνση.

Παρατηρείται λοιπόν μια πτώση διαχρονικά τόσο στο ετήσιο ποσοστό αύξησης του πληθυσμού, όσο και στο ποσοστό της φυσικής του αύξησης. Η ίδια τάση επισημαίνεται και μέσω των δεικτών γονιμότητας (Πίνακας 1). Εμφανίζεται μια πτώση των γεννήσεων και του ακαθάριστου ποσοστού γεννητικότητας και ταυτόχρονα μειώνεται το συνολικό ποσοστό γονιμότητας, με αποτέλεσμα να διαγράφεται έντονος ο κίνδυνος της υπογεννητικότητας (1,5% το 2002). Παρόλα αυτά οι δείκτες που αφορούν στην θνησιμότητα του πληθυσμού, παρουσιάζουν διαφορετική εικόνα. Έτσι οι θάνατοι μειώνονται (Πίνακας 2), άρα και το ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας, ενώ πλέον η βρεφική θνησιμότητα, αν και σχετικά υψηλή για ανεπτυγμένη χώρα, έχει μειωθεί αισθητά. Τέλος, η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής κατά τη γέννηση ολοένα και αυξάνεται και για τα δύο φύλα (Πίνακας 3) και η διαφορά τους κυμαίνεται διαχρονικά σχεδόν σταθερά στα τέσσερα έτη, υπέρ του γυναικείου πληθυσμού.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα, δηλαδή τη μείωση της φυσικής αύξησης του πληθυσμού, τη μείωση των γεννήσεων με σημάδια υπογεννητικότητας και τη μείωση των θανάτων αλλά και την ταυτόχρονη αύξηση του πληθυσμού, εύκολα γίνεται αντιληπτό πως ο πληθυσμός της ελληνοκυπριακής κοινότητας παρότι αυξάνεται, γερνάει ολοένα και περισσότερο.

Πέρα από τους δημογραφικούς δείκτες το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού είναι φανερό και από την πληθυσμιακή πυραμίδα (Διάγραμμα 5), καθώς και από την προβολή του πληθυσμού. Όπως φαίνεται και στην πληθυσμιακή πυραμίδα ο πληθυσμός εμφανίζει τάσεις γήρανσης. Το παραπάνω γίνεται αντιληπτό από την σχετικά αδύναμη βάση της πυραμίδας και την συγκέντρωση υψηλών ποσοστών στα μεγαλύτερα ηλικιακά στρώματα.

Την άποψη αυτή άλλωστε, ενισχύει και η προβολή του πληθυσμού το 2052. Εδώ είναι φανερή η γήρανση του πληθυσμού, μιας και η βάση της είναι πολύ αδύναμη ενώ η κορυφή της διογκωμένη (ανάποδη πυραμίδα). Έτσι εάν η προβολή, γίνει πραγματικότητα, η Κυπριακή κοινωνία σε 50 χρόνια, θα αντιμετωπίζει το σοβαρό πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού της.

Το γεγονός αυτό βέβαια, είναι φαινόμενο του σύγχρονου δυτικού και ανεπτυγμένου κόσμου, του οποίου τα πρότυπα ακολουθεί και η Κύπρος. Το πρόβλημα είναι ζωτικής σημασίας και είναι απαραίτητη η λήψη μέτρων αντιμετώπισης του φαινομένου, διότι σε πιο μακροχρόνιο ορίζοντα από 50 έτη, ο πληθυσμός θα αρχίσει να συρρικνώνεται επικίνδυνα.

B. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Μετά από την ανάλυση των βασικών στοιχείων της ελληνοκυπριακής οικονομίας, προκύπτουν κάποια ενδιαφέροντα συμπεράσματα, τα οποία συμβάλλουν στην κατανόηση της γενικής οικονομικής κατάστασης της χώρας.

Το πρώτο γενικό συμπέρασμα είναι πως η κυπριακή οικονομία, παρά το μικρό της μέγεθος εδαφικά και πληθυσμιακά, είναι αρκετά ισχυρή και με βάση τα κοινά πρότυπα και δεδομένα των ανεπτυγμένων χωρών θεωρείται ανεπτυγμένη. Τόσο το ΑΕΠ όσο και το ΑΕγχΠ είναι αρκετά υψηλά και διαχρονικά μεγεθύνονται ακόμη περισσότερο (Διάγραμμα 6). Ο τριτογενής τομέας της οικονομίας αγγίζει το 75% του ΑΕγχΠ, ο δευτερογενής το 21% και ο πρωτογενής το 4%, μια κατανομή που είναι ανάλογη με αυτές των ανεπτυγμένων χωρών (Πίνακας 4).

Η ίδια εικόνα εμφανίζεται και για το ΑΕΠ κατά κεφαλήν. Η Κύπρος χαρακτηρίζεται από αρκετά υψηλό ΑΕΠ κατά κεφαλήν (Πίνακας 5) που την κατατάσσει ως την πιο πλούσια ανάμεσα στις δέκα νέες χώρες της ΕΕ, ενώ ξεπερνά ακόμη και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ χωρών που είναι ήδη μέλη της ΕΕ (π.χ. Ελλάδα, Πορτογαλία) (Διάγραμμα 7).

Τα παραπάνω δεδομένα, όμως, συντείνουν στην διαμόρφωση γενικής εικόνας, και για την καλύτερη γνώση της οικονομίας συνολικά, κρίνεται απαραίτητη η ανάλυση περαιτέρω δεδομένων.

Ένα από αυτά είναι οι δείκτες και τα δεδομένα της απασχόλησης και της ανεργίας του πληθυσμού. Στην Κύπρο διαχρονικά παρατηρείται μια αύξηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού τόσο σε απόλυτα νούμερα, όσο και σαν ποσοστό του συνολικού πληθυσμού (Διάγραμμα 8). Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζεται και στην απασχόληση σε καθέναν από τους τρεις παραγωγικούς τομείς της οικονομίας. Έτσι εμφανίζεται μια

αύξηση του απασχολούμενου πληθυσμού στους τρεις τομείς, ενώ διαχρονικά φαίνεται πως οι απασχολούμενοι στον τριτογενή τομέα αυξάνονται περισσότερο, ενώ στους υπόλοιπους δύο μειώνονται (Πίνακας 6). Παρόλα αυτά, το ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ως ποσοστό του συνολικού, είναι αρκετά χαμηλό.

Η αναδιάρθρωση αυτή του εργατικού δυναμικού αντικατοπτρίζει σαφώς και την μεταστροφή και αναδιάρθρωση της κυπριακής οικονομίας προς τις υπηρεσίες, η οποία μετατρέπεται σε μια ισχυρή και ευέλικτη οικονομία που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του παρόντος.

Έτσι δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας σε καινούργιους τομείς και οικονομικές δραστηριότητες κυρίως στον τριτογενή τομέα. Με την συνεχή αύξηση του πληθυσμού, και με το δεδομένο ότι ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός, ως ποσοστό του συνολικού, ολοένα και αυξάνεται, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι τα ποσοστά ανεργίας ίσως και να αυξάνονται ελαφρώς (Διάγραμμα 9). Αν και οι εγγεγραμμένοι άνεργοι αυξάνονται διαχρονικά, εντούτοις λόγω της αύξησης της απασχόλησης και του πληθυσμού, το ποσοστό ανεργίας μειώνεται και μάλιστα διατηρείται και σε πολύ χαμηλά επίπεδα (μόλις 3,2% το 2002) σχεδόν σε επίπεδα πλήρους απασχόλησης της οικονομίας (Διάγραμμα 10).

«Αν δεχτούμε το αναπόφευκτο ενός *minimum* ανεργίας σε μια οικονομία, θα πρέπει να το λάβουμε υπόψη στον ορισμό της πλήρους απασχόλησης. Πλήρης απασχόληση δηλαδή δε σημαίνει μηδέν ανεργία. Συμβατικά θα πρέπει να θεωρήσουμε μια οικονομία πλήρως απασχολημένη αν από το σύνολο του εργατικού δυναμικού της, μόνο το *minimum* ποσοστό αυτό ανέρχεται σε π.χ. 3%. Δηλαδή θα θεωρήσουμε μια οικονομία πλήρως απασχολημένη αν το 97% του εργατικού δυναμικού είναι απασχολημένο.»(Πουρναράκης 1995)

Εξετάζοντας το ποσοστό ανεργίας κατά φύλο προκύπτει πως οι γυναίκες εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας από τους άντρες. Παρατηρείται, όμως, μείωση στην ανεργία των δύο φύλων αλλά και των νέων ανέργων, ηλικίας κάτω των 25 ετών.

«Αναπόφευκτα η μείωση της ανεργίας κάτω από ένα ορισμένο σημείο θα προκαλέσει ανοδική πορεία στις τιμές...Οι πληθωριστικές πιέσεις λοιπόν είναι το αναπόφευκτο τίμημα ή εναλλακτικό κόστος της πλήρους απασχόλησης.»

(Πουρναράκης, 1995).

Με βάση τα παραπάνω θα αναμέναμε αύξηση του ποσοστού του πληθωρισμού στην κυπριακή οικονομία λόγω του πολύ χαμηλού ποσοστού ανεργίας που προσεγγίζει τα επίπεδα πλήρους απασχόλησης. Παρόλα αυτά κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Διαχρονικά και τα δύο ποσοστά μειώνονται και διακρίνεται πως όταν το ποσοστό ανεργίας είναι χαμηλότερο το ποσοστό πληθωρισμού είναι ελαφρώς υψηλότερο και αντίστροφα (Διάγραμμα 11). Δημιουργούνται δηλαδή κάποιες πιέσεις στον πληθωρισμό με τη μείωση της ανεργίας, ή αντίστροφα αύξηση της ανεργίας για αποπληθωριστικές προσπάθειες αλλά και τα δύο ποσοστά κυμαίνονται σε πολύ μικρά και ανεκτά επίπεδα.

Φαίνεται λοιπόν πως η κυπριακή οικονομία είναι πλήρως απασχολημένη με χαμηλά ποσοστά ανεργίας και πληθωρισμού αλλά και υψηλά επίπεδα ΑΕΠ και ΑΕΠ κατά κεφαλήν. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι τα μόνα που αποδεικνύουν το καλό προφίλ της οικονομίας της Κύπρου.

Σύμφωνα με την κυβέρνηση «Το κατά κεφαλήν εισόδημά στην Κύπρο συγκρίνεται ευνοϊκά με το μέσο όρο του κατά κεφαλήν εισοδήματος στις χώρες-μέλη της Ε.Ε., ενώ υπερβαίνει αισθητά τον αντίστοιχο μέσο όρο των υπό ένταξη χωρών.»

([http:// www.cyprus.gov.cy](http://www.cyprus.gov.cy))

Στην εικόνα αυτή συντελούν και διάφορα νομισματικά και τραπεζικά δεδομένα. Και πρώτα απ'όλα η ρευστότητα. Διαχρονικά εμφανίζεται μια κατακόρυφη αύξηση τόσο των καταθέσεων όσο και των δανείων. Τα περισσότερα δάνεια είναι προσωπικά καταναλωτικά και κατασκευαστικά. Έτσι, παραλληλίζοντας και με τους αντίστοιχους δείκτες διαπιστώνεται τάση για επενδύσεις και γενικά μια κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής. Την αύξηση αυτή των δανείων ενισχύει και η συνεχής μείωση των δανειστικών επιτοκίων από την κεντρική τράπεζα Κύπρου. Τα δανειστικά επιτόκια καθώς και τα επιτόκια των καταθέσεων διαχρονικά μειώνονται και φυσικά τα δανειστικά είναι υψηλότερα.

Το γεγονός ότι τα επιτόκια καταθέσεων μειώνονται (Διάγραμμα 12), δεν αποτρέπει τους πολίτες να αποταμιεύουν. Στην αποταμίευση συμβάλλει το γεγονός ότι και το νόμισμα ισχυροποιείται διαχρονικά. Παρατηρείται δηλαδή μια πτώση στην τιμή πώλησης των ξένων νομισμάτων, με αποτέλεσμα η κυπριακή λίρα να πλησιάζει ολοένα

και περισσότερο τα ισχυρά παγκόσμια νομίσματα, ιδίως το ευρώ, και η ζήτησή της να αυξάνεται.

Η ισχυροποίηση της κυπριακής λίρας διαχρονικά, υποδηλώνει πως υπάρχει μεγαλύτερη ζήτηση και άρα εμπιστοσύνη στο νόμισμα αυτό. Είναι λοιπόν μια απόδειξη πως η κυπριακή οικονομία αναπτύσσεται με ικανοποιητικούς ρυθμούς. Την άποψη αυτή έρχεται να συμπληρώσει και η εικόνα που επικρατεί στα δημόσια οικονομικά του κράτους.

Παρατηρείται, λοιπόν, διαχρονικά μια συνεχή αύξηση τόσο των δαπανών όσο και των εσόδων στα δημόσια οικονομικά της κυβέρνησης (Πίνακας 7). Όπως άλλωστε ισχύει σε πολλά ανεπτυγμένα κράτη, οι δημόσιες δαπάνες είναι περισσότερες από τα έσοδα. Το γεγονός αυτό σημαίνει πως το δημοσιονομικό έλλειμμα αυξάνεται. Αυξάνεται, όμως, σε απόλυτες τιμές, και μεγεθύνεται παράλληλα με την οικονομία. Το δημοσιονομικό έλλειμμα εκφρασμένο ως ποσοστό του ΑΕγχΠ παρουσιάζει μείωση (Διάγραμμα 13). Το παραπάνω, συνεπάγεται πως οι δαπάνες είναι περισσότερες από τα έσοδα της κυβέρνησης, αλλά διαχρονικά τα δύο μεγέθη τείνουν να συγκλίνουν.

Όσον αφορά στα έσοδα, τα περισσότερα από αυτά προέρχονται από την φορολογία του κράτους και τα περισσότερα από τα φορολογικά έσοδα, πηγάζουν από την έμμεση φορολογία. Όσον αφορά στις δαπάνες, οι περισσότερες από αυτές είναι οι τρέχουσες δημόσιες δαπάνες, με μεγαλύτερες σε όγκο τις δαπάνες για τους μισθούς και τα ημερομίσθια των δημοσίων υπαλλήλων. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι δημόσιες δαπάνες είναι περισσότερες από τα έσοδα, οπότε πολλές φορές το κράτος καταφεύγει στη λύση του δανεισμού. Το κράτος μπορεί να δανειστεί τόσο από δανειστές από το εξωτερικό, όσο και από εγχώριους δανειστές. Διαχρονικά παρατηρείται μια πτώση του καθαρού ξένου δανεισμού και αύξηση του καθαρού εγχώριου ή εσωτερικού δανεισμού.

Ανακεφαλαιώνοντας, με βάση την ανάλυση κάποιων γενικών στοιχείων που διαμορφώνουν το προφίλ μιας οικονομίας με μια πρώτη ματιά, φαίνεται πως η ελληνοκυπριακή οικονομία είναι αρκετά ανεπτυγμένη και έχει πολύ καλές βάσεις για μια συνεχή ανάπτυξη και βελτίωση.

Παρακάτω επιχειρείται περαιτέρω ανάλυση του κάθε παραγωγικού τομέα της οικονομίας, ξεχωριστά.

Γ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Το εμπορικό ισοζύγιο της Κύπρου ήταν σχεδόν πάντα αρνητικό, με περισσότερες τις εισαγωγές από τις εξαγωγές. Το φαινόμενο αυτό διαχρονικά τείνει να εντείνεται και έτσι το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο μεγεθύνεται συνεχώς και ο λόγος των εξαγωγών προς τις εισαγωγές μειώνεται. Το παραπάνω γεγονός δείχνει πως η κυπριακή οικονομία δεν διαθέτει κάποια ισχυρή εξαγωγική βάση και πως διαχρονικά εξαρτάται ολοένα και περισσότερο από τις εισαγωγές.

Η κυριότερη κατηγορία εισαγωγών είναι τα ενδιάμεσα αγαθά και οι πρώτες ύλες. Ακολουθούν τα καταναλωτικά και κεφαλαιουχικά αγαθά, οι λιπαντικές ύλες και οι εισαγωγές σε μεταφορικό εξοπλισμό.

Η σημαντικότερη ομάδα χωρών για τις κυπριακές εισαγωγές ήταν και παραμένει η ΕΕ (Διάγραμμα 14). Σε δεύτερο επίπεδο εντός της ΕΕ, η σημαντικότερη χώρα για τις κυπριακές εισαγωγές παραμένει το Ηνωμένο Βασίλειο και ακολουθούν η Ιταλία, η Ελλάδα, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ισπανία και τέλος οι Κάτω Χώρες. Η δεύτερη σημαντικότερη ομάδα χωρών από όπου προέρχονται οι εισαγωγές είναι οι χώρες που δεν ανήκουν ούτε στην ΕΕ αλλά ούτε και στην ομάδα των αραβικών χωρών. Οι τελευταίες ειδικά κατέχουν πολύ μικρό μερίδιο στις κυπριακές εισαγωγές. Η δεύτερη ομάδα χωρών συμπεριλαμβάνει αρκετές χώρες με σημαντικές οικονομίες όπως η ΗΠΑ, η Ρωσία και οι αναπτυσσόμενες οικονομίες της Άπω ανατολής. Σε δεύτερο επίπεδο η σημαντικότερη χώρα από όπου προέρχονται οι περισσότερες εισαγωγές είναι οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και η Κίνα καθώς και η Ρωσία αλλά και το Ισραήλ λόγω της γειτνίασης της αγοράς του με την Κύπρο.

Η κυριότερη κατηγορία εξαγωγών είναι τα βιομηχανικά προϊόντα μεταποιητικής προέλευσης. Ακολουθούν τα βιομηχανικά προϊόντα γεωργικής προέλευσης, τα βιομηχανικά και γεωργικά προϊόντα και τα ορυκτά.

Η σημαντικότερη ομάδα χωρών για τις κυπριακές εξαγωγές ήταν και παραμένει η ΕΕ. Σε δεύτερο επίπεδο εντός της ΕΕ, η σημαντικότερη χώρα όπου προορίζονται οι κυπριακές εξαγωγές παραμένει το Ηνωμένο Βασίλειο και ακολουθούν η Ελλάδα, η Γερμανία, οι Κάτω Χώρες, η Γαλλία, η Ιταλία και τέλος η Ισπανία.

Η δεύτερη σημαντικότερη ομάδα χωρών όπου προορίζονται οι εξαγωγές είναι οι χώρες που δεν ανήκουν ούτε στην ΕΕ αλλά ούτε και στην ομάδα των αραβικών χωρών.

Οι τελευταίες ειδικά κατέχουν πολύ μικρό μερίδιο στις κυπριακές εξαγωγές. Η δεύτερη ομάδα χωρών συμπεριλαμβάνει αρκετές χώρες με σημαντικές οικονομίες. Αυτές με την σειρά αξίας των εξαγωγών είναι η Ρωσία και ακολουθούν η Βουλγαρία, οι ΗΠΑ, η Ρουμανία και το Ισραήλ λόγω της γειννιάσής του με την Κυπριακή Δημοκρατία.

Δ. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Μετά την ανάλυση των βασικών στοιχείων του πρωτογενή τομέα της οικονομίας προκύπτει το γενικό συμπέρασμα πως η γεωργία ως δραστηριότητα συρρικνώνεται. Το γεγονός αυτό βέβαια δεν είναι απαραίτητως αρνητικό. Όπως ήδη αναφέρθηκε η μεταστροφή της κυπριακής οικονομίας προς τις υπηρεσίες είναι εμφανής. Είναι λογικό λοιπόν, να εμφανίζεται μια συρρίκνωση στους άλλους τομείς. Το ζητούμενο είναι η συρρίκνωση αυτή να μην έχει αρνητικά αποτελέσματα για τον τομέα και αυτό επιτυγχάνεται με την προσπάθεια εντατικοποίησης της παραγωγικής διαδικασίας και την εύρεση καινοτόμων μεθόδων παραγωγής που θα αντισταθμίσουν την επερχόμενη μείωση της σημασίας του τομέα αυτού.

Η πρώτη εικόνα για τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας είναι πως η ακαθάριστη αξία της γεωργικής παραγωγής (Πίνακας 8) διαχρονικά αυξάνεται, κάτι που όμως σε καμία περίπτωση δεν αντιπροσωπεύει την κατάσταση ενός τομέα ή μιας οικονομικής δραστηριότητας, συνολικά.

Παρά την αύξηση της γεωργική παραγωγής, ο απασχολούμενος πληθυσμός στον γεωργικό τομέα μειώνεται (Διάγραμμα 15), τόσο ως απόλυτο νούμερο όσο και ως ποσοστό του επικερδώς απασχολούμενου πληθυσμού της Κύπρου. Η μείωση αυτή οφείλεται στη μετατόπιση εργατικού δυναμικού προς τον τριτογενή τομέα, κυρίως λόγω της τριτογενοποίησης της κυπριακή οικονομίας.

Επιπροσθέτως, παρατηρείται και μείωση στις εξαγωγές των γεωργικών προϊόντων της Κύπρου (Διάγραμμα 16). Τα σημαντικότερα εξαγωγίμα γεωργικά προϊόντα της Κύπρου είναι οι πατάτες και τα εσπεριδοειδή που συγκεντρώνουν περίπου το 85% των συνολικών εξαγωγών το 2002 (Πίνακας 9).

Τα παραπάνω δημιουργούν μια πρώτη εικόνα για τον πρωτογενή τομέα. Ναι μεν η παραγωγή αυξάνεται, γεγονός που μπορεί να σημαίνει πως το γενικό επίπεδο τιμών

έχει αυξηθεί, αλλά η απασχόληση καθώς και οι εξαγωγές στον τομέα αυτό έχουν μειωθεί σημαντικά. Προκειμένου να υπάρχει μια πλήρης και σαφή εικόνα, εξετάζονται και οι κύριες δραστηριότητες του τομέα ξεχωριστά.

Πρωτίστως, η φυτική παραγωγή. Και σε αυτόν τον τομέα παραγωγής, εμφανίζονται τάσεις συρρίκνωσης ιδιαιτέρως κατά τα τελευταία έτη (Διάγραμμα 17). Τα σημαντικότερα προϊόντα είναι τα εσπεριδοειδή, τα σιτηρά και τα σταφύλια.

Η δεύτερη σημαντικότερη δραστηριότητα του πρωτογενή τομέα που εμφανίζει αύξηση είναι η κτηνοτροφία (Διάγραμμα 18). Η παραγωγή εστιάζεται κυρίως στα πουλερικά και ακολουθούν οι χοίροι, οι αίγες και τα ερίφια, τα αρνιά και τα πρόβατα και τέλος τα βοοειδή.

Δεν είναι μόνο όμως ο κτηνοτροφικός τομέας που αναπτύσσεται. Τα τελευταία χρόνια εξελίσσεται ραγδαία και η κυπριακή αλιεία, η οποία μέσα σε 15 χρόνια έχει υπερδιπλασιάσει την ακαθάριστη αξία παραγωγής της (Διάγραμμα 19).

Παρά το ότι επομένως, ο γεωργικός τομέας συρρικνώνεται, φαίνεται πως γίνονται προσπάθειες εξυγίανσης του και πως υπάρχουν προοπτικές αναβάθμισής του. Αυτό άλλωστε είναι και το ζητούμενο για την πρόοδο του τομέα και την δυνατότητά του να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες και συνθήκες της οικονομίας γενικά.

Σημαντικό ρόλο στην συρρίκνωση του γεωργικού τομέα διαδραματίζει η ανεπάρκεια των φυσικών πόρων. Από τη μία οι εύφορες γαίες είναι αυτές που βρίσκονται σε περιαστικές και τουριστικές περιοχές, με αποτέλεσμα την δόμηση τους, και από την άλλη η ανεπάρκεια των υδάτινων πόρων απέτρεψαν την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα. Τέλος, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός της έλλειψης εργατικού δυναμικού απασχολούμενου στην γεωργία, αφού όπως θα δούμε και παρακάτω (Κεφάλαιο 4), οι τουριστικές περιοχές ελκύουν το εργατικό δυναμικό της ενδοχώρας σε επαγγέλματα του τριτογενούς τομέα.

Ε. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Με βάση την ανάλυση των διαθέσιμων διαρθρωτικών στοιχείων, φαίνεται πως ο δευτερογενής τομέας της οικονομίας συρρικνώνεται διαχρονικά. Το γεγονός αυτό είναι αποτέλεσμα της τριτογενοποίησης της οικονομίας της Κύπρου. Βέβαια ορισμένες από τις

δραστηριότητες του δευτερογενή τομέα εμφανίζουν αυξητικές τάσεις αλλά το γενικό συμπέρασμα είναι πως ο τομέας με το πέρασμα του χρόνου χάνει τη δυναμική του.

Διαχρονικά ο τομέας της μεταποίησης έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην κυπριακή οικονομία, αλλά τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει σημαντικά διαρθρωτικά προβλήματα. Ναι μεν εμφανίζεται αύξηση στην ακαθάριστη αξία της παραγωγής (Πίνακας 10) και στη προστιθέμενη αξία της μεταποίησης (Πίνακας 11), αλλά ταυτόχρονα εμφανίζεται και μια σημαντική μείωση της απασχόλησης (Διάγραμμα 20) στη μεταποίηση καθώς και στις εξαγωγές των μεταποιημένων προϊόντων (Διάγραμμα 21).

Οι μεταποιητικές δραστηριότητες είναι σίγουρα οι κυρίαρχες στον δευτερογενή τομέα. Παρόλα αυτά υπάρχουν και άλλες αρκετά σημαντικές όπως η ενέργεια, οι κατασκευές και τα μεταλλεία. Εδώ η εικόνα είναι σαφώς καλύτερη.

Διαχρονικά τόσο η κατανάλωση όσο και η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία εμφανίζει πάντα πλεόνασμα, και η κατανάλωση και παραγωγή προϊόντων πετρελαίου αυξάνονται. Η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας, οφείλεται κυρίως στην εμπορική και οικιακή κατανάλωση, που μαζί συγκεντρώνουν τα τρία τέταρτα της κατανάλωσης.

Η ίδια θετική εικόνα εμφανίζεται και στις λατομικές και μεταλλευτικές δραστηριότητες και στον τομέα των κατασκευών. Παρατηρείται μια αύξηση της ακαθάριστης και προστιθέμενης αξίας της παραγωγής τόσο στις μεταλλευτικές δραστηριότητες όσο και στον κατασκευαστικό τομέα.

Με οδηγό διάφορα μέτρα που στόχευαν στην αναζωογόνηση του κατασκευαστικού τομέα, οι νέες κατασκευές διαχρονικά αυξήθηκαν. Η μεγαλύτερη αύξηση εμφανίζεται στα οικιστικά κτίρια. Έτσι αυξήθηκε το οικιστικό απόθεμα και ταυτόχρονα οι εκδοθείσες άδειες οικοδομής μετρημένες σε κυβικά μέτρα. Παράλληλα αυξήθηκε και το μέσο εμβαδόν των νέων κατοικιών στον ιδιωτικό τομέα, αγγίζοντας τα 195 τετραγωνικά μέτρα το 2002. Όμως αν και εμφανίζεται αύξηση των τετραγωνικών ανά κατοικία, εμφανίζεται και αύξηση στο κατασκευαστικό κόστος για κάθε τετραγωνικό μέτρο, που υπολογίζεται περίπου στα 620 δολάρια ανά τ.μ. το 2002.

Συνολικά παρατηρείται μια συρρίκνωση του μεταποιητικού τομέα και μεγέθυνση σε όλους τους υπόλοιπους. Για να μην υπάρξουν λοιπόν προβλήματα απορρόφησης εργατικού δυναμικού ή μη χρήσης των παραγωγικών πόρων πρέπει να λυθούν τα βασικά

διαρθρωτικά προβλήματα του δευτερογενούς τομέα, που καλείται να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες συνθήκες ανταγωνισμού της παγκόσμιας οικονομίας.

ΣΤ. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Όπως αναλύθηκε και παραπάνω ο τριτογενής τομέας είναι ο σημαντικότερος της Κυπριακής οικονομίας με περίπου 75% ποσοστό του ΑΕγχΠ το 2002. Οι σημαντικότερες δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα είναι ο τουρισμός και οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.

ΣΤ.1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

«Ο τουρισμός άρχισε ν' αναπτύσσεται το 1960 με την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Από τότε η Κύπρος έγινε ένα από τα κυριότερα τουριστικά κέντρα της Μεσογείου, και ο τουρισμός αποτελεί σήμερα το σημαντικότερο τομέα της οικονομίας του τόπου.»

([http:// www.cyprus.gov.cy](http://www.cyprus.gov.cy))

Την θέση αυτή την αποδεικνύει και η συνεχής αύξηση των εσόδων του τουρισμού διαχρονικά (Διάγραμμα 22). Ταυτόχρονα εμφανίζεται και μια σημαντική αύξηση των αφίξεων τουριστών στη Κύπρο καθώς και αύξηση των διανυκτερεύσεών τους στο νησί (Πίνακας 12).

Η προσπάθεια αναζωογόνησης του τουρισμού μετά την εισβολή, απέδωσε σημαντικά οφέλη στον κυπριακό τουρισμό. Τόσο τα καταλύματα, όσο και οι κλίνες αυξήθηκαν σημαντικά (Πίνακας 13). Από την αναλογία καταλυμάτων και κλινών, φαίνεται πως κατά μέσο όρο στην Κύπρο υπάρχουν μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες περίπου 100 κλινών κατά μέσο όρο. Η συνεχής αύξηση τόσο των καταλυμάτων όσο και των υπηρεσιών του τουριστικού τομέα γενικότερα, επιφέρει και την ανάλογη αύξηση του απασχολούμενου προσωπικού (Διάγραμμα 23). Έτσι παρατηρείται και μια συνεχής αύξηση των απασχολούμενων στον τομέα του τουρισμού και μια συνεχής αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών στην Κύπρο.

Τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες ανάπτυξης και του χειμερινού τουρισμού. Η τάση αυτή φανερώνεται από τη συνεχή αύξηση των διανυκτερεύσεων σε τουριστικά ορεινά θέρετρα τους χειμερινούς μήνες. Παρόλα αυτά ο τουρισμός της Κύπρου είναι περισσότερο εποχιακός.

Οι διανυκτερεύσεις κατά τους καλοκαιρινούς μήνες αυξάνονται κατακόρυφα και το μεγαλύτερο μερίδιο καταλαμβάνει η επαρχία της Αμμοχώστου λόγω των σημαντικών τουριστικών της θέρετρων (Αγία Νάπα, Παραλίμνι). Ακολουθούν οι επαρχίες της Πάφου, της Λεμεσού, της Λάρνακας και τελευταία η επαρχία της Λευκωσίας που δεν φαίνεται να προσελκύει ιδιαίτερα το τουριστικό ενδιαφέρον σε σχέση με τις άλλες επαρχίες (Πίνακας 14).

ΣΤ.2. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

«Η Κύπρος διαθέτει ένα ανεπτυγμένο τραπεζικό σύστημα, με τις τράπεζες να έχουν σημαντικό ρόλο στη χρηματοοικονομική διαμεσολάβηση, προσφέροντας ένα ευρύ φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω του εκτεταμένου δικτύου των καταστημάτων τους.

Το τραπεζικό σύστημα αποτελείται από την Κεντρική Τράπεζα, που είναι η Εποπτική Αρχή για τα τραπεζικά ιδρύματα, τις επιτόπιες τράπεζες, και τις διεθνείς τραπεζικές μονάδες. Περιλαμβάνει επίσης τα συνεργατικά πιστωτικά ιδρύματα που εποπτεύονται από τον Έφορο Συνεργατικών Εταιρειών και Συνεργατικής Ανάπτυξης.

Σήμερα λειτουργούν στην Κύπρο δεκατρείς επιτόπιες τράπεζες, εκ των οποίων δέκα εμπορικές τράπεζες και τρία εξειδικευμένα πιστωτικά ιδρύματα. Όλες οι τράπεζες είναι εγγεγραμμένες στην Κύπρο με εξαίρεση την Arab Bank plc, που λειτουργεί ως υποκατάστημα ξένης τράπεζας. Οι εμπορικές τράπεζες, που είναι εγγεγραμμένες στην Κύπρο, είναι η Τράπεζα Κύπρου, η Λαϊκή Κυπριακή Τράπεζα, η Ελληνική Τράπεζα, η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα, η Universal Bank, η Alpha Bank, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Κύπρου), η Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος (Κύπρου) και η Societa Generale Cyprus. Οι τελευταίες τέσσερις είναι θυγατρικές ξένων τραπεζών. Τα εξειδικευμένα χρηματοδοτικά ιδρύματα είναι η Κυπριακή Τράπεζα Αναπτύξεως, ο Οργανισμός Χρηματοδοτήσεως Στέγης και η Κτηματική Τράπεζα Κύπρου.

Πέραν από τις επιτόπιες τράπεζες, λειτουργούν σήμερα στην Κύπρο 30 διεθνείς και διαχειριζόμενες τραπεζικές μονάδες, που έχουν εξασφαλίσει άδεια από την Κεντρική Τράπεζα για διεξαγωγή των εργασιών τους από την Κύπρο, με την προϋπόθεση να περιορίζουν τις δραστηριότητές τους κυρίως με μη κάτοικους Κύπρου και σε ξένα νομίσματα (off-shore banks). Από την 1η Ιανουαρίου, 2001, στα πιο πάνω ιδρύματα έχει επιτραπεί η παραχώρηση μεσοπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου δανεισμού σε ξένο νόμισμα σε κάτοικους Κύπρου.»

Ξένες επενδύσεις

«Τον Ιούλιο 2002, η Κύπρος θέσπισε νέα νομοθεσία για τη φορολογία των εισοδημάτων ώστε να εναρμονιστεί με τον Κώδικα Συμπεριφοράς για Φορολογία των Επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να ανταποκριθεί στις δεσμεύσεις της προς τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) στα πλαίσια των προσπαθειών μείωσης του επιζήμιου φορολογικού ανταγωνισμού. Σύμφωνα με τις πρόνοιες της νέας νομοθεσίας, που τίθεται σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου, 2003, εισάγεται ενιαίος φορολογικός συντελεστής (10%) επί των επιχειρηματικών κερδών όλων των νομικών προσώπων που έχουν συσταθεί στην Κύπρο. Με τη νέα νομοθεσία προνοείται επίσης συμπληρωματικός εταιρικός φόρος με συντελεστή 5% επί των φορολογητέων εισοδημάτων των ετών 2003 και 2004 που θα υπερβαίνουν το £1 εκατομμύριο.

Η εισαγωγή της νέας νομοθεσίας δημιούργησε ακόμη πιο ευνοϊκές συνθήκες για επενδύσεις ξένων στην Κύπρο. Ειδικότερα, επωφελούνται σημαντικά οι Εταιρείες Διεθνών Επιχειρήσεων (ΕΔΕ) που ενώ πριν από τη φορολογική μεταρρύθμιση δεν είχαν τη δυνατότητα να διεξάγουν επιχειρηματικές δραστηριότητες στην κυπριακή αγορά τώρα μπορούν, αν το επιθυμούν, να εξασφαλίσουν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τροποποίηση της άδειας για τη σύσταση και τη λειτουργία τους, ώστε να δραστηριοποιούνται ταυτόχρονα στην Κύπρο και στο εξωτερικό. Σε τέτοια περίπτωση θα προσκομίσουν σημαντικά οφέλη από τη διεύρυνση του κύκλου εργασιών τους, επειδή ο ενιαίος φορολογικός συντελεστής που επιβάλλεται εξακολουθεί να βρίσκεται σε πολύ χαμηλό επίπεδο σε σχέση με άλλες χώρες.»

([http:// www.cyprus.gov.cy](http://www.cyprus.gov.cy))

Άμεσες επενδύσεις ξένων στην Κύπρο

«Δεν υπάρχουν περιορισμοί στις άμεσες επενδύσεις στην Κύπρο από κατοίκους χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι διαδικασίες για την εξασφάλιση των σχετικών αδειών από τις αρμόδιες αρχές για τη διενέργεια επενδύσεων από ενδιαφερόμενους ξένους επενδυτές είναι απλές και δεν υπάρχουν πολύπλοκα γραφειοκρατικά προβλήματα. Επίσης είναι αρκετά απλοποιημένες οι διαδικασίες για την εξαγωγή κερδών, μερισμάτων και κεφαλαίων που τυχόν θα εισπράξουν οι ξένοι επενδυτές από την εκποίηση των επενδύσεών τους.

Για τη διενέργεια άμεσων επενδύσεων στην Κύπρο από κατοίκους τρίτων χωρών πρέπει να ικανοποιούνται ορισμένα κριτήρια, τα οποία καθορίζονται ανάλογα με τον τομέα της οικονομίας στον οποίο θα γίνει η επένδυση. Τα εν λόγω κριτήρια αφορούν το ελάχιστο ποσό που θα επενδυθεί και το ποσοστό συμμετοχής των ξένων στην επιχείρηση.»

([http:// www.cyprus.gov.cy](http://www.cyprus.gov.cy))

Διακίνηση κεφαλαίων

«Η Κύπρος προχωρεί σταθερά στην απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων με βάση τις δεσμεύσεις που ανέλαβε έναντι της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο παρόν στάδιο ισχύουν τα ακόλουθα:

- Οι πληρωμές για τρέχουσες διεθνείς συναλλαγές είναι ελεύθερες και οι πλείστες διενεργούνται απευθείας από τις τράπεζες, χωρίς προηγούμενη αναφορά στην Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου.

- Από την 1η Ιανουαρίου, 2001, που τέθηκε σε ισχύ ο περί Ελευθεροποίησης του Επιτοκίου και Συναφών Θεμάτων Νόμος, η Κεντρική Τράπεζα κατάργησε τους συναλλαγματικούς περιορισμούς στο μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο δανεισμό σε ξένα νομίσματα.

- Οι άμεσες επενδύσεις κατοίκων Κύπρου στο εξωτερικό είναι ελεύθερες ως προς το μέγεθος της επένδυσης, τον τομέα και τη χώρα προορισμού. Η εξαγωγή των κεφαλαίων για το σκοπό αυτό διενεργείται απ' ευθείας από τις εμπορικές τράπεζες, χωρίς προηγούμενη αναφορά στην Κεντρική Τράπεζα. Όμως, για τις επενδύσεις των οποίων

το ετήσιο συναλλαγματικό κόστος υπερβαίνει τα £5εκ. η Κεντρική Τράπεζα διατηρεί το δικαίωμα να αναβάλει τη μεταφορά των κεφαλαίων στο εξωτερικό, αν κριθεί ότι το μέγεθός τους είναι τέτοιο που να δημιουργεί δυσμενείς επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών της Κύπρου.

Από τον Ιούλιο, 2001, η Κεντρική Τράπεζα εφαρμόζει πρόγραμμα σταδιακής χαλάρωσης των περιορισμών για τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου κατοίκων Κύπρου στο εξωτερικό και για τις καταθέσεις σε ξένες τράπεζες. Το εν λόγω πρόγραμμα αναμένεται ότι θα ολοκληρωθεί κατά την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.» ([http:// www.cyprus.gov.cy](http://www.cyprus.gov.cy))

Z. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η περιβαλλοντική προστασία στην Κύπρο είναι τα τελευταία χρόνια αρκετά σημαντική. Τόσο τα έσοδα όσο και οι δαπάνες για την προστασία του περιβάλλοντος αυξάνονται συνεχώς (Πίνακας 15). Η προστασία του περιβάλλοντος έχει βαρύνουσα σημασία για τη βιομηχανία. Άλλωστε σε αυτήν την δραστηριότητα καταλογίζονται οι περισσότερες εκπομπές ρύπων. Έτσι είναι λογικό το κόστος να βαρύνει τις βιομηχανίες αλλά είναι και στην κρίση του κράτους να προωθεί νέες και καινοτόμες τεχνολογίες για την περιβαλλοντική προστασία. Άλλωστε ο τομέας αυτός μεγεθύνεται και με την ενταξιακή πορεία και εναρμόνιση της Κύπρου στην ΕΕ και στο κοινοτικό κεκτημένο, αφού η τελευταία δίνει ιδιαίτερο βάρος στη προστασία της φύσης και του περιβάλλοντος.

H. ΥΓΕΙΑ

Το επίπεδο του τομέα των υπηρεσιών υγείας της Κυπριακής Κυβέρνησης είναι πολύ ικανοποιητικό. Στην επίτευξη του υψηλού επιπέδου συνέτειναν κατά κύριο λόγο οι δαπάνες του κράτους προς αυτήν την κατεύθυνση.

Οι δαπάνες που προορίζονται για την υγεία έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία έτη, τόσο σε απόλυτα νούμερα (Διάγραμμα 24) όσο και σαν ποσοστό του ΑεγχΠ (Πίνακας 16). Ταυτόχρονα έχει αυξηθεί και το προσωπικό υγείας, γεγονός που

συντελεί στην καλύτερη ποιότητα υπηρεσιών υγείας. Η πολυπληθέστερη ομάδα του προσωπικού είναι οι νοσοκόμοι και ακολουθούν οι ιατροί και οι οδοντίατροι. Ειδικά για την πρώτη ομάδα η αύξηση είναι έντονη γεγονός που σημαίνει πως η αναλογία κλινών ανά νοσοκόμο έχει μειωθεί αρκετά. Σε αυτό συντελεί και μια μικρή μείωση του αριθμού των νοσοκομειακών κλινών που αντανακλά εν μέρει και την υψηλή ποιότητα ζωής των κατοίκων. Ταυτόχρονα λόγω της αύξησης του ιατρικού και οδοντιατρικού προσωπικού, έχει μειωθεί και η αναλογία των ατόμων ανά ιατρό και οδοντίατρο αντίστοιχα, που σημαίνει ότι για κάθε ιατρό ή οδοντίατρο αντιστοιχούν πλέον λιγότερα άτομα και το επίπεδο των υπηρεσιών και η εξυπηρέτηση των κατοίκων είναι σαφώς καλύτερη.

Στην αναβάθμιση των υπηρεσιών υγείας έχουν συντελέσει σημαντικά και τα δημόσια νοσοκομεία.

Η δημιουργία νέων νοσοκομείων σε κάθε επαρχία έχει αυξήσει σημαντικά το ποσοστό κατάληψης των νοσοκομειακών κλινών. Οι ασθενείς λόγω της προόδου της ιατρικής και του καινούργιου ιατρικού εξοπλισμού, παραμένουν νοσηλευόμενοι λιγότερες ημέρες. Ταυτόχρονα έχει αυξηθεί και ο αριθμός των ασθενών που παίρνουν εξιτήρια από τα νοσοκομεία. Όλα τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα πως τα νέα νοσοκομεία σε κάθε επαρχία είναι πολύ αποτελεσματικά και υπάρχει γρήγορη εξυπηρέτηση και εναλλαγή νοσηλευόμενων που απολαμβάνουν υψηλού επιπέδου υπηρεσίες.

Θ. ΕΡΕΥΝΑ

Η έρευνα έχει αναπτυχθεί σημαντικά τα τελευταία έτη στην Κύπρο. Οι ερευνητικές δαπάνες παρουσιάζουν σημαντική αύξηση τόσο ως απόλυτα νούμερα (Διάγραμμα 25) όσο και ως ποσοστό του ΑεγχΠ (Διάγραμμα 26). Ο σημαντικότερος φορέας των δαπανών για την έρευνα είναι το δημόσιο και η τριτοβάθμια εκπαίδευση και ακολουθούν οι επιχειρήσεις και τα ιδιωτικά ιδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (Διάγραμμα 27). Η σημαντικότερη κατηγορία δαπανών είναι οι δαπάνες για τις αμοιβές και ακολουθούν άλλες τρέχουσες καθώς και κεφαλαιουχικές δαπάνες για την έρευνα.

Η έρευνα κατανέμεται σε διάφορους επιστημονικούς τομείς. Έτσι οι περισσότερες δαπάνες προορίζονται για τις θετικές και τις αγροτικές επιστήμες.

Ακολουθούν οι κοινωνικές επιστήμες, οι ανθρωπιστικές επιστήμες και με μικρότερη σημασία οι ιατρικές επιστήμες και ο τομέας των μηχανικών (Διάγραμμα 28). Οι περισσότερες δαπάνες χρηματοδοτούνται από τον κρατικό ή πανεπιστημιακό προϋπολογισμό και ακολουθούν οι επιχειρήσεις και τα άλλα τριτοβάθμια ιδρύματα πλην των πανεπιστημίων. Σημαντική είναι και η χρηματοδότηση από το εξωτερικό και από τα ιδρύματα με μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα (Διάγραμμα 29).

Παράλληλα με τις δαπάνες για την έρευνα παρατηρείται και αύξηση του ερευνητικού δυναμικού. Το περισσότερο ερευνητικό δυναμικό, όπως είναι αναμενόμενο λόγω της ισχύος του δημοσίου στην έρευνα, απασχολείται στο δημόσιο τομέα και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Διάγραμμα 30). Ακολουθεί ο τομέας των επιχειρήσεων και τα ιδιωτικά ιδρύματα με μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Το μεγαλύτερο τμήμα του ερευνητικού δυναμικού είναι άντρες, αλλά τα τελευταία χρόνια η παρουσία των γυναικών στον ερευνητικό τομέα είναι αρκετά σημαντική και ολοένα αυξάνεται (Διάγραμμα 31).

Το ερευνητικό δυναμικό αποτελείται από τρεις σημαντικές κατηγορίες. Το μεγαλύτερο ποσοστό εξ'αυτών καταλαμβάνουν οι ερευνητές και ακολουθούν οι τεχνικοί και το υποστηρικτικό προσωπικό (Διάγραμμα 32). Το μεγαλύτερο τμήμα του ερευνητικού δυναμικού έχει αποφοιτήσει από τη μέση εκπαίδευση αλλά το σύνολο των διδασκόντων, των κατόχων μεταπτυχιακού διπλώματος και των πτυχιούχων πανεπιστημίου είναι μεγαλύτερο. Το δυναμικό που απασχολείται ως ερευνητές είναι φυσικό να έχουν ανώτερη μόρφωση από τις υπόλοιπες κατηγορίες, αλλά επειδή η ανώτατη μόρφωση διαιρείται σε τρεις κατηγορίες, φαίνεται πως οι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης είναι περισσότεροι (Διάγραμμα 33).

I. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

Η κοινωνία της πληροφορίας διαιρείται σε δύο βασικούς τομείς. Ο πρώτος είναι οι τηλεπικοινωνίες και ο δεύτερος οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και το διαδίκτυο. Και οι δύο τομείς αναπτύσσονται ταχύτατα όπως είναι αναμενόμενο. Ειδικά στη δεύτερη περίπτωση φαίνεται πως τα τελευταία χρόνια, όπως και σε όλο τον κόσμο, έχει

παρατηρηθεί σημαντική εξέλιξη τόσο στη χρήση του διαδικτύου όσο και στην χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Η κατάσταση των υπηρεσιών και των υποδομών των τηλεπικοινωνιών στη Κυπριακή Δημοκρατία κρίνεται πολύ ικανοποιητική. Όλες οι τηλεφωνικές συνδέσεις χαρακτηρίζονται από ραγδαία αύξηση και ιδιαίτερα η κινητή τηλεφωνία (Πίνακας 17). Οι αναλογικές γραμμές σταθερής τηλεφωνίας είναι 59,6 ανά 100 κατοίκους το 2002 και οι συνδρομές της κινητής τηλεφωνίας 58,3. Σημαντική είναι και η παρουσία των γραμμών του ψηφιακού δικτύου ενοποιημένων υπηρεσιών (ISDN), το οποίο αναπτύχθηκε πρόσφατα.

Τα τελευταία έτη παρατηρείται και μια αύξηση των χρηστών του διαδικτύου (Διάγραμμα 34). Το ποσοστό των αντρών χρηστών είναι περισσότερο από αυτό των γυναικών και περίπου 1 στους 4 κατοίκους άνω των 15 ετών χρησιμοποιεί το διαδίκτυο (Διάγραμμα 35). Ταυτόχρονα παρατηρείται και αύξηση των συνδρομών στις εταιρίες που παρέχουν σύνδεση και υπηρεσίες διαδικτύου.

Η διάχυση του διαδικτύου και των υπολογιστών είναι φανερή και στα νοικοκυριά, όπου παρατηρείται σημαντική αύξηση του αριθμού των νοικοκυριών εκείνων που χρησιμοποιούν υπολογιστές και διαδίκτυο (Διάγραμμα 36). Όσον αφορά τις επιχειρήσεις η χρήση του διαδικτύου είναι σχεδόν καθολική (96% το 2002). Σημαντική είναι και η αύξηση των υπολογιστών και των χρηστών του διαδικτύου και στην εκπαίδευση (Πίνακας 18). Οι περισσότεροι υπολογιστές εμφανίζονται στη μέση εκπαίδευση, αλλά οι ταχύτερες συνδέσεις στην τριτοβάθμια. Τέλος η πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν εμφανίζει σημαντικό αριθμό χρηστών ηλεκτρονικών υπολογιστών ή χρηστών του διαδικτύου.

ΙΑ. ΠΑΙΔΕΙΑ

Η Κυπριακή δημοκρατία εμφανίζει άριστες επιδόσεις στον τομέα της παιδείας και της εκπαίδευσης. Το επίπεδο παιδείας των κατοίκων διαχρονικά καλυτερεύει και έτσι εμφανίζονται λιγότεροι κάτοικοι δίχως μόρφωση και όλο περισσότεροι κάτοικοι που είναι πιο μορφωμένοι. Οι περισσότεροι είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης, ενώ αρκετά σημαντικό είναι και το ποσοστό των απόφοιτων πανεπιστημίου καθώς και το ποσοστό

των φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ανά 1000 κατοίκους. Ταυτόχρονα εμφανίζεται μια σημαντική μείωση του ποσοστού του αναλφαβητισμού στην Κύπρο (Πίνακας 19). Το φαινόμενο του αναλφαβητισμού στην Κύπρο πλήττει περισσότερο τις γυναίκες από τους άντρες (4% και 1% αντίστοιχα το 2002).

Παράλληλα οι δαπάνες για την εκπαίδευση έχουν αυξηθεί αρκετά τα τελευταία έτη, τόσο σε απόλυτα νούμερα όσο και εκφρασμένες ως ποσοστό του ΑΕγχΠ (Διάγραμμα 37). Στον εκπαιδευτικό τομέα οι ακαθάριστες αναλογίες εγγραφών έχουν αυξηθεί σημαντικά. Οι περισσότερες εγγραφές εντοπίζονται στην προδημοτική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση και λιγότερο στη μέση και τριτοβάθμια εκπαίδευση (Διάγραμμα 38). Το γεγονός αυτό είναι η εξήγηση για την μεγαλύτερη αναλογία μαθητών ανά δάσκαλο, στις κατώτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Οι αναλογίες των μαθητών ανά δάσκαλο έχουν μειωθεί σημαντικά τα τελευταία έτη. Έτσι για τις κατώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης η αναλογία κυμαίνεται στους 17 μαθητές ανά δάσκαλο περίπου το 2001, ενώ στη μέση και τριτοβάθμια εκπαίδευση η αναλογία αυτή κυμαίνεται περίπου στους 11 μαθητές/φοιτητές ανά καθηγητή την ίδια χρονιά.

2. ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

A. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Με βάση την ανάλυση των στοιχείων που προηγήθηκε για την δημογραφική δομή και πορεία της τουρκοκυπριακής κοινότητας προκύπτουν κάποια ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Το πρώτο βασικό συμπέρασμα είναι πως ο πληθυσμός στα κατεχόμενα αυξάνεται (Πίνακας 20).

Ο πληθυσμός στα κατεχόμενα είναι περίπου το 23% του συνολικού πληθυσμού της Κύπρου, ή με άλλα λόγια 213.500. Εδώ προκύπτει όμως ένα ενδιαφέρον ζήτημα. Η Κυπριακή δημοκρατία ισχυρίζεται πως οι Τουρκοκύπριοι είναι 87.400 και έτσι εμφανίζεται μια σημαντική διαφορά της τάξεως των 126.000 κατοίκων επιπλέον. Στο σημείο αυτό φαίνεται πως οι δύο πλευρές έχουν διαφορετική άποψη. Η απάντηση είναι πως, η Κυπριακή Δημοκρατία δεν μπορεί, λόγω του γνωστού προβλήματος, να γνωρίζει την ακριβή σύνθεση του πληθυσμού στα κατεχόμενα. Παρόλα αυτά στη διεθνή βιβλιογραφία, υπάρχουν ενδείξεις για μετακίνηση Τούρκων εποίκων από την Τουρκία που προσεγγίζουν σε αριθμό την προαναφερθείσα διαφορά. Βέβαια, η τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν επιβεβαιώνει κάτι τέτοιο και υποστηρίζει πως ο πληθυσμός είναι περίπου 213 χιλιάδες τουρκοκύπριοι, συμπεριλαμβανομένων κάποιων μικρών ποσοστών ξένων κατοίκων (κυρίως Άγγλοι). Δεχόμενοι και τις δύο πλευρές και λόγω της αδυναμίας επαλήθευσης των παραπάνω στοιχείων, κάνουμε την παραδοχή ο πληθυσμός στα κατεχόμενα είναι 213 χιλιάδες, αλλά η σύνθεσή του είναι περίπου 40% (87.000) ντόπιοι τουρκοκύπριοι και 60% (126.000) τούρκοι έποικοι.

«Το 1987, παραπάνω από τον μισό πληθυσμό ήταν λιγότερο από 25 ετών. Η κατανομή κατά φύλο ταιριάζει στα κλασικά πρότυπα με τους άντρες να είναι η πλειοψηφία τις πρώτες δεκαετίες και κατόπιν οι γυναίκες.» (<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/cytoc.html>)

Η αλλαγή της διάρθρωσης του πληθυσμού στα κατεχόμενα, επηρεάζει σημαντικά τους δημογραφικούς δείκτες και τη σύνθεση του και αυτό φαίνεται στις μεταβολές του πληθυσμού. Έτσι λ.χ. παρατηρείται μια έντονη αύξηση του ετήσιου ποσοστού αύξησης του πληθυσμού το 1997 όπου παρατηρείται σχεδόν δεκαπλασιασμός του ποσοστού και

αυξημένη μετανάστευση. «μετά την δεκαετία του 50 και μέχρι το 1974, η μετανάστευση των τουρκοκυπρίων ήταν αυξημένη, ιδίως μετά το 1963 και ως το 1974 με τα γεγονότα της εισβολής.... Μετά όμως την de facto διχοτόμηση του νησιού το 1974, οι Τουρκοκύπριοι άρχισαν να επιστρέφουν στην Κύπρο.» (<http://lcweb2.loc.gov>)

Παρόλα αυτά, το ποσοστό της φυσικής αύξησης μειώνεται και σχεδόν υπό – διπλασιάζεται τα τελευταία έτη. Η εικόνα είναι παρόμοια και στους δείκτες της γονιμότητας. Το ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας μειώνεται κατά πέντε σχεδόν γεννήσεις μέσα σε δώδεκα χρόνια και το συνολικό ποσοστό γονιμότητας από 2,2 το 1990 μειώνεται στο 1,8 το 2002 (Πίνακας 21). Τα ποσοστά αυτά είναι αρκετά υψηλότερα από τα αντίστοιχα ελληνοκυπριακά και φαίνεται πως ο πληθυσμός των κατεχομένων δεν παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα υπογεννητικότητας ακόμη, αλλά αν οι μειώσεις των ποσοστών συνεχιστούν, το πρόβλημα θα είναι ορατό στο προσεχές μέλλον.

Ανησυχητικό είναι και το γεγονός πως τα ποσοστά θνησιμότητας είναι μεγάλα (Πίνακας 22). Το ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας εμφανίζεται να είναι σταθερό και ίσο με 8 θανάτους ανά 1000 κατοίκους και δεν εμφανίζει καμία μείωση. Παράλληλα το ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας είναι αρκετά υψηλό αν και διαχρονικά έχει μειωθεί. Η βρεφική θνησιμότητα που παρουσιάζει η τουρκοκυπριακή κοινότητα, προσεγγίζει περισσότερο τα πρότυπα μη ανεπτυγμένων χωρών (10 θάνατοι ανά 1000 γεννήσεις το 2002) γεγονός που φανερώνει εν μέρει και την ποιότητα ζωής των κατοίκων.

Η χαμηλή ποιότητα ζωής αντανακλάται και στην προσδοκώμενη διάρκεια ζωής κατά την γέννηση. Έτσι το προσδόκιμο ζωής εμφανίζεται να είναι αρκετά χαμηλό σε σχέση με τις ανεπτυγμένες χώρες και μάλιστα αντί να αυξάνεται, μειώνεται διαχρονικά.

Συμπερασματικά, φαίνεται πως η ποιότητα ζωής του πληθυσμού δεν είναι ιδιαίτερα καλή και αυτό αντανακλάται και στα δημογραφικά δεδομένα του. Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα συγκεντρώνει υψηλά ποσοστά θνησιμότητας και βρεφικής θνησιμότητας, χαμηλά ποσοστά γεννήσεων και ανανέωσης του πληθυσμού καθώς και χαμηλά επίπεδα προσδοκώμενης διάρκειας ζωής. Αντιθέτως, εάν δεν παρθούν μέτρα η τουρκοκυπριακή κοινότητα θα αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα συρρίκνωσης του πληθυσμού της.

B. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Μετά την ανάλυση διάφορων γενικών στοιχείων που δίνουν μια σαφή εικόνα της οικονομίας προκύπτουν ορισμένα βασικά συμπεράσματα. Σαν πρώτο γενικό συμπέρασμα, φαίνεται πως η τουρκοκυπριακή οικονομία εμφανίζει διαρθρωτικά προβλήματα. Τόσο το ΑΕΠ (Πίνακας 23) όσο και το ΑΕγχΠ (Πίνακας 24) είναι αρκετά χαμηλά αν και διαχρονικά μεγεθύνονται. Ο τριτογενής τομέας της οικονομίας αγγίζει το 75% του ΑΕγχΠ, ο δευτερογενής το 16% και ο πρωτογενής το 9% (Διάγραμμα 39). Η κατανομή αυτή στο ΑΕγχΠ, υποδηλώνει μια διαρθρωτική υστέρηση της οικονομίας, η οποία αν και εμφανίζει αρκετά μεγεθυμένο τριτογενή τομέα, παρουσιάζει καθυστέρηση στην εξέλιξή της, με λιγότερο ανεπτυγμένη βιομηχανία και αρκετά αυξημένο πρωτογενή τομέα.

Η ίδια εικόνα εμφανίζεται και για το ΑΕΠ κατά κεφαλήν (Διάγραμμα 40). Η τουρκοκυπριακή κοινότητα εμφανίζει ένα πάρα πολύ χαμηλό ΑΕΠ κατά κεφαλήν που είναι μόλις 4400 δολάρια το 2002, το οποίο προσεγγίζει τα όρια της φτώχειας που εμφανίζονται σε μη ανεπτυγμένες χώρες.

Οι δείκτες της απασχόλησης και της ανεργίας του πληθυσμού βοηθούν στην περαιτέρω κατανόηση της οικονομίας μιας περιοχής. Στην βόρεια Κύπρο παρατηρείται μια αύξηση διαχρονικά του οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε απόλυτους αριθμούς (Πίνακας 25), αλλά και ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού. Παρόλα αυτά το ποσοστό του ενεργού οικονομικά πληθυσμού, ως ποσοστό του συνολικού, είναι αρκετά χαμηλό σε σχέση με άλλες χώρες. Η αύξηση αυτή του ενεργού οικονομικά πληθυσμού φαίνεται και στην απασχόληση σε καθένα από τους τρεις παραγωγικούς τομείς της οικονομίας (Πίνακας 26). Έτσι εμφανίζεται μια αύξηση του απασχολούμενου πληθυσμού στους τρεις τομείς, ενώ διαχρονικά φαίνεται πως οι απασχολούμενοι στον τριτογενή και δευτερογενή τομέα αυξάνονται, ενώ στον πρωτογενή, μειώνονται (Πίνακας 27).

Η μετατόπιση του εργατικού δυναμικού, δίνει μια ένδειξη για προσπάθειες αναδιάρθρωσης της οικονομίας, και μετατόπιση του βάρους προς τον δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Με την συνεχή αύξηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και με δεδομένο ότι ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός, ως ποσοστό του συνολικού αυξάνεται, φαίνεται πως ο πληθυσμός που εργάζεται είναι περισσότερος. Αυτό σημαίνει πως δημιουργούνται νέες

θέσεις εργασίας, διότι, ενώ οι εγγεγραμμένοι άνεργοι αυξάνονται διαχρονικά, το ποσοστό ανεργίας μειώνεται και μάλιστα διατηρείται και σε πολύ χαμηλά επίπεδα (μόλις 1,62% το 2002) σε επίπεδα πλήρους απασχόλησης της οικονομίας (Διάγραμμα 41).

Με βάση τα χαμηλά ποσοστά ανεργίας, μια αύξηση του ποσοστού του πληθωρισμού στην τουρκοκυπριακή οικονομία, θα ήταν αναμενόμενη. Παρόλα αυτά κάτι τέτοιο δεν ισχύει απόλυτα. Διαχρονικά και τα δύο ποσοστά μειώνονται, αλλά δεν φαίνεται το ένα να επηρεάζει το άλλο. Και αυτό διότι τα ποσοστά πληθωρισμού είναι ιδιαίτερα υψηλά για στην τουρκοκυπριακή οικονομία (πάνω από 50% διαχρονικά και μόλις το 2002, 23%) (Διάγραμμα 42). Το γεγονός αυτό δε συνδέεται τόσο με την χαμηλή ανεργία, αλλά περισσότερο με την υποτιμημένη και ανίσχυρη τούρκικη Λίρα που τα τελευταία έτη έχει δεχθεί σημαντικά πλήγματα.

Τα υψηλά επίπεδα πληθωρισμού και τιμών αποτρέπουν την ανάπτυξη της οικονομίας και την διατηρούν σε μια σταθερότητα. Έτσι δεν εμφανίζεται καμία κινητικότητα της οικονομίας και οι καταθέσεις και τα επενδυτικά δάνεια διατηρούνται σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Στο γεγονός αυτό συντελεί, όπως προαναφέρθηκε και το αδύναμο νόμισμα, που δείχνει πως ο βαθμός εμπιστοσύνης προς την τούρκικη λίρα είναι πολύ χαμηλός. Η αποδυνάμωση της τούρκικης λίρας είναι μια σαφής ένδειξη της κακής οικονομικής πορείας τόσο της Τουρκίας, όσο και της τουρκοκυπριακής κοινότητας που την χρησιμοποιεί.

Την άποψη αυτή συμπληρώνει και η κατάσταση που επικρατεί στα έσοδα και τις δαπάνες (Διάγραμμα 43). Αν και παρατηρείται αύξηση και στα δύο μεγέθη, η διαφορά μεταξύ τους αυξάνεται διαχρονικά. Το γεγονός αυτό σημαίνει πως το δημοσιονομικό έλλειμμα αυξάνεται, και μάλιστα, ως ποσοστό του ΑΕγχΠ είναι ιδιαίτερα υψηλό και προσεγγίζει το 20% το 2002 (Διάγραμμα 44).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι δαπάνες είναι περισσότερες από τα έσοδα, οπότε πολλές φορές ο δανεισμός είναι μια λύση για το πρόβλημα. Διαχρονικά παρατηρείται μια αύξηση του καθαρού ξένου δανεισμού, ο οποίος προέρχεται κυρίως από την Τουρκία (Πίνακας 28).

Ανακεφαλαιώνοντας, με βάση την ανάλυση κάποιων γενικών στοιχείων που διαμορφώνουν το προφίλ μιας οικονομίας με μια πρώτη ματιά, φαίνεται πως η τουρκοκυπριακή οικονομία εμφανίζει σημαντικά διαρθρωτικά προβλήματα και αρκετά

χαμηλά ποσοστά ανάπτυξης. Δεν αρκούν όμως μόνο κάποια γενικά στοιχεία για να συντεθεί μια συνολική εικόνα για την οικονομία και για τον λόγο αυτό προχωρούμε και σε περαιτέρω ανάλυση του κάθε παραγωγικού τομέα της οικονομίας, ξεχωριστά.

Γ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Το εμπορικό ισοζύγιο της τουρκοκυπριακής κοινότητας ήταν σχεδόν πάντα αρνητικό, με περισσότερες εισαγωγές απ' ότι εξαγωγές. Το φαινόμενο αυτό διαχρονικά γίνεται ολοένα και πιο έντονο και έτσι το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο μεγεθύνεται συνεχώς και ο λόγος των εξαγωγών προς τις εισαγωγές μειώνεται. Το παραπάνω γεγονός δείχνει πως η τουρκοκυπριακή οικονομία δεν διαθέτει σχεδόν καμία εξαγωγική βάση και πως διαχρονικά εξαρτάται ολοένα και περισσότερο από τις εισαγωγές.

Η κυριότερες κατηγορίες εισαγωγών είναι ο μεταφορικός εξοπλισμός και τα μεταποιημένα προϊόντα που μαζί συγκεντρώνουν το 50% σχεδόν των εισαγωγών. Η σημαντικότερη χώρα από την οποία εισάγει η τουρκοκυπριακή κοινότητα είναι φυσικά η Τουρκία. Ακολουθεί το Ηνωμένο Βασίλειο και οι υπόλοιπες χώρες της ΕΕ στο σύνολό τους. Από τις λοιπές χώρες, πλην των αραβικών που κατέχουν το μικρότερο μερίδιο εξαγωγών προς τη τουρκοκυπριακή κοινότητα, οι σημαντικότερες όσον αφορά τις εισαγωγές της βόρειας Κύπρου, είναι οι αναπτυσσόμενες οικονομίες της Άπω ανατολής και οι ΗΠΑ.

Η κυριότερη κατηγορία εξαγωγών είναι τα βιομηχανικά προϊόντα. Από αυτά τα σημαντικότερα είναι τα μεταποιημένα προϊόντα και τα είδη ένδυσης που μαζί συγκεντρώνουν το 87% των εξαγωγών των βιομηχανικών προϊόντων. Από τα γεωργικά προϊόντα τα σημαντικότερα είναι τα λεμόνια, τα οποία συγκεντρώνουν το 91% των εξαγωγών των αγροτικών προϊόντων. Η σημαντικότερη χώρα για τις τουρκοκυπριακές εξαγωγές ήταν και παραμένει η Τουρκία. Ακολουθεί το Ηνωμένο Βασίλειο και οι υπόλοιπες χώρες της ΕΕ. Από τις υπόλοιπες χώρες, η σημαντικότερη είναι οι ΗΠΑ και ακολουθούν οι λοιπές χώρες πλην των αραβικών. Οι τελευταίες έχουν πολύ μικρό ποσοστό στις εξαγωγές της τουρκοκυπριακής κοινότητας.

Δ. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Μετά την ανάλυση των βασικών στοιχείων του πρωτογενή τομέα της οικονομίας προκύπτει το γενικό συμπέρασμα πως η γεωργία ως δραστηριότητα, αν και αρκετά μεγεθυσμένη για μια σύγχρονη οικονομία συρρικνώνεται . Το γεγονός αυτό δεν είναι απαραίτητως αρνητικό. Όπως ήδη αναφέρθηκε η υστέρηση της τουρκοκυπριακής οικονομίας, είναι εμφανής. Είναι λογικό λοιπόν να εμφανίζεται μια συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα, που μπορεί να οδηγήσει σε μια αύξηση του δευτερογενούς και του τριτογενούς τομέα. Το ζητούμενο είναι η συρρίκνωση αυτή να μην έχει αρνητικά αποτελέσματα για τον τομέα και αυτό επιτυγχάνεται με την προσπάθεια εντατικοποίησης της παραγωγικής διαδικασίας και την εύρεση καινοτόμων μεθόδων παραγωγής που θα αντισταθμίσουν την επερχόμενη μείωση της σημασίας του τομέα αυτού.

Η πρώτη εικόνα για τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας είναι πως η ακαθάριστη αξία της γεωργικής παραγωγής διαχρονικά αυξάνεται (Διάγραμμα 45), κάτι που όμως σε καμία περίπτωση δεν αντιπροσωπεύει την κατάσταση του τομέα στο σύνολό του.

Παρά την αύξηση της γεωργική παραγωγής, ο απασχολούμενος πληθυσμός στον γεωργικό τομέα μειώνεται (Διάγραμμα 46), τόσο ως απόλυτο νούμερο όσο και ως ποσοστό του επικερδώς απασχολούμενου πληθυσμού. Η μείωση αυτή οφείλεται στη μετατόπιση εργατικού δυναμικού προς τον δευτερογενή τομέα και όχι προς τον τριτογενή, που εμφανίζει σχεδόν σταθερά ποσοστά. Ακόμη παρατηρείται και μια σημαντική μείωση στις εξαγωγές των γεωργικών προϊόντων (Πίνακας 29). Τα σημαντικότερα εξαγωγίμα γεωργικά προϊόντα είναι τα εσπεριδοειδή που συγκεντρώνουν περίπου το 80% των συνολικών εξαγωγών το 2002(Διάγραμμα 47).

Τα παραπάνω δημιουργούν μια πρώτη εικόνα για τον γεωργικό τομέα. Η ακαθάριστη αξία της παραγωγής ναι μεν αυξάνεται, γεγονός που μπορεί να σημαίνει πως το γενικό επίπεδο τιμών έχει αυξηθεί, αλλά η απασχόληση καθώς και οι εξαγωγές έχουν μειωθεί σημαντικά. Προκειμένου να υπάρξει μια πλήρης εικόνα του πρωτογενούς τομέα, εξετάζονται και οι κύριες δραστηριότητες του.

Πρώτα απ'όλα η φυτική παραγωγή. Και εδώ η εικόνα δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντική. Εμφανίζονται σημάδια συρρίκνωσης της φυτικής παραγωγής ιδιαίτερα κατά τα τελευταία έτη. Τα σημαντικότερα προϊόντα είναι τα σιτηρά και τα λεμόνια (Διάγραμμα 48).

Η δεύτερη σημαντικότερη δραστηριότητα του πρωτογενή τομέα, που είναι η κτηνοτροφία, εμφανίζει κάποια αύξηση (Διάγραμμα 49). Η παραγωγή εστιάζεται κυρίως στα πουλερικά και ακολουθούν, οι αίγες και τα ερίφια, τα αρνιά και τα πρόβατα και τέλος τα βοοειδή, ενώ δεν εμφανίζεται παραγωγή χοίρων λόγω των διατροφικών συνθηκών της τουρκοκυπριακής κοινότητας που ασπάζεται τον ισλαμισμό.

Δεν είναι μόνο όμως ο κτηνοτροφικός τομέας που αναπτύσσεται. Τα τελευταία χρόνια έχει εξελιχθεί και η αλιεία (Διάγραμμα 50), αλλά χωρίς κάποια σημαντικά οφέλη ή επιτεύγματα.

Φαίνεται λοιπόν πως ο πρωτογενής τομέας συρρικνώνεται και πως εμφανίζει διαρθρωτικές αδυναμίες. Η μείωση αυτή πρέπει να συνδυαστεί με την αναζήτηση νέων μορφών καλλιεργειών και μεθόδων εντατικοποίησης της παραγωγής, για την αναζωογόνηση του γεωργικού τομέα.

Ε. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Από την ανάλυση των υπαρχόντων δεδομένων προκύπτει πως ο δευτερογενής τομέας της οικονομίας διαχρονικά μεγεθύνεται. Το γεγονός αυτό είναι αποτέλεσμα της σταδιακής προσπάθειας της τουρκοκυπριακής οικονομίας, να αναπτυχθεί βιομηχανικά και να ισχυροποιήσει την οικονομία της.

Έτσι παρατηρείται μια αύξηση του εργατικού δυναμικού που απασχολείται στο δευτερογενή τομέα (Διάγραμμα 51). Ταυτόχρονα όμως παρατηρείται και μια σημαντική μείωση των εξαγωγών των μεταποιημένων προϊόντων (Διάγραμμα 52). Τα σημαντικότερα εξαγωγίμα προϊόντα είναι τα είδη ένδυσης και τα κονσερβοποιημένα λαχανικά, φρούτα και οι χυμοί, μια δομή που είναι αρκετά παραδοσιακή και εμφανίζει τις διαρθρωτικές αδυναμίες του τομέα αυτού, παρά τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού του (Διάγραμμα 53).

Για να μην υπάρξουν λοιπόν προβλήματα απορρόφησης εργατικού δυναμικού ή μη χρήσης των παραγωγικών πόρων πρέπει να λυθούν τα βασικά διαρθρωτικά προβλήματα του δευτερογενούς τομέα, που καλείται να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες συνθήκες ανταγωνισμού της παγκόσμιας οικονομίας.

ΣΤ. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο τριτογενής τομέας είναι ο σημαντικότερος της οικονομίας της βόρειας Κύπρου με ποσοστό 74,6% επί του ΑΕγχΠ το 2002. Οι σημαντικότερες δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα στα κατεχόμενα, είναι ο τουρισμός και οι τραπεζικές και οικονομικές υπηρεσίες. Επειδή ο τριτογενής τομέας χαρακτηρίζεται στο σύνολό του ως ο τομέας των υπηρεσιών σε αυτόν συγκαταλέγονται επίσης και οι υπηρεσίες της υγείας, της εκπαίδευσης καθώς και οι τηλεπικοινωνίες.

ΣΤ.1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τα έσοδα του τουρισμού για την τουρκοκυπριακή κοινότητα έχουν μειωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, ειδικά μετά το 2000 (Πίνακας 30). Παράλληλα όμως εμφανίζεται μια αύξηση των αφίξεων τουριστών στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, οι περισσότεροι από τους οποίους έρχονται από την Τουρκία (Πίνακας 31).

Η προσπάθεια αναζωογόνησης του τουρισμού επέφερε κάποια αποτελέσματα αλλά όχι σε ικανοποιητικό επίπεδο. Τόσο τα καταλύματα, όσο και οι κλίνες αυξήθηκαν αλλά σε μικρό βαθμό (Διάγραμμα 53, Διάγραμμα 54). Από την αναλογία καταλυμάτων και κλινών, φαίνεται πως κατά μέσο όρο στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, υπάρχουν μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες περίπου 88-90 κλινών κατά μέσο όρο. Επιπλέον παρατηρείται μία μικρή αύξηση στο ποσοστό πληρότητας (Διάγραμμα 55). Η συνεχής αύξηση τόσο των καταλυμάτων όσο και του τουριστικού τομέα γενικότερα, επιφέρει και την ανάλογη αύξηση του απασχολούμενου προσωπικού (Διάγραμμα 56). Έτσι παρατηρείται και μια αύξηση των απασχολούμενων στον τομέα του τουρισμού που από 3100 άτομα το 1999, ανήλθαν σε 3558 το 2002.

Το γνωστό πολιτικό κυπριακό πρόβλημα φαίνεται πως επηρεάζει άμεσα και τον τουρκοκυπριακό τουρισμό. Αν και φαίνεται ότι ο τουρισμός είναι από τους πιο σημαντικούς τομείς της τουρκοκυπριακής οικονομίας, εντούτοις οι συνθήκες δεν του επιτρέπουν να αναπτυχθεί πλήρως και ολοκληρωμένα.

ΣΤ.2 ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το τραπεζικό σύστημα αποτελείται από την Κεντρική Τράπεζα της αυτοαποκαλούμενης και μη διεθνώς αναγνωρισμένης τουρκικής δημοκρατίας της βόρειας Κύπρου. Η τράπεζα αυτή, είναι η Εποπτική Αρχή για τα τραπεζικά ιδρύματα, τις επιτόπιες τράπεζες, και τις διεθνείς τραπεζικές μονάδες.

Σήμερα λειτουργούν στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, είκοσι πέντε (!) επιτόπιες τράπεζες, πολλές εκ των οποίων τουρκικές. Πέραν από τις επιτόπιες τράπεζες, λειτουργούν επίσης στην βόρεια Κύπρο τριάντα πέντε (!!) διεθνείς και διαχειριζόμενες τραπεζικές μονάδες, που έχουν εξασφαλίσει άδεια από την Κεντρική Τράπεζα για διεξαγωγή των εργασιών τους από την βόρεια Κύπρο, με την προϋπόθεση να περιορίζουν τις δραστηριότητές τους κυρίως με μη τουρκοκύπριους κάτοικους και σε ξένα νομίσματα (off-shore banks). Οι παραπάνω τράπεζες λειτουργούν υπό το νόμο 48/1990 (Offshore Banking Service Law).

Z. ΥΓΕΙΑ

Οι δαπάνες που προορίζονται για την υγεία έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία έτη, τόσο σε απόλυτους αριθμούς, όσο και σαν ποσοστό του ΑΕγχΠ (Πίνακας 32). Ταυτόχρονα έχει αυξηθεί και το προσωπικό υγείας, γεγονός που συντελεί στην καλύτερη ποιότητα υπηρεσιών υγείας. Η πολυπληθέστερη ομάδα του προσωπικού είναι οι νοσοκόμοι και ακολουθούν οι ιατροί και οι οδοντίατροι .

Ειδικά για την πρώτη ομάδα η αύξηση είναι έντονη γεγονός που σημαίνει πως η αναλογία κλινών ανά νοσοκόμο έχει μειωθεί αρκετά, παρά τη συνεχή αύξηση των κλινών. Ταυτόχρονα λόγω της αύξησης του ιατρικού προσωπικού, έχει μειωθεί και η αναλογία των ατόμων ανά ιατρό, που σημαίνει ότι για κάθε ιατρό αντιστοιχούν πλέον λιγότερα άτομα και το επίπεδο των υπηρεσιών και η εξυπηρέτηση των κατοίκων είναι σαφώς καλύτερη.

«Το σύστημα υγείας της τουρκοκυπριακής κοινότητας αποτελείται από δύο γενικά νοσοκομεία και δύο επαρχιακά νοσοκομεία, καθώς και 4 ιδιωτικά νοσοκομεία. Υπάρχουν επίσης 10 κέντρα υγείας για λιγότερο σοβαρές περιπτώσεις....λόγω των

οικονομικών προβλημάτων, η τουρκοκυπριακή κοινότητα αντιμετώπιζε δυσκολίες στην παροχή σημαντικών υπηρεσιών υγείας. » (<http://lcweb2.loc.gov>)

Η κατάσταση έχει βελτιωθεί αλλά όχι σημαντικά. Το επίπεδο υπηρεσιών υγείας παραμένει αρκετά χαμηλό και δε θυμίζει συστήματα υγείας ανεπτυγμένων χωρών.

Η. ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Οι τηλεπικοινωνίες στη τουρκοκυπριακή κοινότητα είναι αρκετά καλές και τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια αναβάθμισης και βελτίωσης του δικτύου. Σε αυτό έχουν βοηθήσει σημαντικά, οι πόροι που προέρχονται από την Τουρκία ως βοήθεια. Όλες οι τηλεφωνικές συνδέσεις έχουν γνωρίσει ραγδαία αύξηση και ιδιαίτερα η κινητή τηλεφωνία (Πίνακας 33). Περίπου 40.000 νοικοκυριά διαθέτουν τηλέφωνο και το 2002 οι συνδρομές της κινητής τηλεφωνίας ήταν 69,2 ανά 100 κατοίκους, ποσοστό αρκετά υψηλότερο από αυτό της Κυπριακής δημοκρατίας .

Θ. ΠΑΙΔΕΙΑ

Η τουρκοκυπριακή κοινότητα εμφανίζει εξαιρετικές επιδόσεις στον τομέα της παιδείας και της εκπαίδευσης, παρά το γεγονός ότι θεωρείται μια αναπτυσσόμενη κοινότητα.

«Οι επιδόσεις αυτές στην εκπαίδευση προέρχονται εν μέρει από την πεφωτισμένη βρετανική κυριαρχία και εν μέρει από την στενή προσκόλληση των τουρκοκυπρίων στις κεμαλικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές περιελάμβαναν την υιοθέτηση του λατινικού αλφάβητου και μια έμφαση στις κοσμικές αξίες» (<http://lcweb2.loc.gov>)

Το επίπεδο παιδείας των κατοίκων διαχρονικά καλυτερεύει και έτσι εμφανίζονται λιγότεροι κάτοικοι δίχως μόρφωση και όλο περισσότεροι κάτοικοι που είναι πιο μορφωμένοι και το ποσοστό αναλφαβητισμού κυμαίνεται στο 3% του πληθυσμού.

Στον εκπαιδευτικό τομέα οι ακαθάριστες αναλογίες εγγραφών έχουν αυξηθεί σημαντικά. Οι περισσότερες εγγραφές εντοπίζονται στην προδημοτική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Πίνακας 34) και λιγότερο στη μέση και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το γεγονός

αυτό είναι η εξήγηση για την μεγαλύτερη αναλογία μαθητών ανά δάσκαλο, στις κατώτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης (Πίνακας 35). Οι αναλογίες των μαθητών ανά δάσκαλο είναι ιδιαίτερα χαμηλές και έχουν μειωθεί ακόμη περισσότερο τα τελευταία έτη. Έτσι για τις κατώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης η αναλογία κυμαίνεται στους 15 μαθητές ανά δάσκαλο περίπου το 2001, ενώ στη μέση εκπαίδευση η αναλογία αυτή κυμαίνεται περίπου στους 8 μαθητές ανά καθηγητή την ίδια χρονιά (Διάγραμμα 57).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΕΔΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΗ ΒΑΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται σύγκριση των οικονομιών και των διαρθρωτικών στοιχείων των δύο κοινοτήτων. Η σύγκριση αυτή πραγματοποιείται σε τρία επίπεδα. Πρώτα απ'όλα συγκρίνεται το επίπεδο και τα δεδομένα των οικονομιών της ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής κοινότητας μεταξύ τους. Ακολουθεί μια ενδοπεριφερειακή σύγκριση της ελληνοκυπριακής κοινότητας (για την τουρκοκυπριακή δεν υπάρχουν στοιχεία) και τέλος η σύγκριση γίνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με τους κοινοτικούς μέσους όρους της ΕΕ των 15 χωρών μελών και της ΕΕ των 25 χωρών μελών. Σε αυτό το επίπεδο οι δύο κοινότητες εκφράζονται ξεχωριστά, διότι το συνολικό επίπεδο της οικονομίας της κάθε μιας είναι τελείως διαφορετικό και ο μέσος όρος δεν αντιπροσωπεύει την συνολική εικόνα του νησιού.

Συχνά, τα δεδομένα που αναφέρονται στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα, χαρακτηρίζονται ως στοιχεία που αφορούν το τμήμα εκείνο του νησιού που ελέγχεται από την κυβέρνηση, ενώ τα στοιχεία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας συχνά απαντώνται και ως δεδομένα των κατεχομένων, λόγω του γνωστού προβλήματος της διαίρεσης της Κύπρου. Τα πρωτογενή δεδομένα σε οικονομικό επίπεδο ήταν εκφρασμένα σε Κυπριακές λίρες και Τούρκικες λίρες αντίστοιχα. Προκειμένου να υπάρχει μια κοινή βάση αναφοράς που θα βοηθήσει και στη σύγκριση των δύο κοινοτήτων όλα τα οικονομικά δεδομένα και των δύο κοινοτήτων εκφράζονται σε δολάρια ΗΠΑ με βάση τις τρέχουσες ισοτιμίες του κάθε έτους και για κάθε νόμισμα.

Κατά τη πραγματοποίηση της σύγκρισης προέκυψαν διάφορα προβλήματα, τα οποία οφείλονταν κατά κύριο λόγο στην απουσία στοιχείων της τουρκοκυπριακής, κατά κόρον, κοινότητας. Έτσι κάποιες συγκρίσεις στοιχείων που θεωρούνται βασικά, και στα τρία μέρη του κεφαλαίου, είναι δυνατόν να απουσιάζουν λόγω των παραπάνω ελλείψεων.

Παρά την έλλειψη δεδομένων μπορεί να σχηματιστεί μια γενική εικόνα για τις δύο κοινότητες. Σκοπός της σύγκρισης είναι η παρουσίαση και ανάλυση των περιφερειακών ανισοτήτων στα διάφορα χωρικά επίπεδα. Έτσι είναι εμφανείς οι

ενδοπεριφερειακές ανισότητες στην Κυπριακή Δημοκρατία (για την Βόρεια δεν υπάρχουν στοιχεία), οι περιφερειακές ανισότητες των δύο κοινοτήτων του νησιού, αν η κάθε μια θεωρηθεί ως μια ξεχωριστή περιφέρεια ως χωρική ενότητα και τέλος οι ανισότητες των δύο τμημάτων σε σχέση με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την σχετική θέση και κατάταξή τους στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα των 25 χωρών μελών.

1. ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ – ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

A. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

A.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν υποκεφάλαιο παρουσιάζονται διάφορα δημογραφικά στοιχεία που αφορούν τον πληθυσμό της Κύπρου συνολικά. Έτσι παρουσιάζεται ο πληθυσμός τόσο των Ελληνοκυπρίων, όσο και των Τουρκοκυπρίων όσο και τον τούρκων έποικων. Παρουσιάζονται επίσης οι τέσσερις σημαντικότεροι δημογραφικοί δείκτες, δηλαδή η μεταβολή του πληθυσμού, η θνησιμότητα, η γονιμότητα και η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής. Όλα τα παραπάνω δεδομένα παρουσιάζονται διαχρονικά για την καλύτερη κατανόηση και επεξεργασία τους.

A.2. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Στον πίνακα 1, εμφανίζεται ο πληθυσμός τόσο της Κύπρου συνολικά, όσο και των περιοχών που ελέγχει το κράτος, καθώς και της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Ειδικά για τις τελευταίες ο πληθυσμός αναλύεται σε τουρκοκύπριους και σε τούρκους έποικους. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη του πληθυσμού διαχρονικά από το 1995 έως το 2002.

Πίνακας 1: Πληθυσμός τέλος χρόνου

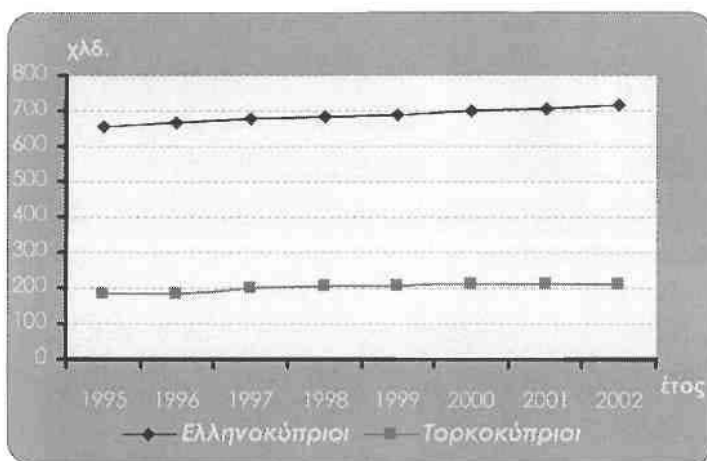
	(Χιλ.)							
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Συνολικός Πληθυσμός	790.1	837.7	849.6	877.1	887.1	897.1	906.4	916.7
Πληθυσμός Ελληνοκυπρίων	656.3	666.3	675.2	682.9	690.5	697.5	705.5	715.1
Πληθυσμός Κατεχομενων	181.4	183.3	201.9	204.2	206.6	208.9	211.2	213.5
Τούρκοι Κύπριοι	90.6	89.2	88.2	88.2	88.0	87.8	87.6	87.4
Τούρκοι Έποικοι	90.8	94.1	113.7	116.0	118.6	121.1	123.6	126.1

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 1, οι επιμέρους πληθυσμοί των δύο κοινοτήτων, διαχρονικά αυξάνονται. Παρατηρώντας το διάγραμμα, φαίνεται ότι η

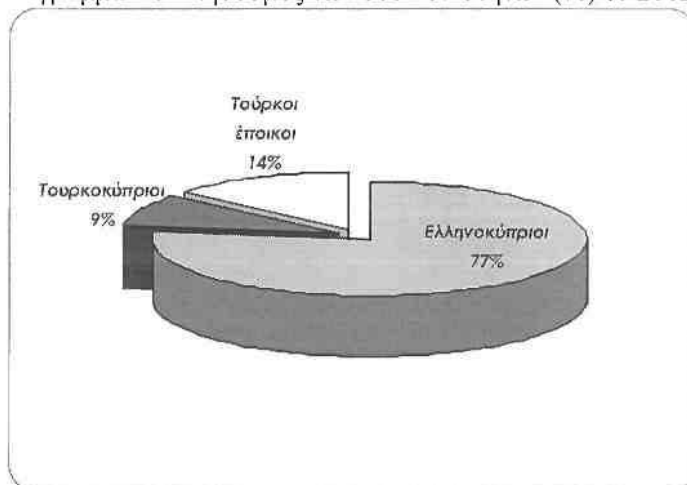
διαφορά του ελληνοκυπριακού και του τουρκοκυπριακού πληθυσμού διαχρονικά αυξάνεται και από 370 χιλιάδες περίπου το 1995, φθάνει τις 500 το 2002.

Διάγραμμα 1: Πληθυσμός τέλος χρόνου

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 2: Πληθυσμός των δύο κοινοτήτων (%) το 2002

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 2, εμφανίζονται οι πληθυσμοί των δύο κοινοτήτων, εκφρασμένοι ως ποσοστά του συνολικού πληθυσμού το 2002. Παρατηρώντας το διάγραμμα, φαίνεται πως οι ελληνοκύπριοι είναι πολύ περισσότεροι από τους τουρκοκύπριους. Σχεδόν τα τρία τέταρτα του πληθυσμού (77%) είναι ελληνοκύπριοι, ενώ το υπόλοιπο ένα τέταρτο (23%) ανήκει στο πληθυσμό της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Εδώ είναι χαρακτηριστικό πως το ποσοστό αυτό δεν είναι αντιπροσωπευτικό του τουρκοκυπριακού πληθυσμού. Οι

τούρκοι έποικοι εμφανίζονται περισσότεροι από τους τουρκοκύπριους, των οποίων το μερίδιο στο συνολικό πληθυσμό είναι μόλις 9%.

A.3. ΔΕΙΚΤΕΣ

A.3.1. ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Στον πίνακα 2, εμφανίζονται οι μεταβολές του πληθυσμού της Κύπρου. Οι μεταβολές αυτές είναι το ετήσιο ποσοστό πληθυσμιακής αύξησης στο μέσο του χρόνου, εκφρασμένο επί τοις εκατό και το ποσοστό φυσικής αύξησης του πληθυσμού, εκφρασμένο ως απόλυτος αριθμός ανά 1000 κατοίκους. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1990 έως το 2002.

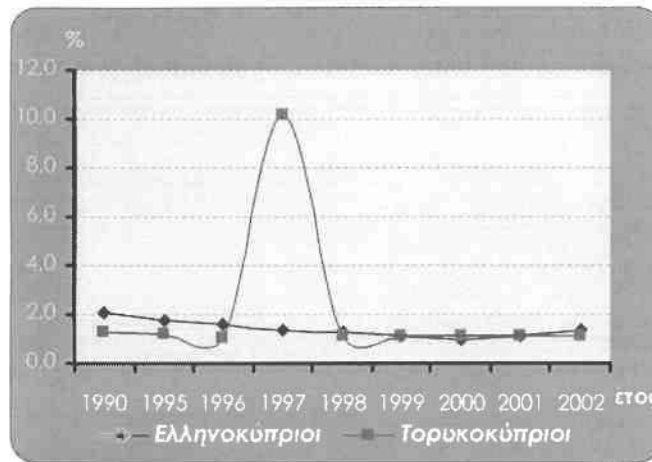
Πίνακας 2 : Μεταβολές πληθυσμού

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Μεταβολές πληθυσμού									
Ετήσιο ποσοστό αύξησης πληθυσμού στο μέσο του χρόνου (%)	2.1	1.8	1.6	1.4	1.3	1.1	1.0	1.1	1.4
Ετήσιο ποσοστό φυσικής αύξησης πληθυσμού στο μέσο του χρόνου (%)	1.3	1.2	1.1	10.2	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1
Ποσοστό φυσικής αύξησης (ανά 1000 κατοίκους)	9.9	7.6	7.1	6.1	5.1	5.0	4.5	4.8	3.8
Ποσοστό φυσικής αύξησης (ανά 1000 κατοίκους)	13.0	10.0	9.0	7.0	7.0	7.0	8.0	7.0	7.0

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

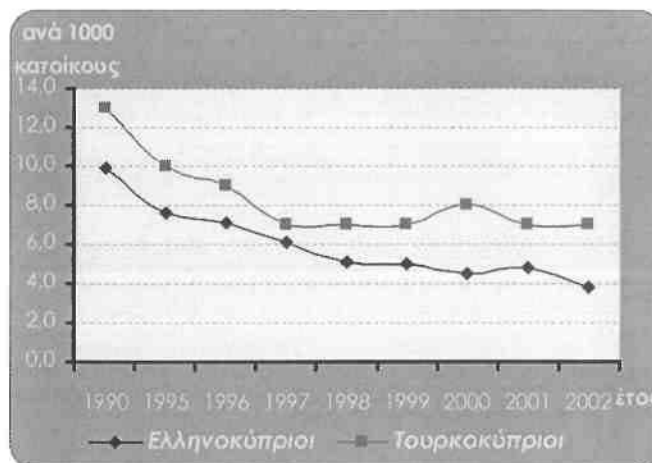
Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 3, το ετήσιο ποσοστό αύξησης του πληθυσμού διαχρονικά μειώνεται και στις δύο κοινότητες. Στην ελληνοκυπριακή κοινότητα, το ετήσιο ποσοστό της αύξησης του πληθυσμού από 2,1% το 1990, διαδοχικά μειώνεται στο 1,4% το 2002 και για την τουρκοκυπριακή κοινότητα από 1,3% το 1990, διαδοχικά μειώνεται στο 1,1% το 2002 με μια ενδιάμεση σημαντική αύξηση το 1997 στο 10.2%.

Διάγραμμα 3 : Μεταβολές πληθυσμού – ετήσιο ποσοστό αύξησης

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 4: Μεταβολές πληθυσμού – ποσοστό φυσικής αύξησης

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 4, το ποσοστό φυσικής αύξησης του πληθυσμού διαχρονικά μειώνεται και στις δύο κοινότητες. Στην ελληνοκυπριακή κοινότητα, το ποσοστό μειώνεται δραματικά από 9,9 άτομα ανά 1000 κατοίκους το 1990 σε 3,3 το 2002 και έτσι υπό-τριπλασιάζεται μέσα σε δώδεκα μόλις χρόνια. Στην δε τουρκοκυπριακή κοινότητα, το ποσοστό της φυσικής αύξησης του πληθυσμού μειώνεται από 13 άτομα ανά 1000 κατοίκους το 1990, σε 7 το 2002 και έτσι υπό-διπλασιάζεται.

A.3.2. ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑ – ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ

Στον πίνακα 3, εμφανίζονται οι δείκτες της γονιμότητας της Κύπρου. Οι δείκτες αυτοί είναι το ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας εκφρασμένο ανά 1000 κατοίκους και το συνολικό ποσοστό γονιμότητας. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1990 έως το 2002.

Πίνακας 3: Γονιμότητα

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Γονιμότητα									
Ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας (ανά 1000 κατοίκους)	18.3	15.2	14.6	13.8	13.1	12.4	12.2	11.6	11.1
Ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας (ανά 1000 κατοίκους)	20.5	18.0	17.0	15.0	15.0	15.0	16.0	15.0	15.0
Συνολικό ποσοστό γονιμότητας %	2.4	2.0	2.0	1.9	1.8	1.7	1.6	1.6	1.5
Συνολικό ποσοστό γονιμότητας	2.2	2.2	2.1	2.0	1.8	1.8	1.9	1.8	1.8

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Στον πίνακα 4, εμφανίζονται οι δείκτες της θνησιμότητας της Κύπρου. Οι δείκτες αυτοί είναι το ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας, εκφρασμένο ανά 1000 κατοίκους και το ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας, εκφρασμένο ανά 1000 γεννήσεις. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών, διαχρονικά, με επιλεγμένα έτη από το 1990 έως το 2002.

Πίνακας 4: Θνησιμότητα

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Θνησιμότητα									
Ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας (ανά 1000 κατοίκους)	8.4	7.6	7.5	7.7	8.0	7.4	7.7	6.9	7.3
Ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας (ανά 1000 κατοίκους)	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0
Ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας (ανά 1000 γεννήσεις)	11.0	8.5	8.3	8.0	7.0	6.0	5.6	4.9	4.7
Ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας (ανά 1000 γεννήσεις)	13.0	10.0	11.0	11.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0

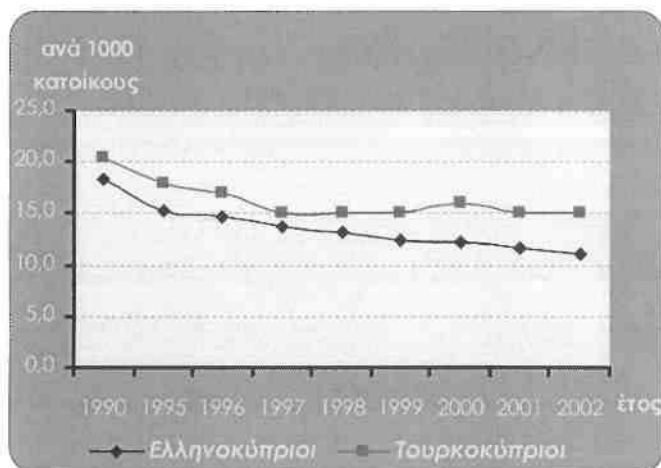
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 5, εμφανίζεται το ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας. Παρατηρώντας το διάγραμμα φαίνεται ότι ο δείκτης αυτός διαχρονικά μειώνεται και για τις δύο κοινότητες, αν και είναι υψηλότερος για την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Έτσι ενώ το 1990 υπήρχαν 18 γεννήσεις ανά 1000 κατοίκους στην ελληνοκυπριακή

κοινότητα, μόλις μέσα σε 12 χρόνια, οι γεννήσεις μειώθηκαν στις 11 περίπου. Για την τουρκοκυπριακή κοινότητα, ενώ το 1990 υπήρχαν 20,5 γεννήσεις ανά 1000 κατοίκους, οι γεννήσεις μειώθηκαν στις 15 το 2002.

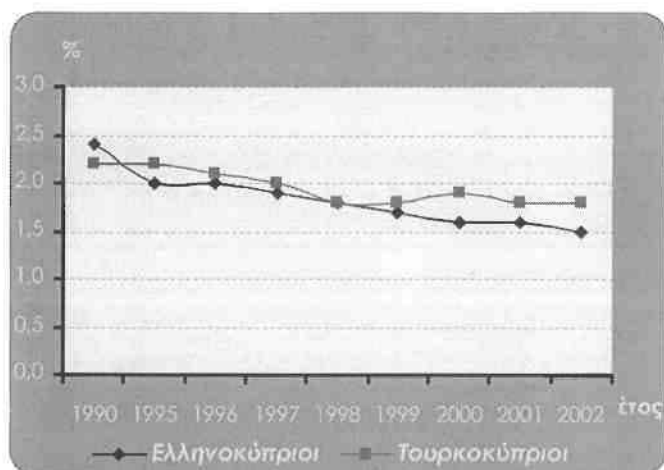
Διάγραμμα 5 : Γονιμότητα – ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 6, εμφανίζεται το συνολικό ποσοστό γεννητικότητας. Παρατηρώντας το διάγραμμα, φαίνεται ότι ο δείκτης αυτός διαχρονικά μειώνεται και για τις δύο κοινότητες, αν και είναι υψηλότερος για την τουρκοκυπριακή κοινότητα από τα μέσα της δεκαετίας του '90 και μετά.

Διάγραμμα 6 : Γονιμότητα – συνολικό ποσοστό γεννητικότητας

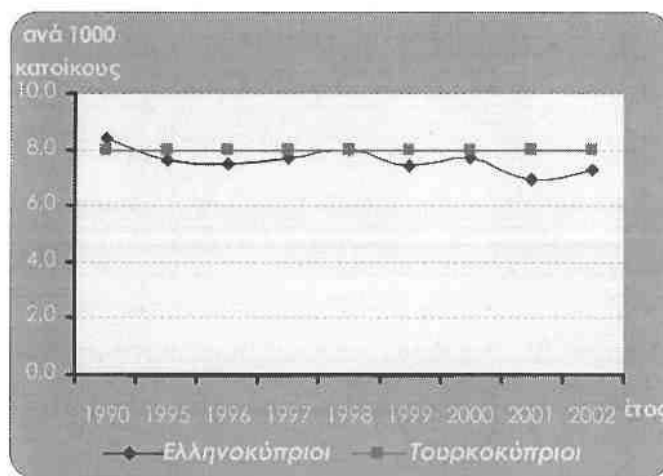

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στην ελληνοκυπριακή κοινότητα οι γεννήσεις, το 1990 ήταν στο 2,1%, ποσοστό που είναι το μικρότερο δυνατό για την ανανέωση του πληθυσμού. Μέχρι το 2002 όμως το ποσοστό αυτό έφτασε μόλις το 1,5%, ένα από τα μικρότερα σε όλη την Ευρώπη, υποδηλώνοντας ένα έντονο πρόβλημα υπογεννητικότητας. Όσον αφορά τους τουρκοκύπριους, το συνολικό ποσοστό γονιμότητας το 1990 ήταν στο 2,2% και το 2002 το ποσοστό αυτό έφτασε το 1,8%, υποδηλώνοντας και εδώ ένα μικρότερο πρόβλημα υπογεννητικότητας.

Στο διάγραμμα 7, εμφανίζεται το ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας. Παρατηρώντας το διάγραμμα, φαίνεται ότι το ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας για την τουρκοκυπριακή κοινότητα, παραμένει σταθερό και ίσο με 8 θανάτους ανά 1000 κατοίκους διαχρονικά. Για τους ελληνοκύπριους, το ποσοστό αυτό από 8,4 θανάτους ανά 1000 κατοίκους το 1990, μετά από μικρές αυξομειώσεις το 2002, καταλήγει στους 7,3 θανάτους ανά 1000 κατοίκους

Διάγραμμα 7 : Θνησιμότητα – ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας

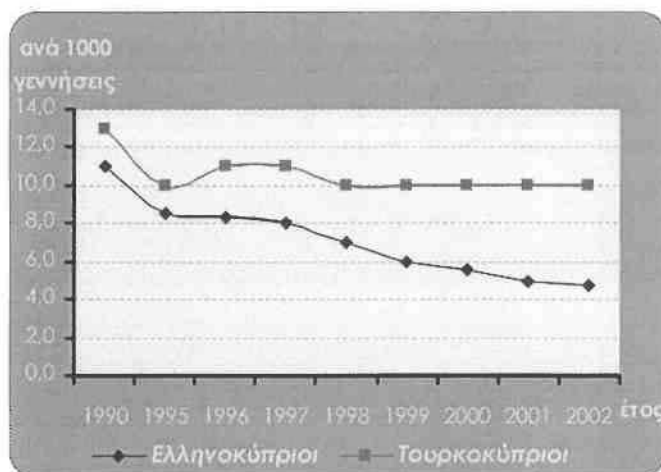

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 8, εμφανίζεται η βρεφική θνησιμότητα. Παρατηρώντας το διάγραμμα, φαίνεται ότι διαχρονικά η βρεφική θνησιμότητα μειώνεται και στις δύο κοινότητες. Έτσι στους ελληνοκύπριους ενώ το 1990 υπήρχαν 11 θάνατοι βρεφών ανά 1000 γεννήσεις, ποσοστό που είναι αρκετά υψηλό για μια ανεπτυγμένη χώρα, μόλις μέσα σε 12 χρόνια, οι θάνατοι βρεφών υποδιπλασιάστηκαν φθάνοντας τους 4,7 θανάτους ανά 1000 γεννήσεις. Η βρεφική θνησιμότητα στους τουρκοκύπριους μειώνεται και εδώ, αλλά

παρά τη μείωση που σημειώνεται, το ποσοστό παραμένει υψηλό. Έτσι από 13 θανάτους ανά 1000 γεννήσεις το 1990, το 2002 καταλήγει στους 10 θανάτους ανά 1000 γεννήσεις, δηλαδή υπάρχει μια μείωση μόνο 3 τοις χιλίοις σε δώδεκα χρόνια.

Διάγραμμα 8 : Θνησιμότητα – ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

A.3.3. ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΖΩΗΣ

Στον πίνακα 5, εμφανίζεται η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής κατά τη γέννηση, σε έτη και στις δύο κοινότητες. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη της προσδοκώμενης διάρκειας ζωής διαχρονικά ανά επιλεγμένες περιόδους ως το 2002.

Πίνακας 5: Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής

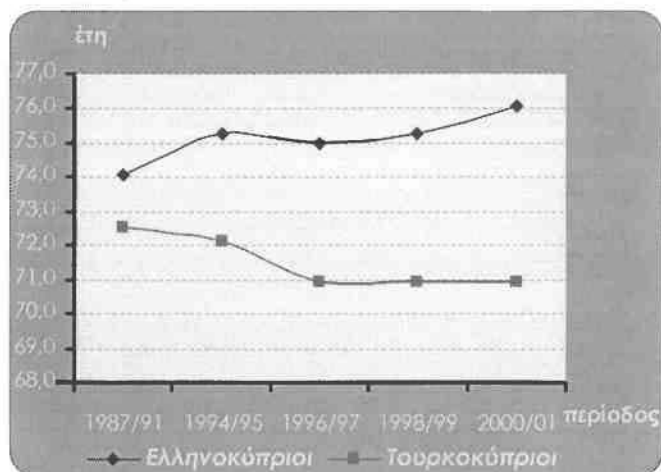
Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής στη γέννηση (χρόνια)	1987/91	1994/95	1996/97	1998/99	2000/01
Άντρες	74.1	75.3	75.0	75.3	76.1
Γυναίκες	72.5	72.1	70.9	70.9	70.9
Ελληνοκύπριοι	78.6	79.8	80.0	80.4	81.0
Τουρκοκύπριοι	76.6	76.9	75.1	75.1	75.1

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 9, παρουσιάζεται η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής των αντρών στις δύο κοινότητες. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα οι ελληνοκύπριοι εμφανίζουν μεγαλύτερη προσδοκώμενη διάρκεια ζωής από τους τουρκοκύπριους. Ταυτόχρονα

παρατηρείται αύξηση του προσδόκιμου ζωής στους ελληνοκύπριους και αντίθετα μια μείωση στους τουρκοκύπριους. Έτσι η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής των ελληνοκυπρίων από 74 έτη την περίοδο 87/ 91 αυξάνεται σε 76 περίπου την περίοδο 2000/2001, ενώ των τουρκοκυπρίων από 72,5 μειώνεται σε 71 τις ίδιες περιόδους.

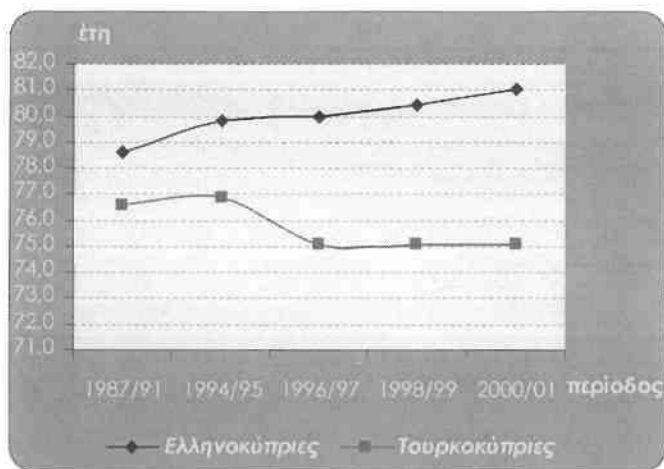
Διάγραμμα 9 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής – άντρες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 10, παρουσιάζεται η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής των γυναικών στις δύο κοινότητες. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα η εικόνα είναι ίδια με το προσδόκιμο ζωής των αντρών. Έτσι η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής των ελληνοκυπρίων από 78,6 έτη την περίοδο 87/ 91 αυξάνεται σε 81 την περίοδο 2000/2001, ενώ των τουρκοκυπρίων από 76,6 μειώνεται σε 75,1 τις ίδιες περιόδους.

Διάγραμμα 10 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής – γυναίκες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

B. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

B.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν υποκεφάλαιο, παρουσιάζονται διάφορα στοιχεία που αφορούν γενικά την οικονομία των δύο κοινοτήτων της Κύπρου. Έτσι παρουσιάζεται το ΑΕΠ, το ΑΕγχΠ καθώς και το ΑΕΠ κατά κεφαλήν. Παρουσιάζονται επίσης τα ποσοστά πληθωρισμού και διάφοροι δείκτες που αφορούν την απασχόληση και την ανεργία. Τέλος παρουσιάζονται το ισοζύγιο πληρωμών, τα δημόσια οικονομικά, οι εθνικοί λογαριασμοί καθώς και τραπεζικά δεδομένα. Όλα τα παραπάνω δεδομένα, παρουσιάζονται διαχρονικά για την καλύτερη κατανόηση και επεξεργασία τους.

B.2. ΑΕΠ

B.2.1. ΑΕΠ

Στον πίνακα 6, εμφανίζεται το ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη της αξίας του ΑΕΠ, που εκφράζεται σε εκατομμύρια δολάρια, διαχρονικά από το 1992 έως το 2003.

Πίνακας 6: ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές

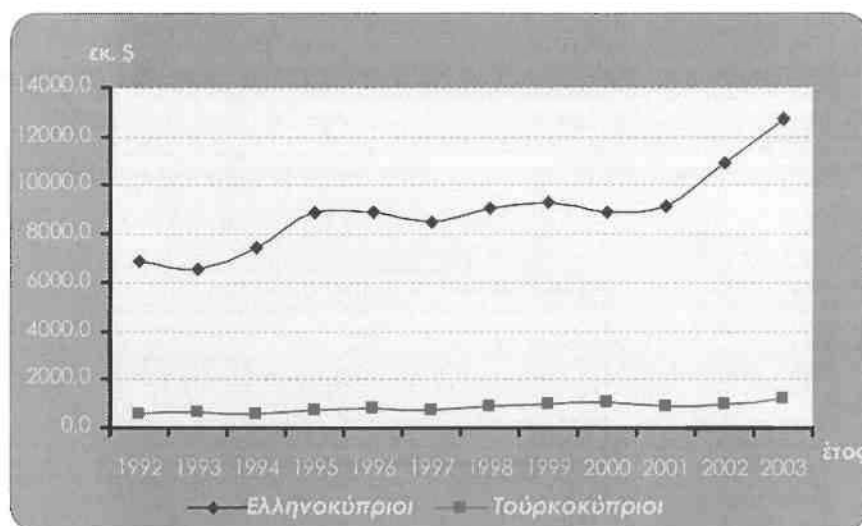
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
(€κ.\$)												
ΑΕΠ	6893.1	6581.3	7435.7	8884.2	8920.2	8496.4	9079.1	9268.3	8895.7	9109.2	10921.6	12722.6
ΑΕΠ	585.5	624.9	554.3	755.7	773.9	759.8	890.5	963.9	1,039.9	908.8	941.4	1,208.5

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 11, το ΑΕΠ διαχρονικά τείνει να αυξάνεται και στις δύο κοινότητες. Η αύξηση αυτή είναι συνεχής, με πολύ μικρές αυξομειώσεις σε πολύ συγκεκριμένα έτη για την τουρκοκυπριακή κοινότητα, ενώ για την ελληνοκυπριακή, η αύξηση παρουσιάζει αρκετές αυξομειώσεις. Τέλος χαρακτηριστική είναι η διαφορά του ύψους του ΑΕΠ στις δύο κοινότητες. Έτσι ενώ το 1992 το ελληνοκυπριακό ΑΕΠ ήταν περίπου 7 δισεκατομμύρια δολάρια, το 2003 αυξήθηκε σε

περίπου 13 δισεκατομμύρια δολάρια. Στην περίπτωση της τουρκοκυπριακής κοινότητας, ενώ το 1992 το ΑΕΠ ήταν περίπου 585 εκατομμύρια δολάρια, το 2003 αυξήθηκε σε περίπου 940 εκατομμύρια δολάρια.

Διάγραμμα 11 : ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές

Πηγή : ίδια επεξεργασία

B.2.2. Α.Εγχ.Π

Στον πίνακα 7, εμφανίζεται το ΑΕγχΠ της κάθε κοινότητας σε τρέχουσες τιμές. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη της αξίας του ΑΕγχΠ, που εκφράζεται σε εκατομμύρια δολάρια, διαχρονικά από το 1995 έως το 2002.

Πίνακας 7: ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(εκ. \$)								
ΑΕΠ εγχώριο	8884.2	8920.2	8496.4	9079.1	9268.3	8895.7	9109.2	10971.2
ΑΕΠ Τουρκοκ.Κύπρου	745.7	770.3	757.6	881.7	955.8	1037.6	907.7	934.1

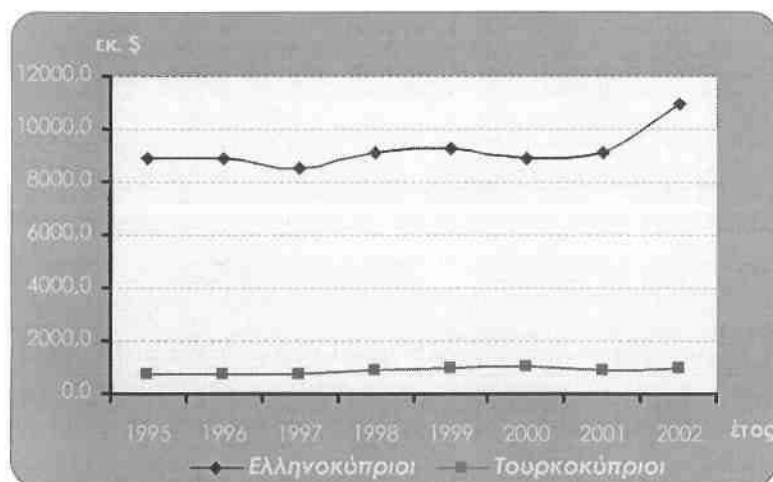
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 12, τα ΑΕγχΠ των δύο οικονομιών διαχρονικά αυξάνονται. Η αύξηση αυτή είναι συνεχής, με πολύ μικρές αυξομειώσεις σε πολύ συγκεκριμένα έτη. Χαρακτηριστική είναι η διαφορά του ύψους του ΑΕγχΠ στις δύο κοινότητες Έτσι ενώ το 1995 το ελληνοκυπριακό ΑΕγχΠ ήταν περίπου 9 δισεκατομμύρια δολάρια, το 2002 αυξήθηκε σε περίπου 11 δισεκατομμύρια δολάρια.

Από την άλλη, το τουρκοκυπριακό ΑΕγχΠ το 1995 ήταν περίπου 745 εκατομμύρια δολάρια και το 2002 αυξήθηκε σε περίπου 934 εκατομμύρια δολάρια.

Διάγραμμα 12 : ΑεγχΠ σε τρέχουσες τιμές

Πηγή : ίδια επεξεργασία

B.2.3. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΑΕγχΠ

Στον πίνακα 8, εμφανίζεται το ΑΕγχΠ, κατανεμημένο στους τρεις παραγωγικούς τομείς της οικονομίας (πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή) και για τις δύο κοινότητες. Το ΑΕγχΠ είναι εκφρασμένο σε εκατομμύρια δολάρια. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών από το 1995 ως το 2002.

Πίνακας 8: Κατανομή ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς, ανά τομέα οικονομίας

(Εκ. \$)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Α' ΓΕΝΗΣ	404.46	345.514	383.877	374.992	320.712	346.115	422.96622
Β' ΓΕΝΗΣ	1997.262	1854.252	1922.859	1885.264	1732.521	1755.53	2096.5723
Γ' ΓΕΝΗΣ	6001.416	5891.974	6391.195	6659.144	6437.424	6583.47	7803.6027
Σύνολο	8403.138	8091.74	8697.931	8919.4	8490.657	8685.115	10323.14
Α' ΓΕΝΗΣ	74.6	53.4	68.9	77.3	71.4	66.8	83.4
Β' ΓΕΝΗΣ	123.7	134.5	145.5	140.2	155.4	136.4	145.7
Γ' ΓΕΝΗΣ	572.0	569.6	667.3	738.3	810.8	704.5	671.8
Σύνολο	770.3	757.6	881.7	955.8	1037.6	907.7	900.9

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

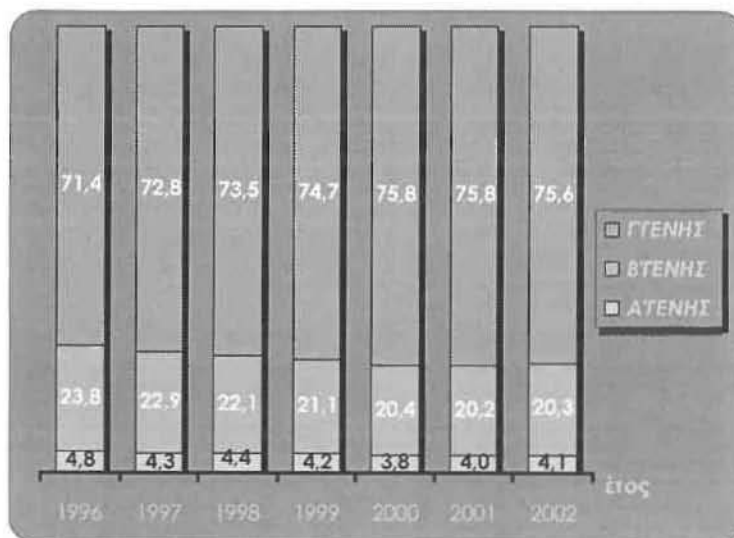
Στον πίνακα 9, εμφανίζεται το ΑΕγχΠ κατανομημένο στους τρεις παραγωγικούς τομείς της οικονομίας (πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή) εκφρασμένο σε ποσοστά επί του συνολικού εγχώριου ΑΕΠ. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών και για τις δύο κοινότητες από το 1995 ως το 2002.

Πίνακας 9: Κατανομή ΑΕγχΠ σε ποσοστά, ανά τομέα οικονομίας

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
%							
Α' ΓΕΝΗΣ	4.8	4.3	4.4	4.2	3.8	4.0	4.1
Β' ΓΕΝΗΣ	23.8	22.9	22.1	21.1	20.4	20.2	20.3
Γ' ΓΕΝΗΣ	71.4	72.8	73.5	74.7	75.8	75.8	75.6
Σύνολο	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Α' ΓΕΝΗΣ	9.7	7.1	7.8	8.1	6.9	7.4	9.3
Β' ΓΕΝΗΣ	16.1	17.8	16.5	14.7	15.0	15.0	16.2
Γ' ΓΕΝΗΣ	74.3	75.2	75.7	77.2	78.1	77.6	74.6
Σύνολο	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

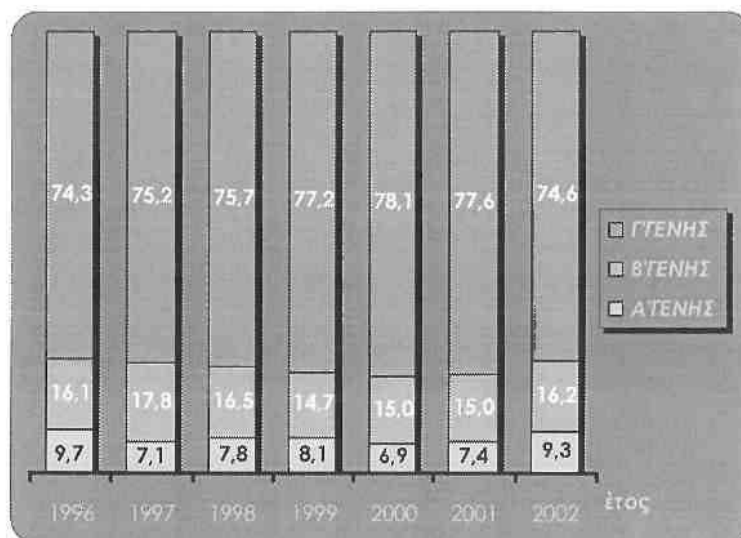
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 13 : Κατανομή ΑΕγχΠ σε ποσοστά, ανά τομέα οικονομίας – Ελληνοκύπριοι

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 14 : Κατανομή ΑΕγχΠ σε ποσοστά, ανά τομέα οικονομίας – Τουρκοκύπριοι

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στα διαγράμματα 13 και 14, εμφανίζεται η τομεακή διάρθρωση του ΑΕγχΠ στις δύο κοινότητες της Κύπρου. Διαχρονικά, παρατηρείται μια μεγέθυνση του τριτογενή τομέα και μια συρρίκνωση των υπόλοιπων δύο με μεγαλύτερη αυτή του δευτερογενούς τομέα. Τα ποσοστά του τριτογενή τομέα είναι πάνω από 75% του εγχώριου ΑΕΠ τα τελευταία έτη, ενώ διαχρονικά το ποσοστό αυτό ήταν πάντοτε πάνω από 70%. Στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα παρουσιάζεται μια διαφοροποίηση στις δύο κοινότητες. Στην Κυπριακή δημοκρατία, ο δευτερογενής τομέας είναι πιο ανεπτυγμένος από τον δευτερογενή της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Αντίθετα ο πρωτογενής τομέας της τουρκοκυπριακής οικονομίας εμφανίζει μεγαλύτερο ποσοστό στο ΑΕγχΠ από ότι στην οικονομία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μια άλλη σημαντική παρατήρηση είναι πως τα ποσοστά του ελληνοκυπριακού εγχώριου ΑΕΠ μεγεθύνονται ή μειώνονται (ανάλογα τον τομέα) με πιο ομαλούς και συνεχείς ρυθμούς. Αντίθετα στην τουρκοκυπριακή οικονομία τα ποσοστά του ΑΕγχΠ εμφανίζουν αυξομειώσεις και μεταβάλλονται συνεχώς.

B.2.4. ΑΕΠ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ

Στον πίνακα 10, εμφανίζεται τα ΑΕΠ κατά κεφαλήν στις δύο οικονομίες σε τρέχουσες τιμές αγοράς. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη της αξίας του ΑΕΠ κατά κεφαλήν, που εκφράζεται σε δολάρια, διαχρονικά από το 1992 έως το 2002.

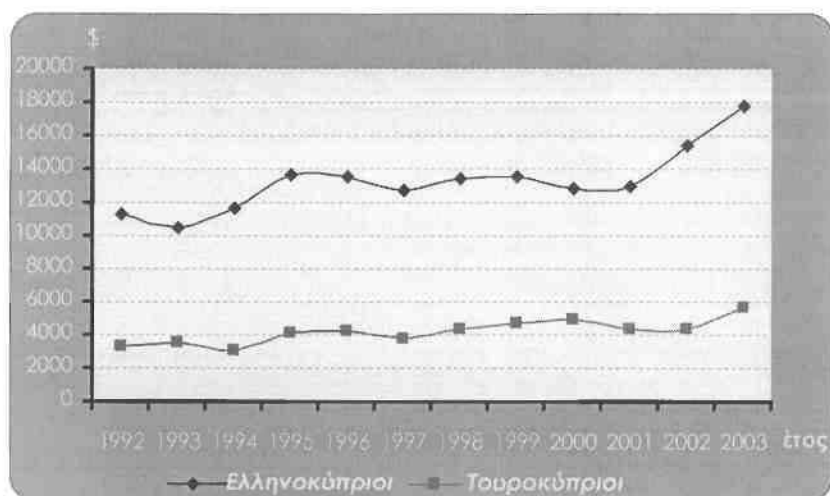
Πίνακας 10: ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε τρέχουσες τιμές

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
($\text{\$}$) ΑΕΠ κατά κεφαλήν	11290	10517	11636	13653	13497	12674	13373	13502	12825	12989	15391
ΑΕΠ κατά κεφαλήν	3343	3528	3093	4167	4222	3763	4361	4666	4978	4303	4409

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 15, τα ΑΕΠ κατά κεφαλήν και των δύο κοινοτήτων, διαχρονικά τείνουν να αυξάνονται. Η αύξηση αυτή είναι συνεχής, με μικρές αυξομειώσεις σε συγκεκριμένα έτη. Τέλος είναι χαρακτηριστική η ομοιότητα των καμπύλων και για τις δύο κοινότητες, που φαίνεται να παρουσιάζουν τις ίδιες αυξομειώσεις διαχρονικά. Παρόλα αυτά η διαφορά του ύφους των κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι αρκετά έντονη. Έτσι ενώ το 1992 το ΑΕΠ κατά κεφαλήν των ελληνοκυπρίων ήταν περίπου 11200 δολάρια, το 2003 αυξήθηκε σε περίπου 17700 δολάρια. Για τους τουρκοκύπριους, το 1992 το ΑΕΠ κατά κεφαλήν ήταν 3343 δολάρια και το 2003 αυξήθηκε σε περίπου 4410 δολάρια.

Διάγραμμα 15 : ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε τρέχουσες τιμές

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Β.3. ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Στον πίνακα 11, εμφανίζεται το ποσοστό πληθωρισμού της ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής οικονομίας. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη του πληθωρισμού, διαχρονικά από το 1992 έως το 2003.

Πίνακας 11: Ποσοστό πληθωρισμού

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(%) Ποσοστό Πληθωρισμού	6.5	4.9	4.7	2.6	3.0	3.6	2.2	1.7	4.1	2.0	2.8
Ποσοστό Πληθωρισμού	63.4	61.2	215.0	72.2	87.5	81.7	66.5	55.3	53.2	76.8	24.5

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 16, το ποσοστό πληθωρισμού και στις δύο κοινότητες διαχρονικά τείνει να μειώνεται. Η μείωση αυτή δεν είναι ομαλή και παρουσιάζει αυξομειώσεις. Στην ελληνοκυπριακή πλευρά, από το αρκετά υψηλό ποσοστό του 6,5% το 1992, ο πληθωρισμός μειώνεται το 2002 στο 4,1%, ποσοστό που είναι σχετικά υψηλό για μια ανεπτυγμένη χώρα. Ειδικά για την τουρκοκυπριακή κοινότητα, ο πληθωρισμός είναι σε πάρα πολύ υψηλά επίπεδα, λόγω της υποτιμημένης τούρκικης λίρας. Έτσι ενώ το 1992 ο πληθωρισμός ήταν ίσος με 60% περίπου, το 2002 μειώθηκε στο χαμηλότερο διαχρονικά επίπεδο που είναι 24,5%.

Διάγραμμα 16 : Ποσοστό πληθωρισμού

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Β.4. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Β.4.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

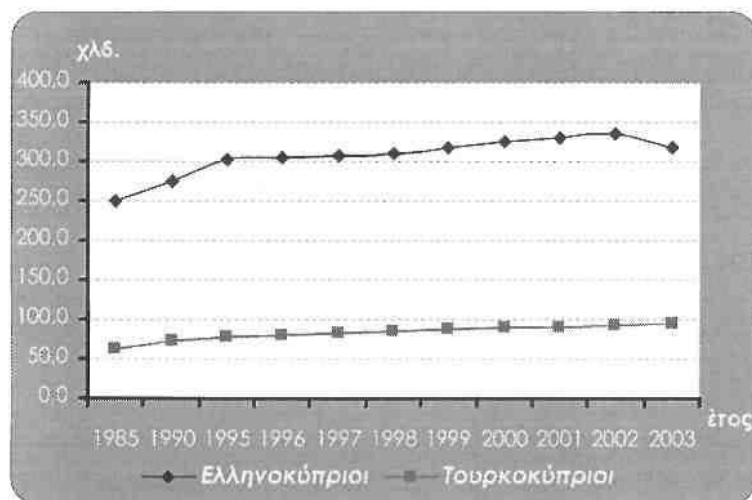
Στον πίνακα 12, εμφανίζεται ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός τόσο σε καθαρό νούμερο, όσο και σαν ποσοστό του συνολικού πληθυσμού της κάθε κοινότητας. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών, με επιλεγμένα έτη διαχρονικά από το 1985 έως το 2002.

Πίνακας 12: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
(χιλιάδες)											
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός	249.1	276.0	302.1	306.0	307.6	311.1	318.2	324.9	329.9	335.5	317.0
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός	61.5	71.5	76.5	80.3	83.2	85.0	87.5	89.3	90.4	93.1	95.0
%											
του συνολικού πληθυσμού	46.0	47.6	46.4	46.3	45.9	45.8	46.4	46.8	47.0	47.3	
του συνολικού πληθυσμού	38.4	41.7	42.2	43.8	41.2	41.6	42.4	42.8	42.8	43.6	

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 17 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

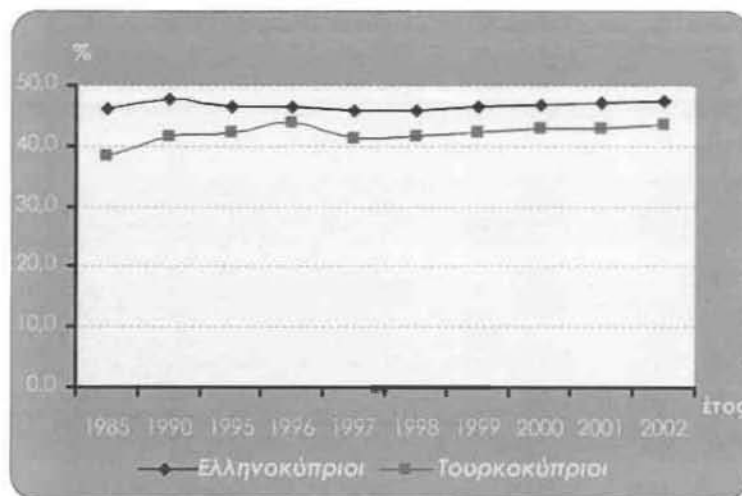
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 17, ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός διαχρονικά τείνει να αυξάνεται και στις δύο πλευρές. Η αύξηση αυτή είναι συνεχής και

αρκετά ομαλή. Συνολικά ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός των ελληνοκυπρίων από 250 χιλιάδες άτομα το 1985, αριθμούσε το 2003, 317 χιλιάδες άτομα. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός των τουρκοκυπρίων από 61,5 χιλιάδες άτομα το 1985, ανήλθε το 2003, σε 95 χιλιάδες άτομα.

Διάγραμμα 18 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός ως ποσοστό του συνολικού

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Το διάγραμμα 18, απεικονίζει τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού διαχρονικά και στις δύο κοινότητες. Παρατηρώντας το διάγραμμα, φαίνεται πως ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός των ελληνοκυπρίων ως ποσοστό του συνολικού ελληνοκυπριακού πληθυσμού είναι σταθερά περισσότερος και με μικρή διαφορά ακολουθεί ο αντίστοιχος τουρκοκυπριακός. Ειδικά ο τελευταίος παρουσιάζει έντονες αυξομειώσεις σε σχέση με τον ελληνοκυπριακό που είναι πιο ομαλός, δίχως βέβαια αυτό να σημαίνει πως δεν εμφανίζει και αυτός αυξομειώσεις.

B.4.2. ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

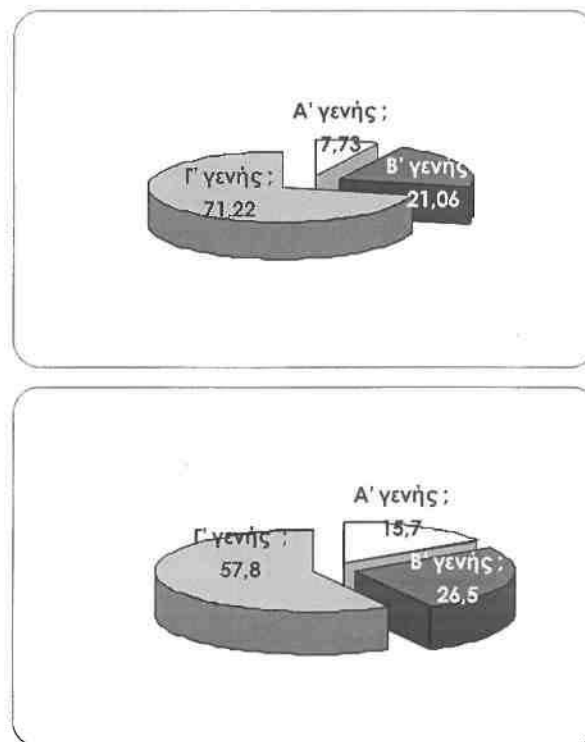
Στον πίνακα 13, εμφανίζονται οι απασχολούμενοι ανά τομέα οικονομίας, ως ποσοστά του συνολικού απασχολούμενου πληθυσμού στους τρεις τομείς των δύο οικονομιών. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών, διαχρονικά από το 1995 έως το 2002.

Πίνακας 13: Ποσοστό απασχολούμενων ανά τομέα οικονομίας

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
%								
Τομέας Οικονομίας								
A' γενής	10.63	10.14	9.27	9.15	8.81	8.47	8.14	7.73
B' γενής	25.48	24.53	23.90	23.04	22.08	21.24	21.11	21.06
Γ' γενής	63.89	65.33	66.83	67.81	69.11	70.29	70.74	71.22
Σύνολον	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
%								
Τομέας Οικονομίας								
A' γενής	22.8	21.0	19.5	18.7	17.8	17.1	16.5	15.7
B' γενής	23.4	22.6	24.0	24.3	23.9	25.5	25.2	26.5
Γ' γενής	53.8	56.4	56.5	57.0	58.3	57.4	58.3	57.8
Σύνολον	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 19 : Ποσοστό (%) του απασχολούμενου πληθυσμού ανά τομέα οικονομίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διαχρονικά στην ελληνοκυπριακή οικονομία οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή και δευτερογενή μειώνονται και ταυτόχρονα διογκώνεται ο τριτογενής τομέας. Φαίνεται δηλαδή μια σαφής μεταστροφή της ελληνοκυπριακής οικονομίας διαχρονικά προς τον τριτογενή τομέα και τις υπηρεσίες. Όσον αφορά τους τουρκοκύπριους διαχρονικά οι

απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα μειώνονται και ταυτόχρονα διογκώνεται ο τριτογενής τομέας και ο δευτερογενής τομέας. Η διάρθρωση της οικονομίας παραπέμπει σε μη σύγχρονη οικονομία (διογκωμένος ο πρωτογενής και δευτερογενής τομέας, λιγότερο ανεπτυγμένος ο τριτογενής).

Στο διάγραμμα 19, απεικονίζονται τα ποσοστά του απασχολούμενου πληθυσμού ανά τομέα οικονομίας το έτος 2002. Τα ποσοστά των τριών τομέων στην ελληνοκυπριακή οικονομία διαμορφώνονται ως εξής : 8% του απασχολούμενου πληθυσμού στον πρωτογενή τομέα, 21% στον δευτερογενή και 71% στον τριτογενή τομέα. Τα ποσοστά των τριών τομέων για τους τουρκοκύπριους είναι : 15,7% του απασχολούμενου πληθυσμού στον πρωτογενή τομέα, 26,5% στον δευτερογενή και 57,8% στον τριτογενή τομέα της οικονομίας.

B.5. ΑΝΕΡΓΙΑ

Στον πίνακα 14, εμφανίζονται ο αριθμός των εγγεγραμμένων άνεργων σε χιλιάδες καθώς και το ποσοστό ανεργίας στην Κύπρο και στις δύο κοινότητες. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών, διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1985 έως το 2002.

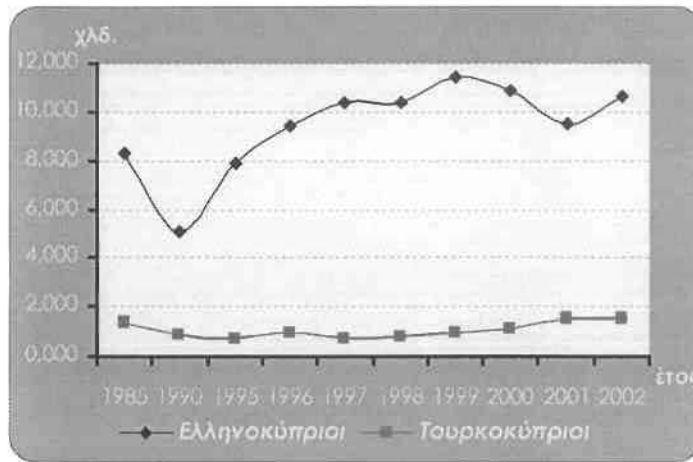
Πίνακας 14: Ποσοστά ανεργίας και εγγεγραμμένοι άνεργοι

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(χιλιάδες)										
Εγγεγραμμένοι άνεργοι	8.300	5.100	7.900	9.400	10.400	10.400	11.400	10.900	9.500	10.600
Εγγεγραμμένοι άνεργοι %	1.405	0.849	0.752	0.946	0.754	0.836	0.957	1.166	1.500	1.535
Ποσοστό ανεργίας	3.3	1.8	2.6	3.1	3.4	3.3	3.6	3.4	2.9	3.2
Ποσοστό ανεργίας	2.23	1.18	0.98	1.16	0.90	0.98	1.08	1.29	1.63	1.62

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

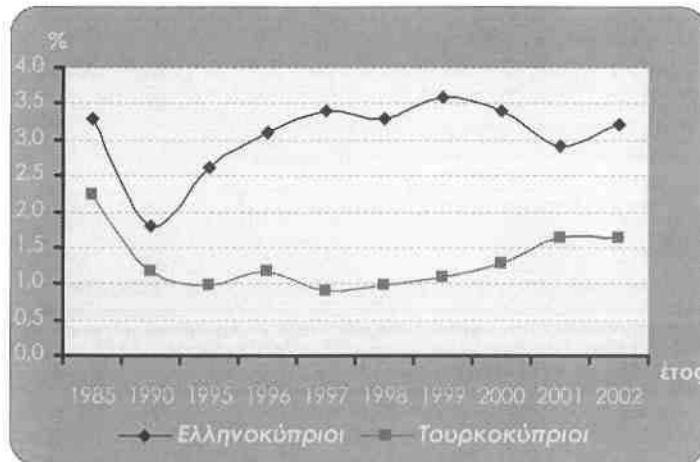
Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 20, οι εγγεγραμμένοι άνεργοι διαχρονικά αυξάνονται. Η αύξηση αυτή δεν είναι συνεχής και παρουσιάζονται αυξομειώσεις και στις δύο περιπτώσεις. Συνολικά οι ελληνοκύπριοι άνεργοι από 8300 το 1985, ανέρχονται σε 10600 το 2002 και οι τουρκοκύπριοι άνεργοι από 1405 το 1985, ανέρχονται το 2002 σε 1535.

Διάγραμμα 20 : Άνεργοι σε χιλιάδες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 21 : Ποσοστό ανεργίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 21, υπάρχουν σημαντικές αυξομειώσεις διαχρονικά στο ποσοστό ανεργίας και στις δύο κοινότητες αλλά τελικά μειώνονται. Συνολικά για την ελληνοκυπριακή κοινότητα, το ποσοστό ανεργίας από 3,3% το 1985, μειώθηκε σε 3,2% το 2002, ενώ για την τουρκοκυπριακή κοινότητα το ποσοστό από 2,23%, μειώθηκε σε 1,62% το 2002.

Β.6. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Β.6.1. ΕΣΟΔΑ – ΔΑΠΑΝΕΣ

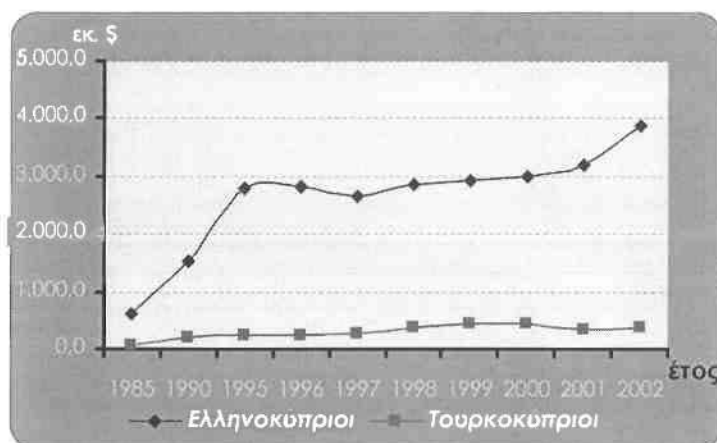
Στον πίνακα 15, παρουσιάζονται τα έσοδα και οι δαπάνες του δημόσιου τομέα στις δύο κοινότητες. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών, διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1985 έως το 2002.

Πίνακας 15: Δημόσια Οικονομικά – έσοδα και δαπάνες

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εκ. \$										
Έσοδα	623.9	1,540.0	2,799.8	2,827.6	2,664.4	2,843.5	2,926.3	2,999.4	3,209.6	3,869.8
Εσοδα	60.9	219.0	231.0	251.7	266.3	366.2	432.1	429.3	335.4	370.6
Δαπάνες	738.8	1823.1	2886.5	3130.2	3110.8	3342.2	3289.6	3229.3	3446.0	4251.1
Δαπάνες	86.7	200.4	293.3	296.8	323.8	403.6	455.1	530.4	418.2	531.8

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

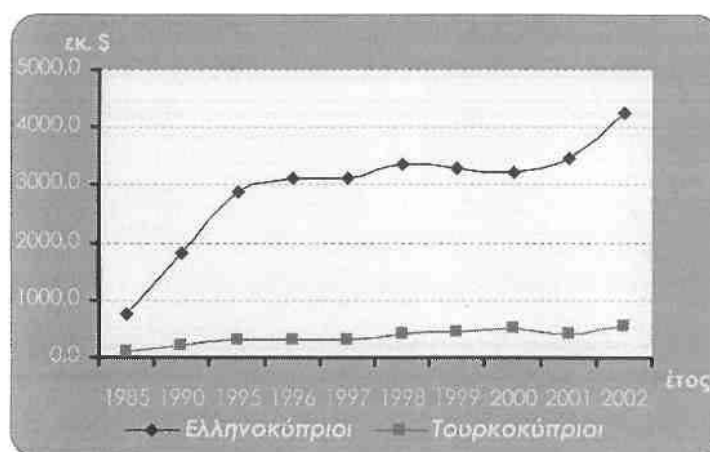
Διάγραμμα 22 : Δημόσια Οικονομικά - έσοδα

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Τα έσοδα και στις δύο κοινότητες, σύμφωνα και με το Διάγραμμα 22, διαχρονικά αυξάνονται. Η αύξηση αυτή εμφανίζει αρκετές αυξομειώσεις και στις δύο κοινότητες και είναι αρκετά εντονότερη για την Κυπριακή Δημοκρατία. Το γεγονός αυτό άλλωστε συντείνει στην πολύ σημαντική αύξηση των εσόδων του δημοσίου και της κυπριακής κυβέρνησης, έναντι του πολύ χαμηλού ύψους που εμφανίζεται στα κατεχόμενα.

Διάγραμμα 23 : Δημόσια Οικονομικά - δαπάνες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Καθώς απεικονίζεται και στο διάγραμμα 23, και οι δαπάνες διαχρονικά αυξάνονται. Η αύξηση αυτή είναι συνεχής αλλά όχι και σταθερή. Εμφανίζονται κάποιες μικρές αυξομειώσεις και η αύξηση για την κυπριακή κυβέρνηση είναι εντονότερη. Τέλος η διαφορά του όγκου της αξίας των δαπανών των δύο κοινοτήτων είναι σημαντική.

B.6.2. ΚΑΘΑΡΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ

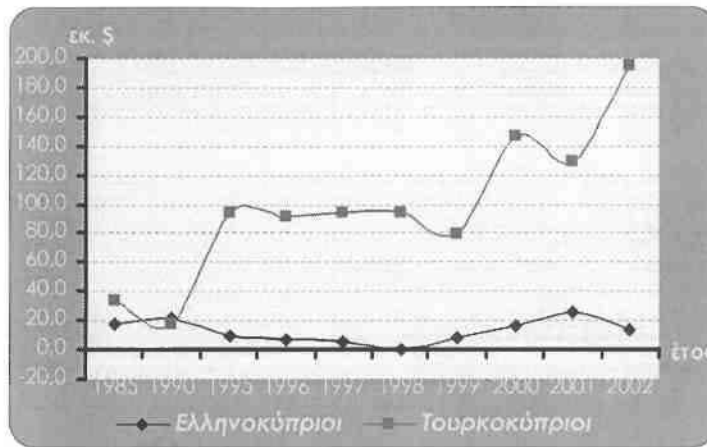
Στον πίνακα 16, παρουσιάζεται ο καθαρός δανεισμός τόσο της Κυπριακής κυβέρνησης, όσο και της βόρειας Κύπρου. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη του καθαρού δανεισμού, διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1985 έως το 2002.

Πίνακας 16: Δημόσια Οικονομικά – καθαρός δανεισμός

Εκ. \$	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Καθαρός δανεισμός	17.5	22.2	10.2	6.4	5.2	-0.4	8.5	16.7	25.6	13.7
Καθαρός δανεισμός	34.2	17.9	94.3	91.7	94.2	93.7	79.1	147.0	128.3	194.6

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 24 : Δημόσια Οικονομικά – καθαρός δανεισμός

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Παρατηρείται, στο διάγραμμα 24, πως ο καθαρός δανεισμός διαχρονικά δεν είναι σταθερός και εμφανίζονται αυξομειώσεις. Στην πλειοψηφία των ετών (πλην του 1990) ο δανεισμός για την Τουρκοκυπριακή κοινότητα είναι κατά πολύ υψηλότερος από αυτόν της κυπριακής κυβέρνησης. Μάλιστα το 2002 ο δανεισμός της τουρκοκυπριακής κοινότητας είναι δεκαπλάσιος αυτού της κυβέρνησης.

B.6.3. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ

Στον πίνακα 17, παρουσιάζεται το δημοσιονομικό έλλειμμα τόσο ως απόλυτος αριθμός όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών και για τις δύο κοινότητες, διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1985 έως το 2002

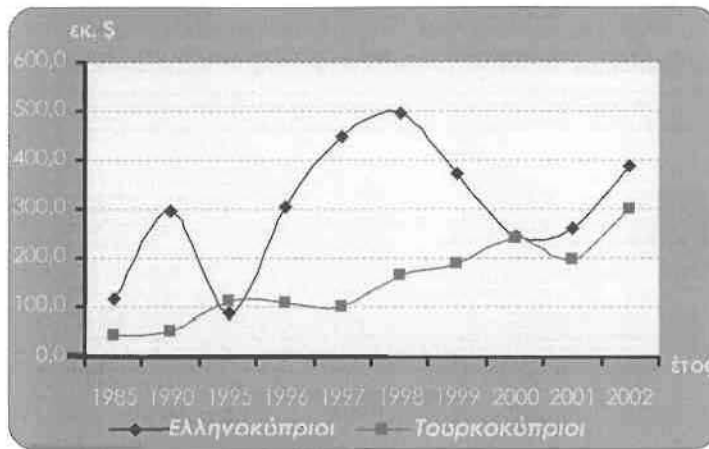
Πίνακας 17: Δημόσια Οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εκ. \$										
Δημοσιονομικό έλλειμμα	116.6	296.7	88.2	303.9	448.5	497.4	370.4	242.3	258.1	389.9
Δημοσιονομικό έλλειμμα	46.0	51.3	111.5	107.8	101.8	164.3	187.0	239.4	195.9	299.9
%										
στον Α.Ε.Π.	4.8	5.3	1.0	3.4	5.3	5.5	4.0	2.7	2.8	3.6
στον Α.Ε.Π.	14.5	3.0	12.6	11.9	12.4	10.6	8.3	14.2	14.1	20.8

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

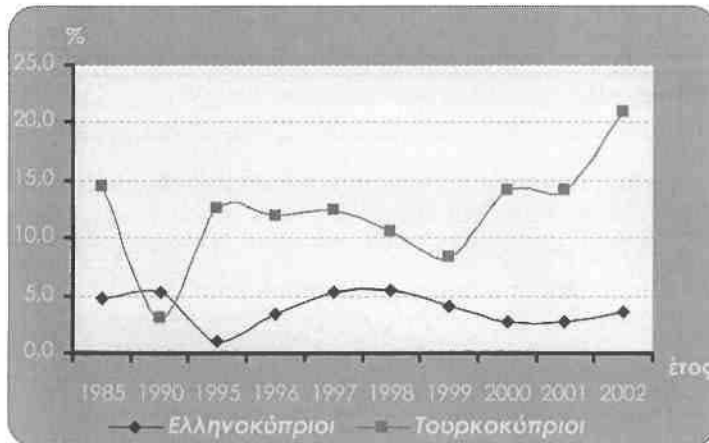
Διάγραμμα 25 : Δημόσια Οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Το δημοσιονομικό έλλειμμα διαχρονικά τείνει να αυξάνεται και στις δύο κοινότητες. Η αύξηση αυτή συνοδεύεται από έντονες αυξομειώσεις για την κυπριακή κυβέρνηση, ενώ στην τουρκοκυπριακή κοινότητα είναι πιο ομαλή. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της Κυπριακής Δημοκρατίας εμφανίζεται υψηλότερο διαχρονικά και μόνο το 1995 ήταν χαμηλότερο από το τουρκοκυπριακό.

Διάγραμμα 26 : Δημόσια Οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕγχΠ

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Αν όμως το δημοσιονομικό έλλειμμα εκφραστεί ως ποσοστό του ΑΕΠ η εικόνα είναι διαφορετική. Όπως απεικονίζεται και στο Διάγραμμα 26, το ποσοστό του ελλείματος αυξάνεται για την τουρκοκυπριακή κοινότητα και μειώνεται για την κυπριακή κυβέρνηση. Σημαντικό, είναι επίσης, πως το δημοσιονομικό έλλειμμα της

βόρειας Κύπρου, είναι σχεδόν τριπλάσιο αρχικά, κατόπιν μειώνεται στο μισό και αυξάνεται εκ νέου, φθάνοντας σχεδόν σε εξαπλάσια επίπεδα του ελληνοκυπριακού, τα τελευταία έτη.

Γ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Γ.1. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ – ΕΞΑΓΩΓΕΣ

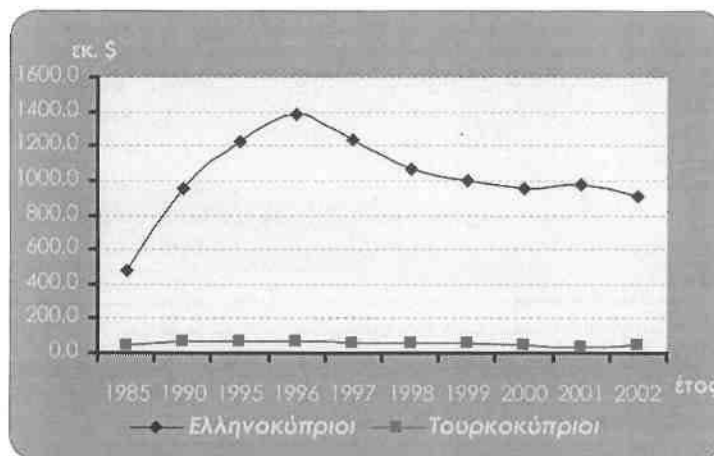
Στον πίνακα 23, εμφανίζονται οι συνολικές εισαγωγές και εξαγωγές της ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής οικονομίας. Τα μεγέθη εκφράζονται σε τρέχουσες τιμές αγοράς και σε εκατομμύρια δολάρια. Ο πίνακας παρουσιάζει την παραγωγή διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1985 έως το 2001.

Πίνακας 18 : Εισαγωγές – εξαγωγές

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(εκ. \$)										
Εισαγωγές	1,250.2	2,787.1	3,691.6	3,975.1	3,665.2	3,676.1	3,626.5	3,867.1	3,919.5	4,408.0
Εξαγωγές	476.6	949.6	1227.9	1388.9	1241.6	1063.6	998.9	953.0	973.4	906.4
Εισαγωγές	143.0	381.5	366.1	318.4	356.6	430.5	412.7	424.9	272.0	309.6
Εξαγωγές	46.3	65.5	67.3	70.5	57.7	53.4	52.4	50.4	34.6	45.4

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 27 : Εισαγωγές

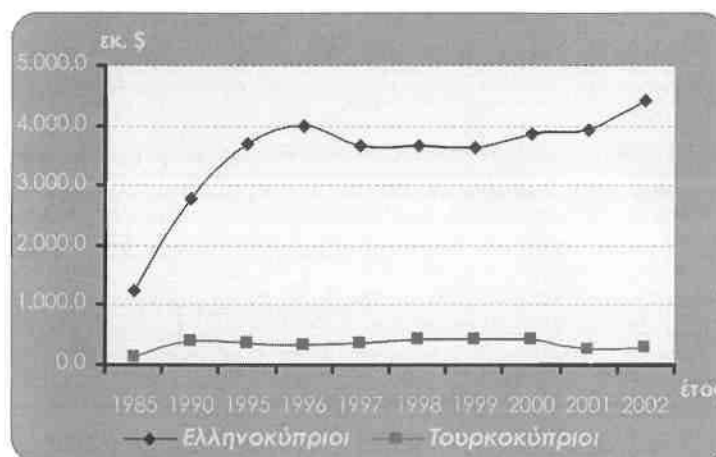

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Καθώς διακρίνεται και από το διάγραμμα 37, η αξία των εισαγωγών διαχρονικά αυξάνεται. Οι αυξήσεις των εισαγωγών όμως δεν είναι σταθερές και για τις δύο κοινότητες. Συνολικά η αξία των εισαγωγών στην ελληνοκυπριακή κοινότητα από 1,25 δισεκατομμύρια δολάρια το 1985, αυξήθηκε σε 4,4 το 2002 και για την τουρκοκυπριακή κοινότητα από 143 εκατομμύρια δολάρια το 1985 που ήταν η αξία των εισαγωγών, ανήλθε σε 309 εκατομμύρια το 2002.

Η αξία των εξαγωγών διαχρονικά αυξάνεται για την ελληνοκυπριακή και μειώνεται για την τουρκοκυπριακή κοινότητα (Διάγραμμα 38). Οι αυξομειώσεις των εξαγωγών παρόλα αυτά δεν είναι σταθερές. Συνολικά η αξία των εξαγωγών στην ελληνοκυπριακή κοινότητα από 476 εκατομμύρια δολάρια το 1985, αυξήθηκε σε 906 το 2002 και για την τουρκοκυπριακή κοινότητα από 46,3 εκατομμύρια δολάρια το 1985 που ήταν η αξία των εξαγωγών, παρατηρείται μια μείωση στα 45,4 εκατομμύρια το 2002. Η γενική εικόνα που διαμορφώνεται, είναι πως ούτε η ελληνοκυπριακή αλλά ούτε και η τουρκοκυπριακή οικονομία διαθέτουν κάποια ισχυρή εξαγωγική βάση.

Διάγραμμα 28 : Εξαγωγές

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Γ.2. ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ

Στον πίνακα 24, εμφανίζονται το εμπορικό ισοζύγιο εκφρασμένο σε εκατομμύρια δολάρια και ο λόγος των εξαγωγών προς τις εισαγωγές, εκφρασμένος σε ποσοστό επί τοις εκατό. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1985 έως το 2001.

Πίνακας 19: Εμπορικό ισοζύγιο

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(ΕΚ. \$)										
Εμπορικό ισοζύγιο	-774	-1838	-2464	-2586	-2443	-2612	-2627	-2914	-2946	-3502
Εμπορικό ισοζύγιο	-96.7	-316.0	-298.8	-247.9	-298.9	-377.1	-360.3	-374.5	-237.4	-264.2
										(%)
Εξαγωγές/Εισαγωγές	38.1	34.1	33.3	34.9	33.7	28.9	27.5	24.6	24.8	20.6
Εξαγωγές/Εισαγωγές	32.4	17.2	18.4	22.1	16.2	12.4	12.7	11.9	12.7	14.7

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 29 : Εμπορικό ισοζύγιο

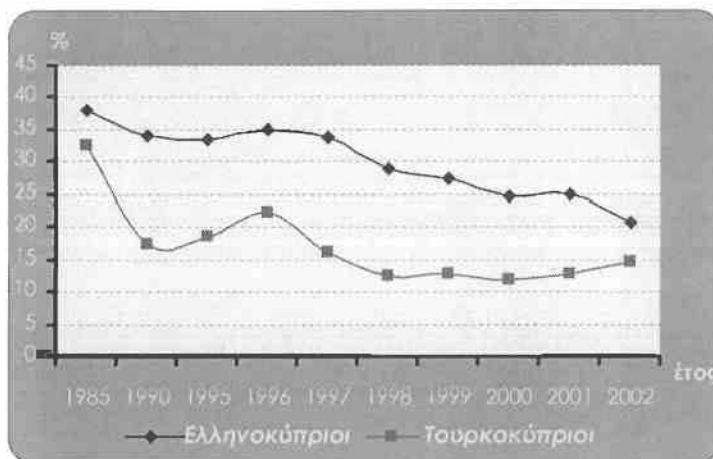
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Το εμπορικό ισοζύγιο διαχρονικά αυξάνεται (σε απόλυτες τιμές) και στις δύο κοινότητες (Διάγραμμα 39). Η αύξηση αυτή είναι διαχρονική, αλλά παρουσιάζει έντονες αυξομειώσεις. Έτσι στην ελληνοκυπριακή κοινότητα από -774 εκατομμύρια δολάρια το 1985 το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο το 2002 αυξάνεται στα -3500 εκατομμύρια δολάρια και στην τουρκοκυπριακή από -96,7 εκατομμύρια δολάρια το 1985, το 2002 αυξάνεται έως -264,2 εκατομμύρια δολάρια. Το γεγονός αυτό, δείχνει ότι διαχρονικά και οι δύο κοινότητες εισάγουν περισσότερο από ότι εξάγουν και μάλιστα για την ελληνοκυπριακή κοινότητα το φαινόμενο αυτό είναι εντονότερο.

Την άποψη αυτή συμπληρώνει και ο λόγος των εξαγωγών προς τις εισαγωγές. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 40, ο λόγος αυτός διαχρονικά μειώνεται και στις δύο

περιπτώσεις. Οπότε, και οι δύο οικονομίες εξαρτώνται ολοένα και πιο πολύ από τις εισαγωγές και η εξαγωγική τους βάση εξασθενεί.

Διάγραμμα 30 : Ποσοστό εξαγωγών ως προς εισαγωγές

Πηγή : ίδια επεξεργασία.

Δ. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Δ.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν υποκεφάλαιο παρουσιάζονται διάφορα στοιχεία που αφορούν τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας των δύο κοινοτήτων. Έτσι παρουσιάζονται κάποια γενικά στοιχεία όπως η παραγωγή, η απασχόληση και οι εξαγωγές. Οι τρεις βασικές δραστηριότητες του πρωτογενή τομέα που είναι η φυτική και κτηνοτροφική παραγωγή και η αλιεία δεν μπορούν να συγκριθούν λόγω των διαφορετικών ετών στα οποία παρουσιάζονται τα δεδομένα.

Δ.2. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Δ.2.1. ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Στον πίνακα 18, εμφανίζεται η αξία της γεωργικής παραγωγής των δύο κοινοτήτων σε τρέχουσες τιμές. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη της αξίας της γεωργικής παραγωγής διαχρονικά, με επιλεγμένα έτη από το 1985 έως το 2001, σε εκατομμύρια δολάρια.

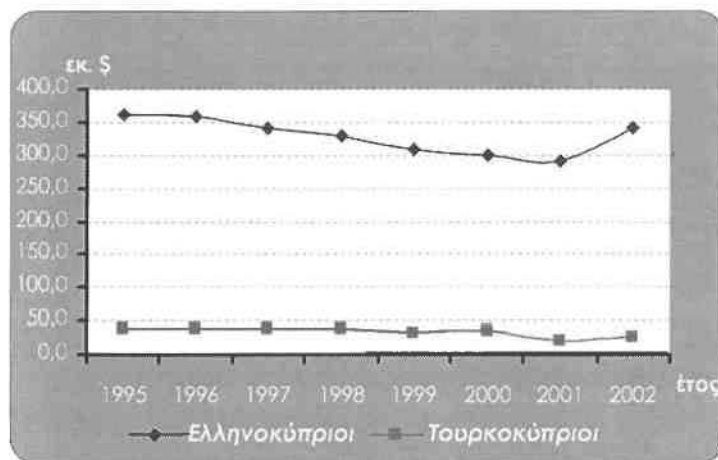
Η ακαθάριστη αξία της γεωργικής παραγωγής στις δύο οικονομίες, όπως φαίνεται από το διάγραμμα 27, διαχρονικά τείνει να αυξάνεται. Στην ελληνοκυπριακή οικονομία οι αυξομειώσεις είναι αρκετά έντονες διαχρονικά και ο όγκος της αξίας της γεωργικής παραγωγής πολύ μεγαλύτερος απ' ό τι στην τουρκοκυπριακή οικονομία. Συνολικά από 315 περίπου εκατομμύρια δολάρια το 1985, η αξία της ελληνοκυπριακής γεωργικής παραγωγής ανήλθε το 2001 σε 557, ενώ για τους τουρκοκύπριους, από 50 περίπου εκατομμύρια δολάρια το 1985, η γεωργική παραγωγή το 2001 ανήλθε στα 67 εκατομμύρια δολάρια.

Πίνακας 20: Ακαθάριστη αξία γεωργικής παραγωγής σε τρέχουσες τιμές

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
(εκ. \$)									
Ακαθάριστη αξία παραγωγής σε τρέχουσες τιμές	314.9	590.1	739.9	680.9	585.3	614.7	591.4	512.6	556.8
Φυτική παραγωγή									
Ζωϊκή παραγωγή	177.9	329.8	407.7	376.2	294.9	332.3	320.3	262.4	283.2
Άλλα	105.9	205.1	272.7	271.8	263.1	266.3	254.5	234.6	248.5
Ακαθάριστη αξία παραγωγής σε τρέχουσες τιμές	49.5	54.3	75.8	74.6	53.4	68.9	77.3	71.4	66.8
Φυτική παραγωγή	32.4	34.3	40.5	41.7	25.3	34.8	40.4	37.7	34.8
Ζωϊκή παραγωγή	15.4	17.1	30.2	27.3	24.8	29.3	31.7	28.8	28.8
Άλλα	0.2	0.2	1.5	1.7	0.3	0.3	0.7	0.8	0.2

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 31 : Διαχρονική εξέλιξη της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Δ.2.2. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Στον πίνακα 19, εμφανίζεται η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα σε χιλιάδες άτομα καθώς και του ποσοστού της απασχόλησης στον επικερδώς απασχολούμενο πληθυσμό. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών διαχρονικά, με επιλεγμένα έτη από το 1985 έως το 2001.

Πίνακας 21: Απασχόληση στον πρωτογενή τομέα

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Απασχόληση (σε χιλιάδες):									
Στο γεωργικό τομέα	36,300	34,800	28,700	26,400	23,800	23,500	23,100	22,700	22,100
% στον επικερδώς απασχολούμενο πληθυσμό	16.7	13.7	10.3	8.9	8.1	7.9	7.6	7.3	7
Απασχόληση (σε χιλιάδες):									
Στο γεωργικό τομέα	20,595	19,094	17,383	16,862	16,188	15,864	15,547	15,236	14,931
% στον επικερδώς απασχολούμενο πληθυσμό	33.5	26.7	22.8	21.0	19.5	18.7	17.8	17.1	16.5

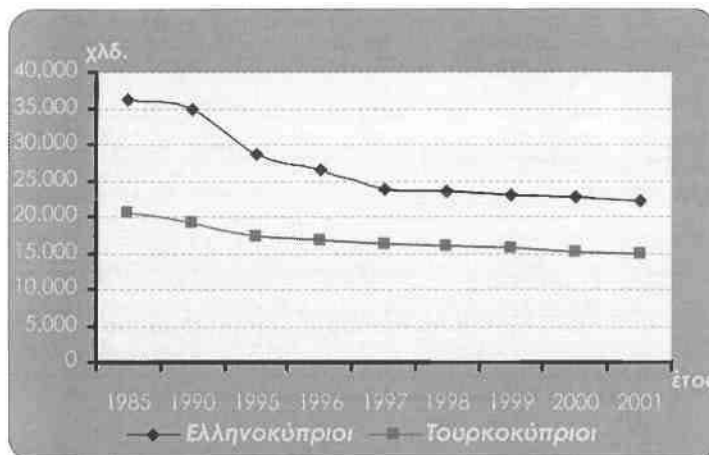
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Η απασχόληση σε απόλυτους αριθμούς στον γεωργικό τομέα διαχρονικά μειώνεται. Ως το 1997 η μείωση των απασχολούμενων στη γεωργική παραγωγή είναι πιο έντονη, ενώ από το 1997 ως το 2001 η μείωση των απασχολούμενων και στις δύο

κοινότητες είναι σαφώς πιο ομαλή. Συνολικά οι ελληνοκύπριοι απασχολούμενοι στον γεωργικό τομέα από 36.000 το 1985, μειώθηκαν σε 22100 το 2001, ενώ οι τουρκοκύπριοι από 20595 το 1985, μειώθηκαν σε 14931 το 2001.

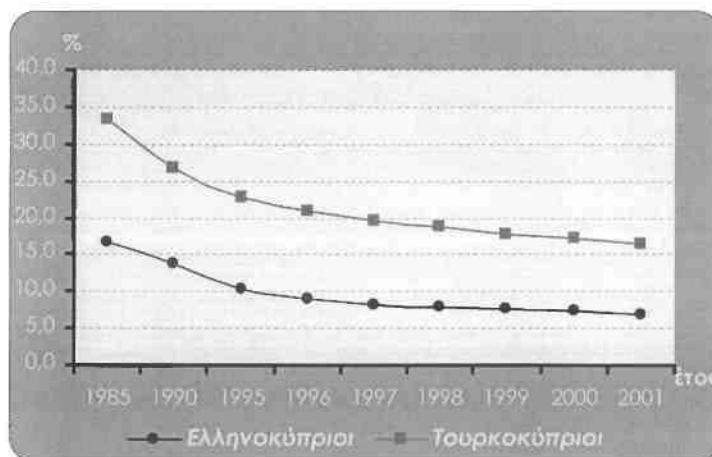
Διάγραμμα 32 : Απασχόληση στο γεωργικό τομέα διαχρονικά

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Η ίδια εικόνα αποτυπώνεται και στο διάγραμμα 29. Εδώ οι απασχολούμενοι εκφράζονται ως ποσοστό του επικερδώς απασχολούμενου πληθυσμού. Παρατηρείται λοιπόν μια έντονη πτώση ως το 1997, ενώ στη συνέχεια η μείωση αυτή είναι αρκετά πιο ομαλή. Συνολικά για τους ελληνοκύπριους, η απασχόληση στον γεωργικό τομέα ως ποσοστό του επικερδούς απασχολούμενου πληθυσμού είναι συνολικά 9,7%, ενώ για τους τουρκοκύπριους η συνολική μείωση είναι 17%

Διάγραμμα 33 : Απασχολούμενοι ως ποσοστό στον επικερδώς απασχολούμενο πληθυσμό

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Δ.2.3. ΕΞΑΓΩΓΕΣ

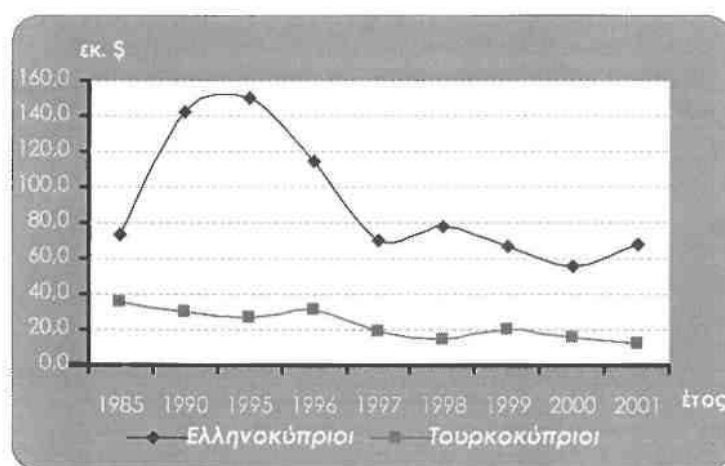
Στον πίνακα 20, εμφανίζεται η αξία των εξαγωγών ανά προϊόν σε εκατομμύρια δολάρια. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των εξαγωγών διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1985 έως το 2001.

Πίνακας 22: Εξαγωγές κύριων γεωργικών προϊόντων

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
(εκ. \$)									
Εγχώριες εξαγωγές γεωργικών προϊόντων	73.0	141.7	149.6	114.1	69.6	78.2	67.2	55.4	67.7
Ποτάτες	17.1	63.2	95.3	59.3	16.3	36.7	25.8	19.8	27.1
Εσπεριδοειδή	30.0	47.7	37.1	38.7	33.6	24.5	25.4	20.6	22.8
Σταφύλια	7.1	11.6	4.6	4.5	2.5	4.6	3.1	2.4	2.3
Λαχανικά	5.412	7.412	6.188	6.206	5.626	5.983	6.256	5.635	7.13
Εγγυαίες εξαγωγές γεωργικών προϊόντων	35.9	29.8	26.9	31	18.5	14.8	20.1	16	12.3
Ποτάτες	2.6	2.4	1.4	0.9	0.4	0.6	0.1	0.1	0.5
Εσπεριδοειδή	29.9	24.5	22.1	22.6	15.1	12.8	12.1	13.4	9.9
Ζωτανά ζώα	2.3	0.3	0.4	1	0.2			0.3	
Άλλα	1.1	2.6	3	6.5	2.8	1.4	7.9	2.2	1.9

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 34 : Εξαγωγές γεωργικών προϊόντων διαχρονικά

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Η αξία των εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων και στις δύο κοινότητες διαχρονικά τείνει να μειώνεται. Η μείωση αυτή είναι διαχρονική και κατά διαστήματα

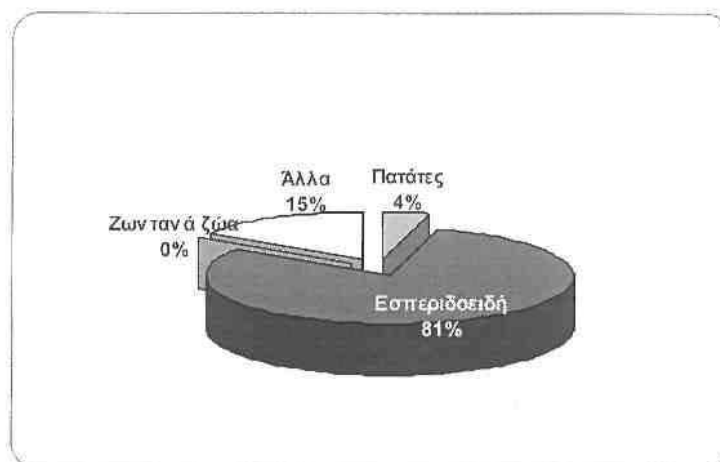
εμφανίζονται και κάποιες αυξήσεις. Συνολικά οι ελληνοκυπριακές εξαγωγές από 73 εκατομμύρια δολάρια το 1985, μειώθηκαν σε περίπου 68 το 2001, ενώ η αξία των τουρκοκυπριακών εξαγωγών από 36 περίπου εκατομμύρια δολάρια το 1985, μειώθηκε σε 12 περίπου το 2001.

Διάγραμμα 35 : κατανομή εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων το έτος 2001- ελληνοκύπριοι

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 36 : κατανομή εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων το έτος 2001- τουρκοκύπριοι

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στα διαγράμματα 31 και 32, απεικονίζεται η κατανομή των εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων των δύο κοινοτήτων το έτος 2001 και το μερίδιό τους στις συνολικές εξαγωγές ως ποσοστά επί τοις εκατό (%). Σχεδόν οι μισές ελληνοκυπριακές εξαγωγές γεωργικών προϊόντων είναι πατάτες (46%). Οι εξαγωγές σε εσπεριδοειδή είναι

αρκετά σημαντικές και καταλαμβάνουν ποσοστά 38%. Ακολουθούν τα λαχανικά με περίπου ένα δέκατο επί των συνολικών εξαγωγών (12%), ενώ οι εξαγωγές σταφυλιών είναι μόλις το 4% του συνόλου. Σχεδόν τα τέσσερα πέμπτα των τουρκοκυπριακών εξαγωγίμων γεωργικών προϊόντων είναι εσπεριδοειδή (81%). Οι εξαγωγές άλλων γεωργικών προϊόντων είναι αρκετά σημαντικές και καταλαμβάνουν ποσοστά 15% και ακολουθούν οι πατάτες με μόλις το 4% του συνόλου.

Ε. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ε.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν υποκεφάλαιο, παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν στον δευτερογενή τομέα της οικονομίας στις δύο κοινότητες. Έτσι, σχολιάζονται γενικά στοιχεία για τη μεταποίηση όπως η απασχόληση και οι εξαγωγές. Σχολιάζονται, επίσης, στοιχεία για την ενέργεια και τέλος στοιχεία του κατασκευαστικού τομέα όπως οι νέες κατασκευές και διάφοροι δείκτες που τις αφορούν. Τα προαναφερθέντα δεδομένα παρουσιάζονται διαχρονικά για την καλύτερη κατανόηση και επεξεργασία τους.

Ε.2. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Στον πίνακα 21, εμφανίζεται η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα της οικονομίας σε χιλιάδες εργαζόμενους. Η εξέλιξη της απασχόλησης παρουσιάζεται διαχρονικά, από το 1995 έως το 2002.

Πίνακας 23: Απασχόληση στον δευτερογενή τομέα

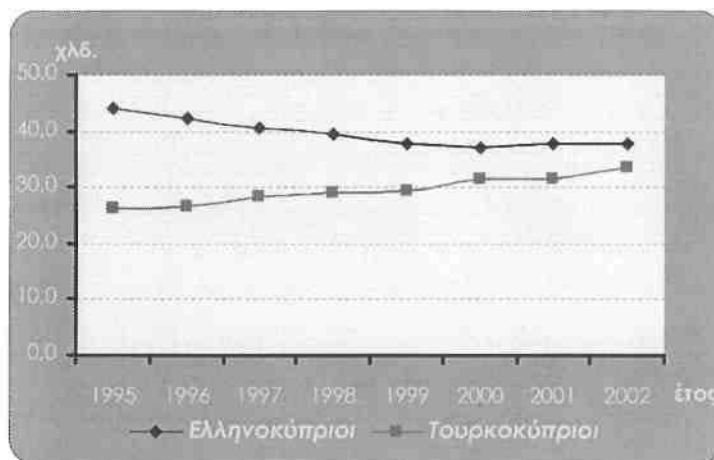
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(χιλιάδες)								
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	44.0	42.2	40.7	39.5	37.9	37.0	37.7	37.9
ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ	26.3	26.5	28.4	29.1	29.5	31.5	31.5	33.6

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Όπως γίνεται διακριτό και στο διάγραμμα 33, η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα της ελληνοκυπριακής οικονομίας διαχρονικά τείνει να μειώνεται, ενώ της

τουρκοκυπριακής τείνει να αυξάνεται. Οι δύο μεταβολές είναι σχετικά ομαλές διαχρονικά και δεν παρουσιάζονται αυξομειώσεις. Συνολικά η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα της ελληνοκυπριακής οικονομίας από 44 χιλιάδες το 1995, στο τέλος του 2002 αριθμούσε περίπου 38 χιλιάδες απασχολούμενους, ενώ η απασχόληση στη μεταποίηση της τουρκοκυπριακής οικονομίας από 26 χιλιάδες περίπου το 1995, αυξήθηκε σε 33,5 το 2002.

Διάγραμμα 37 : Απασχόληση στον τομέα μεταποίησης

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Ε.3. ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Στον παρακάτω πίνακα 22, εμφανίζονται οι εξαγωγές των κύριων μεταποιημένων προϊόντων σε εκατομμύρια δολάρια. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη της αξίας των εξαγωγών διαχρονικά από το 1995 έως το 2002 τόσο για τα κύρια εξαγώγιμα μεταποιημένα προϊόντα στο σύνολό τους, όσο και για τα σημαντικότερα από αυτά ξεχωριστά.

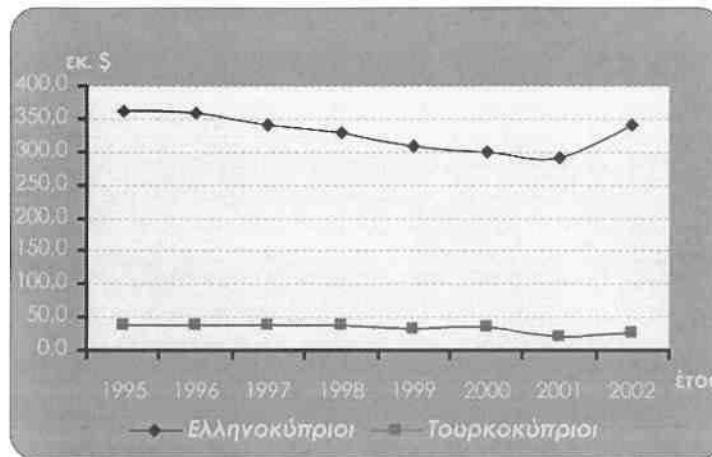
Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 34, οι εγχώριες εξαγωγές διαχρονικά τείνουν να μειώνονται. Η μείωση αυτή παρουσιάζει αυξομειώσεις διαχρονικά και για τις δύο κοινότητες. Αποτέλεσμα της μείωσης αυτής είναι οι ελληνοκυπριακές εξαγωγές, το έτος 2002, να φθάνουν τα 340 εκατομμύρια δολάρια από 360 εκατομμύρια περίπου το 1995 και οι τουρκοκυπριακές από 40 εκατομμύρια δολάρια περίπου το 1995, το 2002 μειώθηκαν σε 26 σχεδόν εκατομμύρια δολάρια..

Πίνακας 24: Κύρια προϊόντα εγχώριων εξαγωγών

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(Εκ. \$)								
ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	362.2	357.8	342.0	328.5	306.9	300.6	290.2	339.6
Είδη ένδυσης	97.5	79.8	57.6	56.0	42.0	36.2	30.5	28.4
Κονσερβοποιημένα φρούτα, λαχανικά και χυμοί	22.3	21.4	12.4	9.5	8.5	8.4	7.9	10.1
Άλλα	93.3	104.6	112.1	111.2	115.7	115.4	107.6	118.9
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	39.8	38.4	38.5	38.3	32.1	34.2	21.9	26.1
Είδη ένδυσης	23.8	21.7	24.0	21.5	17.8	19.3	11.1	10.9
Κονσερβοποιημένα φρούτα, λαχανικά και χυμοί	11.9	13.2	11.8	13.6	12.5	12.2	8.1	12.2
Άλλα	4.7	4.6	3.4	3.5	2.0	2.9	3.1	3.4

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

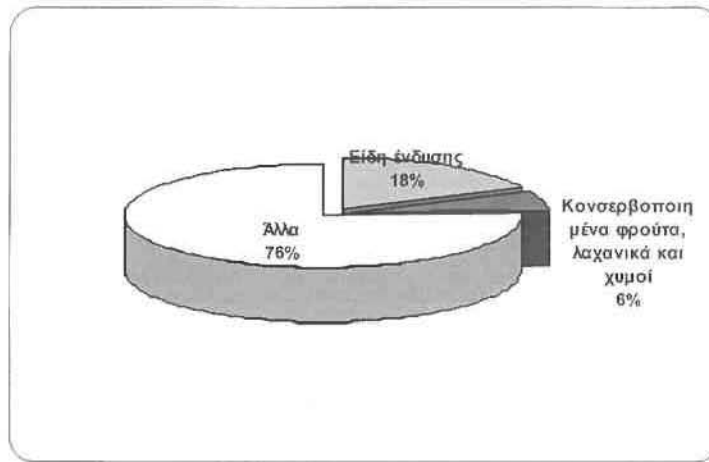
Διάγραμμα 38 : Εγχώριες εξαγωγές κύριων μεταποιημένων προϊόντων

Πηγή : Ίδια Επεξεργασία

Η κατανομή των εξαγωγών των σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων το έτος 2002 για τους ελληνοκύπριους και το μερίδιό των επί μέρους αξιών στη συνολική ως ποσοστά επί τοις εκατό (%) είναι το αντικείμενο του παρακάτω πίνακα. Είναι φανερή η σημαντική αξία των υπόλοιπων εξαγωγίμων προϊόντων, κυρίως των φαρμακευτικών προϊόντων όπως παρουσιάζεται και στο διάγραμμα 60 (βλ. Παράρτημα Ι), πλην των άλλων δύο κατηγοριών, αφού τα πρώτα καταλαμβάνουν περίπου τα τρία τέταρτα των εξαγωγών. Σχεδόν το 20% της συνολικής αξίας των σημαντικότερων εξαγωγών οφείλεται στα είδη ένδυσης (18%) ενώ τα κονσερβοποιημένα φρούτα, λαχανικά και χυμοί με μόλις 6%.

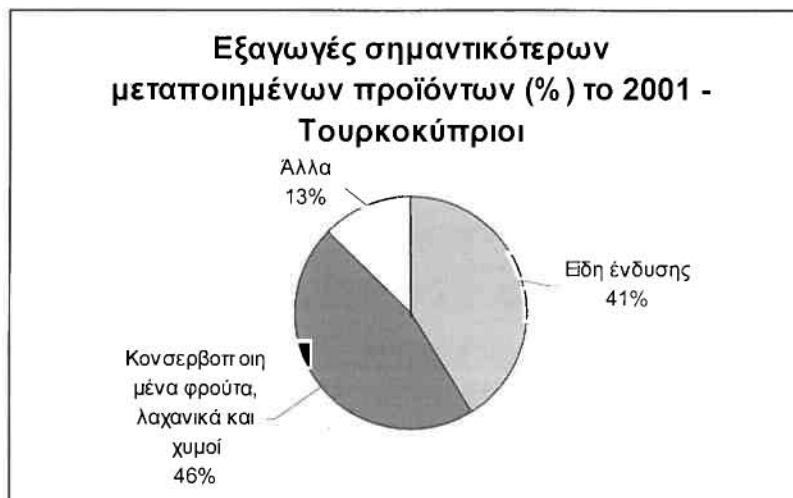
Διάγραμμα 39 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Είναι φανερή η σημαντική αξία των κονσερβοποιημένων φρούτων, λαχανικών και των χυμών στις εξαγωγές, αφού καταλαμβάνουν σχεδόν το ένα δεύτερο της συνολικής αξίας (46%) (Διάγραμμα 36). Σημαντικό ποσοστό καταλαμβάνουν και τα είδη ένδυσης με τα δύο πέμπτα της συνολικής αξίας να ανήκουν στην κατηγορία αυτή (41%) . Τέλος το 13% των εξαγωγών, οφείλεται στις εξαγωγές άλλων μεταποιημένων προϊόντων που δεν ανήκουν σε κάποια από τις προαναφερθείσες κατηγορίες.

Διάγραμμα 40 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων το 2001 (%)

Πηγή : ίδια επεξεργασία

ΣΤ. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

ΣΤ.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν υποκεφάλαιο, επιχειρείται ο παραλληλισμός του τριτογενούς τομέα της οικονομίας των δύο κοινοτήτων. Έτσι, απαραίτητη είναι η ανάλυση στοιχείων για το εξωτερικό εμπόριο, τον τουρισμό καθώς και για την υγεία. Αναφορά γίνεται, επίσης και σε δεδομένα που αφορούν στην εκπαίδευση και στις τηλεπικοινωνίες. Η παρακάτω προσέγγιση γίνεται διαχρονικά, με σκοπό την καλύτερη κατανόηση και επεξεργασία τους.

ΣΤ.2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

ΣΤ.2.1. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΣΤ.2.1.1. ΓΕΝΙΚΑ

Στον πίνακα 25, εμφανίζονται τα έσοδα που προέρχονται από τον τουρισμό στις δύο κοινότητες. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των εσόδων διαχρονικά από το 1999 έως το 2003.

Πίνακας 25: Έσοδα από τον τουρισμό

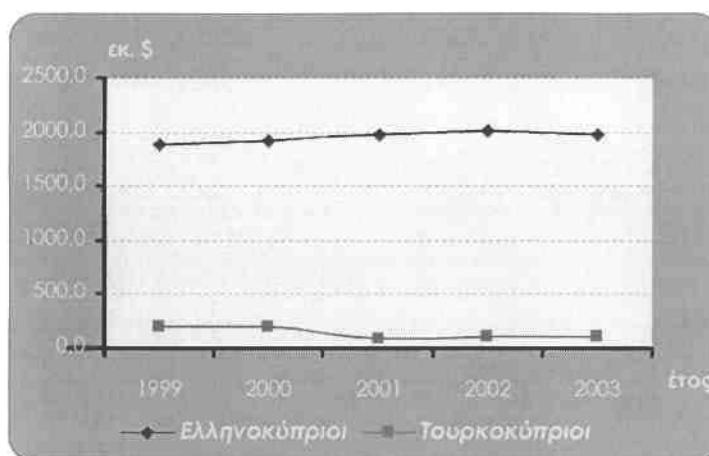
	1999	2000	2001	2002	2003
(Εκ. \$)					
Έσοδα από Τουρισμό	1886.0	1922.3	1971.0	2007.2	1967.4
Έσοδα από Τηλεπικοινωνίες	192.8	198.3	93.7	114.1	117.7

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Τα έσοδα από τον τουρισμό (Διάγραμμα 41) διαχρονικά αυξάνονται για την ελληνοκυπριακή κοινότητα και μειώνονται για την τουρκοκυπριακή. Η αύξηση των εσόδων για την ελληνοκυπριακή πλευρά είναι διαχρονική και σχετικά έντονη ως το 2002, ενώ το 2003 παρουσιάζεται μία μικρή πτώση. Για την τουρκοκυπριακή κοινότητα, τα έσοδα το 2000, εμφανίζουν μια μικρή αύξηση σε σχέση με το 1999, ενώ το 2001

μειώνονται σημαντικά και ακολουθεί στα επόμενα έτη μια μικρή αύξηση. Συνολικά, τα έσοδα από τον τουρισμό για τους ελληνοκύπριους από 1,8 δισεκατομμύρια δολάρια το 1999, ανήλθαν σε 1,9 περίπου το 2003, ενώ αντίθετα για τους τουρκοκύπριους από 193 εκατομμύρια δολάρια περίπου το 1999, μειώθηκαν σε 118 περίπου το 2003.

Διάγραμμα 41 : Έσοδα από τον τουρισμό

Πηγή : ίδια επεξεργασία

ΣΤ.2.1.2. ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

Στον πίνακα 26, εμφανίζονται οι αφίξεις των τουριστών συνολικά στις δύο κοινότητες. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών διαχρονικά από το 1999 έως το 2002.

Πίνακας 26: Αφίξεις τουριστών

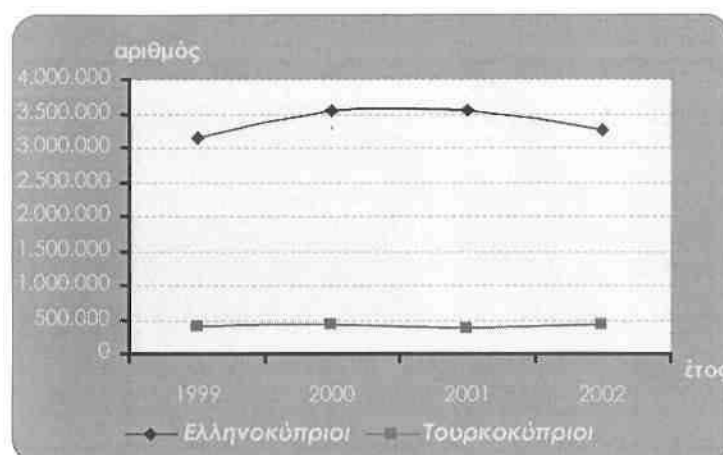
	1999	2000	2001	2002
Αφίξεις τουριστών	3,142,293	3,534,880	3,554,314	3,263,822
Αφίξεις τουριστών	414,015	432,953	365,097	425,556

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Ο αριθμός των επισκεπτών διαχρονικά δεν είναι σταθερός (Διάγραμμα 42). Αρχικά έως το 2000 οι αφίξεις των επισκεπτών. Την αύξηση αυτή ακολουθεί μια έντονη μείωση για τους τουρκοκύπριους και μια πολύ μικρή αύξηση για τους ελληνοκύπριους

και τέλος το 2002 εμφανίζεται μείωση του αριθμού των τουριστών και στις δύο περιπτώσεις. Συνολικά, οι τουρίστες που επισκέφθηκαν την ελληνοκυπριακή κοινότητα από 3,14 εκατομμύρια το 1999, αυξήθηκαν σε 3,26 το 2002, ενώ αυτοί που επισκέφθηκαν την βόρεια Κύπρο, από 414 χιλιάδες το 1999, αυξήθηκαν σε 425 περίπου το 2002.

Διάγραμμα 42 : Αφίξεις τουριστών

Πηγή : ίδια επεξεργασία

ΣΤ.2.2. ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ

Στον πίνακα 27, παρουσιάζεται ο αριθμός των τουριστικών καταλυμάτων στις δύο κοινότητες. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών διαχρονικά από το 1999 μέχρι και το 2002.

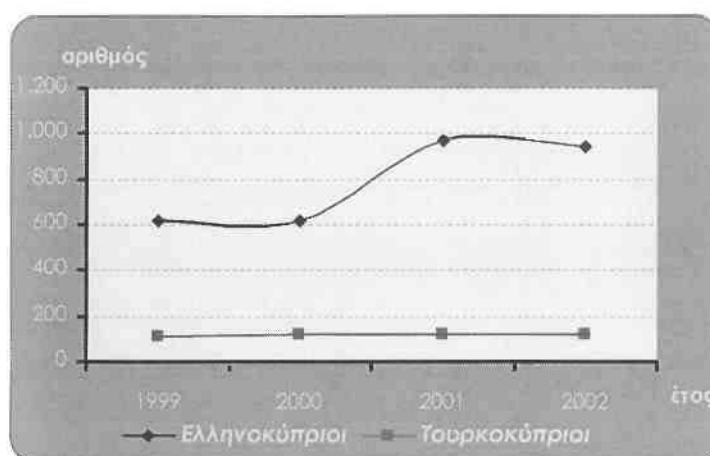
Πίνακας 27: Καταλύματα

	1999	2000	2001	2002
(αριθμός)				
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	616	618	965	946
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	115	116	120	123

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Παρατηρώντας το διάγραμμα 43, διαχρονικά παρατηρείται πως ο συνολικός αριθμός των τουριστικών καταλυμάτων αυξάνεται και στις δύο περιπτώσεις. Η αύξηση αυτή είναι διαχρονική και με μεγαλύτερους ρυθμούς το 2001. Συνολικά ενώ το 1999, τα καταλύματα στην Κυπριακή Δημοκρατία ήταν 616, το 2003 ανήλθαν σε 946 και στη βόρεια ενώ το 1999, τα καταλύματα ήταν 115, το 2003 ανήλθαν σε 123..

Διάγραμμα 43 : Τουριστικά καταλύματα

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στον πίνακα 28, παρουσιάζεται ο αριθμός των κλινών των τουριστικών καταλυμάτων στις δύο κοινότητες. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών διαχρονικά από το 1999 μέχρι και το 2002.

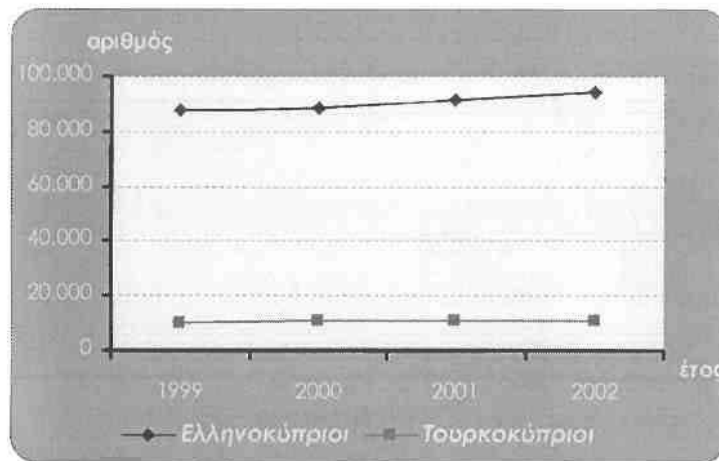
Πίνακας 28 : Κλίνες

	1999	2000	2001	2002
(αριθμός) ΚΛΙΝΕΣ	87,893	88,423	91,422	94,466
ΚΛΙΝΕΣ	9,932	10,520	10,798	10,916

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Συνολικά ενώ το 1999, οι κλίνες στην ελληνοκυπριακή κοινότητα ήταν 88000, το 2003 ανήλθαν σε 94446 και στην τουρκοκυπριακή, ενώ το 1999 οι κλίνες ήταν 9932, το 2003 ανήλθαν σε 10916. Ο συνδυασμός μικρού πλήθους τουριστικών καταλυμάτων και μεγάλου πλήθους κλινών, υποδηλώνει ότι τα τουριστικά καταλύματα είναι μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες με 100 κλίνες κατά μέσο όρο στη Κυπριακή Δημοκρατία και 88 περίπου στη βόρεια Κύπρο.

Διάγραμμα 44 : Κλίνες τουριστικών καταλυμάτων

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Συνολικά ενώ το 1999, οι κλίνες στην ελληνοκυπριακή κοινότητα ήταν 88000, το 2003 ανήλθαν σε 94446 και στην τουρκοκυπριακή, ενώ το 1999 οι κλίνες ήταν 9932, το 2003 ανήλθαν σε 10916. Ο συνδυασμός μικρού πλήθους τουριστικών καταλυμάτων και μεγάλου πλήθους κλινών, υποδηλώνει ότι τα τουριστικά καταλύματα είναι μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες με 100 κλίνες κατά μέσο όρο στη Κυπριακή Δημοκρατία και 88 περίπου στη βόρεια Κύπρο.

Στον πίνακα 29, παρουσιάζεται ο αριθμός των απασχολούμενων στα ξενοδοχεία και στα εστιατόρια και στις δύο κοινότητες. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών διαχρονικά από το 1999 μέχρι και το 2002.

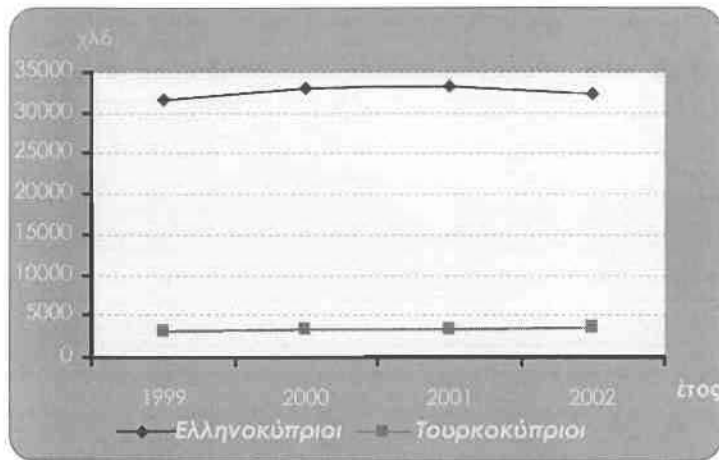
Πίνακας 29: Απασχολούμενοι

	1999	2000	2001	2002
(χιλιάδες)				
Απασχολούμενοι	31700	33000	33200	32400
Απασχολούμενοι	3119	3412	3494	3558

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Το διάγραμμα 45, παρουσιάζει την διαχρονική εξέλιξη των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα στις δύο κοινότητες. Συνολικά οι απασχολούμενοι στα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια της Κυπριακής Δημοκρατίας και της βόρειας Κύπρου αυξάνονται. Έτσι, ενώ το 1999 ήταν 31700, το 2002 ανήλθαν σε 32400 ενώ το 1999 ήταν 3119 το 2002 ανήλθαν σε 3558.

Διάγραμμα 45 : Απασχολούμενοι

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στον πίνακα 30, παρουσιάζεται το καθαρό ποσοστό πληρότητας των καταλυμάτων. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη του ποσοστού διαχρονικά από το 1999 μέχρι και το 2002.

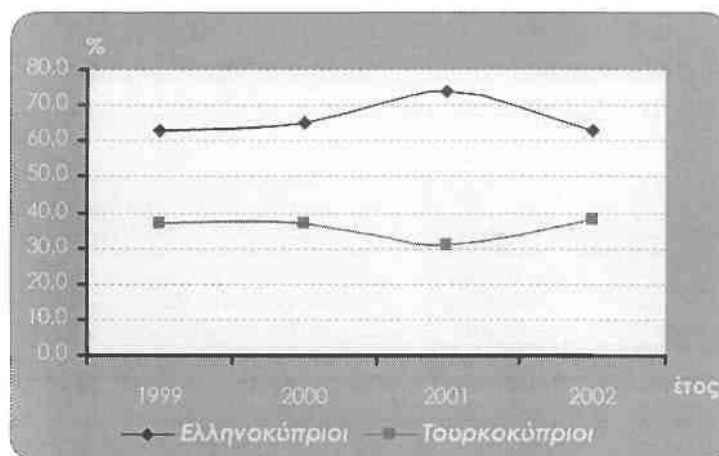
Πίνακας 30: Καθαρό Ποσοστό πληρότητας

	1999	2000	2001	2002
Ποσοστό πληρότητας	63.0	65.1	74.1	62.7
Ποσοστό πληρότητας	36.7	37.2	30.9	37.8

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 46, απεικονίζεται το καθαρό ποσοστό πληρότητας διαχρονικά, το οποίο μειώνεται στην Κυπριακή Δημοκρατία και αυξάνεται στη βόρεια Κύπρο. Συνολικά το καθαρό ποσοστό πληρότητας στα ελληνοκυπριακά τουριστικά καταλύματα από 63,5% το 1999, μειώθηκε στο 62,7%, ενώ στη βόρεια από 36,7% το 1999, αυξήθηκε στο 37,8% το 2002.

Διάγραμμα 46 : Ποσοστό πληρότητας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Z. ΥΓΕΙΑ

Z.1. ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

Στον πίνακα 31, παρουσιάζονται σε εκατομμύρια δολάρια οι συνολικές δαπάνες για την υγεία, ως ποσοστό του ΑΕγχΠ στην κάθε οικονομία. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών, διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1990 έως το 2001.

Πίνακας 31 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Συνολικές Δαπάνες Υπηρεσιών Υγείας								
σε: % του Α.Ε.γχ.Π.	4.5	5.0	5.7	6.1	5.8	5.8	5.9	6.1
Συνολικές Δαπάνες Υπηρεσιών Υγείας								
σαν % του Α.Ε.γχ.Π.	2.3	2.7	2.8	2.5	2.8	2.9	3.0	2.3

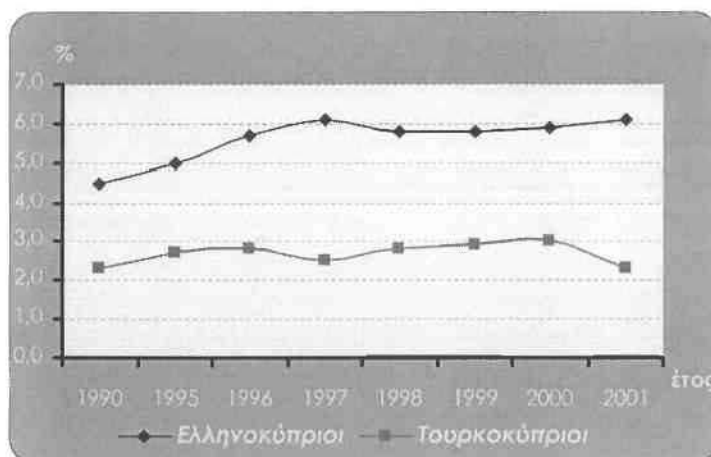
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διαχρονικά οι δαπάνες για την υγεία (Διάγραμμα 47), εκφρασμένες ως ποσοστό του ΑεγχΠ αυξάνονται για την ελληνοκυπριακή πλευρά, ενώ στην τουρκοκυπριακή δεν υπάρχει κάποια σταθερότητα. Έτσι ενώ το 1990 οι δαπάνες για την υγεία ως ποσοστό του ΑΕγχΠ στην ελληνοκυπριακή οικονομία ήταν 4,5% το 2001, το ποσοστό αυτό

ανήλθε στο 6,1%, ενώ για την τουρκοκυπριακή παρά τις έντονες αυξομειώσεις το ποσοστό των δαπανών στο ΑΕγχΠ εμφανίζεται το ίδιο και ίσο με 2,3%.

Διάγραμμα 47 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Ζ.2. ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΕΣ ΚΛΙΝΕΣ

Στον πίνακα 32, παρουσιάζονται οι κλίνες στα δημόσια νοσοκομεία τόσο της Κυπριακής Δημοκρατίας όσο και της βόρειας Κύπρου. Οι νοσοκομειακές κλίνες παρουσιάζονται τόσο ως απόλυτος αριθμός, όσο και ως αναλογία ανά νοσοκόμο. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών, διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1990 έως το 2001.

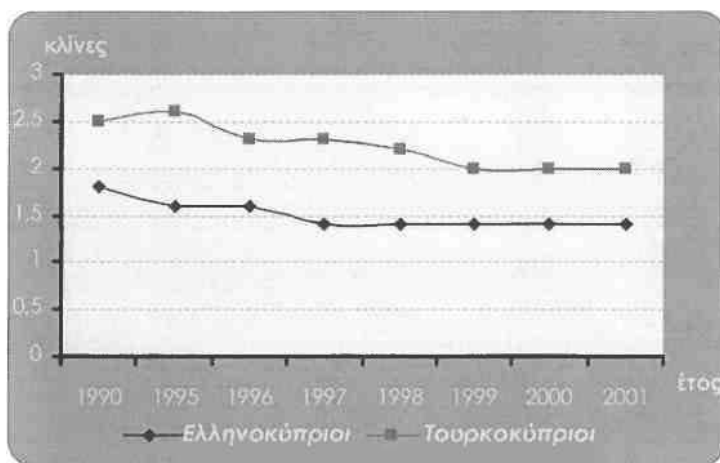
Πίνακας 32 : Νοσοκομειακές κλίνες

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Νοσοκομειακές κλίνες ανά νοσοκόμο								
Ελληνοκυπριακές κλίνες ανά νοσοκόμο	1.8	1.6	1.6	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4
Τουρκοκυπριακές κλίνες ανά νοσοκόμο	2.5	2.6	2.3	2.3	2.2	2.0	2.0	2.0
Νοσοκομειακές κλίνες (αριθμός)								
Ελληνοκυπριακές κλίνες (αριθμός)	3,405	3,298	3,273	3,114	3,078	3,072	3,147	3,068
Τουρκοκυπριακές κλίνες (αριθμός)	1042	1214	1260	1265	1255	1265	1119	1092

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

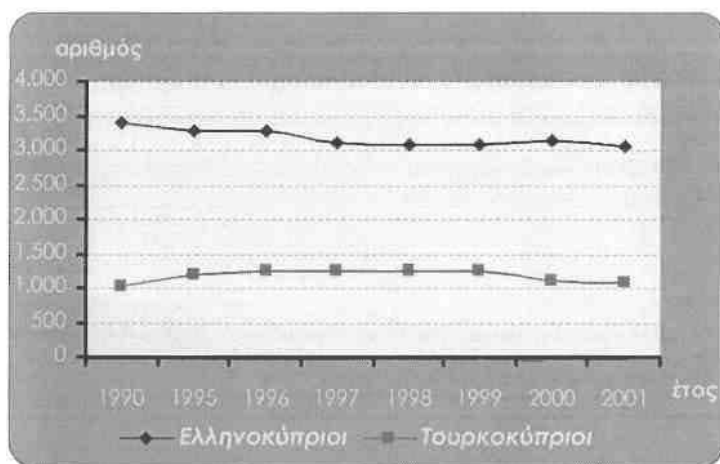
Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, οι κλίνες ανά νοσοκόμο διαχρονικά μειώνονται. Η αύξηση αυτή είναι διαχρονική και ομαλή και παρατηρούνται σειρές ετών με ίδια αναλογία όπως είναι αναμενόμενο. Πάντως από το 1990 ως το 2001 η αναλογία νοσοκομειακών κλινών ανά νοσοκόμο από το 1,8 μειώθηκε στις 1,4 στη Κυπριακή Δημοκρατία και στη βόρεια από 2,5, μειώθηκε στις 2 στα ίδια έτη.

Διάγραμμα 48 : Νοσοκομειακές κλίνες ανά νοσοκόμο

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 49 : Νοσοκομειακές κλίνες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 49, εμφανίζεται ο αριθμός των νοσοκομειακών κλινών. Όπως παρατηρείται, οι κλίνες διαχρονικά μειώνονται στην Κυπριακή Δημοκρατία και αυξάνονται στη βόρεια Κύπρο. Έτσι από το 1990 ως το 2001 οι νοσοκομειακές κλίνες

στα ελληνοκυπριακά νοσοκομεία από 3400 μειώθηκαν σε 3068, ενώ στα τουρκοκυπριακά, οι νοσοκομειακές κλίνες από 1042 αυξήθηκαν σε 1092 στα ίδια έτη.

Ζ.3. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΥΓΕΙΑΣ

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη του προσωπικού υγείας των ελληνοκυπριακών και τουρκοκυπριακών νοσοκομείων, διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1990 έως το 2001.

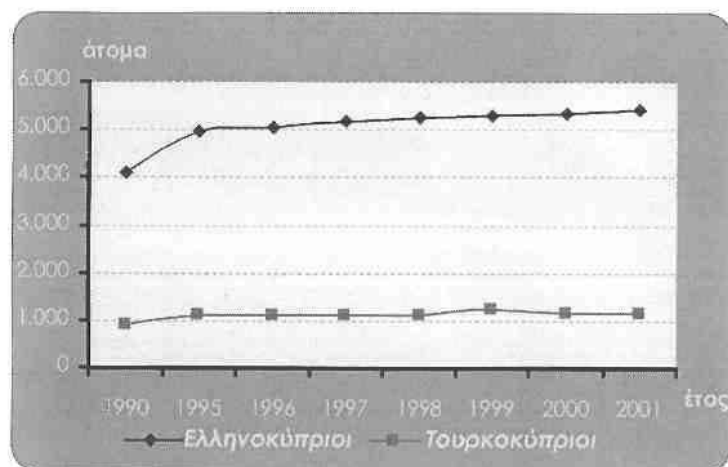
Πίνακας 33 : Προσωπικό υγείας

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
(Σύνολο)								
Προσωπικό Υγείας	4,105	4,971	5,052	5,159	5,245	5,316	5,350	5,436
Γερμανικό Υγείας	908	1115	1120	1132	1134	1242	1166	1172

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διαπιστώνεται μία διαχρονική αύξηση του προσωπικού υγείας. Η αύξηση και στις δύο περιπτώσεις είναι αρκετά ομαλή και δεν παρουσιάζει αυξομειώσεις. Συνολικά το προσωπικό υγείας στη Κυπριακή Δημοκρατία από 4375 άτομα που αριθμούσε το 1990, ανήλθε σε 5436 άτομα το 2002. Στη βόρεια Κύπρο, από 908 άτομα το 1990, ανήλθε σε 1172 άτομα το 2002.

Διάγραμμα 50 : Προσωπικό υγείας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Z.4. ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΑΝΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΚΑΙ ΚΛΙΝΕΣ

Στον πίνακα 34 παρουσιάζονται οι αναλογίες ατόμων ανά ιατρό, οδοντίατρο, νοσοκόμο και νοσοκομειακή κλίνη. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω αναλογιών, διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1990 έως το 2001.

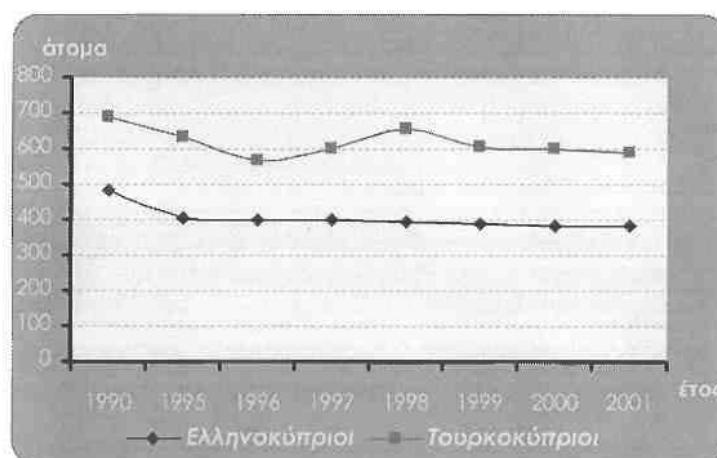
Διαχρονικά, (Διάγραμμα 51) τα άτομα που αντιστοιχούν στους ιατρούς και στις δύο κοινότητες, μειώνονται. Έτσι η αναλογία ατόμων ανά γιατρό, από το 1990 ως το 2001 μειώθηκε κατά 100 περίπου άτομα τόσο στη Κυπριακή Δημοκρατία, όσο και στη βόρεια Κύπρο.

Πίνακας 34 : Αναλογίες ατόμων ανά προσωπικό και κλίνες

Άτομα ανά	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ιατρό	483	405	402	398	394	390	385	381
οδοντίατρο	1,354	1,198	1,187	1,170	1,157	1,136	1,121	1,106
νοσοκόμο	234	231	232	231	231	233	237	237
νοσοκομειακή κλίνη	170	197	202	215	221	223	220	229
Ανατολική								
ιατρό	689	636	567	601	656	607	600	590
οδοντίατρο	1,545	1,563	1,455	1,590	1,605	1,806	2,080	2,091
νοσοκόμο	512	459	426	464	463	446	468	457
νοσοκομειακή κλίνη	165	149	145	160	164	164	186	193

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

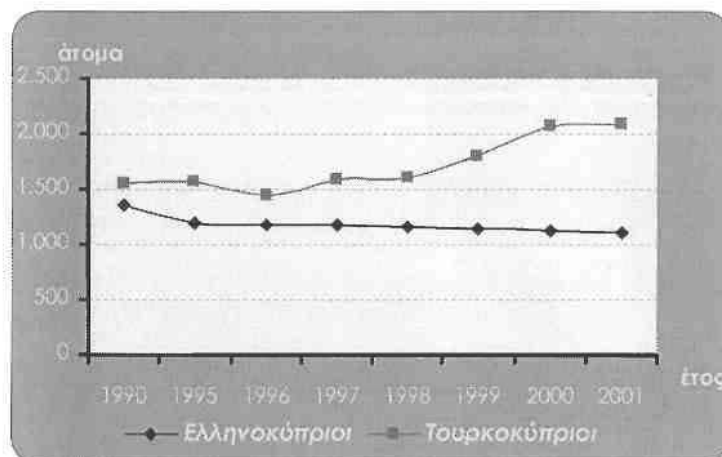
Διάγραμμα 51 : Άτομα ανά ιατρό

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Τα άτομα που αντιστοιχούν στους οδοντιάτρους, διαχρονικά, μειώνονται (Διάγραμμα 52) στη νότια και αυξάνονται στη βόρεια Κύπρο. Έτσι τα άτομα ανά οδοντίατρο μειώθηκαν περισσότερο από 250 στην ελληνοκυπριακή κοινότητα και στην τουρκοκυπριακή η αναλογία από 1545 άτομα το 1995 αυξήθηκε σε 2091 το 2002.

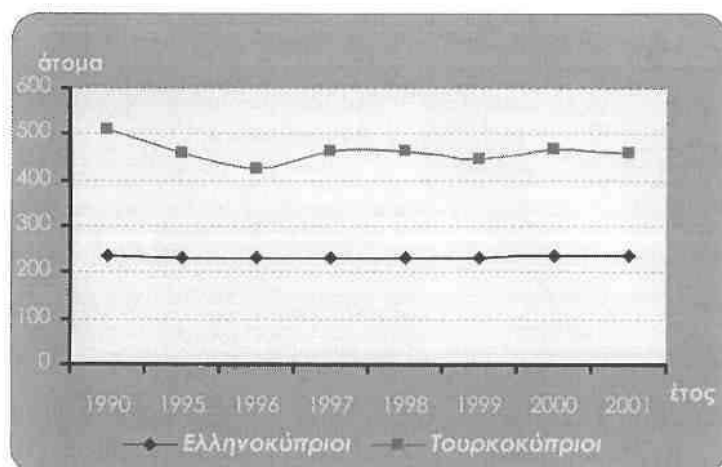
Διάγραμμα 52 : Άτομα ανά οδοντίατρο

Πηγή : ίδια επεξεργασία

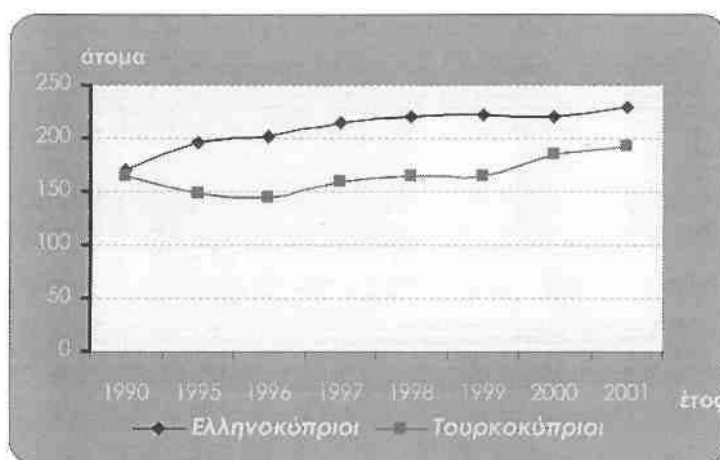
Παρατηρώντας το διάγραμμα 53, φαίνεται πως διαχρονικά τα άτομα που αντιστοιχούν σε κάθε νοσοκόμο αυξήθηκαν στη Κυπριακή Δημοκρατία και μειώθηκαν στη βόρεια Κύπρο. Έτσι η αναλογία ατόμων ανά νοσοκόμο στην ελληνοκυπριακή κοινότητα από 234 άτομα το 1995 αυξήθηκε σε 237 το 2002 και στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, η αναλογία ατόμων ανά νοσοκόμο μειώθηκαν γύρω στα 45.

Διάγραμμα 53 : Άτομα ανά νοσοκόμο

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 54 : Άτομα ανά νοσοκομειακή κλίνη

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 54, εμφανίζεται η αναλογία ατόμων ανά νοσοκομειακή κλίνη στις δύο κοινότητες. Παρατηρώντας το διάγραμμα, φαίνεται πως τα άτομα που αντιστοιχούν σε κάθε νοσοκομειακή κλίνη αυξήθηκαν και στις δύο κοινότητες. Έτσι, στη Κυπριακή Δημοκρατία για κάθε νοσοκομειακή κλίνη από 170 άτομα που αναλογούσαν το 1995, το 2002 ανήλθαν σε 229 και στη βόρεια από 165 άτομα το 1995, το 2002 ανήλθαν σε 193.

Η. ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

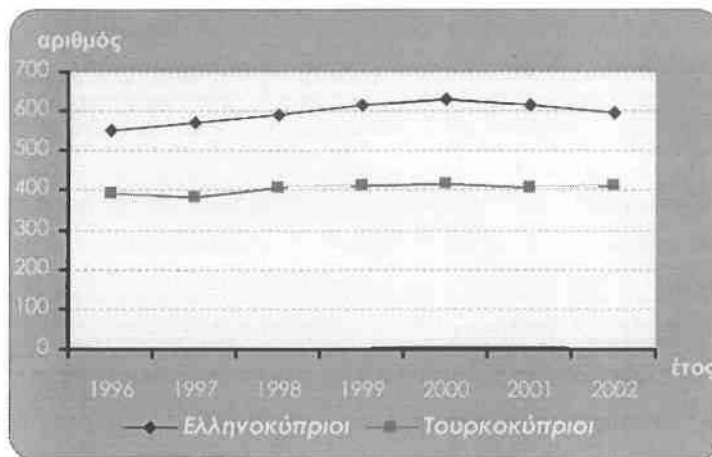
Στον πίνακα 35, παρουσιάζονται δεδομένα για τις ελληνοκυπριακές και τουρκοκυπριακές τηλεπικοινωνίες. Εδώ εμφανίζονται οι συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία ανά 1000 κατοίκους και οι σταθερές τηλεφωνικές γραμμές ανά 1000 κατοίκους. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών, διαχρονικά από το 1996 έως το 2002.

Πίνακας 35: Τηλεπικοινωνίες

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ανά 1000 κατοίκους							
Συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία	106	136	171	220	313	446	583
Αναλογικές τηλεφωνικές γραμμές	550	572	593	614	631	617	596
Συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία	37	86	156	431	684	678	691
Αναλογικές τηλεφωνικές γραμμές	391	381	407	411	416	408	411

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

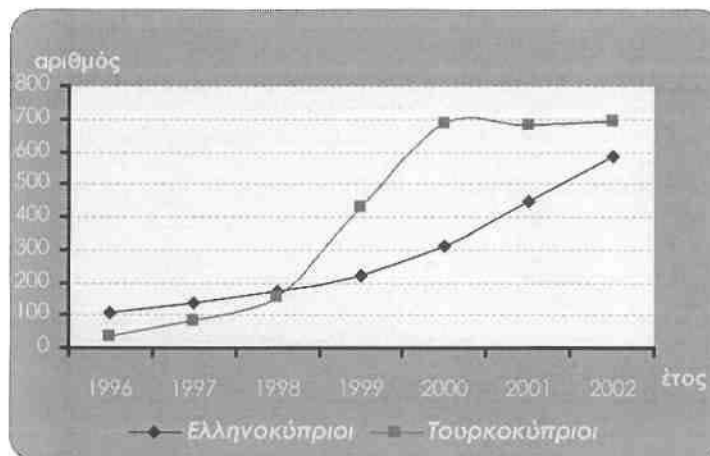
Διάγραμμα 55 : Σταθερή τηλεφωνία

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Το διάγραμμα 55, φανερώνει αύξηση στις σταθερές αναλογικές τηλεφωνικές γραμμές και στις δύο κοινότητες. Η αύξηση αυτή είναι αρκετά ομαλή και σταθερή διαχρονικά. Έτσι στη Κυπριακή Δημοκρατία από 550 συνδέσεις σταθερής τηλεφωνίας το 1996, το 2002 παρουσιάζονται 596 και στη βόρεια από 391 το 1996, το 2002 εμφανίζονται 411.

Διάγραμμα 56 : Κινητή τηλεφωνία

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 56, διαχρονικά εμφανίζεται μια αύξηση στις συνδρομές στη κινητή τηλεφωνία, ιδιαίτερα τα τελευταία έτη. Αρχικά οι συνδρομές στη κινητή τηλεφωνία ήταν περισσότερες για τους ελληνοκυπρίους, αλλά διαχρονικά η αύξηση των συνδρομών των τουρκοκυπρίων ήταν τόσο μεγάλη που ξεπέρασε τα

τελευταία έτη τις συνδέσεις των ελληνοκυπρίων. Συνολικά από 106 συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία στη Κυπριακή Δημοκρατία το 1996, το 2002 αυξάνονται σε 583, ενώ στην βόρεια από μόλις 37 το 1996, εμφανίζεται μια τεράστια αύξηση και το 2002 οι συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία ανέρχονται σε 691.

Θ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Θ.1. ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

Στον πίνακα 36, παρουσιάζεται η ακαθάριστη αναλογία εγγραφών στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης (δημοτική, μέση και γυμνασιακή). Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών, διαχρονικά με επιλεγμένα σχολικά έτη από το 1985 έως το 2001.

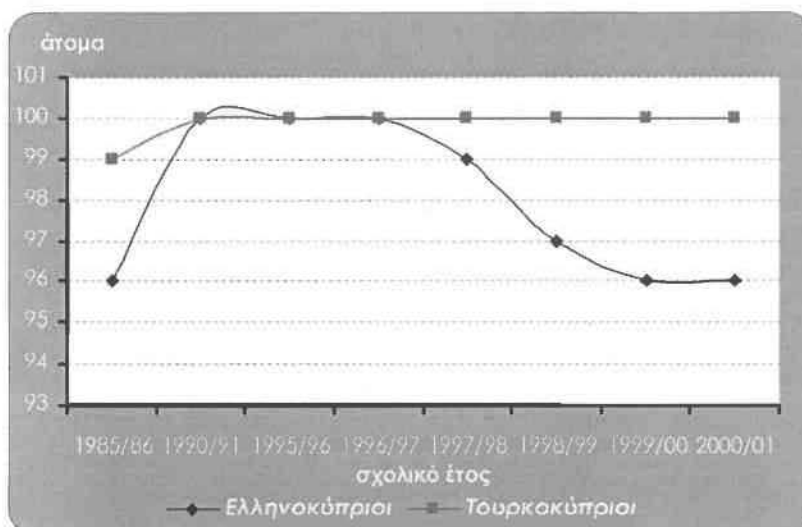
Πίνακας 36: Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών

	1985/86	1990/91	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών (%)								
Δημοτική εκπαίδευση	96	100	100	100	99	97	96	96
Μέση εκπαίδευση	87	83	94	93	92	92	92	93
Γυμνασιακή εκπαίδευση	28	35	39	42	45	48	45	49
Δημοτική εκπαίδευση	99	100	100	100	100	100	100	100
Μέση εκπαίδευση	50	80	81	80	71	71	74	80
Γυμνασιακή εκπαίδευση	26	26	69	70	50	52	56	54

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

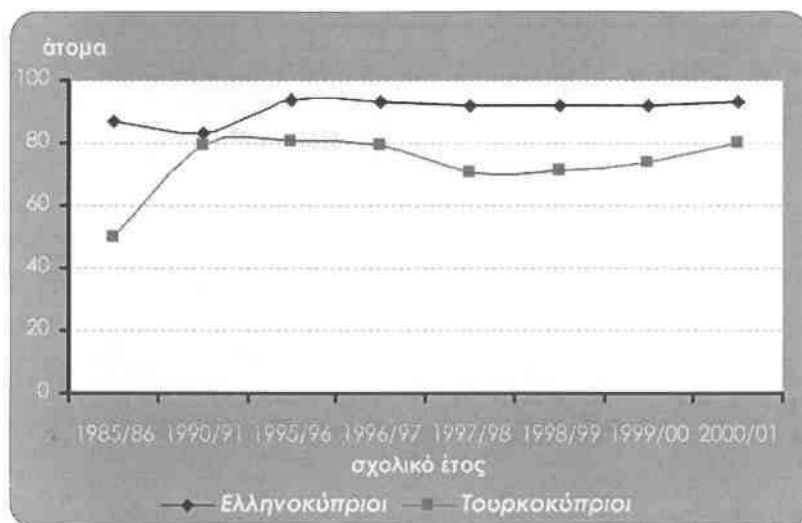
Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 57, διαχρονικά η αναλογία στη βόρεια Κύπρο είναι σταθερή και ίση με το 100% των παιδιών που εγγράφονται στη δημοτική εκπαίδευση (πλην του σχολικού έτους 1985-1986 που ήταν 99%). Στην Κυπριακή Δημοκρατία όμως το ποσοστό αυτό μεταβάλλεται διαχρονικά. Αρχικά είναι σχετικά χαμηλό και στα επόμενα τρία σχολικά έτη αγγίζει το 100%. Όμως από το σχολικό έτος 1997-1998 το ποσοστό αρχίζει να μειώνεται μέχρι το έτος 2000-2001 όπου και προσεγγίζει το αρχικό ποσοστό.

Διάγραμμα 57 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών – δημοτική εκπαίδευση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 58 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών – μέση εκπαίδευση

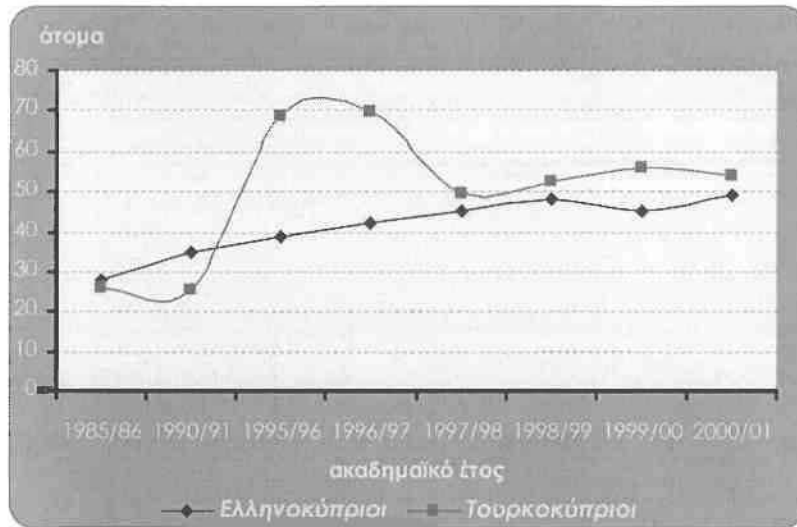

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Καθώς παρατηρείται στο διάγραμμα 58, διαχρονικά οι αναλογίες και στις δύο κοινότητες αυξάνονται. Εδώ η αναλογία των εγγραφών είναι λίγο μικρότερη από τη δημοτική εκπαίδευση και παρατηρείται μια μικρή υπεροχή στις αναλογίες της ελληνοκυπριακής κοινότητας. Συνολικά στη Κυπριακή Δημοκρατία, από το 87% που ήταν η αναλογία εγγραφών στη μέση εκπαίδευση το σχολικό έτος 1985-1986, παρατηρείται μια αύξηση στο 93% το σχολικό έτος 2000-2001, ενώ στη βόρεια από

μόλις το 50% το σχολικό έτος 1985-1986, εμφανίζεται μια αύξηση μέχρι το 80% το σχολικό έτος 2000-2001.

Διάγραμμα 59 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών – τριτοβάθμια εκπαίδευση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 59, απεικονίζεται η ακαθάριστη αναλογία εγγραφών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Διαχρονικά οι αναλογίες και στις δύο κοινότητες αυξάνονται. Εδώ η αναλογία των εγγραφών είναι μικρότερη από τις άλλες δύο και παρατηρείται μια υπεροχή στις αναλογίες για την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Συνολικά στη Κυπριακή Δημοκρατία από το 28% που ήταν η αναλογία εγγραφών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση το ακαδημαϊκό έτος 1985-1986, παρατηρείται μια αύξηση στο 49% το ακαδημαϊκό έτος 2000-2001, ενώ στη βόρεια από μόλις το 26% το έτος 1985-1986, εμφανίζεται μια αύξηση μέχρι το 54% το ακαδημαϊκό έτος 2000-2001.

Θ.2. ΜΑΘΗΤΕΣ ΑΝΑ ΔΑΣΚΑΛΟ

Στον πίνακα 37, παρουσιάζεται η αναλογία μαθητών ανά δάσκαλο στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης (προδημοτική, δημοτική, και μέση). Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών, διαχρονικά με επιλεγμένα σχολικά έτη από το 1985 έως το 2001.

Πίνακας 37 : Μαθητές ανά δάσκαλο

	1985/86	1990/91	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Μαθητές ανά δάσκαλο								
Προδημοτική εκπαίδευση	25.0	23.3	19.8	18.2	18.1	17.4	16.7	16.4
Δημοτική εκπαίδευση	22.9	20.7	19.0	15.6	18.3	17.7	17.2	17.0
Μέση εκπαίδευση	15.0	12.4	12.4	10.6	12.3	12.2	11.9	11.6
Προδημοτική εκπαίδευση	25.9	27.1	16.0	19.4	16.1	15.1	10.2	15.2
Δημοτική εκπαίδευση	27.8	20.1	14.1	14.4	16.4	12.7	13.9	14.7
Μέση εκπαίδευση	13.3	14.4	11.2	10.3	9.6	9.3	8.4	8.2

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

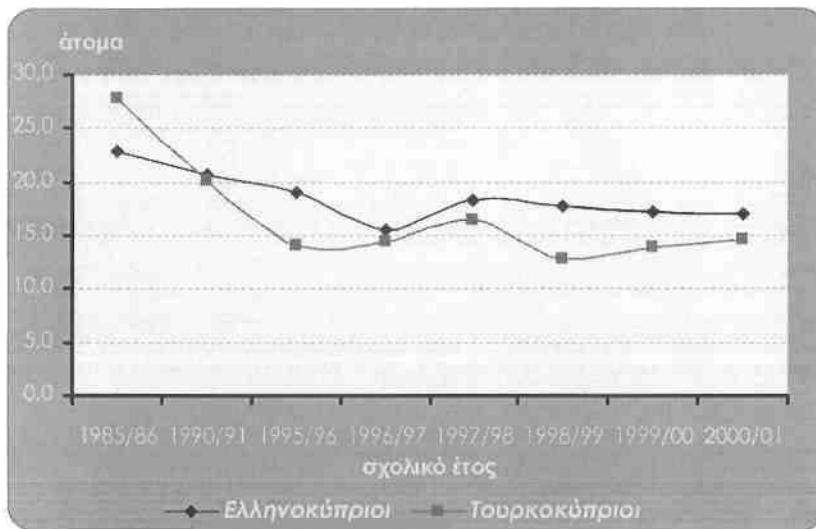
Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 60, διαχρονικά οι αναλογίες και στις δύο κοινότητες μειώνονται. Εδώ, παρατηρείται μια σταθερή μείωση στην ελληνοκυπριακή κοινότητα και αρκετές αυξομειώσεις, με πτωτικό όμως χαρακτήρα, για την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Συνολικά στη Κυπριακή Δημοκρατία από το 25 μαθητές ανά δάσκαλο που ήταν η αναλογία το σχολικό έτος 1985-1986, παρατηρείται μια μείωση στους 16,4 μαθητές το σχολικό έτος 2000-2001, ενώ στη βόρεια από 25,9 μαθητές ανά δάσκαλο το έτος 1985-1986, εμφανίζεται μια πτώση μέχρι τους 15,2 μαθητές το σχολικό έτος 2000-2001.

Διάγραμμα 60 : Μαθητές ανά δάσκαλο – προδημοτική εκπαίδευση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 61 : Μαθητές ανά δάσκαλο – δημοτική εκπαίδευση

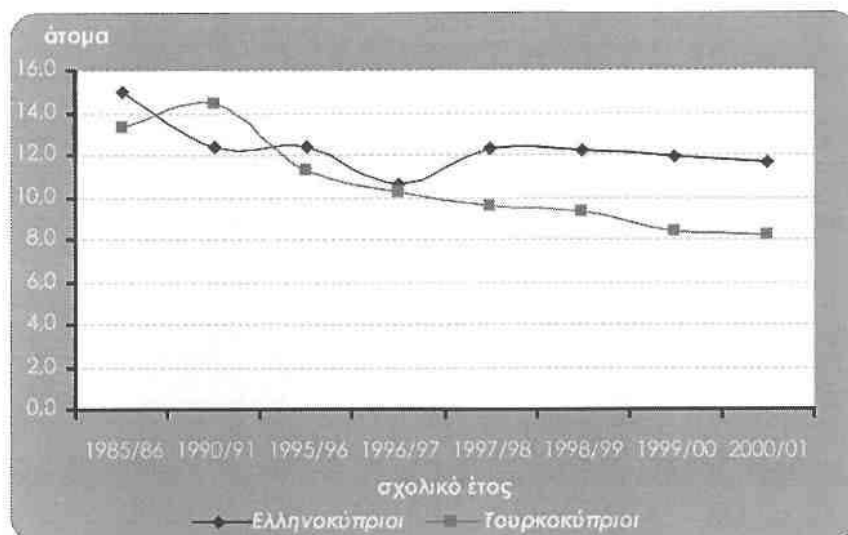
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 61, εμφανίζεται η αναλογία μαθητών ανά δάσκαλο στη δημοτική εκπαίδευση. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα, διαχρονικά οι αναλογίες και στις δύο κοινότητες μειώνονται. Εδώ παρατηρείται μια σταθερή μείωση στην ελληνοκυπριακή κοινότητα και αρκετές αυξομειώσεις, με πτωτικό όμως χαρακτήρα, για την τουρκοκυπριακή κοινότητα, η οποία σχεδόν σε όλα τα έτη εμφανίζει μικρότερες αναλογίες μαθητών ανά δάσκαλο. Συνολικά στη Κυπριακή Δημοκρατία από το 22,9 μαθητές ανά δάσκαλο που ήταν η αναλογία το σχολικό έτος 1985-1986, παρατηρείται μια μείωση στους 17 μαθητές το σχολικό έτος 2000-2001, ενώ στη βόρεια από 27,8 μαθητές ανά δάσκαλο το έτος 1985-1986, εμφανίζεται μια πτώση μέχρι τους 14,7 μαθητές το σχολικό έτος 2000-2001.

Στο διάγραμμα 62, εμφανίζεται η αναλογία μαθητών ανά δάσκαλο στη μέση εκπαίδευση. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα, διαχρονικά οι αναλογίες και στις δύο κοινότητες μειώνονται. Εδώ παρατηρείται μια μείωση με αρκετές αυξομειώσεις, με πτωτικό όμως χαρακτήρα, τόσο για την ελληνοκυπριακή όσο και για την τουρκοκυπριακή κοινότητα, η οποία σχεδόν σε όλα τα έτη εμφανίζει μικρότερες αναλογίες μαθητών ανά δάσκαλο. Συνολικά στη Κυπριακή Δημοκρατία από το 15 μαθητές ανά δάσκαλο που ήταν η αναλογία το σχολικό έτος 1985-1986, παρατηρείται μια μείωση στους 11,6 μαθητές το σχολικό έτος 2000-2001, ενώ στη βόρεια από 13,3

μαθητές ανά δάσκαλο το έτος 1985-1986, εμφανίζεται μια πτώση μέχρι τους 8,2 μαθητές το σχολικό έτος 2000-2001.

Διάγραμμα 62 : Μαθητές ανά δάσκαλο – μέση εκπαίδευση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Θ.3. ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στον πίνακα 38, παρουσιάζεται η αναλογία φοιτητών ανά 1000 κατοίκους. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη του αριθμού των φοιτητών, διαχρονικά με επιλεγμένα ακαδημαϊκά έτη από το 1985 έως το 2001.

Πίνακας 38: Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

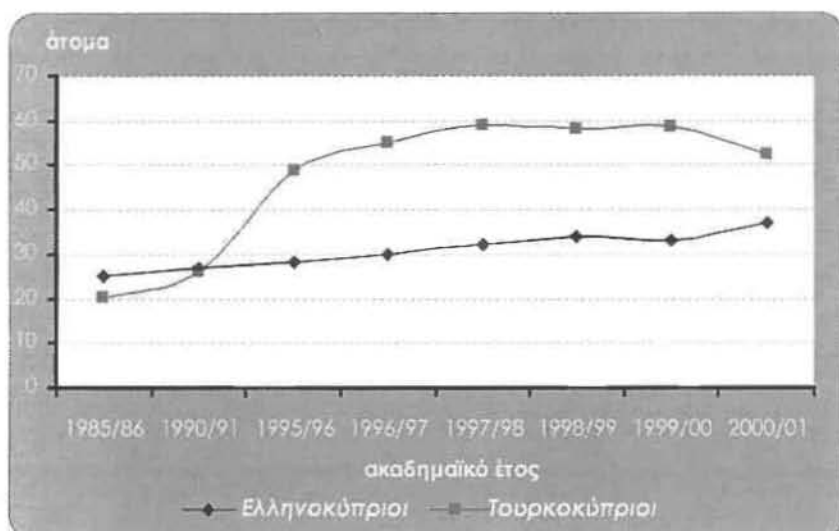
	1985/86	1990/91	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
ανά 1000 κατοίκους								
Φοιτητές Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	25	27	28	30	32	34	33	37
Φοιτητές Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (βόρεια Κύπρος)	20	26	49	55	59	58	59	53

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 63, διαχρονικά οι φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αυξάνονται. Η αύξηση αυτή είναι διαχρονική και στις δύο κοινότητες, αλλά είναι πιο έντονη στη βόρεια Κύπρο, με αποτέλεσμα η τουρκοκυπριακή κοινότητα να

εμφανίζει περισσότερους φοιτητές. Έτσι στη Κυπριακή Δημοκρατία, ενώ το ακαδημαϊκό έτος 1985-1986 οι φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση εκφρασμένοι ανά 1000 κατοίκους ήταν 25 ,το ακαδημαϊκό έτος 2000-2001 η αναλογία αυτή ανήλθε στους 37 και για την βόρεια, ενώ το ακαδημαϊκό έτος 1985-1986 οι φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν 20 ,το ακαδημαϊκό έτος 2000-2001 η αναλογία αυτή ανήλθε στους 53.

Διάγραμμα 63 : Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

2. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ – ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ – ΒΟΡΕΙΑ ΚΥΠΡΟΣ

Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Α.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν υποκεφάλαιο παρουσιάζονται διάφορα δημογραφικά στοιχεία που αφορούν τον πληθυσμό της Κυπριακής δημοκρατίας και της Βόρειας Κύπρου και συνολικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) τόσο των 15 όσο και των 25 χωρών μελών. Έτσι, παρατίθεται ο πληθυσμός τόσο των Ελληνοκυπρίων, όσο και των Τουρκοκυπρίων ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού των 25 χωρών μελών το 2002. Αναλύονται, επίσης, σημαντικοί δημογραφικοί δείκτες, δηλαδή η μεταβολή του πληθυσμού, η βρεφική θνησιμότητα, η γονιμότητα και η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής. Όλα τα παραπάνω δεδομένα παρουσιάζονται διαχρονικά για την καλύτερη κατανόηση και επεξεργασία τους.

Α.2. ΠΑΗΘΥΣΜΟΣ

Στον πίνακα 39, εμφανίζεται ο πληθυσμός κάθε χώρας της ΕΕ των 25 κρατών μελών ξεχωριστά. Η Κύπρος, αφού είναι το αντικείμενο μελέτης εμφανίζεται ξεχωριστά για το κάθε της τμήμα. Ταυτόχρονα οι παραπάνω πληθυσμοί εκφράζονται όχι ως απόλυτους αριθμούς μόνο, αλλά και ως ποσοστά του συνολικού πληθυσμού των 25 χωρών. Τέλος εμφανίζεται και ο πληθυσμός των δύο βασικών ομάδων της ΕΕ των 25, που είναι η ΕΕ των 15 παλαιότερων χωρών και οι 10 νεοεισαχθείσες χώρες-μέλη και σε απόλυτους αριθμούς και σε ποσοστά του συνολικού.

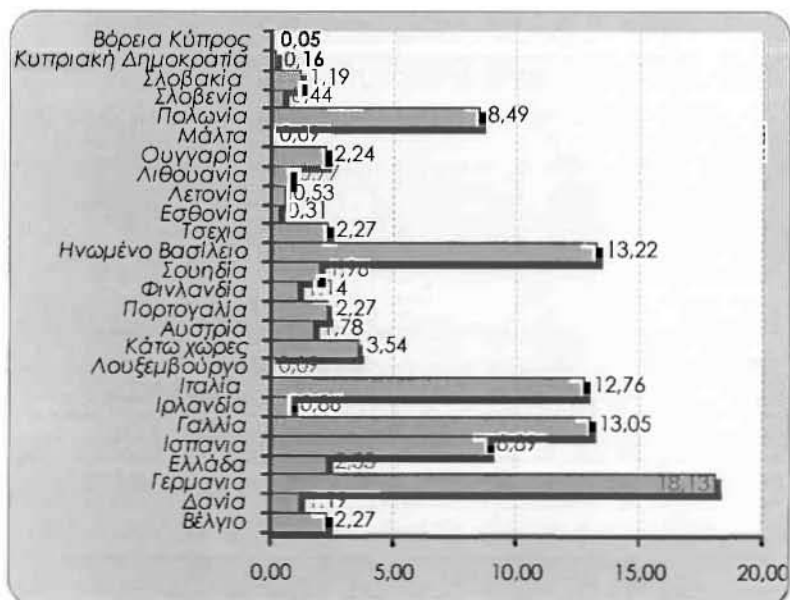
Πίνακας 39: Πληθυσμός ανά χώρα της ΕΕ-25 και ποσοστό επί του συνόλου

	Πληθυσμός	(%)
Βέλγιο	10.3	2.27
Δανία	5.4	1.19
Γερμανία	82.4	18.13
Ελλάδα	10.6	2.33
Ισπανία	40.4	8.89

Γαλλία	59.3	13.05
Ιρλανδία	3.9	0.86
Ιταλία	58	12.76
Λουξεμβούργο	0.4	0.09
Κάτω χώρες	16.1	3.54
Αυστρία	8.1	1.78
Πορτογαλία	10.3	2.27
Φινλανδία	5.2	1.14
Σουηδία	8.9	1.96
Ηνωμένο Βασίλειο	60.1	13.22
Τσεχία	10.3	2.27
Εσθονία	1.4	0.31
Λετονία	2.4	0.53
Λιθουανία	3.5	0.77
Ουγγαρία	10.2	2.24
Μάλτα	0.4	0.09
Πολωνία	38.6	8.49
Σλοβενία	2	0.44
Σλοβακία	5.4	1.19
Κυπριακή Δημοκρατία	0.715	0.16
Βόρεια Κύπρος	0.213	0.05
ΕΕ-15	379.6	83.50
Νέα κράτη-μέλη	75	16.50
ΕΕ-25	454.528	100

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 64 : Ποσοστό πληθυσμού επί του συνολικού

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Όπως διακρίνεται και στο διάγραμμα 64, οι δύο κοινότητες της Κύπρου κατέχουν ένα από τα μικρότερα ποσοστά στο συνολικό πληθυσμό της ΕΕ. Η βόρεια Κύπρος έχει πληθυσμό μόλις 0,05%, ενώ η Κυπριακή δημοκρατία ξεπερνά το 0,15%. Τα ποσοστά αυτά είναι ασήμαντα μπροστά σε αυτά των άλλων χωρών.

A.3. ΔΕΙΚΤΕΣ

A.3.1. ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Στον πίνακα 40, εμφανίζονται οι μεταβολές του πληθυσμού της βόρειας Κύπρου, της Κυπριακής Δημοκρατίας καθώς και της Ευρώπης των 25 και των 15 χωρών μελών. Οι μεταβολές αυτές είναι το ετήσιο ποσοστό πληθυσμιακής αύξησης, εκφρασμένο επί τοις εκατό και το ποσοστό φυσικής αύξησης του πληθυσμού εκφρασμένο ως απόλυτος αριθμός ανά 1000 κατοίκους. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών διαχρονικά με επιλεγμένα έτη από το 1995 έως το 2002.

Πίνακας 40: Μεταβολές πληθυσμού

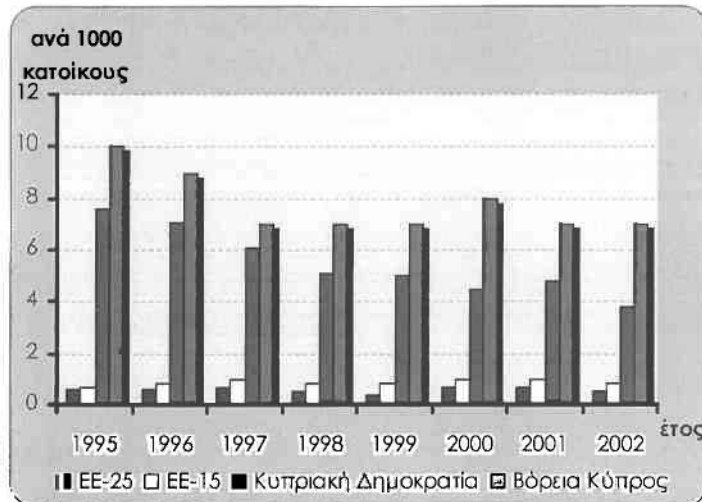
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ετήσιο ποσοστό αύξησης								
ΕΕ-25	2.4	2.3	1.9	2	2.6	3.3	3.7	4.2
ΕΕ-15	3	2.9	2.5	2.7	3.3	4.2	4.6	4.2
Κυπριακή Δημοκρατία	1.8	1.6	1.4	1.3	1.1	1.0	1.1	1.4
Βόρεια Κύπρος	1.2	1.1	1.2	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1
Ποσοστό φυσικής αύξησης								
ΕΕ-25	0.6	0.6	0.7	0.5	0.4	0.7	0.7	0.5
ΕΕ-15	0.7	0.8	1	0.8	0.8	1	1	0.8
Κυπριακή Δημοκρατία	7.6	7.1	6.1	5.1	5.0	4.5	4.8	3.8
Βόρεια Κύπρος	10.0	9.0	7.0	7.0	7.0	8.0	7.0	7.0

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 65, τα ετήσια ποσοστά αύξησης του πληθυσμού διαχρονικά αυξάνονται για την ΕΕ και μειώνονται για τις δύο κοινότητες της Κύπρου. Τα υψηλότερα ποσοστά εμφανίζονται για την Ευρωπαϊκή Ένωση και ιδίως της ΕΕ των 15 κρατών μελών. Τα ποσοστά της Κυπριακής δημοκρατίας είναι αρκετά χαμηλότερα σχεδόν υπό - τετραπλάσια της ΕΕ, ενώ της βόρειας Κύπρου είναι ακόμη χαμηλότερα κατά γενικό κανόνα. Σημαντική εξαίρεση είναι το έτος 1997, όπου το ετήσιο ποσοστό

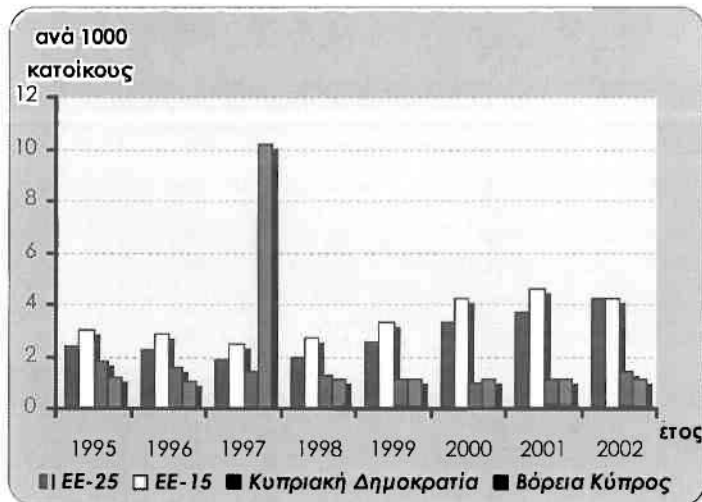
αύξησης του πληθυσμού στη βόρεια Κύπρο, εκτοξεύεται πάνω από το 10% και τα επόμενα δύο έτη είναι ελαφρώς υψηλότερα από αυτά της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Διάγραμμα 65 : Μεταβολές πληθυσμού – ετήσιο ποσοστό αύξησης

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 66 : Μεταβολές πληθυσμού – ποσοστό φυσικής αύξησης

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 66, παρουσιάζεται η φυσική μεταβολή του πληθυσμού των παραπάνω κοινοτήτων. Όπως παρατηρείται, οι φυσικές μεταβολές του πληθυσμού διαχρονικά μειώνονται και στις τέσσερις περιπτώσεις. Τα υψηλότερα ποσοστά

σημειώνονται στην Βόρεια Κύπρο ενώ με αρκετά μεγάλη διαφορά και ακολουθεί η Κυπριακή Δημοκρατία. Τέλος, τα ποσοστά της φυσικής μεταβολής της ΕΕ είναι πολύ χαμηλότερα, με λίγο πιο αυξημένο το ποσοστό της ΕΕ των 15 χωρών μελών.

A.3.2. ΒΡΕΦΙΚΗ ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ

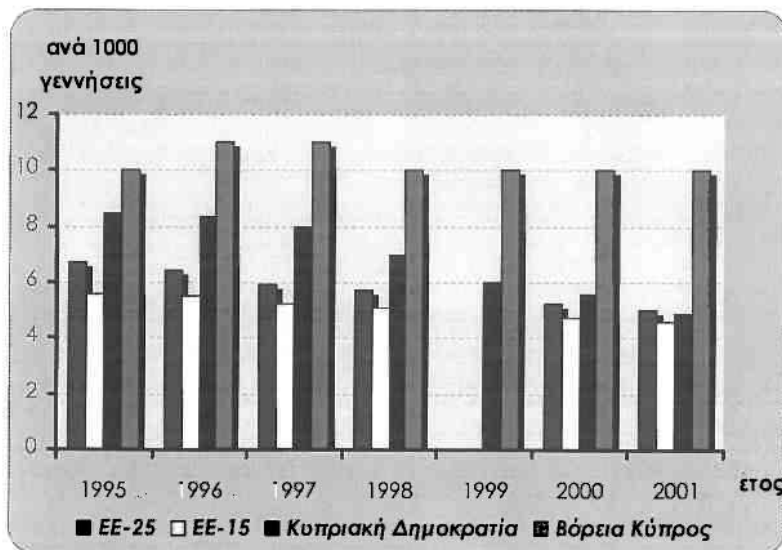
Στον πίνακα 41, εμφανίζονται τα ποσοστά της βρεφικής θνησιμότητας για τις τέσσερις κοινότητες. Τα ποσοστά είναι εκφρασμένα ανά 1000 γεννήσεις και παρουσιάζονται διαχρονικά, από το 1995 μέχρι το 2002.

Πίνακας 41 : Βρεφική θνησιμότητα

ανά 1000 γεννήσεις	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΕΕ-25	6.7	6.4	5.9	5.7	-	5.2	5	-
ΕΕ-15	5.6	5.5	5.2	5.1	-	4.7	4.6	4.4
Κυπριακή Δημοκρατία	8.5	8.3	8.0	7.0	6.0	5.6	4.9	4.7
Βόρεια Κύπρος	10.0	11.0	11.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 67 : Βρεφική θνησιμότητα

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Τα ποσοστά της βρεφικής θνησιμότητας όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 67, διαχρονικά μειώνονται. Η μικρότερη βρεφική θνησιμότητα εμφανίζεται στην ΕΕ των 15 και στην ΕΕ των 25. Ακολουθεί η θνησιμότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας που είναι αρκετά αυξημένη, αλλά διαχρονικά προσεγγίζει αρκετά το μέσο κοινοτικό όρο, ενώ το 2002 το ποσοστό είναι μικρότερο από τη βρεφική θνησιμότητα της ΕΕ των 25 χωρών. Τέλος η βόρεια Κύπρος, εμφανίζει το υψηλότερο ποσοστό θνησιμότητας, με 10 θανάτους ανά 1000 γεννήσεις που διαχρονικά δε μεταβάλλεται σχεδόν καθόλου.

A.3.3. ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΖΩΗΣ

Στον πίνακα 42, εμφανίζεται η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής κατά τη γέννηση, στην Ευρώπη, την Κυπριακή Δημοκρατία και τη βόρεια Κύπρο. Η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής παρουσιάζεται ξεχωριστά για κάθε φύλο. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών διαχρονικά από το 1992 μέχρι το 2002.

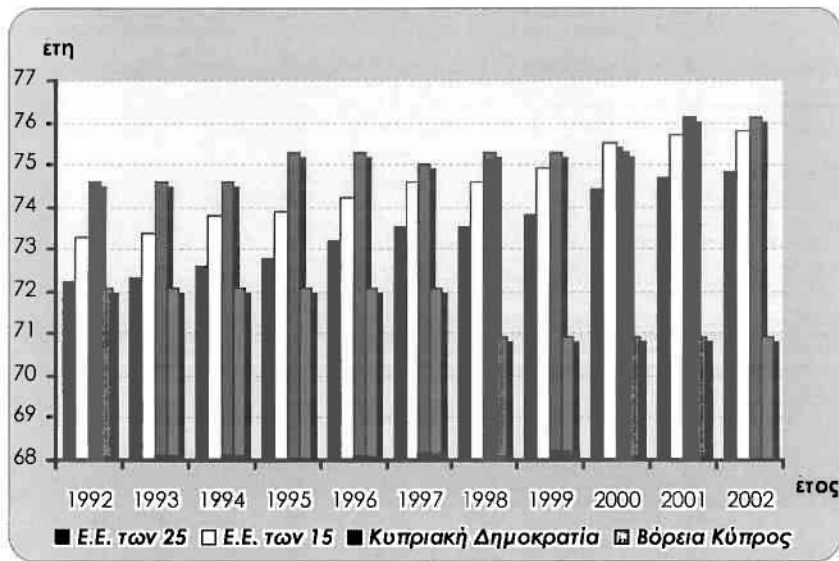
Πίνακας 42 : Προσδοκώμενη Διάρκεια Ζωής

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Άντρες											
ΕΕ-25	72.2	72.3	72.6	72.8	73.2	73.5	73.5	73.8	74.4	74.7	74.8
ΕΕ-15	73.3	73.4	73.8	73.9	74.2	74.6	74.6	74.9	75.5	75.7	75.8
Κυπριακή Δημοκρατία	74.6	74.6	74.6	75.3	75.3	75	75.3	75.3	75.3	76.1	76.1
Βόρεια Κύπρος	72.1	72.1	72.1	72.1	72.1	72.1	70.9	70.9	70.9	70.9	70.9
Γυναίκες											
ΕΕ-25	79.1	79.2	79.5	79.7	79.9	80.2	80.2	80.4	80.8	81	81.1
ΕΕ-15	79.9	79.9	80.3	80.4	80.6	80.9	80.9	81.1	81.4	81.6	81.6
Κυπριακή Δημοκρατία	79.1	79.1	79.1	79.8	79.8	80	80.4	80.4	80.4	81	81
Βόρεια Κύπρος	76.9	76.9	76.9	76.9	76.9	76.9	75.1	75.1	75.1	75.1	75.1

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

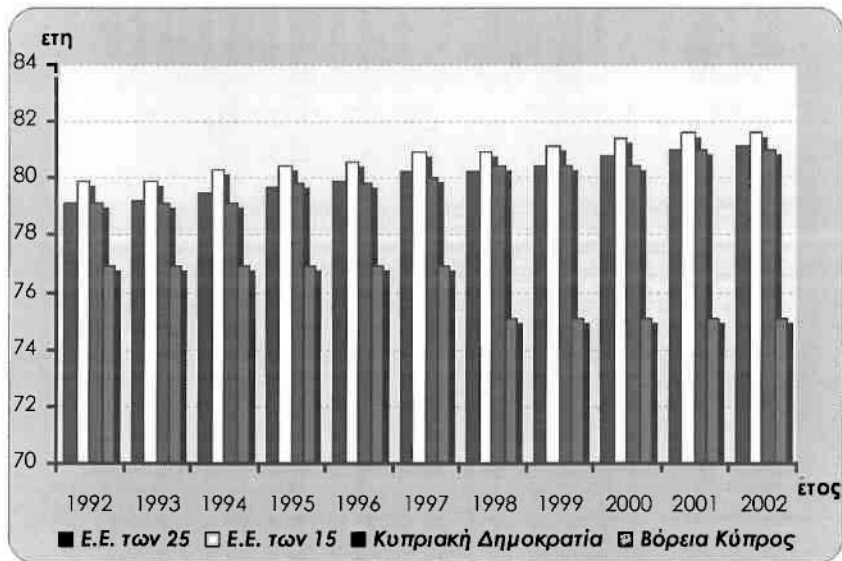
Η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής για τους άντρες διαχρονικά αυξάνεται για την Ευρώπη και την Κυπριακή δημοκρατία, αλλά μειώνεται για την βόρεια Κύπρο (Διάγραμμα 68). Η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής των ελληνοκυπρίων είναι αρκετά υψηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ. Ειδικά ο μέσος όρος της ΕΕ των 15, τα τελευταία έτη προσεγγίζει αρκετά το προσδόκιμο ζωής των ελληνοκυπρίων. Αντίθετα το προσδόκιμο ζωής στη βόρεια Κύπρο, όχι απλά είναι πολύ χαμηλότερο από τον κοινοτικό μέσο όρο αλλά ταυτόχρονα μειώνεται κιόλας.

Διάγραμμα 68 : Προσδοκώμενη Διάρκεια Ζωής – Άντρες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 69 : Προσδοκώμενη Διάρκεια Ζωής – Άντρες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Η ίδια εικόνα παρατηρείται και στο διάγραμμα 69, όπου παρουσιάζεται η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής των γυναικών. Όπως απεικονίζεται στο διάγραμμα, η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής διαχρονικά αυξάνεται για την Ευρώπη και την Κυπριακή δημοκρατία, αλλά μειώνεται για την βόρεια Κύπρο. Η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής των ελληνοκυπρίων είναι περίπου στα ίδια επίπεδα με τον μέσο όρο της ΕΕ των 25. Ο μέσος

όρος της ΕΕ των 15 είναι αρκετά υψηλότερος, αλλά διαχρονικά η διαφορά αυτή μειώνεται και με τους δύο κοινοτικούς μέσους όρους. Αντίθετα το προσδόκιμο ζωής στη βόρεια Κύπρο όχι απλά είναι πολύ χαμηλότερο από τον κοινοτικό μέσο όρο αλλά ταυτόχρονα εμφανίζει και πτώση διαχρονικά.

Β. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Β.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν υποκεφάλαιο, αναλύονται γενικά στοιχεία που αφορούν την οικονομία των δύο κοινοτήτων της Κύπρου και της Ευρώπης. Έτσι παρουσιάζεται το ΑΕγχΠ, τα ποσοστά πληθωρισμού καθώς και διάφοροι δείκτες που αφορούν την απασχόληση και την ανεργία. Όλα τα παραπάνω δεδομένα παρουσιάζονται διαχρονικά για την καλύτερη κατανόηση και επεξεργασία τους.

Β.2. ΑΕΓΧΠ

Στον πίνακα 43, εμφανίζεται το εγχώριο ΑΕΠ της Ευρώπης των 25 χωρών, της Ευρώπης των 15 χωρών μελών, της Κυπριακής Δημοκρατίας και της βόρειας Κύπρου. Τα ΑΕγχΠ είναι εκφρασμένα σε εκατομμύρια Ευρώ και σε τρέχουσες τιμές αγοράς. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των τεσσάρων ΑΕγχΠ, διαχρονικά από το 1996 ως το 2002.

Πίνακας 43: ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εκ. €							
ΕΕ-25	7188219.4	7584164.1	7954340.5	8365759.7	8941795.5	9286259.6	9624665.2
ΕΕ-15	6926959.1	7293634.6	7637060.6	8037428.7	8567247.8	8864204.6	9178825.9
Κυπριακή Δημοκρατία	7042.2	7519.5	8119.9	8702.1	9627.2	10204.9	10709.2
Βόρεια Κύπρος	964.4	1100.8	1298.7	1454.7	1702.7	1461.4	1489.0

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

Όπως είναι αναμενόμενο τα κοινοτικά ΑΕγχΠ είναι πάρα πολύ υψηλά σε σχέση με αυτά των δύο κοινοτήτων, αφού είναι το άθροισμα των εγχώριων ΑΕΠ 25 και 15

χωρών αντίστοιχα και μάλιστα κάποιες από αυτές είναι από τις πιο ισχυρές οικονομίες παγκόσμια. Και εδώ επισημαίνεται η σημαντική διαφορά του οικονομικού επιπέδου της Κυπριακής Δημοκρατίας και της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Αξιοσημείωτο, είναι, πως η Κυπριακή Δημοκρατία, αν και μικρή σε μέγεθος εμφανίζει αρκετά υψηλό ΑΕγχΠ, γεγονός που δηλώνει πως είναι μια καλά ανεπτυγμένη οικονομία.

Β.3. ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Στον πίνακα 44, παρουσιάζονται τα ποσοστά πληθωρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στη Κυπριακή Δημοκρατία και στην τουρκοκυπριακή κοινότητα την περίοδο 1992 έως 2002.

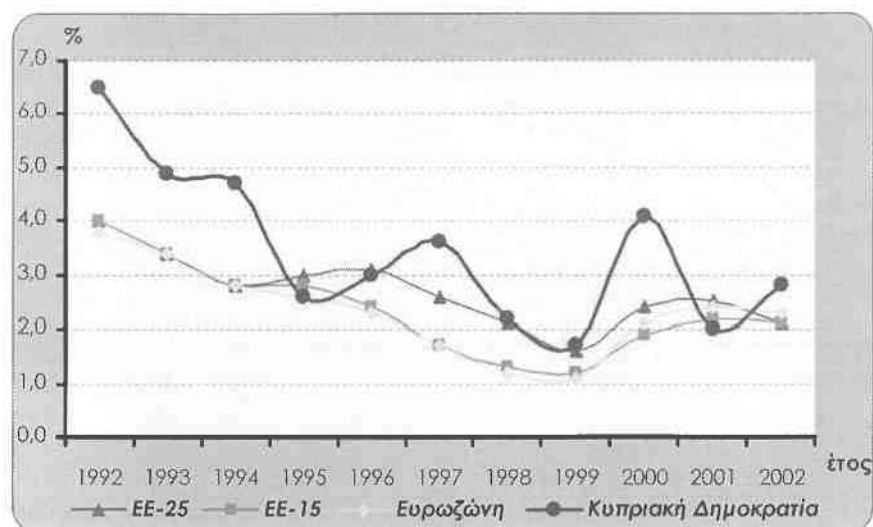
Πίνακας 44: Ποσοστό πληθωρισμού

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΕΕ-25	4.0	3.4	2.8	3.0	3.1	2.6	2.1	1.6	2.4	2.5	2.1
ΕΕ-15	4.0	3.4	2.8	2.8	2.4	1.7	1.3	1.2	1.9	2.2	2.1
Ευρωζώνη	3.8	3.4	2.8	2.6	2.3	1.7	1.2	1.1	2.1	2.4	2.3
Κυπριακή Δημοκρατία	6.5	4.9	4.7	2.6	3.0	3.6	2.2	1.7	4.1	2.0	2.8
Βόρεια Κύπρος	63.4	61.2	215.0	72.2	87.5	81.7	66.5	55.3	53.2	76.8	24.5

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

Λόγω του υπερβολικά υψηλού πληθωρισμού της, η βόρεια Κύπρος, δεν συμπεριλήφθηκε στο παρακάτω διάγραμμα 70, το οποίο εμφανίζει τον πληθωρισμό στην Ευρώπη των 25, των 15, αλλά και στην Ευρωζώνη που συμμετέχουν 12 κράτη – μέλη καθώς και στην Κυπριακή Δημοκρατία. Διαχρονικά, παρατηρείται μια πτώση του πληθωρισμού σε όλες τις περιπτώσεις. Τα περισσότερα έτη, η Κυπριακή Δημοκρατία εμφανίζει αρκετά υψηλότερο πληθωρισμό από τους υπόλοιπους. Παρόλα αυτά, σε κάποια από τα έτη ο πληθωρισμός πέφτει αρκετά χαμηλά, σε επίπεδα μέσω των όρων της ΕΕ και μάλιστα το 2001, είναι κάτω από όλους τους μέσους όρους της Ευρώπης. Πάντως, το 2002 ο πληθωρισμός της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι 0,7% υψηλότερος από τον πληθωρισμό της ΕΕ των 15 και των 25 χωρών της Ένωσης. Όσον αφορά τον πληθωρισμό στην βόρεια Κύπρο, μόλις το 2002 μειώθηκε κάτω από το 50% και έφτασε στα επίπεδα ρεκόρ του 24,5%.

Διάγραμμα 70 : Ποσοστά πληθωρισμού

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Β.4. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Β.4.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Στον πίνακα 45, εμφανίζεται ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 χωρών μελών, της Ευρωζώνης, της Κυπριακής Δημοκρατίας και της βόρειας Κύπρου. Ο πίνακας παρουσιάζει διαχρονικά την εξέλιξη του οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε χιλιάδες άτομα, στις τέσσερις κοινότητες από το 1996 ως το 2003. Λόγω του ότι η Κυπριακή Δημοκρατία, καθώς και η βόρεια Κύπρος έχουν πολύ μικρό πληθυσμό σε σχέση με το σύνολο της ΕΕ όπως αναλύθηκε και παραπάνω, είναι λογικό να έχουν και πολύ μικρότερο οικονομικά ενεργό πληθυσμό. Για το λόγο αυτό παρουσιάζεται παρακάτω τα ποσοστά των απασχολούμενων ανά τομέα οικονομίας όπου η σύγκριση μεταξύ των κοινοτήτων είναι εφικτή.

Πίνακας 45 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΕΕ-15	157413.8	158935.8	161654.0	164443.6	167734.7	169810.5	170550.1	170896.3
Ευρωζώνη	119274.7	120358.1	122472.7	124688.5	127484.0	133201.0	133890.1	134029.8
Κυπριακή Δημοκρατία	306.0	307.6	311.1	318.2	324.9	329.9	335.5	317.0
Βόρεια Κύπρος	76.45	80.31	83.20	85.01	87.52	89.33	90.37	93.11

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

Β.4.2. ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Στον πίνακα 46, εμφανίζονται τα ποσοστά των απασχολούμενων ανά παραγωγικό τομέα της οικονομίας στην ΕΕ των 15, στην Ευρωζώνη, στην Κυπριακή Δημοκρατία και στη βόρεια Κύπρο. Η εξέλιξη των ποσοστών εμφανίζεται διαχρονικά από το 1995 μέχρι το 2002 και αφορά και τους τρεις τομείς της οικονομίας.

Πίνακας 46: Ποσοστό απασχολούμενων ανά τομέα οικονομίας

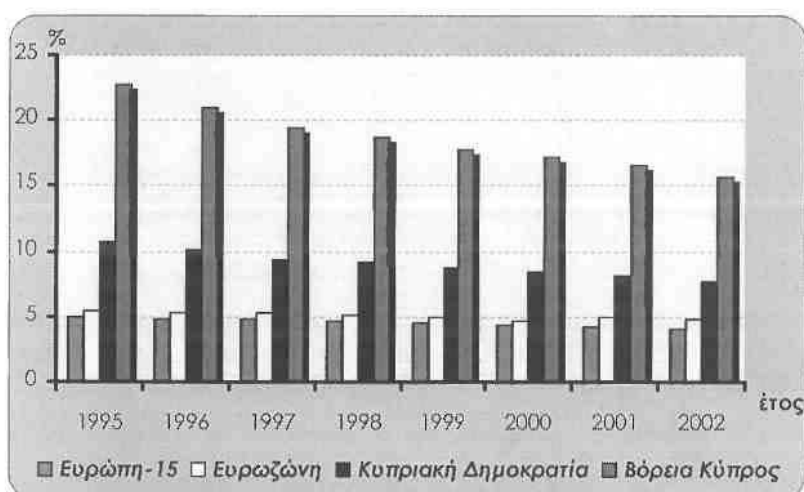
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ευρώπη-15	5	4.8	4.8	4.6	4.5	4.3	4.2	4.1
Ευρωζώνη	5.4	5.2	5.2	5.1	4.9	4.7	5	4.8
Κυπριακή Δημοκρατία	10.63	10.14	9.27	9.15	8.81	8.47	8.14	7.73
Βόρεια Κύπρος	22.8	21	19.5	18.7	17.8	17.1	16.5	15.7
Β. ΓΕΝΕΤΟΜΕΑΣ								
Ευρώπη-15	27.6	27.1	26.9	26.7	26.2	25.8	25.5	25
Ευρωζώνη	29	28.5	28.2	28	27.5	27.2	26.9	26.4
Κυπριακή Δημοκρατία	25.48	24.53	23.90	23.04	22.08	21.24	21.11	21.06
Βόρεια Κύπρος	23.4	22.6	24	24.3	23.9	25.5	25.2	26.5
Β. ΤΡΙΤΟΤΟΜΕΑΣ								
Ευρώπη-15	67.4	68.1	68.4	68.7	69.4	69.9	70.3	70.9
Ευρωζώνη	65.5	66.2	66.6	67	67.6	68.1	68.2	68.7
Κυπριακή Δημοκρατία	63.89	65.33	66.83	67.81	69.11	70.29	70.74	71.22
Βόρεια Κύπρος	53.8	56.4	56.5	57.0	58.3	57.4	58.3	57.8

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 71, εμφανίζονται τα ποσοστά των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας και για τις τέσσερις κοινότητες. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα, το ποσοστό των απασχολούμενων διαχρονικά μειώνεται σε όλες τις

περιπτώσεις, λόγω της εξέλιξης της οικονομίας και τη μεταστροφή της προς τον τριτογενή τομέα. Παρόλα αυτά το σημαντικό εδώ είναι το ύψος του ποσοστού των απασχολούμενων. Γενικά στην ΕΕ που οι περισσότερες οικονομίες είναι ανεπτυγμένες, φαίνεται πως ο πρωτογενής τομέας εμφανίζει τα μικρότερα ποσοστά απασχόλησης μεταξύ 4 και 5%. Η Κυπριακή Δημοκρατία, εντούτοις, αν και έχει και η ίδια μια ανεπτυγμένη οικονομία, εμφανίζει αρκετά υψηλότερα ποσοστά από τον κοινοτικό μέσο όρο, αλλά διαχρονικά η διαφορά τους ολοένα και μειώνεται λόγω της μείωσης της απασχόλησης στην κυπριακή γεωργία. Έτσι, ενώ το 1995 το ποσοστό της ελληνοκυπριακής κοινότητας ήταν διπλάσιο από αυτό της ΕΕ, το 2002 το ποσοστό αυτό μειώθηκε στο μισό και πλέον η Κύπρος έχει σχεδόν 3,6% διαφορά από τον κοινοτικό μέσο όρο. Η βόρεια Κύπρος δε, εμφανίζει τα υψηλότερα ποσοστά από όλους στον πρωτογενή τομέα και είναι σχεδόν τριπλάσιο του κοινοτικού μέσου όρου, παρόλο που διαχρονικά έχει μειωθεί.

Διάγραμμα 71 : Ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα οικονομίας

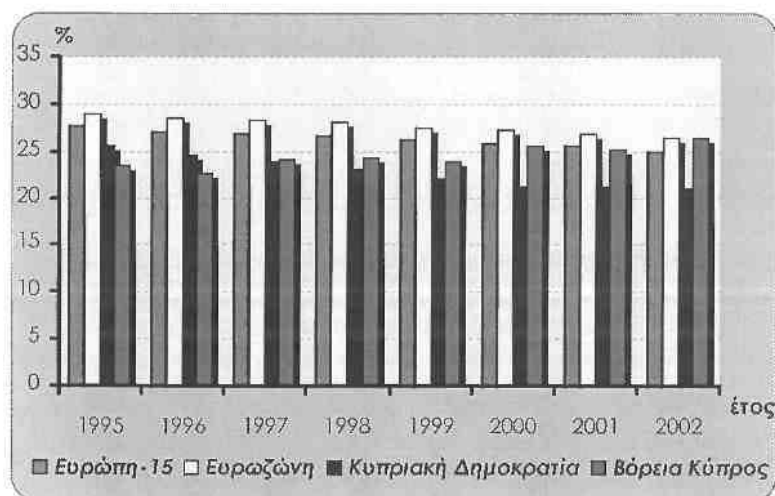
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 72, εμφανίζονται τα ποσοστά των απασχολούμενων στον δευτερογενή τομέα της οικονομίας και για τις τέσσερις κοινότητες. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα, το ποσοστό των απασχολούμενων διαχρονικά μειώνεται σε όλες τις περιπτώσεις, λόγω της εξέλιξης της οικονομίας και τη μεταστροφή της προς τον τριτογενή τομέα. Παρόλα αυτά, το σημαντικό εδώ είναι το ύψος του ποσοστού των

απασχολούμενων. Γενικά στην ΕΕ, που οι περισσότερες οικονομίες είναι ανεπτυγμένες, φαίνεται πως ο δευτερογενής τομέας εμφανίζει ποσοστά απασχόλησης μεταξύ 25 και 30%.

Η Κυπριακή Δημοκρατία εντούτοις, αν και έχει και η ίδια μια ανεπτυγμένη οικονομία, εμφανίζει χαμηλότερα ποσοστά από τον κοινοτικό μέσο όρο, κυρίως λόγω του ότι εμφανίζει υψηλά ποσοστά απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα. Μάλιστα, η διαφορά μεταξύ των κοινοτικών μέσων όρων και της Κυπριακής Δημοκρατίας, διαχρονικά φαίνεται να μεγαλώνει και από 2% το 1995, αγγίζει το σχεδόν το 4%, όση περίπου είναι και η διαφορά στα ποσοστά απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα. Η δε βόρεια Κύπρος, εμφανίζει μια μεγάλη διαφορά από τον κοινοτικό μέσο όρο, η οποία όμως διαχρονικά μειώνεται και μάλιστα το 2002, η βόρεια Κύπρος εμφανίζει υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης από τον κοινοτικό μέσο όρο και από την Κυπριακή Δημοκρατία.

Διάγραμμα 72 : Ποσοστό απασχολούμενων στον δευτερογενή τομέα οικονομίας

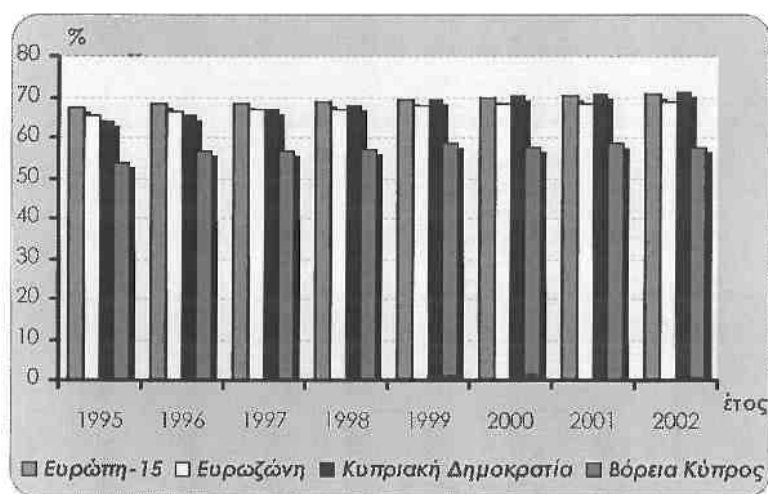

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 73, εμφανίζονται τα ποσοστά των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα της οικονομίας και για τις τέσσερις κοινότητες. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα το ποσοστό των απασχολούμενων διαχρονικά αυξάνεται σε όλες τις περιπτώσεις, λόγω της εξέλιξης της οικονομίας και τη μεταστροφή της προς τον τομέα αυτό. Παρόλα αυτά, το σημαντικό και εδώ είναι το ύψος του ποσοστού των απασχολούμενων.

Γενικά στην ΕΕ που οι περισσότερες οικονομίες είναι ανεπτυγμένες, φαίνεται πως ο τριτογενής τομέας εμφανίζει ποσοστά απασχόλησης μεταξύ 60 και 70%. Η Κυπριακή Δημοκρατία που έχει και η ίδια μια ανεπτυγμένη οικονομία, εμφανίζει περίπου τα ίδια ποσοστά με τον κοινοτικό μέσο όρο και μάλιστα διαχρονικά ξεπερνά και τα ποσοστά αυτά. Η βόρεια Κύπρος δε, εμφανίζει μια μεγάλη διαφορά από τον κοινοτικό μέσο όρο, η οποία διαχρονικά μειώνεται αλλά παραμένει περίπου στα επίπεδα του 10% από τον κοινοτικό μέσο όρο.

Διάγραμμα 73 : Ποσοστό απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα οικονομίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

B.5. ΑΝΕΡΓΙΑ

Στον πίνακα 47, εμφανίζεται ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων στην ΕΕ των 25 και 15 χωρών μελών, στην Κυπριακή Δημοκρατία και στη βόρεια Κύπρο. Οι άνεργοι σε κάθε κοινότητα, είναι ανάλογοι του πληθυσμού, οπότε τα μεγέθη για την ελληνοκυπριακή και τουρκοκυπριακή κοινότητα είναι πολύ μικρά σε σχέση με την ΕΕ.

Πίνακας 47: Εγγεγραμμένοι άνεργοι

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Χιλ.						
ΕΕ-25	18905.0	18883.4	18212.5	17877.4	18717.6	19284.2
ΕΕ-15	16000.2	14929.2	13573.0	12916.5	13702.0	14451.9
Κυπριακή Δημοκρατία	15.9	17.1	16.3	14.4	12.8	15.2
Βόρεια Κύπρος	0.8	0.8	1.0	1.2	1.5	1.5

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

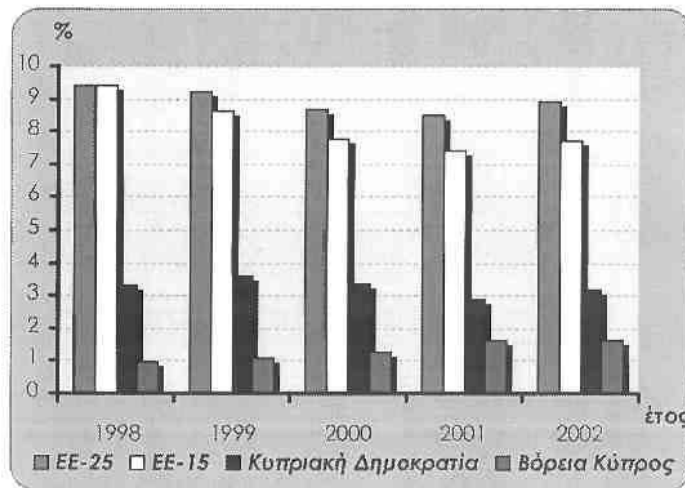
Για τον λόγο αυτό, παρουσιάζεται στον πίνακα 48, το ποσοστό της ανεργίας σε κάθε κοινότητα, έτσι ώστε να είναι εφικτή η όποια σύγκριση. Ο αριθμός των ανέργων στον πίνακα 47, εμφανίζεται διαχρονικά από το 1998 ως το 2003, ενώ το ποσοστό ανεργίας εξελίσσεται από το 1995 ως το 2002.

Πίνακας 48: Ποσοστά ανεργίας

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΕΕ-25				9.4	9.2	8.7	8.5	8.9
ΕΕ-15	10.1	10.2	10.0	9.4	8.6	7.8	7.4	7.7
Κυπριακή Δημοκρατία	2.6	3.1	3.4	3.3	3.6	3.4	2.9	3.2
Βόρεια Κύπρος	0.98	1.16	0.9	0.98	1.08	1.29	1.63	1.62

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 74 : Ποσοστό ανεργίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Όπως διακρίνεται και στο διάγραμμα 74, τα ποσοστά ανεργίας διαχρονικά μειώνονται και για την ΕΕ, και για την Κυπριακή Δημοκρατία και για τη βόρεια Κύπρο. Εντύπωση προκαλούν τα πολύ χαμηλά ποσοστά ανεργίας της Κύπρου και στις δύο κοινότητες. Οι ευρωπαϊκοί μέσοι όροι κυμαίνονται μεταξύ 9% και 7%, που είναι αρκετά υψηλά ποσοστά για μια οικονομία. Αντίθετα όμως οι οικονομίες των δύο κοινοτήτων της Κύπρου εμφανίζονται να είναι πλήρως απασχολημένες. Έτσι, η Κυπριακή Δημοκρατία, εμφανίζει ένα ποσοστό της τάξης του 3,2% το 2002 αν και διαχρονικά ήταν πιο αυξημένο, αλλά ποτέ δεν ξεπέρασε το 4%. Παράλληλα η βόρεια Κύπρος, εμφανίζει ένα

ποσοστό ανεργίας κάτω από 2% που διαχρονικά όμως αυξάνεται. Μάλιστα το 1998 ήταν μόλις 0,98%.

Γ. ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΣ

Γ.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν υποκεφάλαιο εμφανίζονται ορισμένοι δείκτες που αντανακλούν το επίπεδο της ποιότητας ζωής στην ΕΕ και τις δύο κοινότητες της Κύπρου. Μέχρι τώρα οι δύο οικονομίες του νησιού έχουν αναλυθεί πλήρως και υπάρχει μια γενική εκτίμηση για την πορεία τους, γενικά και σε σχέση με την ΕΕ. Έτσι κρίνεται σκόπιμο να εξεταστούν κάποιοι δείκτες που να παρουσιάζουν εν μέρει την ισχύουσα ποιότητα ζωής στις κοινότητες και την μεταξύ τους σχέση.

Οι δείκτες προσανατολίζονται σε τρεις βασικούς τομείς. Οι τομείς αυτοί είναι η υγεία, η εκπαίδευση και οι τηλεπικοινωνίες. Λόγω απουσίας στοιχείων, κυρίως της τουρκοκυπριακής κοινότητας, η σύγκριση γίνεται σε πολύ βασικά μεγέθη του κάθε τομέα. Έτσι για την υγεία εμφανίζεται ο αριθμός των κλινών, για της τηλεπικοινωνίες εμφανίζονται οι συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω της ραγδαίας αύξησης των τελευταίων ετών και για την εκπαίδευση παρουσιάζεται η αναλογία μαθητών ανά δάσκαλο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Γ.2. ΥΓΕΙΑ

Στον πίνακα 49, εμφανίζεται ο αριθμός των νοσοκομειακών κλινών ανά 100.000 κατοίκους στην ΕΕ, στην Κυπριακή δημοκρατία και στη βόρεια Κύπρο. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη του αριθμού των κλινών διαχρονικά από το 1995 ως το 1999, για όλες τις κοινότητες.

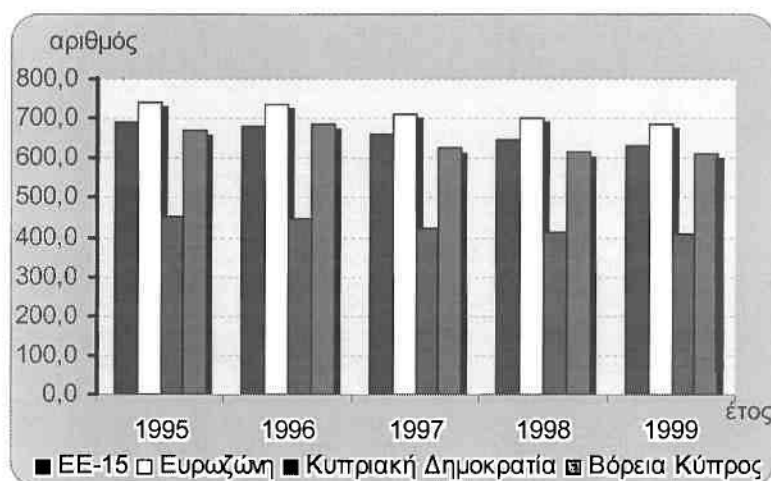
Πίνακας 49: Νοσοκομειακές κλίνες

	1995	1996	1997	1998	1999
Ευρώπη-15	689.0	682.8	660.2	645.4	630.7
Ευρωζώνη	738.0	735.4	711.6	699.9	684.6
Κυπριακή Δημοκρατία	451.9	444.8	420.2	412.5	408.8
Βόρεια Κύπρος	669.2	687.4	626.5	614.6	612.3

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 75, οι νοσοκομειακές κλίνες μειώνονται σε όλες τις περιπτώσεις. Οι περισσότερες κλίνες, παρατηρούνται στην ΕΕ που είναι και λογικό λόγω του μεγάλου αριθμού κατοίκων. Εντύπωση προκαλεί ο αυξημένος αριθμός κλινών της βόρειας Κύπρου, που αν και ο πληθυσμός είναι πολύ μικρός εμφανίζει μεγαλύτερο αριθμό κλινών από την Κυπριακή Δημοκρατία και τείνει να συγκλίνει με τον μέσο κοινοτικό όρο. Αντίθετα η Κυπριακή Δημοκρατία εμφανίζει σχετικά μικρό αριθμό κλινών για τα πληθυσμιακά δεδομένα της.

Διάγραμμα 75 : Νοσοκομειακές κλίνες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Γ.3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στον πίνακα 50, εμφανίζεται η αναλογία μαθητών ανά δάσκαλο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η αναλογία παρουσιάζεται για κάθε χώρα της ΕΕ των 25 και για την βόρεια Κύπρο. Ο πίνακας παρουσιάζει τη μεταβολή του παραπάνω μεγέθους για κάθε χώρα από το 1998 ως το 2002.

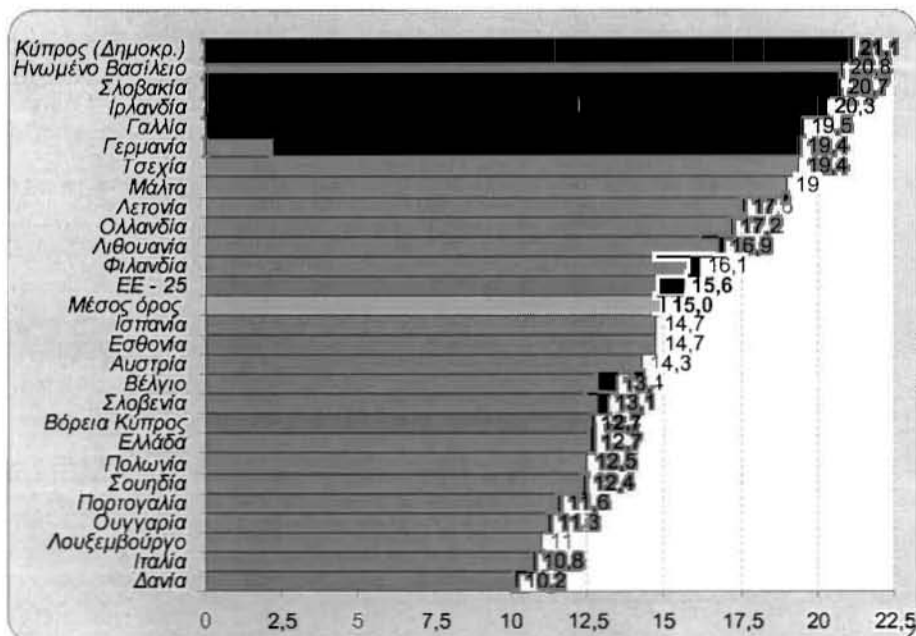
Πίνακας 50: Μαθητές ανά δάσκαλο στην δημοτική εκπαίδευση

	1998	1999	2000	2001	2002
Βέλγιο				13.4	13.1
Δημοκρατία της Τσεχίας	19.2	19.8	21	19.4	18.9
Δανία	10.4	10.6	10.7	10.2	7.8

Γερμανία	21.6	21	19.8	19.4	18.9
Εσθονία		16	14.9	14.7	
Ελλάδα	13.6	13.5	13.4	12.7	12.5
Ισπανία	16	15.4	14.9	14.7	14.6
Γαλλία		19.6	19.5	19.5	19.4
Ιρλανδία	25.9	21.6	21.5	20.3	19.5
Ιταλία	10.9	11.3	11	10.8	10.6
Κυπριακή Δημοκρατία		18.4	18.1	21.1	19.4
Λετονία		18.2	18	17.6	16.9
Λιθουανία		16.7	16.7	16.9	12.4
Λουξεμβούργο		12.5		11	11.6
Ουγγαρία	11	10.9	10.9	11.3	10.8
Μάλτα		19.6	19.1	19	19.1
Ολλανδία		16.6	16.8	17.2	17
Αυστρία	12.7	14.5		14.3	14.4
Πολωνία			12.7	12.5	12.8
Πορτογαλία			12.1	11.6	11
Σλοβενία		14.2	13.4	13.1	12.6
Σλοβακία		19.6	18.3	20.7	20.1
Φιλανδία	17.7	17.4	16.9	16.1	15.8
Σουηδία	13.4	13.3	12.8	12.4	12.5
Ηνωμένο Βασίλειο	22.5	22.5	21.2	20.8	19.9
Βόρεια Κύπρος	14.1	14.4	16.4	12.7	13.9
Μέσος όρος	16.1	16.4	16.1	15.5	15.0

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 76 : Μαθητές ανά δάσκαλο στην δημοτική εκπαίδευση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 76, εμφανίζεται η αναλογία μαθητών ανά δάσκαλο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, για κάθε χώρα μέλος της ΕΕ και την βόρεια Κύπρο, το έτος 2001. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα, η Κυπριακή Δημοκρατία έχει τη μεγαλύτερη αναλογία μαθητών ανά δάσκαλο με 21,1 μαθητές. Αντιθέτως, η βόρεια Κύπρος έχει μια από τις μικρότερες αναλογίες με μόλις 12,7 μαθητές ανά δάσκαλο. Η αναλογία αυτή είναι σχεδόν 3 μαθητές λιγότερους από τον κοινοτικό μέσο όρο της ΕΕ των 25 κρατών μελών και 2,3 λιγότερους από τον μέσο όρο της ΕΕ των 25 και τη βόρεια Κύπρο. Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει 5,5 περισσότερους μαθητές από τον κοινοτικό μέσο όρο και 5,9 περισσότερους από τον μέσο όρο της ΕΕ των 25 και της τουρκοκυπριακής κοινότητας.

Γ.4. ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Στον πίνακα 51, εμφανίζεται ο αριθμός των συνδρομών στην κινητή τηλεφωνία στην ΕΕ των 15, την Ευρωζώνη, την Κυπριακή Δημοκρατία και τη Βόρεια Κύπρο. Ο τομέας της κινητής τηλεφωνίας μεγεθύνθηκε με ραγδαίους ρυθμούς τα τελευταία έτη και ιδιαίτερα μετά το 1998. Ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των συνδρομών ανά 100 κατοίκους από το 1996 ως το 2002.

Πίνακας 51 : Συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία

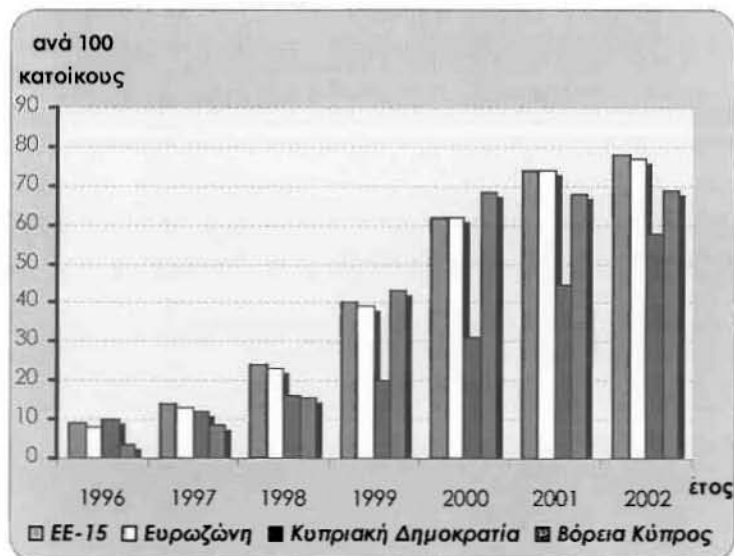
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΕΕ-15	9	14	24	40	62	74	78
Ευρωζώνη	8	13	23	39	62	74	77
Κυπριακή Δημοκρατία	10	12	16	20	31	45	58
Βόρεια Κύπρος	4	9	16	43	68	68	69

Πηγή : Eurostat, ίδια επεξεργασία

Η εξέλιξη της κινητής τηλεφωνίας απεικονίζεται και στο διάγραμμα 77. Έτσι, οι συνδρομές αυξάνονται κατακόρυφα σε όλες τις κοινότητες. Σημαντική είναι και η αύξηση των συνδρομών στη βόρεια Κύπρο, όπου ενώ οι συνδρομές ήταν ελάχιστες αρχικά, κατάφεραν να ξεπεράσουν τις συνδρομές της Κυπριακής δημοκρατίας και να προσεγγίσουν σημαντικά τους δύο κοινοτικούς μέσους όρους (ακόμη και να τους

ξεπεράσουν το 2000). Στην Κυπριακή Δημοκρατία, οι συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία αυξήθηκαν πιο ομαλά αλλά παραμένουν αισθητά λιγότερες, τόσο από τους κοινοτικούς μέσους όρους όσο και από τη βόρεια Κύπρο.

Διάγραμμα 77 : Συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία

Πηγή : ίδια επεξεργασία

3. ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

A. ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

A.1. ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Η Κύπρος όπως ήδη έχει αναφερθεί είναι μονοπεριφερειακό κράτος. Το ανώτερο όργανο διοίκησης είναι η κεντρική Κυβέρνηση και αμέσως μετά οι επαρχίες. Η Κύπρος, όπως έχει αναφερθεί (Κεφάλαιο 2) είναι διαιρεμένη σε έξι επαρχίες: της Λευκωσίας, της Αμμοχώστου, της Λεμεσού, της Λάρνακας, της Πάφου και της Κερύνειας. Από τις έξι επαρχίες οι τρεις είναι διχοτομημένες. Έτσι οι επαρχίες της Πάφου και της Λεμεσού ανήκουν εξολοκλήρου στο Ελληνοκυπριακό Νότιο τμήμα της Κύπρου ενώ η επαρχία της Κερύνειας ανήκει εξολοκλήρου στο Τουρκοκυπριακό κατεχόμενο βόρειο τμήμα της Κύπρου.

Οι επαρχίες Λάρνακας και Λευκωσίας είναι διχοτομημένες με το μεγαλύτερο τμήμα τους να βρίσκεται στην ελεύθερη Κύπρο. Μάλιστα, λόγω του ότι το κατεχόμενο τμήμα της επαρχίας της Λάρνακας είναι πολύ μικρό, οι δήμοι της πρώην επαρχίας της κατεχόμενης Λάρνακας έχουν πλέον ενσωματωθεί στην επαρχία της κατεχόμενης Λευκωσίας. Η επαρχία Αμμοχώστου και αυτή διχοτομημένη ανήκει στην πλειοψηφία της στο κατεχόμενο τμήμα με ένα μικρό ποσοστό στην Ελληνοκυπριακή πλευρά..

Η Λευκωσία είναι η πρωτεύουσα της Κύπρου και η έδρα της Κυβέρνησης. Καθεμία επαρχία διοικείται από έναν διορισμένο Έπαρχο, του οποίου οι αρμοδιότητες είναι η αντιπροσώπευση της επαρχίας στην Κεντρική Κυβέρνηση, ο συντονισμός των δράσεων των Υπουργείων και ο συντονισμός μεταξύ τους, σε επίπεδο επαρχίας. Οι Έπαρχοι είναι μέρος της διοικητικής δομής του Υπουργείου Εσωτερικών και είναι υφιστάμενοι του Υπουργού και του Γενικού Διευθυντή.

Η τοπική διοικητική δομή της Κύπρου λειτουργεί μέσω ενός συστήματος Δήμων και Κοινοτήτων. Οι Δήμοι καλύπτουν ποσοστό 65% περίπου του πληθυσμού, ενώ οι κοινότητες το υπόλοιπο μέρος του πληθυσμού.

Ο περί Δήμων Νόμος ψηφίστηκε από τη Βουλή το 1985. Σύμφωνα με το Νόμο αυτό, οποιαδήποτε Κοινότητα μπορεί να γίνει Δήμος μετά από τοπικό δημοψήφισμα και

έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου, εφόσον ο πληθυσμός της ξεπερνά τους 5.000 κατοίκους ή έχει την οικονομική δυνατότητα να λειτουργεί ως Δήμος.

Μετά την τουρκική εισβολή του 1974, και την κατοχή του βορείου τμήματος της Κύπρου από την Τουρκία, εννέα Δήμοι έπαψαν να ασκούν τις συνηθισμένες δημοτικές εξουσίες και αρμοδιότητες, διατηρούν όμως τη νομική τους υπόσταση στις ελεύθερες περιοχές της Δημοκρατίας, όπου έχουν προσωρινά την έδρα τους.

Ο Δήμαρχος εκλέγεται απευθείας από τους πολίτες και έχει θητεία πέντε έτη και είναι η εκτελεστική αρχή του Δήμου. Οι αρμοδιότητες του είναι να εκπροσωπεί το Δήμο ενώπιον οποιαδήποτε αρχής της Δημοκρατίας, να προεδρεύει των συνεδριάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου, της διαχειριστικής επιτροπής και οποιασδήποτε άλλης δημοτικής επιτροπής. Επιπλέον εκτελεί τις αποφάσεις του Συμβουλίου και προΐσταται όλων των υπηρεσιών του Δήμου, τις οποίες καθοδηγεί, κατευθύνει και ελέγχει.

Το Δημοτικό Συμβούλιο, εκλέγεται με δημόσια ψηφοφορία με θητεία πέντε ετών. Το Συμβούλιο διορίζει από τα μέλη του τη διαχειριστική επιτροπή, στα καθήκοντα της οποίας, περιλαμβάνονται η ετοιμασία των προϋπολογισμών του Δήμου, της ετήσιας έκθεσης και των ετήσιων λογαριασμών. Το Συμβούλιο μπορεί, επίσης, να διορίζει ειδικές ή μόνιμες επιτροπές, οι οποίες έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα. Οι κύριες αρμοδιότητες των Δήμων είναι η κατασκευή, η συντήρηση και ο φωτισμός των δρόμων, η συλλογή, απόθεση και επεξεργασία των απορριμμάτων, η προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος, η κατασκευή, βελτίωση και συντήρηση πάρκων και χώρων πρασίνου και η προστασία της δημόσιας υγείας.

Το Δημοτικό Συμβούλιο, έχει εξουσία να προωθεί, ανάλογα με τις οικονομικές δυνατότητές του, αρκετούς άλλους τομείς και δραστηριότητες όπως οι τέχνες, η παιδεία, ο αθλητισμός και οι κοινωνικές υπηρεσίες. Εκτός από τον περί Δήμων Νόμο, υπάρχουν και άλλοι νόμοι που δίνουν στους Δήμους σημαντικές εξουσίες εκτός από τις παραπάνω. Τέτοιοι νόμοι είναι, ο περί Οδών και Οικοδομών Νόμος, ο περί Πολεοδομίας Νόμος, ο περί Γάμου Νόμος και ο περί Αποχετευτικών Συστημάτων Νόμος.

Οι κυριότερες πηγές εσόδων των Δήμων είναι οι δημοτικές φορολογίες, τα δημοτικά τέλη και δικαιώματα (επαγγελματικές άδειες, τέλος ακίνητης ιδιοκτησίας, τέλη διανυκτέρευσης σε ξενοδοχεία, δικαιώματα έκδοσης αδειών, τέλη αποκομιδής σκυβάλων, πρόστιμα, κ.α.), καθώς και κρατικές χορηγίες. Οι φορολογίες, τα τέλη και τα

δικαιώματα αποτελούν τη σημαντικότερη πηγή εσόδων για τους Δήμους, ενώ οι κρατικές χορηγίες αντιπροσωπεύουν μόνο μικρό ποσοστό των τακτικών εσόδων τους. Η Κυβέρνηση επιχορηγεί έργα υποδομής που αναλαμβάνουν οι Δήμοι και το ύψος της κρατικής χορηγίας εξαρτάται από το είδος του συγκεκριμένου έργου τις ανάγκες και τις δυνατότητες του κάθε Δήμου.

Οι αρμοδιότητες των Κοινοτήτων, γενικά, είναι παρόμοιες με αυτές των Δήμων, αλλά με πιο περιορισμένη αυτοτέλεια. Ο πρόεδρος της Κοινότητας και το Κοινοτικό Συμβούλιο εκλέγονται από τους κατοίκους της Κοινότητας, με θητεία πέντε χρόνων. Εξαιρέση αποτελούν οι εύπορες και οι μεγάλες Κοινότητες. Η Κυβέρνηση παρέχει διοικητική και τεχνική βοήθεια, όπως επίσης και άλλες αναγκαίες υπηρεσίες στις περισσότερες Κοινότητες μέσω των Επαρχιακών Διοικήσεων. Τα έσοδα των Κοινοτήτων αποτελούνται από κρατικές χορηγίες και από φόρους, τέλη και δικαιώματα που εισπράττονται από τους κατοίκους της περιοχής τους.

Οι πόροι των Δήμων περιορίζονται σε εισροές από φόρους σε τοπικές ιδιοκτησίες, τέλη από τις άδειες δόμησης και επιδοτήσεις από την Κυβέρνηση (1% περίπου όλων των δαπανών της Κυβέρνησης έχει προορισμό τους Δήμους και διανέμεται ανάλογα με τον πληθυσμό του κάθε Δήμου). Οι παράκτιοι Δήμοι σε τουριστικές περιοχές, έχουν σημαντικές εισροές από τους φόρους σε ξενοδοχεία και εστιατόρια.

(<http://moi.gov.cy>)

A.2. Ο ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Ο σχεδιασμός στην Κύπρο καθορίζεται από τον περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμο ο οποίος εγκρίθηκε από την Βουλή το 1972 και βασίζεται στο Βρετανικό σύστημα σχεδιασμού της δεκαετίας του 1960.

Αποτέλεσμα της Τούρκικης εισβολής στην Κύπρο είναι η διαίρεση του νησιού και η κατοχή του 40% των εδαφών του. Το 1974 200.000 πρόσφυγες, σχεδόν το ένα τρίτο του πληθυσμού του νησιού εκείνη την περίοδο εγκατέλειψαν βίαια τα σπίτια τους. Η Τούρκικη εισβολή επέφερε δραματικά αποτελέσματα στον Κυπριακό χώρο, δημιουργώντας μεγάλες περιφερειακές ανισορροπίες και ανομοιογένειας.

Πρωτοεμφανίστηκαν πιέσεις κυρίως στις αστικές περιοχές, οι οποίες ήταν ανέτοιμες να υποδεχθούν αυτήν την ξαφνική εισροή του πληθυσμού. Η Κυβέρνηση της Κύπρου εστίασε όλες τις προσπάθειές της στην λύση του στεγαστικού προβλήματος των προσφύγων. Ως αποτέλεσμα, η εφαρμογή του νόμου καθυστέρησε έως τον Δεκέμβρη του 1990. Εν τω μεταξύ, η Κύπρος βίωνε μεγάλους ρυθμούς ανάπτυξης, ειδικά στις παράκτιες περιοχές, χωρίς την εφαρμογή επαρκούς νομοθετικού πλαισίου.

Ο περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμος τέθηκε σε εφαρμογή 18 χρόνια αφού σχεδιάστηκε και ψηφίστηκε, χωρίς επανεξέταση ή εκσυγχρονισμό, με αποτέλεσμα η εφαρμογή του να έχει σημαντικές δυσκολίες. Το σύστημα σχεδιασμού στην Κύπρο την δεκαετία του 1990, ήταν βασισμένο στις βασικές αρχές του Βρετανικού σχεδιασμού του 1960. Επίσης, οι αρχές του Βρετανικού σχεδιασμού καλούνταν να εφαρμοσθούν σε μία μικρή Μεσογειακή χώρα, όπου η τοπική πραγματικότητα και κουλτούρα ήταν τελείως διαφορετικές. Ο νόμος εφαρμόστηκε μόνο στο ελεύθερο τμήμα του νησιού, υπό το καθεστώς της νόμιμης Κυβέρνησης.

Το αρμόδιο για τον σχεδιασμό υπουργείο είναι το Υπουργείο Εσωτερικών. Την ευθύνη για τον σχεδιασμό και τον έλεγχο της ανάπτυξης την έχει το Τμήμα Πολεοδομίας και Οίκησης, το οποίο ανήκει στο Υπουργείο Εσωτερικών. Παράδοξο του συστήματος είναι πως την προστασία του περιβάλλοντος, η οποία θα έπρεπε να εντάσσεται στο σύστημα σχεδιασμού την διαχειρίζεται το Υπουργείο Γεωργίας και Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος μέσω της Υπηρεσίας Περιβάλλοντος.

Η ανάπτυξη των κύριων αστικών περιοχών του νησιού σχεδιάζεται και ελέγχεται μέσω των «Τοπικών Σχεδίων» (Local Plans), τα οποία εκδίδονται υπό τις διατάξεις της νομοθεσίας περί σχεδιασμού. Τα τοπικά σχέδια εμπεριέχουν μία γραπτή αναφορά με πολιτικές σχεδιασμού και χάρτες χρήσεων γης, πυκνότητες και κύρια οδικά δίκτυα. Τέτοια σχέδια έχουν εκπονηθεί για τους τέσσερις μεγάλους Δήμους της Κύπρου (Λευκωσία, Λεμεσός, Λάρνακα, Πάφος)

Ο σχεδιασμός της υπαίθρου υπό το καθεστώς της Κυπριακής Δημοκρατίας ασκείται μέσω ενός γενικού αναπτυξιακού σχεδίου της «Δήλωση Πολιτικής» (Statement of Policy for the Countryside) που εκδίδεται υπό τις διατάξεις της νομοθεσίας περί σχεδιασμού. Η «Δήλωση Πολιτικής» αφορά όλη την κρατική επικράτεια, με εξαίρεση τις περιοχές όπου ισχύουν Τοπικά Σχέδια ή Σχέδια Περιοχής, τις Βρετανικές Βάσεις και το

κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου. Ο Υπουργός Εσωτερικών διατηρεί όλες τις εξουσίες που καθορίζονται από το Νόμο σε σχέση με τη Δήλωση Πολιτικής. Η «Δήλωση Πολιτικής» αποτελείται από γενικά μέτρα για την άσκηση πολιτικής, χάρτες ζωνών και χάρτες των προστατευμένων περιοχών. Τα σχέδια αυτά αναθεωρούνται και ανανεώνονται κάθε πέντε χρόνια.

Αυτό το προσωρινό σχέδιο, το οποίο εκδόθηκε πρώτη φορά το 1990 αντικατέστησε το «Σχέδιο για την Νήσο» (Island Plan), ένα εθνικό σχέδιο ανάπτυξης, το οποίο αποτελεί έγγραφο προγραμματισμού της κοινωνικό-οικονομικής ανάπτυξης ολόκληρου του κρατικού χώρου. Για την εκπόνηση του, αρμόδιος είναι ο Υπουργός Οικονομικών. Μέχρι σήμερα δεν έχει δημοσιευθεί Σχέδιο για τη Νήσο, επειδή θεωρήθηκε πως το Σχέδιο αυτό πρέπει να αφορά το σύνολο του γεωγραφικού χώρου της Κύπρου, περιλαμβανομένου και του κατεχόμενου τμήματος της.

Ο νόμος περί σχεδιασμού θεσμοθετεί και πιο λεπτομερή σχέδια, τα «Σχέδια Περιοχής» (Action Area Plans), τα οποία περιλαμβάνουν μέτρα πολιτικής, σημαντικά λεπτομερέστερα από εκείνα που περιέχονται στα Τοπικά Σχέδια. Τα Σχέδια Περιοχής κατά κανόνα αφορούν γεωγραφικές περιοχές μικρότερες σε έκταση από εκείνες στις οποίες αναφέρονται τα Τοπικά Σχέδια. Μέχρι σήμερα έχει δημοσιευθεί μόνο ένα Σχέδιο Περιοχής.

Ο έλεγχος και ο σχεδιασμός της ανάπτυξης στην Κύπρο ασκείται μόνο από τις σχεδιαστικές αρχές, οι οποίες διορίζονται από το Υπουργείο Εσωτερικών. Οι περισσότερες από αυτές τις αρχές είναι κεντρικές και είναι όργανα της κυβέρνησης, με μοναδική εξαίρεση αυτή των τεσσάρων βασικών Δήμων οι οποίοι έχουν αρμοδιότητες σχεδιασμού για τις περιοχές της διοίκησης τους.

(<http://moi.gov.cy>)

A.3. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Η Κύπρος (εξαιρώντας το βόρειο τμήμα) έχει συνολικό πληθυσμό 705.5 από τον οποίο 69% είναι αστικός και αγροτικός 31%. Ο συνολικός πληθυσμός της Κύπρου έχει σημειώσει αύξηση 35% την χρονική περίοδο 1982-2002, συγκρινόμενο με το 45% της αύξησης του αστικού πληθυσμού και το 15% της αύξησης του αγροτικού πληθυσμού.

Η επαρχία της Λευκωσίας που είναι η μοναδική επαρχία στην Κύπρο που βρίσκεται ολόκληρη στην ενδοχώρα έχει πληθυσμό αντιπροσωπεύει το 40% του συνολικού πληθυσμού της Κύπρου. Ο υπόλοιπος πληθυσμός είναι κατανομημένος στις παράκτιες επαρχίες της Λεμεσού, της Λάρνακας, της Πάφου και της Αμμόχωστου, με 66% του πληθυσμού να χαρακτηρίζεται ως αστικός και το 34% ως αγροτικός.

A.4. ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ

Το μικρό μέγεθος της Κύπρου και η προσβασιμότητα στην θάλασσα από όλες τις περιοχές της, σε συνδυασμό με την κυριαρχία του τουρισμού στην οικοδομική δραστηριότητα και στον τομέα της οικονομίας, δημιουργούν ένα τεράστιο χάσμα μεταξύ της παράκτιας ζώνης και των άλλων περιοχών.

Το πλάτος της παράκτιας ζώνης (η περιοχή που εκτείνεται 2 χιλιόμετρα από την ακτογραμμή) καλύπτει περίπου το 23% της συνολικής έκτασης της χώρας. Το 47% του συνολικού πληθυσμού ζει και εργάζεται σε αυτή τη ζώνη και το 95% της τουριστικής βιομηχανίας η μεγαλύτερη πηγή εσόδων της Κύπρου είναι χωρικά συγκεντρωμένη σε αυτή τη ζώνη.

Η Κύπρος έχει συνολικά 772 χιλιόμετρα ακτογραμμής, από αυτά:

- 404 χιλιόμετρα ανήκουν στα κατεχόμενα
- 72 χιλιόμετρα είναι στις Βρετανικές βάσεις και
- 296 χιλιόμετρα ανήκουν στην Κυβέρνηση της Κύπρου.

Η ακτογραμμή είναι ανώμαλη και βραχώδης (54%), με αμμώδεις παραλίες (46%) και διακρίνεται από πλούσια χλωρίδα και πανίδα και ποικίλα εναλλασσόμενα τοπία σημαντικού κάλλους.

Στο παράκτιο βορειοδυτικό τμήμα του νησιού βρίσκονται οι περιοχές της Τυλληρίας, της χερσονήσου του Άκαμα και της παραλίας της Χρυσοχούς, οι οποίες τα τελευταία χρόνια γνωρίζουν ραγδαία τουριστική ανάπτυξη. Οι παραλίες στο σύνολο της περιοχής είναι το 37%.

Στο παράκτιο νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού οι παραλίες είναι περίπου στο ίδιο ποσοστό και κυριαρχεί η ευρύτερη περιοχή της Πάφου, η οποία χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς αστικοποίησης και τουριστικής ανάπτυξης.

Στο νοτιότερο άκρο του νησιού βρίσκονται οι υψηλά ανεπτυγμένες, ευρύτερες περιοχές της Λεμεσού και της Λάρνακας με το 57% της ακτογραμμής τους να είναι παραλίες, στην περιοχή υπάρχουν επίσης και οι αλυκές της Λάρνακας όπως επίσης και ο υδροβιότοπος του Ακρωτήρι.

Το ανατολικό τμήμα καλύπτεται από τις πολύ ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές της Αγίας Νάπας και του Πρωταρά από τις οποίες μόνο το 23% καλύπτεται από παραλίες.

Η περιοχή της Τυλληρίας βρίσκεται στο βορειότερο άκρο της ελεύθερης Κύπρου. Έχει συνολικό μήκος 18 χιλιόμετρα και εκτείνεται από το Ακρωτήρι Πόμος δυτικά έως την Πέτρα του Λημνίτη ανατολικά, όπου αρχίζει και η γραμμή κατάπαυσης του πυρός. Η περιοχή είναι βραχώδης και είναι εκτεθειμένη στις καιρικές συνθήκες. Έως τώρα η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής είναι περιορισμένη. Ωστόσο η ανάπτυξη του τουρισμού είναι εμφανής με την αύξηση του αριθμού των τουριστών και με την κατασκευή έργων υποδομής.

Η παραλία του κάτω πύργου, βρίσκεται στο ανατολικότερο σημείο της περιοχής της Τυλληρίας, με μήκος περίπου 3 χιλιόμετρα και όρια δύο ακρωτήρια μήκους 100 μέτρα το καθένα. Η περιοχή αντιμετωπίζει σοβαρά οικολογικά προβλήματα καθώς έχει διαβρωθεί το παράκτιο έδαφος λόγω της χρήσης του στον κατασκευαστικό τομέα για περίπου 50 χρόνια.

Η παραλία της Χρυσοχούς, βρίσκεται στο βορειότερο τμήμα της επαρχίας της Πάφου και έχει συνολικό μήκος περίπου 38 χιλιόμετρα, εκτείνεται από το Ακρωτήρι του Αρναούτη, έως το Ακρωτήρι του Πόμου στα ανατολικά. Κατά μήκος της παραλίας βρίσκονται έξι παραλιακά χωριά και η πόλη της Χρυσοχούς. Εκτός από την περιοχή της Χερσονήσου του Ακαμά όπου δεν επιτρέπεται καμία ανάπτυξη η υπόλοιπη περιοχή δέχεται μεγάλες πιέσεις από την τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται.

Η βόρεια περιοχή της Πάφου εκτείνεται 26 χιλιόμετρα από το Ακρωτήρι Δρέπανο ως την Πάφο. Η περιοχή δεν έχει πολλές παραλίες αλλά τα τελευταία δέκα χρόνια δέχεται μεγάλη πίεση από την οικιστική ανάπτυξη ως περιοχή δευτέρας κατοικίας.

Η νότια περιοχή της Πάφου εκτείνεται από την πόλη της Πάφου έως το Ακρωτήρι Άσπρο με συνολικό μήκος 35 χιλιόμετρα. Στην παράκτια ζώνη βρίσκεται και το Διεθνές Αεροδρόμιο της Πάφου.

Η περιοχή Ακρωτήρι είναι υπό την κυριαρχία των Βρετανικών Βάσεων. Η περιοχή της παραλίας της Λεμεσού καλύπτει την ακτογραμμή από το Ακρωτήρι Γκάτα, έως τον Κάβο Ντόλο. Η παράκτια περιοχή της Λεμεσού χαρακτηρίζεται από υψηλή αναπτυξιακή δραστηριότητα γεγονός που δημιουργεί σοβαρά προβλήματα. Η ένταση των κατασκευαστικών δραστηριοτήτων στην περιοχή είναι εξαιρετικά έντονη. Τα δώδεκα χιλιόμετρα ακτής στην Λεμεσό περικλείουν το 50% της παράκτιας κατασκευαστικής δραστηριότητας σε όλη την Κύπρο.

Η περιοχή Ζύγι Κίτι, βρίσκεται στο νοτιότερο μέρος του νησιού έχει συνολικό μήκος 36 χιλιομέτρων και οριοθετείται από τον κάβο Ντόλος δυτικά και τον κάβο Κίτι ανατολικά. Η περιοχή είναι κυρίως αγροτική με εξαίρεση την παραλία Περιβόλια και Ζύγι όπου υπάρχει αυξημένη τουριστική αξιοποίηση. Προβλέπεται η μελλοντική ανάπτυξη του τουρισμού και της οικοδομικής δραστηριότητας κατά μήκος της ακτής για την περιοχή. Ήδη έχει σημειωθεί μία μικρή δραστηριότητα με διάσπαρτες τουριστικές μονάδες στην περιοχή Μαζότος και Αλαμίνος.

Η παραλιακή περιοχή της Λάρνακας εκτείνεται από το ακρωτήρι Κίτι έως το ακρωτήρι Πύλα και έχει μήκος 37 χιλιομέτρων. Η περιοχή περιλαμβάνει το Διεθνές Αεροδρόμιο της Λάρνακας, ένα αλιευτικό λιμάνι στην περιοχή του κάβο Μακένζι όπου και υπάρχει μία μικρή τουριστική ανάπτυξη, το λιμάνι της Λάρνακας και τα Διυλιστήρια Κύπρου.

Η περιοχή της Αγίας Νάπα έχει μήκος περίπου 7 χιλιόμετρα και του Πρωταρά περίπου 20 χιλιόμετρα. Έπειτα από την εισβολή του 1974 η περιοχή βρίσκεται σε ρυθμούς έντονης ανάπτυξης και κατακλύζεται κάθε χρόνο από χιλιάδες τουρίστες. Η τουριστική βιομηχανία είναι η μεγαλύτερη πηγή εισοδήματος για την περιοχή και γι αυτόν τον λόγο έχουν γίνει προσπάθειες για εξάπλωση και βελτίωση. Η πίεση για τουριστική ανάπτυξη έχει προκαλέσει συγκρούσεις με τον αγροτικό τομέα και την προστασία του παράκτιου οικοσυστήματος.

Οι κύριες βιομηχανικές εγκαταστάσεις στις παράκτιες περιοχές είναι η οινοποιία Λεμεσού, οι τσιμεντοβιομηχανίες Μονή και Βασιλικός (κοντά στη Λεμεσό), τα Διυλιστήρια Λάρνακας και τα εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας της Μονής και της Δεκέλειας (κοντά στη Λάρνακα).

A.5. ΤΑΣΕΙΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Το μοντέλο χωρικής ανάπτυξης στην Κύπρο χαρακτηρίζεται από δύο κυρίαρχες τάσεις, της προαστιοποίησης (sub-urbanization) και της αστικοποίησης της παράκτιας ζώνης (coastalisation)

Η προαστιοποίηση έχει την μορφή ραγδαίας αύξησης του πληθυσμού και της αστικής διάχυσης στα προάστια στα όρια των μεγάλων αστικών περιοχών. Αυτό το μοντέλο είναι σύνηθες σε όλες τις αστικές περιοχές της Κύπρου, παρόλα αυτά είναι εξαιρετικά εμφανές στην Λευκωσία λόγω του προβλήματος της «διαιρεμένης πόλης». Τα εσωτερικά σύνορα της Λευκωσίας ώθησαν τον πληθυσμό στα νοτιότερα προάστια σηματοδοτώντας με αυτόν τον τρόπο μία πρόιμη για τα δεδομένα της πόλης αστικής διάχυσης.

Η ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής της Λεμεσού, του δεύτερου μεγαλύτερου αστικού κέντρου έχει να επιδείξει ένα παρόμοιο μοντέλο αστικής ανάπτυξης. Αυτό το μοντέλο έχει προκύψει από κύματα εσωτερικών μεταναστών από την αγροτική ενδοχώρα της Λεμεσού σε συνδυασμό με την εγκατάσταση των προσφύγων από την Αμμόχωστο 1974.

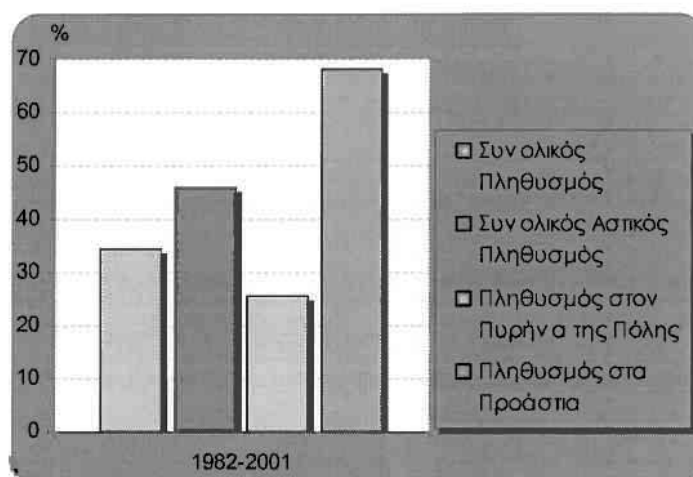
Πίνακας 52 : Αύξηση Πληθυσμού και Τάσεις Προαστιοποίησης στην Κύπρο

	1982	1992	2001	Μεταβολή 1982-2001 (%)
Συνολικός Πληθυσμός	512000	602000	689500	34,6
Συνολικός Αστικός Πληθυσμός (%)	100	100	100	45,8
Πληθυσμός στον Πυρήνα της Πόλης (%)	171500	196500	215300	25,5
Πληθυσμός στα Προάστια (%)	154000	210500	259200	68,3

Πηγή : Camp Cyprus Project Research

Ο πίνακας 52, δείχνει την κύρια τάση για την περίοδο 1982-2001. Παρατηρείται πως ο συνολικός πληθυσμός έχει αυξηθεί κατά 35% και ο αστικός πληθυσμός έχει αυξηθεί κατά 46%. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 78, το φαινόμενο που κάνει μεγαλύτερη εντύπωση είναι πως η αύξηση του πληθυσμού στα προάστια είναι της τάξεως του 68%, ενώ του πυρήνα των πόλεων είναι μόλις 26%.

Διάγραμμα 78 : Ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού (1982-2001)

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Η τάση της προαστιοποίησης είναι αισθητή σε όλες τις πόλεις, με τον πληθυσμό στα προάστια να αυξάνεται σε πολύ μεγαλύτερα ποσοστά από αυτόν στον πυρήνα των πόλεων. Η διαφορά μεταξύ της Λευκωσίας και των άλλων αστικών περιοχών είναι πως η Πρωτεύουσα σημειώνει απώλειες πληθυσμού σε απόλυτα μεγέθη. Όπως φαίνεται και στον πίνακα 53 ο Δήμος Λεμεσού έχει σημειώσει αύξηση στον πληθυσμό του της τάξεως του 26% από το 1982 έως το 2001 σε σχέση με την αύξηση της τάξεως του 41% που αντιπροσωπεύει την ευρύτερη περιοχή για την ίδια περίοδο. Υπάρχει μία ομοιομορφία στην τάση μείωσης του πληθυσμού των αστικών Δήμων και μία αντίστοιχη αύξηση στον πληθυσμό των προαστίων σε όλες τις περιοχές των Τοπικών Σχεδίων Ανάπτυξης όπως είναι εμφανές στο διάγραμμα 79. Η τάση είναι η ίδια σε όλες τις περιοχές με την ισχυρότερη στην Λευκωσία και στην Λάρνακα και λιγότερο ισχυρή στην Λεμεσό και στην Πάφο.

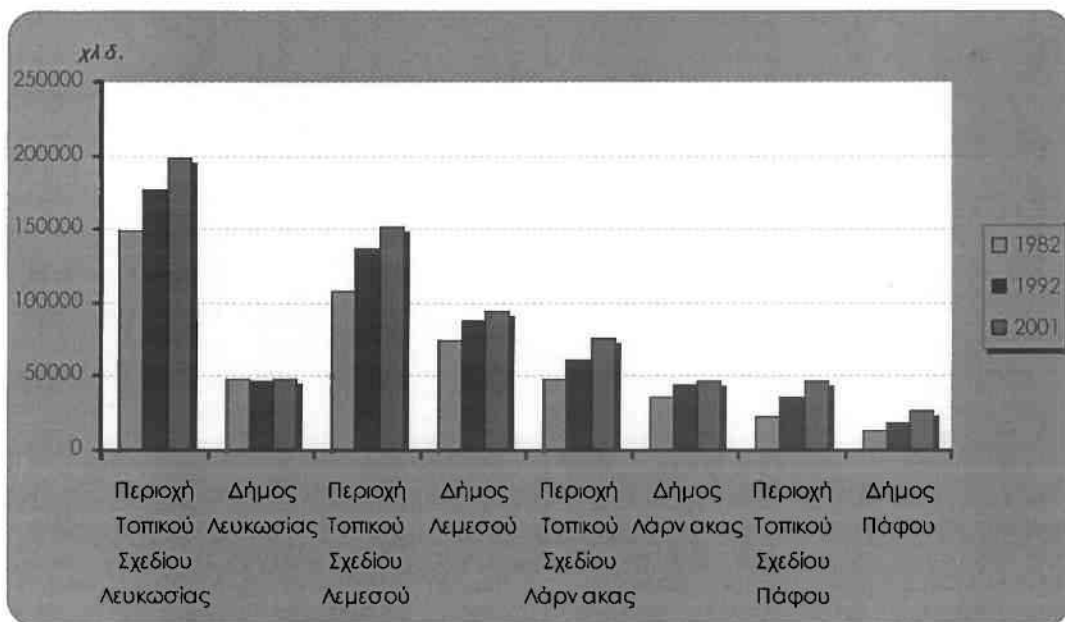
Εκτός από το πολιτικό πρόβλημα και την μετατροπή της σε μία πόλη με σύνορα το 1974, η Λευκωσία έχει και ένα ακόμη σημαντικό χαρακτηριστικό που εξηγεί την μείωση του πληθυσμού. Η Λευκωσία είναι η μοναδική πόλη στην ενδοχώρα της Κύπρου. Οι υπόλοιπες αστικές περιοχές είναι παράκτιες με τον τουρισμό να αποτελεί μία ισχυρή βάση στην οικονομία τους και στην ανάπτυξη των περιοχών.

Πίνακας 53 : Μεταβολή Αστικού και Περιαστικού Πληθυσμού ανά Περιοχή, 1982-2001

Περιοχή	1982	1992	2001
Περιοχή Τοπικού Σχεδίου Λευκωσίας	149000	177400	198000
Δήμος Λευκωσίας	48200	47000	47800
Περιοχή Τοπικού Σχεδίου Λεμεσού	107200	136800	151000
Δήμος Λεμεσού	74800	87200	94600
Περιοχή Τοπικού Σχεδίου Λάρνακας	48400	60600	75300
Δήμος Λάρνακας	35400	43600	46700
Περιοχή Τοπικού Σχεδίου Πάφου	22200	35600	46500
Δήμος Πάφου	13100	18700	26252

Πηγή : Camp Cyprus Project Research

Διάγραμμα 79 : Μεταβολή αστικού και περιαστικού πληθυσμού

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Η αστικοποίηση της παράκτιας ζώνης είναι αποτέλεσμα του ραγδαίου και διάχυτου μοντέλου ανάπτυξης των τουριστικών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στις παράκτιες περιοχές. Περίπου το 95% των ξενοδοχείων και των υπόλοιπων τουριστικών μονάδων βρίσκονται στις παράκτιες ζώνες και το υπόλοιπο στην Λευκωσία και στα ορεινά θέρετρα. Από όλες τις τουριστικές μονάδες το 55% είναι συγκεντρωμένο σε προασιακά τουριστικά κέντρα της Λεμεσού, της Λάρνακας και της Πάφου ενώ το 40% βρίσκεται σε ταχέως αναπτυσσόμενους τουριστικούς οικισμούς που έχουν αναπτυχθεί σε τουριστικά κέντρα κυρίως στην Αγία Νάπα στην Παραλίμνι και στο νότιο μέρος της

Επαρχίας της Αμμοχώστου η οποία σημείωσε μεταξύ το 1982 και του 2001 πληθυσμιακή ανάπτυξη της τάξεως του 57%, υψηλότερη από την μεγέθυνση της μεγέθυνσης των παράκτιων αστικών περιοχών.

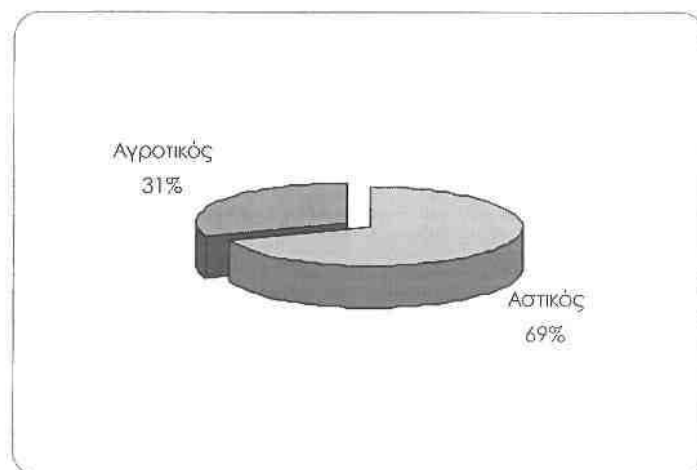
Ο πίνακας 54, δείχνει την κατανομή μεταξύ αστικού-αγροτικού και παράκτιου-ενδοχώρας πληθυσμού το 2001. Στο διάγραμμα 80 εμφανίζονται οι παραπάνω κατανομές. Περίπου το 70% του πληθυσμού είναι αστικός και το υπόλοιπο 30% είναι αγροτικός. Περίπου ο μισός πληθυσμός ζει στην παράκτια ζώνη και ο υπόλοιπος στις περιοχές της ενδοχώρας από τους οποίους οι 200.000(πάνω από το μισό) στην Λευκωσία.

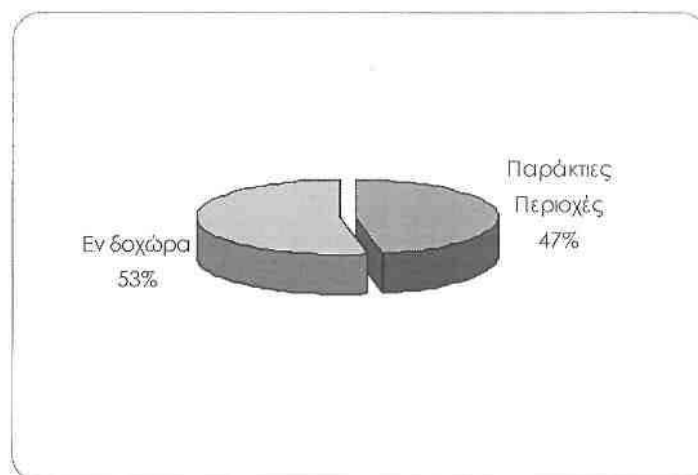
Πίνακας 54 : Κατανομή Πληθυσμού, 2001

	Χιλ.	(%)
Σύνολο	689500	100
Αστικός	474500	69
Αγροτικός	215000	31
Σύνολο	689500	100
Παράκτιες Περιοχές	324600	47
Ενδοχώρα	364900	53

Πηγή : Camp Cyprus Project Research

Διάγραμμα 80 : Κατανομή πληθυσμού το 2001

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Ο πίνακας 55, δείχνει την κατανομή πληθυσμού μεταξύ 1982-2001 στις αστικές και αγροτικές περιοχές και στις παράκτιες και ενδοχώρας περιοχές ώστε να επισημανθεί η μεγέθυνση του πληθυσμού της παράκτιας ζώνης και στις αστικές αλλά και στις αγροτικές περιοχές.

Πίνακας 55 : Αύξηση Πληθυσμού στις Παράκτιες Περιοχές στην Κύπρο 1982-2002

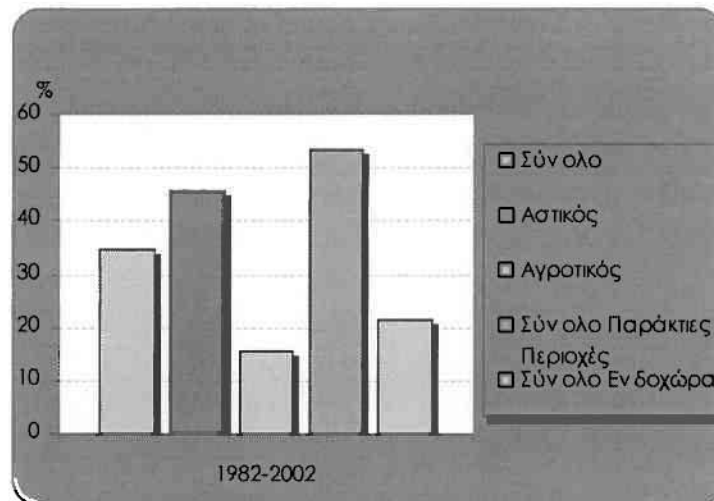
Πληθυσμός	1982	1992	2002	1982-2002 (%)
Σύνολο	512000	602000	689500	34,6
Αστικός	325500	407000	474500	45,7
Παράκτιες Περιοχές	176500	23000	274000	55,2
Ενδοχώρα	149000	177000	200500	34,5
Αγροτικός	186500	195000	215000	15,3
Παράκτιες Περιοχές	35000	41300	50600	44,5
Ενδοχώρα	151500	153700	164400	8,5
Σύνολο Παράκτιες Περιοχές	211500	271300	324600	53,5
Σύνολο Ενδοχώρα	300500	330700	364900	21,4

Πηγή : Camp Cyprus Project Research

Οι παρακάτω δείκτες που αφορούν την αύξηση του πληθυσμού μεταξύ του 1980 και του 2001 είναι εντυπωσιακοί. Βάσει του διαγράμματος 81, η αύξηση του συνολικού πληθυσμού είναι 35% , η αύξηση του συνολικού αστικού πληθυσμού είναι 46%, η αύξηση του αστικού πληθυσμού στην παράκτια ζώνη είναι 55% και του αστικού πληθυσμού στην ενδοχώρα 35%. Από την άλλη η αύξηση του αγροτικού πληθυσμού έχει

σημειώσει αύξηση της τάξεως του 15%, του παράκτιου αγροτικού 45% ενώ του αγροτικού πληθυσμού στην ενδοχώρα 8%.

Διάγραμμα 81 : Ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού (1982-2002)

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Ο ρυθμός αύξησης του αγροτικού πληθυσμού στην παράκτια ζώνη είναι υψηλότερος από αυτόν της συνολικής αύξησης του πληθυσμού, περίπου ίσος με αυτόν του συνόλου του αστικού πληθυσμού, τρεις φορές υψηλότερος από την μέση αύξηση του αγροτικού πληθυσμού, εξαπλάσιος από τον αγροτικό πληθυσμό της ενδοχώρας και περίπου τα τέσσερα πέμπτα της αύξησης του αστικού πληθυσμού της παράκτιας ζώνης.

Όπως έχει επισημανθεί στους παραπάνω πίνακες, η διάχυση στις αστικές περιοχές και στην παράκτια ζώνη σχετίζεται με την ανάπτυξη της οικοδομικής δραστηριότητας. Όσον αφορά την αστική ανάπτυξη ένα μεγάλο μέρος κάθε κύματος της, συμβαίνει στις παρυφές των υπάρχοντων θεσμοθετημένων ορίων των οικισμών τα οποία καθορίζονται από τα σχέδια χρήσεων γης. Αποτέλεσμα της ανεξέλεγκτης δόμησης είναι η δημιουργία νέων παράνομων γειτονιών στα όρια των σχεδιασμένων ζωνών ανάπτυξης με έλλειψη υποδομών και τα αποθέματα κενής οικοδομήσιμης γης μέσα στον αστικό χώρο.

Το 1963 το σύνολο της κενής αστικής γης στην αστική περιοχή της Λευκωσίας άγγιζε περίπου το 30% της τότε ανεπτυγμένης περιοχής. Το 1982 τα ποσοστά ήταν ίδια παρόλη την εξάπλωση της αστικής περιοχής κατά 30% περίπου. Μεταξύ του 1982 και του 1999 η περιοχή που είχε καθοριστεί για την αστική ανάπτυξη μέσα στα καθορισμένα

όρια αστικής ανάπτυξης είχε σημειώσει αύξηση 60-66% ενώ η αύξηση του πληθυσμού ήταν μόνο 38%. Υπάρχουν δύο παράγοντες που έχουν συμβάλει στην διαμόρφωση αυτής της κατάστασης.

Από τη μία η τάση των Αρχών Σχεδιασμού για ένταξη πλεονάζουσας γης από αυτήν που χρειάζεται η προγραμματισμένη ανάπτυξη στο σχέδιο πόλης προς μελλοντική χρήση. Από την άλλη οι ασκούμενες κοινωνικές πιέσεις από τους τοπικούς ιδιοκτήτες γης να συμπεριληφθεί η αγροτική γη στις επεκτάσεις των σχεδίων πόλεως για κερδοσκοπικούς λόγους.

Τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά των χρήσεων γης που προκύπτουν από την αμεθόδευτη αστική εξάπλωση είναι η εξάπλωση της αστικής γης εις βάρος της αγροτικής. Κατακερματισμένοι οικισμοί και απομονωμένα κτίρια, ανεξέλεγκτη ανάπτυξη σε συνδυασμό με ανεπαρκείς υπηρεσίες. Παράλληλα με την εξάπλωση των περιοχών κατοικίας οι παρυφές των πόλεων έχουν γίνει πεδίο βιομηχανικών και εμπορικών χρήσεων. Όλα αυτά τα φαινόμενα έχουν τα γνωστά αποτελέσματα της μόλυνσης του περιβάλλοντος, της ανεπάρκειας των αστικών υποδομών, της κυκλοφοριακής συμφόρησης, της έλλειψης δημόσιων χώρων και της μείωσης των παραγωγικών γαιών. Εικόνες που συνθέτουν ένα υποβαθμισμένο αστικό περιβάλλον ανελκυστικό για κάθε είδους χρήση.

Πίνακας 56 : Ανάπτυξη κατά μήκος των Ακτών

	1974	1991	2000
Χλμ.			
Ανάπτυξη			
Υπανάπτυξη	150	102	72
Προαστιοποίηση	9	48	74
Αστικοποίηση	22	31	35
Συνολικό Μήκος	181	181	181
(%)			
Υπανάπτυξη	83	56	40
Προαστιοποίηση	5	27	41
Αστικοποίηση	12	17	19
Συνολικό Μήκος	100	100	100

Πηγή : Camp Cyprus Project Research

Αλλά και το παράκτιο περιβάλλον δέχεται τέτοιου είδους πιέσεις με τη συνεχή τουριστική ανάπτυξη την οποία συνθέτουν φαινόμενα ανάπτυξης περιοχών δεύτερης κατοικίας, εμπορικών κέντρων, κτλ. Ο πίνακας 56, παρέχει πληροφορίες για τις χρήσεις στην παράκτια ζώνη.

Η τουριστική ανάπτυξη συνοδεύτηκε από έλλειψη σχεδιασμού και την απουσία ρυθμιστικού νομοθετικού πλαισίου (έως το 1990) η οποία συνέθεσε την εικόνα πολυώροφων κτιρίων και υψηλών πληθυσμιακών πυκνοτήτων στις παραλιακές περιοχές.

A.6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ - ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Η Κύπρος μέχρι το 1960 θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κυρίως ύπαιθρη χώρα. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική και η αγροτική πολιτιστική κληρονομιά ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά της κοινωνίας των Κυπρίων. Η αστική διάχυση και η έντονη τουριστική δραστηριότητα έχουν αλλοιώσει κατά πολύ αυτά τα χαρακτηριστικά.

Η Κυπριακή κοινωνία χαρακτηρίζεται από την μεγάλη αντίθεση μεταξύ τουριστικών και μη τουριστικών οικισμών και τον μετασχηματισμό των κοινωνικών δομών στους ίδιους τους τουριστικούς οικισμούς.

Διακριτή είναι η μεγάλη αντίθεση μεταξύ των ακμαζόντων τουριστικών οικισμών στις παρυφές της Πάφου, της Λεμεσού, της Λάρνακας και της περιοχής Αγία Νάπα-Παραλίμνι (όπου η τουριστική ανάπτυξη έχει προωθηθεί από την Κυβέρνηση) και στους παρακμάζοντες παράκτιους οικισμούς που βρίσκονται υπό την αυστηρή νομική προστασία όπως ο Ακάμας στην ανατολική άκρη της Πάφου.

Θα μπορούσε κανείς να πει πως διαδικασίες κοινωνικού μετασχηματισμού λαμβάνουν χώρα στους οικονομικά ακμάζοντες οικισμούς και έχουν εξελιχθεί σε «κοινότητες ξενώνες» όπου τοπικές παραδοσιακές οικογένειες ασχολούνται με τις τουριστικές επιχειρήσεις και τα χωριά έχουν μετατραπεί σε περιοχές υποδοχής τουριστών.

Παράλληλα, απώλεια του παραδοσιακού χαρακτήρα παρατηρείται και στις περιοχές που είναι ανέπαφες από την τουριστική ανάπτυξη, όπου η έλλειψη οικονομικών

ευκαιριών έχει δημιουργήσει το φαινόμενο της εσωτερικής μετανάστευσης στις τουριστικές περιοχές με αποτέλεσμα την ερήμωση της υπαίθρου.

B. ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΤΟΧΟ 2

B.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ακολουθώντας την ταξινόμηση των περιοχών σύμφωνα με το Ενιαίο Έγγραφο Προγραμματισμού για τον Στόχο 2 διακρίνονται τρεις περιοχές με έντονα διαρθρωτικά προβλήματα στην ελεγχόμενη από την Κυβέρνηση περιοχή της Κύπρου.

Οι περιφερειακές ανισότητες οι οποίες εντάθηκαν τα χρόνια μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας οφείλονται στην πληθυσμιακή αποδυνάμωση των αγροτικών περιοχών, τη μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων στην πρωτεύουσα και στα άλλα μεγάλα αστικά κέντρα καθώς και τη ραγδαία τουριστική ανάπτυξη των παράκτιων σε βάρος των ορεινών περιοχών.

Στην Κύπρο είναι εμφανείς οι περιφερειακές ανισότητες όχι τόσο σε επίπεδο επαρχίας, όσο σε επίπεδο περιοχών με ομοιογενή χαρακτηριστικά που συγκροτούνται από δήμους και κοινότητες, όπως για παράδειγμα οι αγροτικές σε σχέση με τις αστικές και οι πεδινές σε σχέση με τις ορεινές περιοχές. Φαινόμενα αναπτυξιακής υστέρησης παρουσιάζουν επίσης οι περιοχές κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός. Τέλος, ιδιαίτερες ανάγκες έχουν οι παράκτιες περιοχές όπου παρουσιάζεται έντονη τουριστική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα την πολεοδομική αναρχία και τη σημαντική επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

Οι τρεις περιοχές του Στόχου 2 περιγράφονται αναλυτικά παρακάτω.

B.2. ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

B.2.1. ΓΕΝΙΚΑ

Δύο από τις περιοχές που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα σύμφωνα με τον Στόχο 2 είναι περιοχές της υπαίθρου, οι οποίες είναι η Δυτική Περιοχή της Υπαίθρου και η Ανατολική Περιοχή της Υπαίθρου.(ΧΑΡΤΗΣ 2)

Οι περιοχές της υπαίθρου της Κύπρου καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος της συνολικής έκτασης των ελεύθερων περιοχών του νησιού (89,8%). Χαρακτηρίζονται σχεδόν στο σύνολό τους από εκτεταμένα φαινόμενα υστέρησης και γι αυτό το λόγο το μεγαλύτερο μέρος τους εντάσσεται στις περιοχές της υπαίθρου του Στόχου 2. Εξαιρούνται κατά κύριο λόγο κοινότητες οι οποίες είτε έχουν χαρακτηριστικά περιαστικών περιοχών, είτε είναι παραλιακές κοινότητες που παρουσιάζουν αυξημένη τουριστική ανάπτυξη. Παρόλο που και οι δύο περιοχές της υπαίθρου του Στόχου 2 μοιράζονται πολλά κοινά χαρακτηριστικά, αντιμετωπίζουν επίσης αρκετά διαφορετικά προβλήματα στα οποία γίνεται αναφορά πιο κάτω.

Ο πληθυσμός της Δυτικής Περιοχής της Υπαίθρου είναι 108.150 κάτοικοι και ο αριθμός των Δήμων και των Κοινοτικών Συμβουλίων 338. Η περιοχή έχει έκταση 4.380 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα (25 κάτοικοι / τ.χλμ., 2001) και μείωση του πληθυσμού (- 0,8% μείωση του πληθυσμού σε σύγκριση με 30% αύξηση του πληθυσμού σε εθνικό επίπεδο, 1985 - 2001).

Η Ανατολική Περιοχή της Υπαίθρου έχει πληθυσμό 56.446 κατοίκους, περιλαμβάνει 31 Δήμους και Κοινοτικά Συμβούλια και η έκτασή της είναι 470 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η μείωση της απασχόλησης στον γεωργικό τομέα (25% σε σύγκριση με τη μείωση στο εθνικό επίπεδο 18%, περίοδος 1985-94). Η Ανατολική Περιοχή της Υπαίθρου αποτελείται από αγροτικές κοινότητες οι οποίες βρίσκονται κυρίως κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός. (<http://www.planning.gov.cy/>)

B.2.2. ΦΥΣΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ – ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Οι περιοχές της υπαίθρου του Στόχου 2 διαφέρουν τόσο στο μέγεθος όσο και στη γεωμορφολογία. Η δυτική περιοχή καλύπτει συνολική επιφάνεια 4.380 τ.χλμ. (74,6% της συνολικής επιφάνειας των ελεύθερων περιοχών της νήσου), βρίσκεται στην ενδοχώρα και αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από ορεινά εδάφη.

Αντιθέτως, η ανατολική περιοχή καλύπτει συνολική επιφάνεια μόλις 470 τ.χλμ. (8% της συνολικής επιφάνειας της νήσου), βρίσκεται μεταξύ της νοτιοανατολικής ακτής και της γραμμής κατάπαυσης του πυρός και περιλαμβάνει κυρίως πεδινά εδάφη. Ενώ για τη δυτική περιοχή το κύριο αναπτυξιακό εμπόδιο είναι ο ορεινός χαρακτήρας – και η δυσκολία πρόσβασης που αυτός συνεπάγεται – η ανατολική περιοχή επηρεάζεται περισσότερο από τη μείωση της γεωργικής απασχόλησης και την γειτνίαση με τη γραμμή κατάπαυσης του πυρός.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.2.3. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Σύμφωνα με τον πίνακα 57, ο συνολικός πληθυσμός ο οποίος διαμένει στις 2 περιοχές της Υπαίθρου του Στόχου 2 ανέρχεται σε 164.596 κατοίκους, δηλαδή 24,1% επί του συνόλου του πληθυσμού των ελεύθερων περιοχών της Κύπρου.

Πίνακας 57 : Πληθυσμός των περιοχών της υπαίθρου του Στόχου 2

Απογραφές Πληθυσμού	Χιλ.δ.		
	Σύνολο	Δυτική Περιοχή	Ανατολική Περιοχή
Απογραφή 1982	155.887	111.010	44.877
Απογραφή 1992	157.776	105.852	51.924
Απογραφή 2001	164.596	108.150	56.446

Πηγή : Camp Cyprus Project Research

Και οι δύο περιοχές μαζί παρουσιάζουν χαμηλότερους ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης από τη χώρα, στο διάγραμμα 82 (5,3% κατά μέσο όρο για την περίοδο 1982 – 2001 έναντι 18% για το σύνολο της Κύπρου). Η δυτική περιοχή παρουσιάζει κατά πολύ δυσμενέστερα δημογραφικά χαρακτηριστικά, με μείωση του πληθυσμού της κατά 2,6% μέσα στην περίοδο 1982 – 2001. Η μείωση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στη

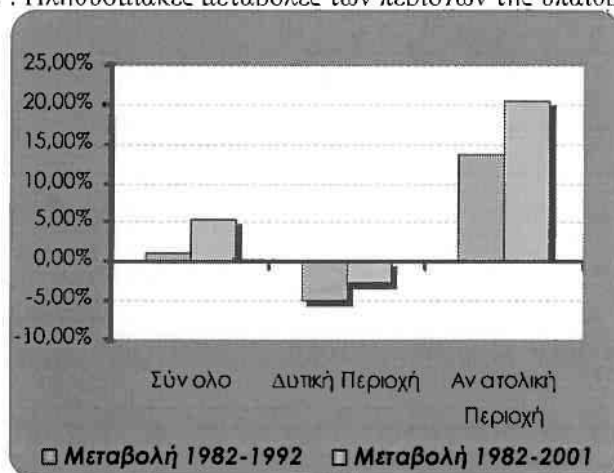
μετανάστευση μεγάλου αριθμού νέων κυρίως ατόμων και οικογενειών προς αναζήτηση εργασίας και καλύτερων συνθηκών διαβίωσης.

Πίνακας 58 : Πληθυσμιακές μεταβολές των περιοχών της υπαίθρου του Στόχου 2

	(%)		
	Σύνολο	Δυτική Περιοχή	Ανατολική Περιοχή
Μεταβολή 1982-1992	1,20%	-4,90%	13,60%
Μεταβολή 1982-2001	5,30%	-2,60%	20,50%

Πηγή : Camp Cyprus Project Research

Διάγραμμα 82 : Πληθυσμιακές μεταβολές των περιοχών της υπαίθρου του Στόχου 2

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Εντονότερο ήταν το μεταναστευτικό κύμα κατά τη δεκαετία 1982-1992. Η Λευκωσία, οι παράλιες περιοχές μεγάλης τουριστικής ανάπτυξης, καθώς και χώρες του εξωτερικού αποτέλεσαν τους πόλους έλξης για τους μετανάστες. Αξιοσημείωτο είναι ότι σε πάνω από 40 κοινότητες από τις περιοχές αυτές συνέχισε να παρουσιάζεται μείωση πληθυσμού (λόγω μετανάστευσης) σε σημαντικά ποσοστά (πάνω από 15%) ακόμη και τη δεκαετία 1992-2001.

Λόγω της έντονης πληθυσμιακής αποδυνάμωσης και της εξόδου των νέων, έχουν επέλθει τέτοιες αλλοιώσεις στην ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού οι οποίες προκαλούν σήμερα ραγδαία φαινόμενα γήρανσης. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ενώ ο

πληθυσμός άνω των 65 ετών στο σύνολο της Κύπρου αποτελεί το 9,6% του πληθυσμού, το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 17,9% στις αγροτικές περιοχές του Στόχου 2. Αυτό έχει άμεσες οικονομικές συνέπειες: ο αριθμός των συνταξιούχων ξεπερνάει το 15% του πληθυσμού σε περισσότερες από τις μισές κοινότητες της περιοχής, ενώ σε 85 κοινότητες οι συνταξιούχοι αποτελούν πλέον την πλειοψηφία (πάνω από 50%).

Τέλος, η σύνθεση των πληθυσμών της υπαίθρου έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια με την παλιννόστηση Κυπρίων μεταναστών και με την είσοδο αλλοδαπών στις περιοχές αυτές. Είναι ενδεικτικό ότι σε πολλές κοινότητες ο αλλοδαπός πληθυσμός αποτελεί πάνω από το 15% του συνολικού πληθυσμού της κοινότητας. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ο μεγαλύτερος αριθμός αλλοδαπών προέρχεται από χώρες της ΕΕ σε ποσοστά όμως που δεν ξεπερνούν κατά πολύ αυτά των αλλοδαπών από χώρες μη μέλη της ΕΕ.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.2.4. ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Οι περιοχές της υπαίθρου του Στόχου 2 χαρακτηρίζονται από χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα (38 κάτοικοι ανά τ.χλμ κατά μέσο όρο σε σύγκριση με 117,8 κάτοικοι ανά τ.χλμ. για το σύνολο της νήσου) και μεγάλη διασπορά του πληθυσμού σε πολλές μικρές κοινότητες. Αξιοσημείωτος είναι ο σημαντικός αριθμός (103 στη δυτική περιοχή και 3 στην ανατολική περιοχή) των πολύ μικρών κοινοτήτων, δηλαδή με πληθυσμό έως 100 κατοίκους.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.2.5. ΔΟΜΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Εκτιμάται ότι το μέσο κατά κεφαλή εισόδημα των κατοίκων των περιοχών της υπαίθρου αντιστοιχεί σε λιγότερο από το 60% του εθνικού μέσου όρου. Το εισόδημα αυτό είναι αρκετά χαμηλότερο από το αντίστοιχο των αστικών περιοχών, και παρουσιάζει επίσης μεγάλες εσωτερικές διαφοροποιήσεις. Ένας από τους κύριους λόγους αυτής της υστέρησης είναι και η συνεχιζόμενη εξάρτηση των περιοχών αυτών από τον

πρωτογενή τομέα, παρόλο που διαχρονικά παρατηρείται μια τάση στροφής προς τον τριτογενή τομέα.

Ο πρωτογενής τομέας συνεχίζει σήμερα να απασχολεί το 35% του συνόλου των εργαζόμενων στις δύο περιοχές. Αντιθέτως, στο σύνολο της Κυπριακής οικονομίας το ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα ανέρχεται μόλις σε 9%.

Στις περιοχές της υπαίθρου του Στόχου 2 συγκεντρώνονται οι κυριότερες γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες, καθώς και οι δραστηριότητες εξόρυξης ορυκτού πλούτου της χώρας. Στην περιοχή υπάρχουν πάνω από 14.000 γεωργικές εκμεταλλεύσεις και σημαντικός αριθμός κτηνοτροφικών και μικτών εκμεταλλεύσεων. Τουλάχιστον σε τέσσερις κοινότητες της περιοχής έχουν καταγραφεί και βιολογικές καλλιέργειες. Τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα ο αγροτικός τομέας είναι:

- Το μικρό μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (3,6 εκτάρια/ εκμετάλλευση)
- Ο υψηλός μέσος όρος ηλικίας των κατόχων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (51 έτη)
- Η έλλειψη υδατικών πόρων
- Ο χαμηλός βαθμός μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων

Όσον αφορά το δευτερογενή τομέα, απασχολεί το 20% των εργαζομένων της περιοχής, ποσοστό ελαφρά χαμηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο, και οι δραστηριότητες οι οποίες πραγματοποιούνται είναι σχετικά περιορισμένες. Οι εργαζόμενοι στο δευτερογενή τομέα μοιράζονται σχεδόν εξ ίσου μεταξύ μεταποίησης και κατασκευών.

Παρά το γεγονός ότι υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός μεταποιητικών επιχειρήσεων στην περιοχή (163.818 σύμφωνα με την Απογραφή Επιχειρήσεων του 2000), δεν αποτελούν μία σημαντική δραστηριότητα. Πρόκειται για πολύ μικρές επιχειρήσεις με μέσο μέγεθος περίπου τέσσερις απασχολούμενους. Ένας μεγάλος αριθμός αυτών των μονάδων ασχολούνται με τη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων. Ξεχωριστή θέση ανάμεσά τους κατέχουν τα οινοποιία και τα τυροκομεία.

Αν και μικρός ακόμη σε συμμετοχή, τα τελευταία χρόνια, ο τριτογενής τομέας αναδεικνύεται ως σημαντικός τομέας οικονομικής δραστηριότητας στις περιοχές της υπαίθρου του Στόχου 2 (απασχολεί σήμερα το 41% του συνόλου των εργαζομένων). Αυτό οφείλεται κατά μείζονα λόγο στην αύξηση της τουριστικής κίνησης.

Πολύ σημαντική είναι η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, ο οποίος παρουσίασε μία αυξητική πορεία τα τελευταία χρόνια. Χαρακτηριστικό είναι ότι μόνο στη δυτική περιοχή είναι σήμερα εγκατεστημένες αγροτουριστικές μονάδες με συνολική δυναμικότητα 524 κλινών οι οποίες παρουσιάζουν μία μέση πληρότητα 20,7% (75,4 νύχτες /κλίνη το 2001). Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού, οι περιοχές της υπαίθρου του Στόχου 2 έχουν σημαντικές δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη σε ήπιες μορφές τουρισμού λόγω του ιδιαίτερης ποικιλομορφίας και ελκυστικότητας του φυσικού περιβάλλοντος.

Στον τριτογενή τομέα, όπως και στο δευτερογενή, οι περισσότερες επιχειρήσεις είναι εξαιρετικά μικρές, αφού το μέσο μέγεθος που έχει καταγραφεί πρόσφατα φτάνει μόλις τα 2,4 άτομα. Είναι επίσης σημαντικό να σημειώσουμε το ιδιαίτερα μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων στον κλάδο των ξενοδοχείων και εστιατορίων (2,54 απασχολούμενοι). Το μικρό γενικά μέγεθος τόσο των γεωργό-κτηνοτροφικών όσο και των άλλων επιχειρήσεων στις περιοχές της υπαίθρου εμποδίζει σε ένα μεγάλο βαθμό την ανταγωνιστικότητα και βιωσιμότητά τους. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι κοινά με αυτά άλλων μικρομεσαίων επιχειρήσεων της χώρας.

Τα κυριότερα από αυτά συνοψίζονται ως εξής:

- Χαμηλή τεχνολογική στάθμη, βαθμός καινοτομίας και παραγωγικότητα
- Εξάρτηση από τις εγχώριες αγορές
- Χαμηλή επικερδότητα

Επιπρόσθετα, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις των περιοχών της υπαίθρου του Στόχου 2 έχουν να αντιμετωπίσουν το αυξημένο κόστος διακίνησης αγαθών και πρώτων υλών και τη χαμηλή προσβασιμότητα (κυρίως στη δυτική ορεινή περιοχή) των πελατών τους σε αυτές. (<http://www.planning.gov.cy/>)

B.2.6. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – ΑΝΕΡΓΙΑ

Το εργατικό δυναμικό των περιοχών της υπαίθρου ανέρχεται σε 68.387 άτομα, δηλαδή 23% του συνολικού εργατικού δυναμικού, σύμφωνα με την Απογραφή Πληθυσμού του 2001. Το εργατικό δυναμικό αντιπροσωπεύει το 41,5% του τοπικού πληθυσμού (σε εθνικό επίπεδο το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 44%).

Η διαφορά αυτή οφείλεται κυρίως στη γήρανση του πληθυσμού των περιοχών της υπαίθρου και τη μικρότερη συμμετοχή στην αγορά εργασίας. Οι ευκαιρίες απασχόλησης στην ύπαιθρο είναι περιορισμένες και για αυτό το λόγο μέρος του πληθυσμού της υπαίθρου αναγκάζεται να μετακινείται για την αναζήτηση εργασίας. Σήμερα, το 35% περίπου των απασχολούμενων των 2 περιοχών εργάζονται εκτός της κοινότητας όπου διαμένουν (είτε σε κοντινά αστικά κέντρα ή σε άλλες κοινότητες της υπαίθρου).

Η έλλειψη ευκαιριών απασχόλησης οδηγεί σταδιακά τους κατοίκους των περιοχών της υπαίθρου να μετακινηθούν μόνιμα στα αστικά κέντρα, έχοντας ως αποτέλεσμα την αποψίλωση των περιοχών από ενεργό εργατικό δυναμικό. Η μικρή συμμετοχή στην αγορά εργασίας, αλλά και η μετακίνηση αυτών που δεν μπορούν να βρουν δουλειά στα μεγάλα αστικά κέντρα, είναι οι λόγοι που κρατάνε σε χαμηλά επίπεδα την ανεργία στις περιοχές της υπαίθρου. Έτσι, σύμφωνα με την Απογραφή Πληθυσμού του 2001, το ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού που ήταν άνεργο στην ύπαιθρο ανερχόταν σε 3,17%²², ενώ το αντίστοιχο ποσοστό σε εθνικό επίπεδο ήταν 3,45%.

Παρ' όλα αυτά, οι συνθήκες απασχόλησης κάθε άλλο παρά ομοιόμορφες είναι στις περιοχές αυτές. Έτσι το μέγεθος της ανεργίας κυμαίνεται από 0% έως και 50%. Εκατόν έξι κοινότητες της περιοχής παρουσιάζουν υψηλότερο ποσοστό ανέργων από τον εθνικό μέσο όρο και από αυτές σε ποσοστό πάνω από 10%. Οι κοινότητες αυτές είναι κατά κανόνα πολύ μικρές σε μέγεθος, χωρίς όμως αυτό να είναι και απόλυτο (π.χ. η κοινότητα Φρέναρος έχει ποσοστό ανέργων 11,77% και πληθυσμό 3.305 κατοίκους).

Η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας είναι γενικά αρκετά χαμηλή. Σε αρκετές κοινότητες, κατά κανόνα μικρές, δεν καταγράφονται καθόλου γυναίκες απασχολούμενοι. Επίσης, μία ένδειξη της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας στην ύπαιθρο είναι ο αριθμός που ημι-απασχολούνται (περίπου 17.500) φαινόμενο που παρουσιάζεται συχνά στις αγροτικές οικονομίες. Όσον αφορά την ισότητα των ευκαιριών στην απασχόληση, δεν υπάρχουν στοιχεία για την απασχόληση εθνικών ομάδων ή για ειδικές ομάδες πληθυσμού σ' αυτό το χωρικό επίπεδο.

Στους υπόλοιπους οικονομικούς κλάδους (εκτός του γεωργοκτηνοτροφικού και του δασικού), το ποσοστό των γυναικών απασχολούμενων (στο σύνολο της κλαδικής απασχόλησης) φτάνει μόλις το 21,34%, ενώ σε πολλούς κλάδους είναι ακόμη πιο χαμηλό

(εμπόριο και επιδιορθώσεις 19,97%, δημόσια διοίκηση 17,04%, μεταποίηση 16,78%, μεταφορές 4,03%, ορυχεία 1,94%, ηλεκτρισμός, 1,48%, κατασκευές 1,23%, κ.α.).

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.2.7. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Το επίπεδο εκπαίδευσης στις περιοχές της υπαίθρου του Στόχου 2 υστερεί σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας. Παρόλο που οι περιοχές της υπαίθρου του Στόχου 2 υστερούν σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης της χώρας, συνεχίζουν να διαθέτουν σχετικά υψηλής ποιότητας ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο μπορεί να αποτελέσει σημαντικό στοιχείο στην ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Όσον αφορά στην υποδομή στον τομέα της εκπαίδευσης, αυτή μειονεκτεί σημαντικά στις περιοχές της υπαίθρου. Ο αριθμός των σχολείων που λειτουργούν έχει μειωθεί σοβαρά λόγω και του πληθυσμού που φθίνει. Μόνο 44 από τις 365 κοινότητες των 2 περιοχών διαθέτουν δημοτικό σχολείο, 22 διαθέτουν Γυμνάσιο και 16 διαθέτουν Λύκειο. Δεν υπάρχουν στην περιοχή ερευνητικά κέντρα, και από ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα υπάρχει μόνο το Δασικό Κολέγιο.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.2.8. ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Οι υποδομές στις περιοχές της υπαίθρου έχουν βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, μέσω των μεγάλων κρατικών έργων αλλά και μέσω των Ενοποιημένων Σχεδίων Αγροτικής Ανάπτυξης που εφαρμόζονται σε επιλεγμένες περιοχές, π.χ. Άκαμας, Μαραθάσα, Κρασοχώρια ιδιαίτερα όσον αφορά το συγκοινωνιακό δίκτυο, τις δημόσιες υπηρεσίες, την παιδεία και τις υπηρεσίες δημόσιας υγείας. Παρόλα αυτά, το επίπεδο και το εύρος της υποδομής και των παρεχόμενων υπηρεσιών υστερούν ακόμη σε μεγάλο βαθμό. Ιδιαίτερα, όσον αφορά το οδικό δίκτυο, είναι εμφανής η έλλειψη οριζόντιων συνδέσεων μεταξύ των ορεινών κοινοτήτων της επαρχίας Πάφου και της επαρχίας Λεμεσού, κάτι που κάνει δυσχερέστερη την πρόσβαση από και προς τις πιο απομονωμένες από αυτές.

Η προσβασιμότητα είναι μεγάλης σημασίας για τις μικρές ορεινές κοινότητες λόγω της αδυναμίας τους να συντηρήσουν πολλές από τις κοινωφελείς υπηρεσίες, οι οποίες και χωροθετούνται σε μεγαλύτερα οικιστικά κέντρα από τα οποία και εξαρτώνται οι κάτοικοι των μικρότερων κοινοτήτων. Οι σχέσεις αυτές εξάρτησης, οι οποίες φαίνεται να είναι ισχυρότερες στις κοινότητες που βρίσκονται σχετικά πιο κοντά στα μεγάλα αστικά κέντρα (κυρίως της Πάφου και δευτερευόντως της Λεμεσού), καθώς και η ευκολία ή δυσκολία πρόσβασης των κατοίκων στις εξυπηρετήσεις καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα ζωής και επομένως τη βιωσιμότητα ή εγκατάλειψη των μικρότερων κοινοτήτων.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.3. ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Η μειονεκτική αστική περιοχή που διακρίνει ο Στόχος 2 κατοικείται από συνολικό πληθυσμό 47.731 ατόμων περιλαμβάνει 2 Δήμους (τον ένα μερικώς) και έχει έκταση

27 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Τα χαρακτηριστικά της είναι πως το 9% του συνόλου των οικοδομών είναι κενές, ενώ στο εθνικό επίπεδο ο δείκτης είναι 6,7% (στοιχεία του 2001). Η αστική περιοχή περιλαμβάνει ένα μεγάλο τμήμα του Δήμου Λευκωσίας και ολόκληρο το Δήμο Αγίου Δομετίου, με επίκεντρο την περιοχή εντός των τειχών, κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός.

Το τμήμα της Λευκωσίας το οποίο βρίσκεται εντός των τειχών, παρουσιάζει μια σειρά διαρθρωτικών και αναπτυξιακών προβλημάτων.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.3.1. ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΜΕΝΗ ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Η αστική περιοχή Στόχου 2 είναι μια συμπαγής περιοχή, η οποία περιλαμβάνει ένα μεγάλο τμήμα του Δήμου Λευκωσίας και ολόκληρο το Δήμο Αγίου Δομετίου, κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και του αστικού περιβάλλοντος, οικονομική στασιμότητα και πληθυσμιακή αποδυνάμωση.

Εγκαταλελειμμένες οικοδομές και έλλειψη παροχής κοινωνικών και άλλων υπηρεσιών, απειλούν τη λειτουργική επιβίωση της περιοχής αλλά και τη δυνατότητα συντήρησης αξιόλογων δειγμάτων αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Στην περιοχή, λόγω των χαμηλών ενοικίων, έχουν εγκατασταθεί χαμηλά εισοδηματικά στρώματα και έχουν διεισδύσει οχληρές χρήσεις (αποθήκες, εργαστήρια) που είναι ασυμβίβαστες με τις επιτρεπόμενες στην περιοχή χρήσεις. Το υπάρχον στην περιοχή οικοδομικό απόθεμα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για οικιστική, γραφειακή και εμπορική χρήση.

Η περιοχή αποτελεί τμήμα της Μείζονος Λευκωσίας, Η Μείζονα Λευκωσία παρουσιάζει ιδιαίτερη δυναμική ανάπτυξης λόγω των αυξημένων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών που εδρεύουν στο χώρο. Σημαντικός πόλος έλξης είναι και η εγκατάσταση εκεί του μεγαλύτερου τμήματος της δημόσιας διοίκησης, καθώς και άλλων νευραλγικών υπηρεσιών, στους τομείς για παράδειγμα της υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών. Επίσης, στη Λευκωσία εργάζεται σημαντικό ποσοστό του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Τέλος, στη Λευκωσία βρίσκονται και τα περισσότερα ανώτατα και ερευνητικά ιδρύματα, με κυριότερο το Πανεπιστήμιο Κύπρου. Η δυναμική αυτή ανάπτυξης έχει κατευθύνει την ανάπτυξη της πόλης στις περιοχές εκτός της αστικής περιοχής του Στόχου 2, συντείνοντας έτσι σημαντικά στο μαρασμό της. (<http://www.planning.gov.cy/>)

B.3.2. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

Ο συνολικός πληθυσμός ο οποίος διαμένει στην αστική περιοχή του Στόχου 2 ανέρχεται σε 47.729 κατοίκους, δηλαδή 7% επί του συνόλου του πληθυσμού των περιοχών που ελέγχονται από το κράτος. Σημειώνεται ότι ο πληθυσμός του Δήμου Λευκωσίας και Αγίου Δομετίου το 1985 ανερχόταν σε 60.967, σε σχέση με 59.886 το 2002.

Η περιοχή παρουσιάζει δηλαδή μείωση του πληθυσμού της κατά 1,8% μέσα στην περίοδο 1985 – 2002. Η μείωση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μετανάστευση μεγάλων αριθμών νέων κυρίως ατόμων και οικογενειών προς αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης.

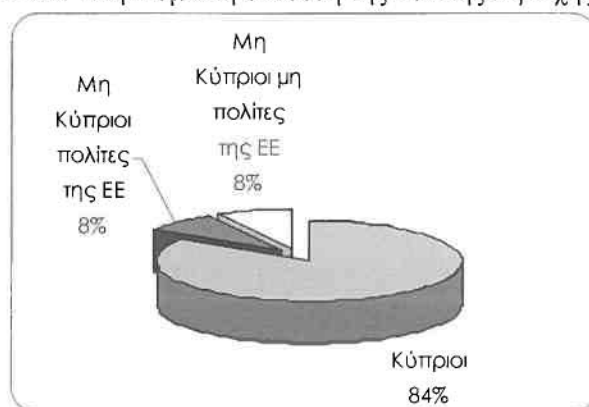
Λόγω της έντονης πληθυσμιακής αποδυνάμωσης και της εξόδου των νέων, έχουν επέλθει αλλοιώσεις τόσο στην ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού όσο και στη σύνθεση του τοπικού πληθυσμού. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ενώ ο πληθυσμός άνω των 65 ετών στο σύνολο της Κύπρου αποτελεί το 9,6% του πληθυσμού, το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 11,4% στην περιοχή του Στόχου 2. Στον πίνακα 59, εμφανίζεται η πληθυσμιακή σύνθεση της αστικής περιοχής ανά εθνότητα.

Πίνακας 59 : Πληθυσμιακή σύνθεση της αστικής περιοχής του Στόχου 2

Εθνικότητα	Αστική Περιοχή Στόχου 2	(%)
Κύπριοι	40.150	84
Μη Κύπριοι πολίτες της ΕΕ	3.797	8
Μη Κύπριοι μη πολίτες της ΕΕ	3.838	8

Πηγή : Camp Cyprus Project Research

Διάγραμμα 83 : Πληθυσμιακή σύνθεση της αστικής περιοχής του Στόχου 2

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Επίσης, έντονη είναι και η παρουσία αδύναμων κοινωνικών ομάδων αλλοδαπών οι οποίες αποτελούν το 8,0% του συνολικού πληθυσμού ενώ στο σύνολο της Κύπρου αποτελούν το 4,7%. Τα πιο πάνω χαρακτηριστικά συντείνουν στη διαφοροποίηση της κοινωνικής δομής της περιοχής προκαλώντας μεγαλύτερη ανάγκη για παροχή κοινωνικών υπηρεσιών με έμφαση τη φροντίδα των ηλικιωμένων και την κοινωνική ένταξη. Επηρεάζουν επίσης την τοπική οικονομία λόγω έλλειψης ύπαρξης νέου και εξειδικευμένου προσωπικού.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.3.3. ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η απασχόληση στη αστική περιοχή του Στόχου 2, παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις από το εθνικό επίπεδο αλλά και από τη Μείζονα Λευκωσία. Στην αστική περιοχή του Στόχου 2 οι πρωτογενείς δραστηριότητες είναι σχεδόν ανύπαρκτες αφού στην περιοχή δεν υπάρχουν γεωργικές ή κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις και οι δραστηριότητες εξόρυξης ορυκτού πλούτου είναι ελάχιστες.

Όσον αφορά το δευτερογενή τομέα, απασχολεί το 19,2% των εργαζομένων της περιοχής, ποσοστό χαμηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο (23,0%). Το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζομένων αυτών ασχολείται με τη μεταποίηση. Αξίζει να σημειωθεί το μικρό σχετικά μέγεθος των επιχειρήσεων αφού σύμφωνα με την Απογραφή Επιχειρήσεων 2000, το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή είναι 5,6 απασχολούμενοι ανά επιχείρηση.

Ο τριτογενής τομέας αναδεικνύεται ως ο κυρίαρχος τομέας οικονομικής δραστηριότητας στην αστική περιοχή του Στόχου 2 αφού απασχολεί σήμερα το 80,7% του συνόλου των εργαζομένων. Σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (28,7%) εργαζομένων του τριτογενούς τομέα στην περιοχή αυτή ασχολείται με το χονδρικό και λιανικό εμπόριο.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.3.4. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – ΑΝΕΡΓΙΑ

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της επιλέξιμης αστικής περιοχής του Στόχου 2, σύμφωνα με την Απογραφή Πληθυσμού του 2001, ανέρχεται σε 22.614 άτομα δηλαδή ποσοστό 7,5% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας και 24,3% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της Μείζονος Λευκωσίας. Από τα 22.614 άτομα οι 10.451 (46,2%) είναι γυναίκες. Ο αριθμός των ανέργων στην περιοχή ανέρχεται σε 839 άτομα (3,71%) του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής. Το ποσοστό αυτό παρουσιάζεται υψηλότερο τόσο από το αντίστοιχο εθνικό (3,45%), όσο και από το αντίστοιχο της Μείζονος Λευκωσίας (3,09%) και αποτελεί ένδειξη της έλλειψης ευκαιριών

απασχόλησης στην περιοχή. Να σημειωθεί ότι το ποσοστό ανεργίας των γυναικών στην εν λόγω περιοχή βρίσκεται σε ακόμη πιο ψηλό επίπεδο και ανέρχεται στο 3,91%.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.3.5. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η αστική περιοχή του Στόχου 2, υστερεί όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης σε σχέση με τη Μείζονα Λευκωσία, η οποία παρουσιάζει πολύ ψηλά επίπεδα εκπαίδευσης.

Ως αποτέλεσμα, υπάρχει διαθέσιμο εκπαιδευτικό δυναμικό σε πολύ κοντινή απόσταση, στοιχείο το οποίο μπορεί να συνδράμει σημαντικά στην ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Όσον αφορά την υποδομή στον τομέα της εκπαίδευσης, αυτή μειονεκτεί επίσης στην περιοχή του Στόχου 2. Ο αριθμός των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, δηλαδή 25, που λειτουργούν έχει μειωθεί λόγω και του πληθυσμού που φθίνει. Επίσης με την εγκατάσταση κοινωνικά αδύναμων ομάδων αλλοδαπών στην περιοχή έχουν δημιουργηθεί και νέες ανάγκες, όπως η εκμάθηση των ελληνικών.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.3.6. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ

Η αστική περιοχή του Στόχου 2 υστερεί σημαντικά από πλευράς υποδομών κυρίως όσον αφορά τις διευκολύνσεις διακίνησης. Η προσπελασιμότητα των περιοχών του Στόχου 2, ιδιαίτερα του Δήμου Λευκωσίας αποτελεί μια από τις πλέον σημαντικές αιτίες για την υποβάθμιση της ως εμπορικό και διοικητικό κέντρο και τη σταδιακή μείωση του πληθυσμού της. Παρόλο που το οδικό δίκτυο είναι σχετικά ανεπτυγμένο πολλοί από τους δρόμους δεν ικανοποιούν τις σύγχρονες απαιτήσεις και χρειάζονται σημαντική αναβάθμιση για να ανταποκριθούν στον προγραμματισμένο ρόλο τους. Τέλος, η ύπαρξη της γραμμής κατάπαυσης του πυρός αποκόπτει την αστική περιοχή του Στόχου 2 προς το βορρά και προωθεί τη μη ισόρροπη και φυγόκεντρη ανάπτυξη της Μείζονος Λευκωσίας.

Σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει επίσης στη μειωμένη προσπελασιμότητα της εν λόγω περιοχής αλλά και της ευρύτερης περιοχής Λευκωσίας είναι η απουσία ενός αποτελεσματικού συστήματος δημοσίων συγκοινωνιών. Οι βιομηχανικές και βιοτεχνικές ζώνες εντός της περιοχής του Στόχου 2 οι οποίες βρίσκονται κοντά στη γραμμή

κατάπαυσης του πυρός διαθέτουν μεγάλο απόθεμα γης αλλά εξακολουθούν να μην αναπτύσσονται λόγω έλλειψης βασικής υποδομής. Καθοριστικό ρόλο στη στασιμότητα αυτή διαδραματίζει η μη παροχή της αναγκαίας οδικής και άλλης υποδομής σε τεμάχια που προσφέρονται για ανάπτυξη από τους ιδιοκτήτες τους. Ταυτόχρονα οι συνθήκες διακίνησης και λειτουργίας στις ζώνες αυτές είναι προβληματικές εξαιτίας της τμηματικής κατασκευής της απαραίτητης υποδομής.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

B.3.7. ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ

Το αστικό περιβάλλον της αστικής περιοχής του Στόχου 2 δεν έχει την απαιτούμενη ποιότητα για να προσελκύσει νέες κοινωνικές τάξεις για στέγαση ή νέες οικονομικές δραστηριότητες ώστε να ανατραπεί η υποβάθμιση η οποία υπάρχει. Παρόλο που στην κτιρίων που θεωρούνται ότι έχουν σημαντική αρχιτεκτονική και ιστορική αξία, (συνολικά και στους δύο Δήμους υπάρχουν 1.254 τέτοια κτίρια), υπάρχει και ένας σημαντικός αριθμός εγκαταλελειμμένων κτιρίων, συνολικά 550 και στους δύο Δήμους, πολλά από τα οποία είναι χαρακτηρισμένα ως διατηρητέα. Επίσης η περιοχή παρουσιάζει ένα από τους ψηλότερους δείκτες κενών κατοικιών, ποσοστό 9% σε σχέση με 6,7% στο εθνικό επίπεδο (στοιχεία του 2001).

Ιδιαίτερα προβλήματα στέγασης αντιμετωπίζει και ο προσφυγικός συνοικισμός Παλουριώτισσας, εντός των ορίων του Δήμου Λευκωσίας.

Η φθορά και εγκατάλειψη που παρατηρείται συνδέεται άμεσα με τη διαίρεση της πόλης, αφού η γραμμή κατάπαυσης του πυρός διαπερνά το κέντρο της πόλης εντός των τειχών. Η διαίρεση επίσης προωθεί την ασύνδετη ανάπτυξη δύο ξεχωριστών τμημάτων στα νότια και βόρεια της γραμμής κατάπαυσης του πυρός που έχει ως αποτέλεσμα την παρακμή του ιστορικού κέντρου.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

Γ. ΕΛΑΦΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Λόγω έλλειψης στοιχείων σε τόσο μικρό επίπεδο για την Τουρκοκυπριακή κοινότητα, δεν είναι δυνατή η διεξοδική στα φαινόμενα υστέρησης κάποιων περιοχών σε σχέση με άλλες. Παρόλα αυτά από έρευνα στον διαδικτυακό τόπο είναι δυνατή η διεξαγωγή κάποιων γενικών συμπερασμάτων.

Η Τουρκοκυπριακή οικονομία στηρίζεται σημαντικά, όπως έχει επισημανθεί στο Κεφάλαιο 3, στον τομέα των υπηρεσιών του τουρισμού. Περιοχές οι οποίες έχουν ανεπτυγμένες τέτοιες δραστηριότητες είναι η Κερύνεια, η Αμμόχωστος και η Μόρφου.

Η Κερύνεια εμφανίζει τα ίδια χαρακτηριστικά με τις περιοχές της Λεμεσού, της Πάφου και της Λάρνακας, δηλαδή έντονη προαστιοποίηση, αστική διάχυση και δημιουργία οικισμών ως περιοχές δεύτερης κατοικίας. Οι περιοχές αυτές ελκύουν Τούρκους, Άγγλους αλλά και Γερμανούς.

Η περιοχή της Λευκωσίας, το μεγαλύτερο αστικό κέντρο στην περιοχή των κατεχόμενων δεν χαρακτηρίζεται από έντονη ανάπτυξη. Όπως και στο ελεύθερο της τμήμα χαρακτηρίζεται από υποβάθμιση του αστικού τοπίου. Η οικονομική δραστηριότητα των κατοίκων περιορίζεται κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών και σε μεγάλο ποσοστό των «Δημοσίων». Η ενδοχώρα στηρίζεται κυρίως στον αγροτικό τομέα ο οποίος, όμως, διακρίνεται από έλλειψη εκσυγχρονισμού.

Θα μπορούσε να παραλληλισθεί η περίπτωση της βόρειας Κύπρου με την Κυπριακή Δημοκρατία, όσον αφορά τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες και να διεξαχθεί το γενικό συμπέρασμα πως στους δύο κοινωνικό-οικονομικούς χώρους δρουν οι ίδιοι μηχανισμοί. Δηλαδή υπάρχει η αντίθεση αγροτικής ενδοχώρας και παράκτιων περιοχών οι οποίες ελκύουν περισσότερες οικονομικές δραστηριότητες, πληθυσμό και ανάπτυξη.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α. ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ - ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Δημογραφικές τάσεις και ποιότητα ζωής

Από τα διαρθρωτικά στοιχεία που αναλύονται παραπάνω είναι απαραίτητη η διεξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων σχετικά με τις αναπτυξιακές τάσεις του Κυπριακού Κράτους και της Τουρκοκυπριακής κοινότητας παράλληλα.

Η σύνθεση του πληθυσμού της Κύπρου σύμφωνα με τα στοιχεία, είναι Ελληνοκύπριοι σε ποσοστό 77%, Τουρκοκύπριοι 9% και Τούρκοι έποικοι το 14%. Οι λοιπές εθνότητες όπως Άγγλοι Μαρωνίτες κ.τ.λ. συμπεριλαμβάνονται στον πληθυσμό των Ελληνοκυπρίων και δεν αποτελούν σημαντικό ποσοστό αλλά και ούτε φανερώνουν κάποια τάση ώστε η αναφορά σε αυτές να είναι απαραίτητη.

Οι δείκτες μεταβολής του πληθυσμού φανερώνουν πτώση του ετήσιου ποσοστού αύξησης του και στις δύο κοινότητες, με τους Τουρκοκύπριους να έχουν μικρότερο ρυθμό αύξησης. Συνιστώσες του παραπάνω γεγονότος αποτελούν η μείωση στο ποσοστό της φυσικής αύξησης του πληθυσμού καθώς και η μείωση του συνολικού ποσοστού γονιμότητας και των δύο πληθυσμών.

Η παράλληλη μείωση του ακαθάριστου ποσοστού βρεφικής θνησιμότητας και η αύξηση της προσδοκώμενης διάρκειας ζωής για τους Ελληνοκύπριους συνεπάγεται την αύξηση του πληθυσμού των Ελληνοκυπρίων αλλά με μικρότερο ρυθμό.

Αντιθέτως οι Τουρκοκύπριοι σημείωσαν στασιμότητα στο ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας, υψηλότερους δείκτες βρεφικής θνησιμότητας και μείωση της προσδοκώμενης διάρκειας ζωής, γεγονότα αρνητικά για την εξέλιξη του πληθυσμού τους.

Σχετικά με την εκπαίδευση σε γενικές γραμμές η Τουρκοκυπριακή κοινότητα παρουσιάζει καλύτερους δείκτες από αυτές των Ελληνοκυπρίων, από την αναλογία καθηγητών μαθητών έως και τον αριθμό των φοιτητών ανά χίλιους κατοίκους.

Αναφορικά με την υγεία οι επί τοις εκατό στο ΑΕΠ δαπάνες για τους Ελληνοκύπριους έχουν αυξηθεί ενώ έχουν μειωθεί για τους Τουρκοκύπριους, επιπλέον το ποσοστό δαπανών των Ελληνοκυπρίων είναι σχεδόν διπλάσιο από αυτό των

Τουρκοκυπρίων. Γενικά στον τομέα της υγείας οι Ελληνοκύπριοι έχουν σαφές προβάδισμα έναντι της Τουρκοκυπριακής κοινότητας.

Όσον αφορά τους δύο πληθυσμούς, το συμπέρασμα που διεξάγεται είναι πως ο ελληνοκυπριακός παρουσιάζει τάσεις γήρανσης, όπως άλλωστε έχει διαπιστωθεί και στο Κεφάλαιο 3 με τις προβολές και έχει απεικονισθεί με την πληθυσμιακή πυραμίδα. Αναφορικά με τον Τουρκοκυπριακό πληθυσμό δεν είναι δυνατή κάποια πρόβλεψη, καθώς δέχεται συνεχώς εισροές από τους εποίκους με αποτέλεσμα την μεταβολή των πληθυσμιακών δεδομένων και την αδυναμία πρόβλεψης.

Από την αύξηση της βρεφικής θνησιμότητας στον Τουρκοκυπριακό πληθυσμό, τη μείωση της προσδοκώμενης διάρκειας ζωής αλλά και από τους δείκτες του τομέα της υγείας είναι σαφές πως η ποιότητα ζωής των Τουρκοκυπρίων υστερεί από αυτή των Ελληνοκυπρίων των οποίων οι επιδόσεις στους παραπάνω δείκτες είναι πολύ καλύτερη.

Οι Τουρκοκύπριοι διακρίνονται στον τομέα της εκπαίδευσης όπου και παρουσιάζουν υψηλότερους δείκτες από τους Ελληνοκύπριους. Αυτό αποδίδεται στο γεγονός της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης επί Κ. Ατατούρκ την οποία εφάρμοσαν και οι Τουρκοκύπριοι αλλά ειδικά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αποδίδεται στο γεγονός της ευνοϊκής αντιμετώπισης και των ειδικών ρυθμίσεων της Τουρκίας προς τους Τουρκοκύπριους υποψήφιους φοιτητές.

Τάσεις των δύο οικονομιών

Από τα διαθέσιμα και για τις δύο οικονομίες στοιχεία, είναι εμφανής η αύξηση του ΑΕΠ και των δύο αλλά και το σαφές προβάδισμα των Ελληνοκυπρίων όσον αφορά το μέγεθος του ΑΕΠ έναντι των Τουρκοκυπρίων. Οι ίδιες ακριβώς επιδόσεις παρατηρούνται και στο ΑΕγχΠ αλλά και στο κατά κεφαλήν με τους αντίστοιχους δείκτες της Κυπριακής Κυβέρνησης να παρουσιάζουν πολύ μεγάλους ρυθμούς ανάπτυξης από το 2001 και έπειτα.

Παρατηρείται μία συνεχής αύξηση στο ΑΕΠ των Ελληνοκυπρίων με σταθμό το 2001 από όπου και μετά οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι πολύ μεγάλοι. Αυτό το γεγονός αποδίδεται στην εφαρμογή του προενταξιακού προγράμματος. Από αυτήν την περίοδο και έπειτα σε μακροοικονομικό επίπεδο οι κύριες προτεραιότητες της Κύπρου

συμπεριλάμβαναν υψηλά ποσοστά μεγέθυνσης και ανάπτυξης, κατάσταση εσωτερικής και εξωτερικής μακροοικονομικής σταθερότητας και κοινωνική συνοχή.

Το ανησυχητικό στην οικονομία των Τουρκοκυπρίων είναι ο πληθωρισμός ο οποίος παρουσίαζε πολύ μεγάλες διακυμάνσεις και έχει στο παρελθόν (1995) πλησιάσει την τιμή των 215%, σε αντίθεση με το ελεγχόμενο από την Κυβέρνηση τμήμα το οποίο παρουσιάζει εδώ και τουλάχιστον μία δεκαετία πολύ σταθερά και φυσιολογικά επίπεδα πληθωρισμού. Βέβαια από την μία τα επίπεδα του πληθωρισμού της οικονομίας των Τουρκοκυπρίων έχουν μειωθεί αρκετά και από την άλλη όπως ήδη γνωρίζουμε οι παλαιότερες κρίσεις οφείλονται στην έλλειψη δικής τους νομισματικής μονάδας και την χρήση της Τουρκικής λίρας οπότε και στην αδυναμία άσκησης νομισματικής πολιτικής.

Αναφορικά με τα επίπεδα απασχόλησης όπως είδαμε και οι δύο οικονομίες έχουν να επιδείξουν αύξηση των απασχολουμένων αλλά η Κυπριακή Δημοκρατία έχει πολύ μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας από την Τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Πολύ σημαντικό για κάθε οικονομία είναι το ποσοστό των απασχολουμένων ανά τομέα. Το 2002 οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα για την Κυπριακή Δημοκρατία ανέρχονταν μόλις στο 8% του συνόλου των απασχολούμενων ενώ οι Τουρκοκύπριοι απασχολούμενοι στον ίδιο τομέα έχουν μερίδιο 16% επί του συνόλου.

Στον δευτερογενή τομέα οι Ελληνοκύπριοι παρουσιάζουν περίπου ίδιο ποσοστό απασχόλησης με τους Τουρκοκύπριους 21% έναντι 27% των τελευταίων, γεγονός παράδοξο καθώς υπό κανονικές συνθήκες θα περιμέναμε και εδώ οι Τουρκοκύπριοι να έχουν πολύ μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης. Μία εξήγηση που θα μπορούσε να δοθεί είναι το επίπεδο αυτού του τομέα και ο βαθμός εκσυγχρονισμού του ο οποίος ενδεχομένως να είναι πολύ χαμηλός στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Ολοκληρώνοντας με την απασχόληση, αξίζει να αναφερθεί πως η απασχόληση των Ελληνοκυπρίων στον τριτογενή τομέα είναι όπως είναι αναμενόμενο εξαιρετικά υψηλή (71%) το ίδιο όμως υψηλή είναι και στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα (57%). Ο τριτογενής τομέας και στις δύο οικονομίες έχει τα ίδια χαρακτηριστικά, δηλαδή κατά κύριο λόγο αποτελείται από υπηρεσίες στον χρηματοοικονομικό και τουριστικό τομέα.

Σχετικά με τα επίπεδα της ανεργίας παρατηρείται πως η Τουρκοκυπριακή κοινότητα έχει πολύ καλύτερες επιδόσεις από αυτές της Κυπριακής Δημοκρατίας. Από τη μία μεν σε απόλυτους αριθμούς αυξάνεται και στις δύο οικονομίες αλλά από την άλλη

δε η Τουρκοκυπριακή οικονομία έχει να επιδείξει σχεδόν το μισό ποσοστό ανεργίας συγκρινόμενο με αυτό των Ελληνοκυπρίων.

Η Κυπριακή Δημοκρατία παράλληλα με την Τουρκοκυπριακή κοινότητα έχει σημειώσει αύξηση των καταθέσεων, με τους δεύτερους όμως να έχουν μικρότερη αύξηση. Επίσης, στην ίδια ανοδική πορεία κινούνται τα δάνεια και οι πιστώσεις και των δύο οικονομιών με την Κυπριακή κυβέρνηση να σημειώνει σε αυτόν τον τομέα ιδιαίτερα αυξητικές τάσεις.

Στον πρωτογενή τομέα παραγωγής παρατηρείται αύξηση της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής και στις δύο οικονομίες, παρόλα αυτά όμως η αύξηση στο Κυπριακό κράτος είναι μεγαλύτερη. Η απασχόληση στον γεωργικό τομέα έχει μειωθεί τόσο στο Κυπριακό κράτος όσο και στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα. Ωστόσο στους τελευταίους η μείωση έχει πολύ μικρότερο ρυθμό. Το ίδιο ισχύει και για τον πληθυσμό που ασχολείται στον πρωτογενή τομέα και εκφράζεται ως επί τοις εκατό του επικερδώς απασχολούμενου πληθυσμού, μόνο που σε αυτήν την περίπτωση ο ρυθμός μείωσης είναι ίδιος. Τέλος, αισθητή είναι η μείωση των εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων και των Ελληνοκυπρίων αλλά και των Τουρκοκυπρίων με τις εξαγωγές των τελευταίων να είναι λιγότερες σε αξία παραγωγής.

Στον δευτερογενή τομέα παραγωγής τα στοιχεία καταδεικνύουν φανερή πτώση στην απασχόληση για τους Ελληνοκύπριους ενώ αντιθέτως για τους Τουρκοκύπριους αύξηση. Η πτώση στην απασχόληση στον δευτερογενή τομέα συμπορεύεται με την μείωση των εξαγωγών των μεταποιητικών προϊόντων, γεγονός που δεν συμπίπτει με την περίπτωση των Τουρκοκυπρίων οι οποίοι εκτός από την μείωση των εξαγωγών έχουν σημειώσει και λιγότερες σε αξία παραγωγές. Αξίζει να σημειωθεί πως και στην περίπτωση του μεταποιητικού τομέα η οικονομία των δύο κρατών είναι ανταγωνιστική, καθώς μεταποιούν τα ίδια προϊόντα.

Στον τριτογενή τομέα παραγωγής κι συγκεκριμένα στο εξωτερικό εμπόριο και οι δύο οικονομίες έχουν αυξήσει τις εισαγωγές τους και έχουν μειωθεί οι εξαγωγές τους. Βέβαια η Κυπριακή Κυβέρνηση έχει σημειώσει μικρότερη μείωση των εξαγωγών και η Τουρκοκυπριακή κοινότητα μικρότερη αύξηση των εισαγωγών. Συμπερασματικά για το εξωτερικό εμπόριο θα λέγαμε πως σημειώνεται μία αύξηση του αρνητικού εμπορικού ισοζυγίου και στις δύο οικονομίες.

Σημαντική θέση στην οικονομία και των δύο κρατών κατέχει ο τουρισμός. Τα έσοδα από τον τουρισμό αυξήθηκαν όσον αφορά τους Ελληνοκύπριους ενώ αναφορικά με τους Τουρκοκύπριους μειώθηκαν. Βέβαια, τα τελευταία χρόνια και για τους Ελληνοκύπριους αλλά και για τους Τουρκοκύπριους σημειώθηκε αύξηση των αφίξεων των τουριστών, των καταλυμάτων και των απασχολούμενων στον τομέα των τουριστικών υπηρεσιών. Αξίζει όμως να σημειωθεί πως το ποσοστό αύξησης ήταν μεγαλύτερο για την Κυπριακή Κυβέρνηση.

Έκπληξη προκαλεί το γεγονός πως όσον αφορά τις τηλεπικοινωνίες οι Ελληνοκύπριοι έχουν περισσότερες συνδρομές ανά χιλίους κατοίκους στην σταθερή τηλεφωνία ενώ στην κινητή οι Τουρκοκύπριοι προηγούνται.

Ανάλυση Οικονομικών Τάσεων

Είναι γεγονός πως η Κυπριακή οικονομία είναι περισσότερο ανεπτυγμένη λόγω των πολιτικών συνθηκών που επικρατούν. Μεγάλη επίσης διαφορά έχουν τα οικονομικά συστήματα. Αν και οι δύο οικονομίες είναι καπιταλιστικές το οικονομικό σύστημα στις κατεχόμενες περιοχές είναι παρόμοιο με της Τουρκίας και στηρίζεται στον έντονο κρατικό παρεμβατισμό και την ισχυρή παρουσία του δημόσιου τομέα.

Από την άλλη η Κυπριακή οικονομία έχει ακολουθήσει την πορεία που της έχει δώσει η πολιτική ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων από το 1980 περιλαμβάνοντας την υποστήριξη του ιδιωτικού τομέα μέσω φορολογικών ελαφρύνσεων, δάνεια για την παρότρυνση εξαγωγικών βιομηχανιών προγράμματα εκπαίδευσης για τον εκσυγχρονισμό της μεταποίησης κτλ. Είναι χαρακτηριστικό πως μετά την διακήρυξη του παράνομου Τουρκοκυπριακού κράτους η Κυπριακή Δημοκρατία εφάρμοσε επεκτατική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική ώστε να δώσει την μεγάλη ώθηση στην οικονομία.

Επιπρόσθετα, με την εισαγωγή του νόμου για τις off-shore παράλληλα με την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα η οικονομία της είναι ανοικτή και το επενδυτικό περιβάλλον πολύ θετικό. Τέλος δεν πρέπει να παρακάμπτεται το γεγονός της ένταξης της στην Ευρωπαϊκή Ένωση το οποίο μέχρι τώρα έχει αποδειχθεί ως μία περαιτέρω ώθηση και άνοιγμα προοπτικών σε ένα πιο σίγουρο περιβάλλον.

Η Τουρκοκυπριακή οικονομία έχει τα ίδια συγκριτικά πλεονεκτήματα σχετικά με τους πόρους για την γεωργία και τον τουρισμό εάν λάβουμε υπόψη τον κοινό γεωγραφικό χώρο. Επιπλέον κοινό χαρακτηριστικό είναι η υστέρηση στον δευτερογενή τομέα ο οποίος αποτελείται κατά κύριο λόγο από την μεταποίηση.

Για την χρηματοδότηση της επενδυτικής δραστηριότητας, η οικονομία στα κατεχόμενα στηρίχτηκε σε υπέρμετρο βαθμό σε εξωτερικούς πόρους και ειδικότερα σε βοήθεια από την Τουρκία. Κατά την περίοδο 1990-96, το έλλειμμα χρηματοδοτικών πόρων παρέμεινε σε σχετικά χαμηλά επίπεδα, 3% μέσο όρο. Όμως το μικρό σχετικά έλλειμμα χρηματοδοτικών πόρων δεν ήταν αποτέλεσμα καλής μακροοικονομικής διαχείρισης και καλών επιδόσεων της οικονομίας αλλά συγκράτησης της επενδυτικής ζήτησης και της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας. ως εκ τούτου, η σημειωθείσα διεύρυνση της επενδυτικής δραστηριότητας την περίοδο 1997-2000 οδήγησε σε αύξηση του ελλείμματος χρηματοδοτικών πόρων στο 8,1% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο, το οποίο εξακολούθησε να καλύπτεται από την Τουρκία.

Το χαμηλό ποσοστό ανεργίας σε σχέση με αυτό της οικονομίας της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείκτη για την κατάσταση που επικρατεί στην αγορά εργασίας στις κατεχόμενες περιοχές. Είναι ενδεικτικό, το γεγονός ότι σχεδόν το 40% του εργατικού δυναμικού απασχολείται στη γεωργία (17,1% το 2000) και στη "δημόσια" διοίκηση και "δημόσιες" υπηρεσίες (20,3% το 2000), γεγονός που υποδηλώνει την ύπαρξη εκτεταμένης υποαπασχόλησης και αντανάκλαται σε χαμηλή παραγωγικότητα.

Το κύριο χαρακτηριστικό του Ισοζυγίου Πληρωμών είναι τα μεγάλα ελλείμματα που παρουσιάζουν οι εμπορικές συναλλαγές με το εξωτερικό. Το εμπορικό ισοζύγιο παρουσιάζει τεράστια ελλείμματα που κατά κανόνα ξεπερνούν το 40% του ΑΕΠ. Οι εξαγωγές αγαθών παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα, και αντιστοιχούσαν το 2000 μόλις στο 6,7% των συνολικών εξαγωγών αγαθών, περιλαμβανομένων και των επανεξαγωγών, στις ελεύθερες περιοχές.

Παράλληλα, επισημαίνεται η μείωση της αξίας των εξαγωγών αγαθών σε \$ ΗΠΑ κατά την τελευταία δεκαετία, εξέλιξη που αποδίδεται στη μείωση των εξαγωγών εσπεριδοειδών, του κυριότερου γεωργικού εξαγωγικού προϊόντος, λόγω της σπανιότητας υδάτινων πόρων, προβλήματος που έγινε εντονότερο την τελευταία πενταετία, αλλά και

στη μικρότερη μείωση της αξίας των βιομηχανικών εξαγωγών, λόγω των προβλημάτων ανταγωνιστικότητας των ειδών ένδυσης, που αποτελούν το κυριότερο εξαγωγικό μεταποιητικό προϊόν των κατεχομένων.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το μερίδιο των εξαγωγών που διοχετεύεται στην Τουρκία, ή ενδεχόμενα μέσω της Τουρκίας στις ξένες αγορές, διευρύνθηκε σημαντικά από 12% το 1990 σε 30% το 1995 ενώ κατά τα τελευταία χρόνια κυμαίνεται μεταξύ 40-50%. Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου το 1994, με βάση την οποία απαγορεύονται οι εισαγωγές προϊόντων από τα κατεχόμενα σε χώρες της Ευρώπης, προφανώς ενδυνάμωσε αυτήν την τάση.

Οι εισαγωγές αγαθών παρουσίασαν πολύ ψηλότερους ρυθμούς διεύρυνσης απ' ότι οι εξαγωγές, πρόσθετο ενδεικτικό στοιχείο της χαμηλής ανταγωνιστικότητας της οικονομίας των κατεχομένων περιοχών της Κύπρου. Ο κύριος προμηθευτής εισαγόμενων αγαθών είναι η Τουρκία, η οποία διεύρυνε το ποσοστό της τα τελευταία χρόνια, από 40% του συνόλου σε 62% το 2000. Το στοιχείο αυτό υποδηλώνει ότι η βοήθεια που παρέχει η Τουρκία στις κατεχόμενες περιοχές της Κύπρου, μετατρέπεται σε πρόσθετη ζήτηση.

Γεγονός αναμφισβήτητο, είναι πως οι δύο οικονομίες παρουσιάζουν μεγάλο χάσμα στους δείκτες. Έχουν όμως και αρκετά κοινά τα οποία σε ενδεχόμενη πολιτική λύση θα μπορούσαν να λειτουργήσουν υπέρ της οικονομικής ανάπτυξης. Ο μεγάλος πόρος και για τις δύο οικονομίες είναι ο τομέας του τουρισμού και των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Ήδη όπως εξετάζεται και στο Κεφάλαιο 5 τα μέτρα για την ουσιαστική οικονομική δικοινοτική συνεργασία είναι σε εφαρμογή και ο επιθυμητός προσανατολισμός της Τουρκοκυπριακής κοινότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι πραγματικότητα.

Β. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ–ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ–ΒΟΡΕΙΑ ΚΥΠΡΟΣ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Μετά την ανάλυση των στοιχείων που αφορούν την δημογραφία των τριών κοινοτήτων προκύπτουν κάποια βασικά συμπεράσματα. Πρώτα απ' όλα οι δύο κυπριακές κοινότητες έχουν πολύ μικρό ποσοστό πληθυσμού σε σχέση με τον συνολικό της ΕΕ των 25. Συγκεκριμένα ο πληθυσμός της βόρειας Κύπρου είναι μόλις του 0,05% και της Κυπριακής Δημοκρατίας περίπου 0,16%. Φαίνεται λοιπόν πως η βαρύτητα των δύο κοινοτήτων είναι μικρής σημασίας στον συνολικό πληθυσμό της ΕΕ.

Εξετάζοντας τους δημογραφικούς δείκτες προκύπτει ότι παρά το γεγονός ότι οι πληθυσμοί τόσο της ΕΕ όσο και των δύο κοινοτήτων του νησιού αυξάνονται διαχρονικά, οι ρυθμοί ανάπτυξης μειώνονται συνεχώς.

Αν και το ετήσιο ποσοστό αύξησης του πληθυσμού στην Ευρώπη εμφανίζει αύξηση παρόλα αυτά, δεν ισχύει το ίδιο και για τις δύο κοινότητες του νησιού. Το ετήσιο ποσοστό αύξησης που εμφανίζει η Ευρώπη είναι το μεγαλύτερο, ενώ το αμέσως μεγαλύτερο είναι της Κυπριακής Δημοκρατίας που όμως διαχρονικά αποκλίνει ολοένα και περισσότερο από τον κοινοτικό ποσοστό αύξησης του πληθυσμού. Τέλος, το ποσοστό αύξησης της τουρκοκυπριακής κοινότητας είναι το μικρότερο όλων με εξαίρεση το 1997 όπου δεκαπλασιάζεται και ξεπερνά κατά πολύ τους αντίστοιχους δείκτες των υπόλοιπων κοινοτήτων.

Η φυσική μεταβολή του πληθυσμού είναι πιο ξεκάθαρη. Η φυσική μεταβολή που εμφανίζεται στην ΕΕ είναι η μικρότερη σε σχέση με τις υπόλοιπες. Ακολουθεί η Κυπριακή Δημοκρατία με αρκετή διαφορά, ενώ η τουρκοκυπριακή κοινότητα εμφανίζει το μεγαλύτερο ποσοστό φυσικής αύξησης του πληθυσμού.

Όσον αφορά το ποσοστό της βρεφικής θνησιμότητας, η εικόνα είναι σχεδόν η ίδια. Η βρεφική θνησιμότητα παρουσιάζει μείωση για όλες τις κοινότητες. Η ΕΕ εμφανίζει πολύ μικρά ποσοστά βρεφικής θνησιμότητας. Η Κυπριακή Δημοκρατία παρουσιάζει αρκετά υψηλότερα ποσοστά, τα οποία όμως διαχρονικά συγκλίνουν με τα ευρωπαϊκά ποσοστά θνησιμότητας. Τέλος, η βόρεια Κύπρος εμφανίζει τα υψηλότερα ποσοστά και μάλιστα δεν παρατηρείται καμία σημαντική μείωση.

Το ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας είναι ένας από τους δείκτες που αντανακλούν εν μέρει την ποιότητα ζωής των κατοίκων. Ακόμη ένας παράγοντας τέτοιου είδους είναι και η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής κατά την γέννηση. Η μεγαλύτερη διάρκεια ζωής, εμφανίζεται στην Κυπριακή Δημοκρατία, που είναι λίγο παραπάνω από τα κοινοτικά δεδομένα. Το προσδόκιμο ζωής ενώ αυξάνεται στις δύο παραπάνω κοινότητες, μειώνεται για την βόρεια Κύπρο που έχει και τα χαμηλότερα προσδόκιμα ζωής.

Φαίνεται λοιπόν πως γενικά το επίπεδο και η ποιότητα ζωής των ελληνοκυπρίων κυμαίνεται στα επίπεδα της ΕΕ και ίσως και λίγο παραπάνω. Αντίθετα η τουρκοκυπριακή κοινότητα εμφανίζει σημαντικές αποκλίσεις από την ΕΕ όσον αφορά την ποιότητα ζωής, που όμως τελικά αντανακλούνται και στα πληθυσμιακά δεδομένα.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Λόγω της έλλειψης στοιχείων της Τουρκοκυπριακής κοινότητας ίδιας βάσης με την ΕΕ, η σύγκριση των δύο κυπριακών κοινοτήτων με την ΕΕ δεν είναι πλήρης. Λείπουν σημαντικά μεγέθη σύγκρισης όπως το ΑΕΠ, το ΑΕΠ κατά κεφαλήν και η τομεακή διάρθρωση του ΑΕγχΠ. Εντούτοις παρουσιάζονται δεδομένα για την απασχόληση και την ανεργία του πληθυσμού, καθώς και για τον πληθωρισμό της οικονομίας της κάθε κοινότητας.

Η απασχόληση εξετάζεται ανά τομέα της οικονομίας. Εδώ η βάση σύγκρισης είναι φυσικά η ΕΕ που διαθέτει μερικές από τις ισχυρότερες οικονομίες του κόσμου. Η γενική εικόνα για την ΕΕ είναι πως οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα είναι λιγότεροι και συνεχίζουν να μειώνονται, οι απασχολούμενοι στον δευτερογενή τομέα είναι περισσότεροι αλλά και αυτοί φαίνεται να μειώνονται, ενώ αντίθετα ο πληθυσμός που απασχολείται στον τριτογενή τομέα είναι ο περισσότερος και διαχρονικά μεγεθύνεται υπέρ των υπόλοιπων δύο.

Η ίδια εικόνα παρουσιάζεται και στην Κυπριακή Δημοκρατία με κάποιες μικρές διαφοροποιήσεις. Η σημαντικότερη διαφοροποίηση είναι πως η ελληνοκυπριακή οικονομία, απασχολεί περισσότερους εργαζόμενους στον τριτογενή τομέα (και αντίστοιχα λιγότερους στους άλλους δύο) από ότι ισχύει για την ΕΕ. Αυτό βέβαια δεν

σημαίνει πως η Κύπρος είναι κατ' ανάγκη πιο ανεπτυγμένη από την ΕΕ, διότι το ποσοστό απασχόλησης ανά τομέα στην ΕΕ προκύπτει από τον μέσο όρο όλων των χωρών και έτσι δεν φαίνονται οι ενδεχόμενες διαφοροποιήσεις ούτε μεταξύ τους αλλά ούτε και με την Κυπριακή Δημοκρατία.

Αντίθετα στην τουρκοκυπριακή κοινότητα η εικόνα διαφοροποιείται. Παρατηρείται πολύ υψηλό ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα που όμως διαχρονικά μειώνεται, ένα περίπου κανονικό ποσοστό στον δευτερογενή που όμως αυξάνεται διαχρονικά και τέλος το ποσοστό στον τριτογενή τομέα είναι ιδιαίτερα χαμηλό σε σχέση με τα Ευρωπαϊκά δεδομένα. Το γεγονός αυτό προκαλεί ερωτηματικά για το επίπεδο ανάπτυξης της τουρκοκυπριακής οικονομίας που όπως έχει ήδη αναλυθεί εμφανίζει τομεακή διάρθρωση του εγχώριου ΑΕΠ, όμοια με εκείνες των ανεπτυγμένων χωρών αλλά όχι και στα ποσοστά απασχόλησης του πληθυσμού.

Άλλος ένας σημαντικός δείκτης που εξετάζεται, πέραν από την απασχόληση του πληθυσμού είναι η ανεργία. Τα ποσοστά ανεργίας της ΕΕ είναι αρκετά υψηλά και φτάνουν σε επίπεδα 10% αν και διαχρονικά μειώνονται. Αντίθετα οι δύο οικονομίες του νησιού φαίνεται πως έχουν καλύτερες επιδόσεις σε αυτό το επίπεδο. Οι δύο οικονομίες παρουσιάζουν σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας σε επίπεδα πλήρους απασχόλησης της οικονομίας. Διαχρονικά τα ποσοστά ανεργίας τόσο στην ελληνοκυπριακή όσο και στην τουρκοκυπριακή κοινότητα μειώνονται. Εντύπωση προκαλεί, το γεγονός ότι παρά το δεδομένο ότι η τουρκοκυπριακή οικονομία εμφανίζει σημαντικές αδυναμίες, τα ποσοστά ανεργίας της είναι κάτω από 1,5%.

Φυσικά τα επίπεδα ανεργίας και απασχόλησης δεν καθορίζουν το προφίλ μιας οικονομίας. Τα επίπεδα πληθωρισμού παρόλα αυτά δείχνουν μια σαφή εικόνα των τιμών και της αξίας του χρήματος της κάθε οικονομίας. Εδώ τα ποσοστά για την τουρκοκυπριακή οικονομία είναι δραματικά. Τα ποσοστά πληθωρισμού έχουν αγγίξει ακόμη και το επίπεδο του 250%, ενώ τα περισσότερα έτη ήταν πάνω από 50% και μόνο το 2002 έφτασε στο 23%. Αντίθετα για τις άλλες δύο κοινότητες τα πράγματα είναι πολύ πιο ομαλά. Η ΕΕ εμφανίζει αρκετά μικρά ποσοστά πληθωρισμού ειδικά τα τελευταία έτη λόγω και του συμφώνου σταθερότητας όσον αφορά την ευρωζώνη. Ο πληθωρισμός της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι λίγο πιο υψηλός, ενώ σε κάποια έτη εμφανίζεται και

μικρότερος του κοινοτικού μέσου όρου. Η γενική εικόνα είναι πάντως πως τα επίπεδα πληθωρισμού και στις δύο κοινότητες διαχρονικά μειώνονται.

Με όσα στοιχεία διαθέτουμε μπορούμε να πούμε πως η γενική εικόνα για την Κυπριακή Δημοκρατία είναι ιδιαίτερα καλή, διότι προσεγγίζει αρκετά της οικονομίες της ΕΕ και τους κοινοτικούς μέσους όρους. Αντίθετα όμως το χάσμα μεταξύ της ΕΕ και της τουρκοκυπριακή κοινότητας είναι αρκετά μεγάλο και είναι δύσκολο να υπάρξει μια σύγκλιση τουλάχιστον στο άμεσο μέλλον και με τις δεδομένες υπάρχουσες συνθήκες.

ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

Λόγω της έλλειψης οικονομικών στοιχείων και κυρίως επειδή έχει ήδη εξεταστεί το οικονομικό επίπεδο των δύο κοινοτήτων, κρίνεται σκόπιμη μια γενική ματιά στο επίπεδο και την ποιότητα ζωής στις τρεις κοινότητες.

Φαίνεται λοιπόν πως η ποιότητα ζωής είναι υψηλότερη στην ΕΕ και την Κυπριακή δημοκρατία. Δεν μπορεί να εξαχθεί ένα ασφαλές συμπέρασμα για το ποια κοινότητα έχει καλύτερο επίπεδο ζωής λόγω έλλειψης στοιχείων. Κάτι τέτοιο άλλωστε δεν κρίνεται και απαραίτητο διότι τα συγκριτικά στοιχεία είναι και στις δύο περιπτώσεις αρκετά υψηλά και απλά υπάρχει μια εναλλαγή στην πρώτη θέση σε κάθε δεδομένο. Οι κάτοικοι και στις δύο κοινότητες απολαμβάνουν υψηλού επιπέδου υπηρεσίες και έχουν υψηλό βιοτικό επίπεδο. Το πρόβλημα είναι πως η τουρκοκυπριακή κοινότητα εκτός από την οικονομική παρουσιάζει υστέρηση και στον τομέα της ποιότητας διαβίωσης, γεγονός που την απομακρύνει ακόμη περισσότερο από την σύγκλιση προς τα άνω με τις ήδη ανεπτυγμένες οικονομίες.

Έτσι, προκύπτει πως αν η τουρκοκυπριακή κοινότητα καλούνταν να εφαρμόσει τις προενταξιακές συνθήκες της ΕΕ θα είχε πάρα πολλά προβλήματα να αντιμετωπίσει. Έτσι, σε περίπτωση επανένωσης του νησιού και η τουρκοκυπριακή κοινότητα ανήκει πλέον στην ΕΕ (όπως συνέβη και στην περίπτωση της Ανατολικής- δυτικής Γερμανίας) θα έχει σημαντική υστέρηση έναντι των άλλων Ευρωπαϊκών οικονομιών και σε ζητήματα κοινοτικού κεκτημένου και σίγουρα θα είναι επιλέξιμη περιφέρεια του Στόχου Ι.

Γ. ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

Το υποκεφάλαιο αυτό είχε ως σκοπό την διερεύνηση της χωρικής οργάνωσης της Κύπρου και κυρίως τον εντοπισμό των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και των αιτιών τους.

Αρχικά, διαπιστώνεται πως η Κύπρος έχει κεντρικό σύστημα σχεδιασμού και οργάνωσης του χώρου με την τοπική αυτοδιοίκηση να μην έχει σημαντικές αρμοδιότητες. Αξιοσημείωτο κρίνεται το γεγονός πως οι οικονομικά ισχυροί Δήμοι όπως της Πάφου, της Λεμεσού, της Λάρνακας και της Λευκωσίας έχουν την θεσμική υποστήριξη να διαμορφώνουν τις αναπτυξιακές και χωρικές πολιτικές.

Κυρίαρχη τάση στην περιφέρεια της Κύπρου είναι η σύγκρουση της ενδοχώρας και της παράκτιας ζώνης. Η παράκτια ζώνη καλύπτει περίπου το 23% της συνολικής έκτασης της χώρας, 47% του συνολικού πληθυσμού ζει και εργάζεται σε αυτή τη ζώνη και συγκεντρώνει το 95% της τουριστικής βιομηχανίας, τη μεγαλύτερη πηγή εσόδων της Κύπρου.

Από τη μία οι αστικές περιοχές της Πάφου, της Λάρνακας, της Λεμεσού αλλά και της Αγίας Νάπας που ευημερούν λόγω της τουριστικής δραστηριότητας και στον αντίποδα η ενδοχώρα, ακόμη και η πρωτεύουσα της χώρας που αντιμετωπίζουν σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα.

Ακολουθώντας την ομαδοποίηση του Ενιαίου Εγγράφου Προγραμματισμού για τον Στόχο 2 η ενδοχώρα διαιρείται σε τρία τμήματα που αντιμετωπίζουν σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα. Αυτές οι περιοχές είναι η Δυτική Περιοχή της Υπαίθρου, με μείωση του πληθυσμού κατά 0,8% σε σύγκριση με την αύξηση του πληθυσμού κατά 30% σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 1985 έως 2001.

Η Ανατολική Περιοχή της Υπαίθρου με χαρακτηριστικό την μείωση της απασχόλησης στον γεωργικό τομέα, 25% σε σύγκριση με τη μείωση στο εθνικό επίπεδο 18%, για την περίοδο 1985 έως 1994 και επιπλέον χαρακτηριστικό της πως αποτελείται από αγροτικές κοινότητες οι οποίες βρίσκονται κυρίως κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός.

Η τρίτη περιοχή είναι ο πυρήνας της Λευκωσίας που χαρακτηρίζεται από κενό κτιριακό απόθεμα της τάξεως του 9% του συνόλου, (σε εθνικό επίπεδο ο δείκτης είναι 6,7%). Η αστική περιοχή περιλαμβάνει ένα μεγάλο τμήμα του Δήμου Λευκωσίας και

ολόκληρο το Δήμο Αγίου Δομετίου, με επίκεντρο την περιοχή εντός των τειχών, κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός. Η περιοχή παρουσίασε μείωση του πληθυσμού της κατά 1,8% κατά την περίοδο 1985 έως 2001. Επιπροσθέτως, έντονη είναι και η παρουσία πληθυσμών ξένων εθνικοτήτων οι οποίοι αποτελούν το 8,0% του συνολικού πληθυσμού ενώ στο σύνολο της Κύπρου αποτελούν το 4,7%.

Τα κοινά αυτών των περιοχών είναι η πληθυσμιακή αποδυνάμωση, η ανεργία και η έλλειψη υποδομών.

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο πως η εισβολή του 1974 έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τις διαδικασίες της ανάπτυξης στην Κύπρο. Αφ' ενός ο προσφυγικός πληθυσμός ενίσχυσε τις διαδικασίες αστικοποίησης, καθώς εγκαταστάθηκε στα αστικά κέντρα και αφετέρου οι περιοχές που συνορεύουν με την γραμμή κατάπαυσης του πυρός είναι οι κατεξοχήν μειονεκτικές περιοχές της Κύπρου.

Επιπλέον, η κατάληψη των αποδοτικότερων γαιών από τους Τουρκοκύπριους (κοιλιάδα Μεσαορίας) και του μεγαλύτερου ποσοστού μήκους των ακτών είναι ένας από τους λόγους που στράφηκε η οικονομία των Ελληνοκυπρίων στον Τουρισμό και στην εκμετάλλευση ενός από τους λίγους πόρους που διαθέτει. Έτσι, όπως άλλωστε συμβαίνει και σε πολλές Μεσογειακές χώρες ο πληθυσμός της αγροτικής ενδοχώρας αποδυναμώνεται και εγκαθίσταται στις εύπορες παράκτιες περιοχές.

Αντίστοιχα συνέβη και με τους Τουρκοκύπριους οι οποίοι παράλληλα με τον αγροτικό τομέα ο οποίος, όμως παρουσιάζει πολλά προβλήματα, έχουν στραφεί προς την εκμετάλλευση των παράκτιων περιοχών και στον τομέα του τουρισμού αποδυναμώνοντας την ενδοχώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο – ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κεφάλαιο αυτό πραγματεύεται τις πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης που αφορούν την Κύπρο. Η Κύπρος λόγω του πολιτικού της προβλήματος και του ενδιαφέροντος της παγκόσμιας κοινότητας γι αυτό, λαμβάνει οικονομικές ενισχύσεις από την πλειοψηφία των παγκόσμιων οργανισμών. Επιπλέον ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την 1η Μαΐου το 2004 διεκδικεί χρηματοδοτήσεις από όλα τα Διαρθρωτικά Ταμεία, το Ταμείο Συνοχής και άλλες Κοινοτικές Πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο κεφάλαιο αυτό αναφέρονται οι σημαντικότερες πολιτικές ανάπτυξης που ασκούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, Διεθνείς οργανισμούς, τις ΗΠΑ και την Τουρκία σε ολόκληρη την Κύπρο, αλλά και από το ελεύθερο νότιο τμήμα της Κύπρου στο βόρειο κατεχόμενο.

2. ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Προτού γίνει αναφορά των περιφερειακών πολιτικών στην Κύπρο, κρίνεται αναγκαία η ανάλυση του πλαισίου άσκησης τους. Η Κύπρος, όπως έχει ήδη επισημανθεί, είναι μονοπεριφερειακό κράτος πολύ μικρής γεωγραφικής έκτασης. Ο παραπάνω παράγοντας, σε συνδυασμό με το πολιτικό της πρόβλημα, έχει επηρεάσει, όπως θα δούμε παρακάτω, το σχεδιασμό και την άσκηση της περιφερειακής πολιτικής.

Η μακροπρόθεσμη διαμόρφωση αναπτυξιακής πολιτικής επιτυγχάνεται μέσω των πενταετών Στρατηγικών Σχεδίων Ανάπτυξης. Για την σύνταξη αυτών των σχεδίων, την εφαρμογή τους, αλλά και για το γενικότερο πλαίσιο του σχεδιασμού της ανάπτυξης υπεύθυνο είναι το Γραφείο Προγραμματισμού.

(<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/>)

Α. ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

Το Γραφείο Προγραμματισμού αποτελεί επιτελική υπηρεσία του Κράτους με ξεχωριστή Γενική Διεύθυνση, ισότιμη με εκείνες των Υπουργείων και με αρμόδια αρχή τον Υπουργό Οικονομικών. Οι αρμοδιότητες του Γραφείου Προγραμματισμού επικεντρώνονται σε δύο κυρίους άξονες. Ο πρώτος σχετίζεται με τη διαμόρφωση μακροχρόνιας πολιτικής, ενώ ο δεύτερος αφορά στον έλεγχο και την εφαρμογή της αναπτυξιακής πολιτικής. Επιπλέον, αρμοδιότητα του Γραφείου Προγραμματισμού είναι και ο συντονισμός, σε τεχνοκρατικό επίπεδο, της προσπάθειας εναρμόνισης με το κοινοτικό κεκτημένο και των διαπραγματευτικών θέσεων της Κύπρου, στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων της Κύπρου με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο Γενικός Διευθυντής του Γραφείου Προγραμματισμού, είναι ισότιμος και εναλλάξιμος με όλους τους Γενικούς Διευθυντές των Υπουργείων και Αρμόδια Αρχή γι' αυτόν, όπως και για τους άλλους Γενικούς Διευθυντές, είναι το Υπουργικό Συμβούλιο. Το Υπουργικό Συμβούλιο επιλέγει το Γενικό Διευθυντή του Γραφείου Προγραμματισμού από τον κατάλογο των Γενικών Διευθυντών, αυτός όμως, με βάση την υφιστάμενη νομοθεσία, πρέπει να είναι οικονομολόγος.

Ο πολιτικός προϊστάμενος (Αρμόδια Αρχή) του προσωπικού του Γραφείου Προγραμματισμού, είναι ο Υπουργός Οικονομικών, ο οποίος στην ουσία προϊσταται δύο ξεχωριστών, αλλά ισότιμων μεταξύ τους Γενικών Διευθύνσεων, με ξεχωριστές αρμοδιότητες, δηλαδή:

- (α) του Υπουργείου Οικονομικών, και
- (β) του Γραφείου Προγραμματισμού.

Ο Ρόλος του Γραφείου Προγραμματισμού είναι:

- Μακροπρόθεσμη διαμόρφωση πολιτικής μέσω της ετοιμασίας των πενταετών Στρατηγικών Σχεδίων Ανάπτυξης.
- Συμμετοχή στη διαμόρφωση της βραχυπρόθεσμης (ετήσιας) πολιτικής.
- Διαμόρφωση πολιτικής στον τομέα της ξένης τεχνικής βοήθειας και της οικονομικής και άλλης συνεργασίας με άλλες χώρες.

- Διαμόρφωση, έλεγχος και εφαρμογή της αναπτυξιακής πολιτικής μέσω των αναπτυξιακών δαπανών του Προϋπολογισμού του Κράτους.

- Συντονισμό, σε τεχνοκρατικό επίπεδο, της προετοιμασίας και διεξαγωγής των διαπραγματεύσεων με την Ε.Ε., καθώς και της προώθησης της εναρμόνισης, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις που η Κύπρος ανέλαβε έναντι της Ε.Ε.

- Διαμόρφωση πολιτικής για ανέλιξη και βελτίωση του νευραλγικό τομέα της έρευνας στην Κύπρο.

Επιπροσθέτως, το Γραφείο Προγραμματισμού χειρίζεται θέματα που απορρέουν από την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. όπως είναι η περιφερειακή πολιτική, η απορρόφηση και η διαχείριση πόρων από τα Διαρθρωτικά και άλλα Ταμεία και προγράμματα της ΕΕ.

Β. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η μακροπρόθεσμη διαμόρφωση πολιτικής γίνεται μέσω της ετοιμασίας των πενταετών Στρατηγικών Σχεδίων Ανάπτυξης. Μέσα στα πλαίσια αυτά, γίνονται προβλέψεις των οικονομικών τάσεων, καθορισμός των επιθυμητών κατευθύνσεων και στόχων της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, καθώς και διαμόρφωση των αναγκαίων μέτρων, για επίτευξη των στόχων. Για την ετοιμασία των Στρατηγικών Σχεδίων Ανάπτυξης το Γραφείο Προγραμματισμού συνεργάζεται στενά με όλα τα Υπουργεία, τους ημικρατικούς οργανισμούς, τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης και αρμόδιους φορείς και οργανώσεις του ιδιωτικού τομέα.

Πρόσθετα, η διαμόρφωση της βραχυπρόθεσμης (ετήσιας) πολιτικής είναι και αυτή έργο του Γραφείου Προγραμματισμού. Όσον αφορά στην πολιτική των Υπουργείων, το Γραφείο συμμετέχει στη διαμόρφωση της πολιτικής τους είτε μετά από δικές τους εισηγήσεις, είτε αυτόνομα, προωθώντας νέες πολιτικές. Επιπλέον, η μακροοικονομική πολιτική διαμορφώνεται με συνεργασία του Γραφείου, με τα αρμόδια Υπουργεία και Υπηρεσίες. Τέλος, άμεση είναι η ανάμιξη του Γραφείου Προγραμματισμού και όσον αφορά στη διαμόρφωση πολιτικής στον τομέα της ξένης τεχνικής βοήθειας και της οικονομικής και άλλης συνεργασίας με άλλες χώρες.

Γ. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η διαμόρφωση, ο έλεγχος και η εφαρμογή της αναπτυξιακής πολιτικής επιτυγχάνεται μέσω των προνοιών που γίνονται για έργα, σχέδια και προγράμματα ανάπτυξης που περιλαμβάνονται στον ετήσιο Προϋπολογισμό του Κράτους. Ο Προϋπολογισμός και πιο συγκεκριμένα οι αναπτυξιακές δαπάνες συμφωνούνται, ύστερα από μελέτη και ανταλλαγή απόψεων του Γραφείου με τα ενδιαφερόμενα Υπουργεία, Τμήματα και Υπηρεσίες. Στα ίδια πλαίσια γίνεται και ο συντονισμός της υλοποίησης όλων των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων και των εγκεκριμένων δαπανών. Επίσης μέσω του Γραφείου επιτυγχάνεται και η προώθηση και εφαρμογή της ίδιας πολιτικής και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα με την αξιολόγηση των αναπτυξιακών και επενδυτικών του προγραμμάτων.

Τέλος, το Γραφείο Προγραμματισμού αξιολογεί τις ανάγκες σε ξένη τεχνική και οικονομική βοήθεια, που περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και τη βοήθεια από πηγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι το Γραφείο Τεχνικής Βοήθειας και Ανταλλαγής Πληροφοριών (ΤΑΙΕΧ) και μεριμνά για την εξασφάλισή της.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

3. ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

A. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ 2004-2006

A.1. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Το Σχέδιο Ανάπτυξης 2004-2006 αποτελεί τη βάση για την ετοιμασία των προγραμματικών εγγράφων στα οποία περιλαμβάνονται δράσεις και έργα τα οποία έχουν προταθεί για συγχρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, το Ταμείο Συνοχής και άλλες Κοινοτικές Πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως εκ τούτου, το Σχέδιο επιβάλλεται να λάβει υπόψη το χρονοδιάγραμμα των διαρθρωτικών δράσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έτσι η χρονική του περίοδος περιορίζεται μέχρι το 2006, για να καλύψει την εναπομένουσα προγραμματική περίοδο των υφιστάμενων διαρθρωτικών δράσεων της Ε.Ε. Οι στρατηγικές επιδιώξεις και οι προτεραιότητες ανάπτυξης του Σχεδίου έχουν καθοριστεί μετά από την SWOT ανάλυση της οικονομίας, που συνοπτικά περιλάμβανε την ανάλυση:

- των πρόσφατων τάσεων της Κυπριακής οικονομίας,
- των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και των δυνατοτήτων της,
- των προβλημάτων και περιοριστικών παραγόντων που αντιμετωπίζει,
- των επερχόμενων προκλήσεων και προοπτικών από την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., καθώς και των παρατηρούμενων τάσεων παγκοσμιοποίησης των οικονομιών και ελευθεροποίησης του διεθνούς εμπορίου, όπως και των ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων, ιδιαίτερα στον τομέα της κοινωνίας της πληροφορίας.

A.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Κεντρική επιδίωξη του Σχεδίου Ανάπτυξης είναι η επίτευξη ικανοποιητικού ρυθμού αιεφόρου ανάπτυξης και η αξιοποίηση στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό των ευκαιριών που προσφέρει η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., συμβάλλοντας έτσι ουσιαστικά σε μεγαλύτερη πραγματική σύγκλιση με τις χώρες μέλη της Ε.Ε..

Οι επιμέρους επιδιώξεις του Σχεδίου είναι οι ακόλουθες:

- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της μακροοικονομικής σταθερότητας της οικονομίας,

- Επίτευξη ισόρροπης χωρικής ανάπτυξης,
- Εμπέδωση συνθηκών κοινωνικής συνοχής και πλήρους απασχόλησης, και
- Προστασία του περιβάλλοντος και βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Για να καταστεί δυνατή η συνέχιση της ανόδου και η συνεχής βελτίωση της ευημερίας επιδιώκεται σταθερά τα μέτρα, τα έργα και οι παρεμβάσεις, εκτός από τους άμεσους στόχους που υπηρετεί το καθένα, να συντείνουν και στη συνεχή αναβάθμιση του ρόλου της Κύπρου ως διεθνούς και περιφερειακού κέντρου παροχής υπηρεσιών και προαγωγής της σε γέφυρα οικονομικής συνεργασίας μεταξύ της Ε.Ε. και των χωρών της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής.

A.3. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ

Οι αναπτυξιακές προτεραιότητες για την επίτευξη των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων καθορίζονται ως εξής:

A.3.1. ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην επέκταση και αναβάθμιση των υποδομών στους τομείς των μεταφορών και σύνδεση της Κύπρου με τα Διερωπαϊκά Δίκτυα, της ενέργειας και των τηλεπικοινωνιών. Η επέκταση και η αναβάθμιση των υποδομών δεν σκοπεύει μόνο στην κάλυψη των υφιστάμενων αδυναμιών αλλά και στην διασφάλιση των απαραίτητων προϋποθέσεων για συνεχή και αειφόρο ανάπτυξη, δεδομένης της συμπληρωματικότητας μεταξύ των επενδύσεων σε υποδομές και των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα. Θα επιτευχθεί, είτε με επενδυτικές δαπάνες του ευρύτερου δημόσιου τομέα και με τη συνεισφορά του Ταμείου Συνοχής της Ε.Ε. και ενδεχόμενα άλλων Ταμείων και Πρωτοβουλιών της Ε.Ε., είτε και με την ανάληψη της κατασκευής και της διαχείρισης έργων υποδομής από τον ιδιωτικό τομέα, με τη συνεργασία και του κράτους.

A.3.2. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Στα πλαίσια αυτής της προτεραιότητας δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στην ενθάρρυνση δραστηριοτήτων έρευνας και ανάπτυξης με τους κατάλληλους τρόπους, καθώς και στην αξιοποίηση, στο μέγιστο δυνατό βαθμό των δυνατοτήτων που διανοίγει η κοινωνία της πληροφορίας. Παράλληλα, προωθούνται εξειδικευμένα μέτρα για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, που στοχεύουν, μεταξύ άλλων, στην αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και στην προώθηση καινοτομιών, στη βελτίωση της παραγωγικότητας και στην εξειδίκευση των επιχειρηματικών μονάδων, στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και προστιθέμενης αξίας.

A.3.3. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΙΣΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ

Το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί το βασικό παραγωγικό συντελεστή της κυπριακής οικονομίας. ως εκ τούτου, στα πλαίσια του Σχεδίου στοχεύεται η συνεχής ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Η επανάσταση στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής και οι διαφοροποιήσεις των παραγωγικών συστημάτων, της οργάνωσης εργασίας και των αναγκών στην αγορά εργασίας, επιβάλλουν την προσαρμογή των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στις σημερινές ανάγκες της αγοράς εργασίας και στην κοινωνία της πληροφορίας, καθώς και την εμπέδωση της δια βίου μάθησης. Έμφαση δίνεται στην προώθηση της ισότητας μεταξύ των φύλων, που περιλαμβάνει μέτρα για αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, σμίκρυνση του χάσματος στις απολαβές μεταξύ ανδρών και γυναικών, καθώς και λήψη μέτρων για συγκερασμό της οικογενειακής ζωής και της απασχόλησης. Παράλληλα, στα πλαίσια του Σχεδίου, αναγνωρίζοντας τη μεγάλη σημασία της κοινωνικής συνοχής τόσο για τη σταθερότητα του όλου κοινωνικο-οικονομικού συστήματος όσο και για την απρόσκοπτη ανάπτυξη της οικονομίας, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προώθηση μέτρων για την αποφυγή του ενδεχομένου του κοινωνικού αποκλεισμού ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων.

A.3.4. ΙΣΟΡΡΟΠΗ ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η οικονομική ανάπτυξη που παρατηρήθηκε κατά τις τελευταίες δεκαετίες, και ιδιαίτερα μετά την ανεξαρτησία, δεν υπήρξε ισόρροπη σ' ότι αφορά τη γεωγραφική κατανομή της και είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία περιφερειακών ανισοτήτων με την επικέντρωση της οικονομικής ανάπτυξης στα αστικά κέντρα και στις παράλιες περιοχές. Παράλληλα, εντός των αστικών κέντρων έχουν παρατηρηθεί τάσεις υποβάθμισης συγκεκριμένων περιοχών, κυρίως των παραδοσιακών κέντρων, όπως επίσης και των περιοχών που γειτνιάζουν με τη γραμμή κατάπαυσης του πυρός. Για τους λόγους αυτούς, στο Σχέδιο Ανάπτυξης δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην εφαρμογή μιας ορθολογικής περιφερειακής αναπτυξιακής πολιτικής, που στοχεύει στην ισόρροπη ανάπτυξη όλων των περιοχών της Κύπρου και στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Στα πλαίσια αυτά, προωθείται η ανάπτυξη των μειονεκτουσών περιοχών της υπαίθρου, μέσω της αναδιάρθρωσης του τομέα της γεωργίας και της ενθάρρυνσης νέων οικονομικών δραστηριοτήτων και η προώθηση μέτρων για αναζωογόνηση των υποβαθμισμένων περιοχών των αστικών κέντρων και των περιοχών που γειτνιάζουν με τη γραμμή κατάπαυσης του πυρός.

A.3.5. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ

Η ραγδαία τουριστική ανάπτυξη στις παράλιες περιοχές έχει οδηγήσει σε καταπόνηση του περιβάλλοντος και σε υποβάθμιση της ποιότητας ζωής του τοπικού πληθυσμού. Παράλληλα, η μεγάλη μείωση του πληθυσμού και η υποτονικότητα των οικονομικών δραστηριοτήτων σε αρκετές περιοχές συμβάλλουν στην υποβάθμιση πολύτιμων στοιχείων του ανθρωπογενούς και του φυσικού περιβάλλοντος. Τέλος, η συνεχής άνοδος των εισοδημάτων και της κατανάλωσης είναι ανάγκη να συμπληρώνεται με αντίστοιχη βελτίωση της ποιότητας ζωής και των ανέσεων των πολιτών. Η αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος και των στοιχείων που το συνθέτουν και η αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής, εκτός από την αυξανόμενη σημασία τους για την ευημερία του πληθυσμού, αποτελούν σημαντικό παράγοντα στήριξης εξαγωγικών

δραστηριοτήτων των τριτογενών τομέων. Μπορεί να συμβάλουν στη αύξηση της ελκυστικότητας της Κύπρου ως διεθνούς και περιφερειακού κέντρου εγκατάστασης οικονομικών δραστηριοτήτων ψηλής στάθμης.

A.3.6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, μπορεί να παρατηρηθούν τα εξής: Οι τρεις πρώτες προτεραιότητες αποβλέπουν στην αύξηση της ποσότητας και τη βελτίωση της ποιότητας των δυο κρίσιμων συντελεστών της παραγωγής, δηλ. του κεφαλαίου και του ανθρώπινου δυναμικού, σε μια οικονομία όπου οι φυσικοί πόροι είναι περιορισμένοι. Ενισχύονται δηλαδή οι πηγές της ανάπτυξης όπως αυτές προσδιορίζονται και από την οικονομική θεωρία και εμπειρία. Οι τελευταίες δυο προτεραιότητες αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα και λειτουργούν με δυο τρόπους. Πρώτα, καλούνται να συμβάλουν στην εξουδετέρωση ορισμένων αρνητικών συνεπειών της ραγδαίας ανάπτυξης, που μπορεί να μην παρεμποδίσουν σοβαρά την ανάπτυξη στη διάρκεια του προγράμματος αλλά μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο την μακροχρόνια βιωσιμότητα της και δεύτερο καλούνται να συμβάλουν θετικά στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής, στην εξοικονόμηση και τον εμπλουτισμό φυσικών πόρων που βρίσκονται σε στενότητα, και στην πραγματική σύγκλιση.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

4. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

A.1. ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η κοινοτική βοήθεια που παρείχε η ΕΕ στην Κύπρο είναι μεγάλης σημασίας, καθώς καλύπτει μία πολύ μεγάλη χρονική περίοδο. Έτσι, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά σε αυτή. Η προενταξιακή βοήθεια από την Ευρωπαϊκή Ένωση διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες:

Πρώτη Κατηγορία: Χρηματοδοτικά πρωτόκολλα. Η ΕΕ στην προσπάθεια της να ενισχύσει την υποδομή της Κύπρου, έχει παράσχει τεχνική και οικονομική βοήθεια με την μορφή τεσσάρων χρηματοδοτικών πρωτοκόλλων, που καλύπτουν την περίοδο 1979-1998. και με τα τέσσερα χρηματοδοτικά πρωτόκολλα η Κύπρος έλαβε συνολικά 210 εκατ. ECU, τα 142 εκατ. ECU σε δάνεια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και τα υπόλοιπα 68 εκατ. ECU από τον προϋπολογισμό της ΕΕ με την μορφή χορηγήσεων, δανείων και κεφαλαίων κινδύνου. Το 1^ο και 2^ο πρωτόκολλο εστιάστηκαν στη χρηματοδότηση έργων υποδομής (όπου ήταν δυνατό και στο κατεχόμενο μέρος). Το 3^ο πρωτόκολλο επικεντρώθηκε στη χρηματοδότηση οικονομικών προγραμμάτων προς την κατεύθυνση εκσυγχρονισμού και ενσωμάτωσης της Κυπριακής οικονομίας στην οικονομία των χωρών-μελών της ΕΕ.

Το 4^ο πρωτόκολλο εμπεριείχε:

- 50 εκατ. ECU για την ενίσχυση των παραγωγικών τομέων της Κυπριακής οικονομίας και τη βελτίωση της παραγωγικότητας της, μέσω δανείων που χορηγούσε η Κυπριακή Τράπεζα Αναπτύξεως σε πολίτες και οργανισμούς της χώρας.

Ως το τέλος του 1997 η απορρόφηση των δανειοδοτήσεων είχε καλυφθεί κατά 44% από τον τουριστικό τομέα και έργα περιβαλλοντικής ανάπτυξης, κατά 29% από τον βιομηχανικό τομέα, κατά 24% από τον τομέα υπηρεσιών και το εμπόριο και κατά 3% από τον γεωργικό τομέα.

• 2 εκατ. ECU, με τη μορφή μη επιστρεπτέας ενίσχυσης, για την αύξηση της συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων στο μετοχικό κεφάλαιο της Κυπριακής Τράπεζας Αναπτύξεως, η οποία τελικά ανήλθε σε 12%.

• 5 εκατ. ECU, με τη μορφή μη επιστρεπτέας ενίσχυσης, για τη στήριξη των προσπαθειών εναρμόνισης (μελέτες εναρμόνισης, συμμετοχή της Κύπρου στα προγράμματα Leonardo da Vinci, Socrates, Youth for Europe και Media II, στήριξη του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Κύπρου, λειτουργία προγράμματος διοικητικής συνεργασίας Κύπρου – ΕΕ).

• 5 εκατ. ECU, με τη μορφή μη επιστρεπτέας ενίσχυσης, για την ισόρροπη ανάπτυξη ολόκληρης της Κύπρου (διακοινοτικά έργα ή έργα προς όφελος της τουρκοκυπριακής κοινότητας τα οποία συμβάλλουν στην ενότητα του νησιού).

• 12 εκατ. ECU, με τη μορφή μη επιστρεπτέας ενίσχυσης, για τη χρηματοδότηση πρωτοβουλιών που συμβάλλουν στη συνολική διευθέτηση του κυπριακού πολιτικού προβλήματος.

Δεύτερη Κατηγορία: Συμμετοχή της Κύπρου σε κοινοτικά προγράμματα για τρίτες χώρες, στα οποία δεν απαιτείται η συμβολή των συμμετεχόντων. Η Κύπρος συμμετέχει σε πολλά από αυτά, αν και σε μερικά – όπως τα προγράμματα Ευρωμεσογειακής συνεργασίας (MEDA)- δεν δικαιούται μερίδιο από το μεγαλύτερο τμήμα των κονδυλίων, λόγω του συγκριτικά υψηλού βιοτικού επιπέδου της και της παραχωρηθείσας βοήθειας μέσω των χρηματοδοτικών πρωτοκόλλων.

Τρίτη Κατηγορία: Συμμετοχή σε διμερή κοινοτικά προγράμματα, τα οποία δηλαδή βασίζονται σε διμερείς συμφωνίες, στα οποία απαιτείται η συμβολή των συμμετεχόντων. Η Κύπρος συμμετέχει σε τρία τέτοια προγράμματα και η συμβολή της για την περίοδο 1997-1999 ανήλθε σε 3,5 εκατ. ECU (Leonardo da Vinci, Socrates, Youth for Europe). Στόχος αυτών των προγραμμάτων είναι η προώθηση διακρατικών συνεργασιών σε επίπεδο οργανισμών, εταιριών και πολιτών, ώστε να συγκροτηθεί σταδιακά ένας ενιαίος χώρος εκπαίδευσης και κατάρτισης.

(Οικονομικός Ταχυδρόμος, 29 Απριλίου 2004)

A.2. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΩΣ ΜΕΛΟΣ

Σύμφωνα με τους νέους Κανονισμούς για την επταετή περίοδο 2000-2006 όσον αφορά την παρέμβαση των Διαρθρωτικών Ταμείων μέσω των στόχων προτεραιότητας για τις περιφέρειες, η Κύπρος έχει το δικαίωμα ένταξης στον Στόχο 2 και τον Στόχο 3.

Ο Στόχος 2 αφορά την στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης των περιοχών που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικές δυσκολίες και χρηματοδοτικά όργανα αυτού του στόχου είναι το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ, το ΕΓΤΠΕ-Π και το ΧΜΠΑ.

Ο Στόχος 3 αφορά την στήριξη της προσαρμογής και του εκσυγχρονισμού των πολιτικών και συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης και τα χρηματοδοτικά του όργανα είναι το ΕΚΤ. Η Κύπρος δεν έχει δικαίωμα συμμετοχής στον Στόχο 1, καθώς το κατά κεφαλήν της ΑΕΠ είναι μεγαλύτερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου.

Οι Στόχοι 2 και 3 χρησιμοποιούν τη διαδικασία των Ενιαίων Εγγράφων Προγραμματισμού και πρόκειται για προγράμματα εθνικής πρωτοβουλίας που συνιστούν εθνικές επιλογές και προτεραιότητες ανάπτυξης.

Εκτός από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, στην επίτευξη των στόχων προτεραιότητας συμμετέχουν και άλλα χρηματοδοτικά όργανα, όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων με την παροχή δανείων που συμπληρώνουν τα έργα που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων με επιδότηση επιτοκίων και εγγυήσεις δανείων.

Η Κύπρος συμμετέχει και στο Ταμείο Συνοχής το οποίο χρηματοδοτεί χώρες και όχι περιφέρειες που βρίσκονται κάτω από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Το Ταμείο Συνοχής ενισχύει μεμονωμένα επενδυτικά σχέδια και όχι προγράμματα τα οποία αφορούν μόνο τους τομείς των υποδομών των μεταφορών και του περιβάλλοντος. Πρέπει να τονισθεί πως οι ενισχύσεις του Ταμείου Συνοχής δίνονται «υπό την προϋπόθεση» και μόνον (αρχή της «αιρεσιμότητας» -conditionality), ότι έχει συνταχθεί και εφαρμόζεται, σε εθνικό επίπεδο και ενόψει της ΟΝΕ ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα σύγκλισης.

(Ελένη Ανδρικοπούλου)

Παρακάτω επιχειρείται μία συνοπτική ανάλυση των Ενιαίων Εγγράφων Προγραμματισμού του Στόχου 2, του Στόχου 3 και της Αλιείας, του πλαισίου στρατηγικής για το Ταμείο Συνοχής (Τομείς Μεταφορών και Περιβάλλοντος) και του Σχεδίου Αγροτικής Ανάπτυξης που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

B. ΕΝΙΑΙΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΟΧΟ 2

B.1. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Σύμφωνα με την «Συνθήκη Προσχώρησης της Τσέχικης Δημοκρατίας, της Εσθονίας, της Κύπρου, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Ουγγαρίας, της Μάλτας, της Πολωνίας, της Σλοβενίας και της Σλοβακίας στην ΕΕ» και πιο συγκεκριμένα το Παράρτημα ΙΙ της εν λόγω Συνθήκης, παραχωρείται, μετά την ένταξη, βοήθεια προς την Κύπρο από τον Στόχο 2 των διαρθρωτικών Ταμείων της ΕΕ, για υποβοήθηση των περιοχών που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά και άλλα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα. Το ανώτατο ποσοστό του πληθυσμού που μπορεί να καλυφθεί, είναι το 31% του συνολικού πληθυσμού της Κύπρου, το οποίο ανέρχεται σε 213.000 άτομα περίπου.

Για την υποβολή πρότασης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τις επιλέξιμες περιοχές συστάθηκε Τεχνική Επιτροπή υπό την προεδρία του Γραφείου Προγραμματισμού στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι του Υπουργείου Εσωτερικών, του Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, του Υπουργείου Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού και του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού, η οποία εξέτασε την επιλεξιμότητα διαφόρων περιοχών με βάση τα κριτήρια του σχετικού Κανονισμού της ΕΕ. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της ευρύτερης αναπτυξιακής πολιτικής μια από τις κύριες προτεραιότητες της οποίας είναι η ισόρροπη χωρική ανάπτυξη. Από την εξέταση όλων των εναλλακτικών επιλογών διαφάνηκαν ως πλέον κατάλληλες τρεις περιοχές, δύο από τις οποίες είναι περιοχές της υπαίθρου ενώ η τρίτη είναι υποβαθμισμένη αστική περιοχή που παρουσιάζει ιδιαίτερα διαρθρωτικά προβλήματα λόγω του ότι γειτνιάζει με την γραμμή κατάπαυσης του πυρός.

Οι περιοχές αυτές, επιλέγηκαν με βάση τα κριτήρια που περιέχονται στο Άρθρο 4 του Κανονισμού της (ΕΚ) 1260/99. Οι τρεις ανωτέρω περιοχές πληρούν τα εν λόγω κριτήρια επιλεξιμότητας και η επιλογή τους τεκμηριώθηκε με τους ανάλογους ποσοτικούς δείκτες. Επισημαίνεται ότι, στις περιοχές οι οποίες είναι επιλέξιμες για χρηματοδότηση από το Στόχο 2 δεν περιλαμβάνονται οι περιοχές εντός του εδάφους των Κυρίαρχων Περιοχών Βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο.

Πριν την υποβολή της πρότασης προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις περιοχές του Στόχου 2 πραγματοποιήθηκε διαβούλευση με την Ένωση Δήμων και την Ένωση Κοινοτήτων, οι οποίες εκπροσωπούν όλες τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης και τέλος η σχετική Πρόταση εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο.

B.2. ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Δύο από τις περιοχές του Στόχου 2 είναι περιοχές της υπαίθρου, οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερα διαρθρωτικά προβλήματα και οι οποίες είναι η Δυτική Περιοχή της Υπαίθρου και η Ανατολική Περιοχή της Υπαίθρου, η τρίτη περιοχή που είναι η Αστική Περιοχή ορίζεται κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός στην Λευκωσία. (Χάρτης 2)

B.2.1. ΔΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Τα κύρια χαρακτηριστικά της Δυτικής Περιοχής της Υπαίθρου είναι τα ακόλουθα:

- Συνολικός Επιλέξιμος Πληθυσμός: 108.150 άτομα.
- Αριθμός Επιλέξιμων Μονάδων NUTS V (Δήμοι/ Κοινοτικά Συμβούλια): 338
- Επιλέξιμη Περιοχή: 4380 τ.χλμ.
- Σχετικό Άρθρο του Κανονισμού: Άρθρο 4, παράγραφος 6.

B.2.2. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

- Επιλέξιμος Πληθυσμός: 56.446 άτομα
- Αριθμός Επιλέξιμων Μονάδων NUTS V (Δήμοι/ Κοινοτικά Συμβούλια): 31
- Επιλέξιμη Περιοχή: 470 τ.χλμ.
- Σχετικό Άρθρο του Κανονισμού: Άρθρο 4, παράγραφος 9(β).

B.2.3. ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΜΕΝΗ ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Η αστική περιοχή του Στόχου 2 έχει τα πιο κάτω κύρια χαρακτηριστικά:

- Συνολικός Επιλέξιμος Πληθυσμός: 47.731 άτομα
- Αριθμός Επιλέξιμων Μονάδων NUTS V (Δήμοι/ Κοινοτικά Συμβούλια): 2 Δήμοι από τους οποίους ο ένας μερικώς.
- Επιλέξιμη Περιοχή 27 τ.χλμ.
- Σχετικό Άρθρο του Κανονισμού: Άρθρο 4, παράγραφος 7(β – επισφαλείς συνθήκες στέγασης).

B.3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΔΙΩΞΗ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Η ανάλυση των κοινωνικό-οικονομικών συνθηκών στις περιοχές του Στόχου 2 έδειξε ότι τα κύρια διαρθρωτικά αναπτυξιακά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περιοχές μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

- Πληθυσμιακή αποδυνάμωση τόσο των περιοχών της υπαίθρου όσο και της αστικής περιοχής
- Οικονομική υστέρηση (μεγαλύτερη στις περιοχές της υπαίθρου)
- Κοινωνικός αποκλεισμός
- Υποβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος

Η ανάλυση των προβλημάτων αυτών, σε συνδυασμό με τα κύρια αναπτυξιακά πλεονεκτήματα των περιοχών – τα οποία είναι το αξιόλογο φυσικό και παραδοσιακό περιβάλλον για τις περιοχές της υπαίθρου, ενώ για την αστική περιοχή είναι η ένταξη στον ευρύτερο αναπτυξιακά δυναμικό αστικό χώρο της Λευκωσίας, η καλή της θέση μέσα στο πολεοδομικό συγκρότημα και η ιστορική της κληρονομιά – αλλά και τα διδάγματα από την ανασκόπηση της εμπειρίας που αποκτήθηκε από την εφαρμογή παλαιότερων προγραμμάτων κοινωνικό-οικονομικής ανασυγκρότησης στις περιοχές αυτές, έχουν οδηγήσει στο σχεδιασμό ενός προγράμματος του οποίου κεντρική στρατηγική επιδίωξη είναι η οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση τόσο των αστικών όσο και των περιοχών της υπαίθρου που αντιμετωπίζουν σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα.

Η στρατηγική για όλες τις περιοχές του Στόχου 2 έχει θέσει δύο γενικούς στόχους:

1. Προώθηση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας των επιλέξιμων περιοχών.

Η ενίσχυση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας είναι σημαντική και για τις δύο περιοχές προκειμένου να δημιουργηθούν νέες ευκαιρίες για βιώσιμες θέσεις απασχόλησης και για να είναι σε θέση να ανταγωνιστούν σε νέους αναπτυσσόμενους οικονομικούς τομείς.

2. Απάμβλυνση των συγκριτικών αναπτυξιακών μειονεκτημάτων των περιοχών από πλευράς κοινωνικών και άλλων υποδομών.

Στοχεύει στην αναβάθμιση της τεχνικής και κοινωνικής υποδομής, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ελκυστικότερο περιβάλλον τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για τους εργαζόμενους και τους κατοίκους στις περιοχές της υπαίθρου και στις αστικές περιοχές.

B.4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ

B.4.1. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1 – ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Ο Άξονας Προτεραιότητας 1 αφορά τη στρατηγική του προγράμματος για τις περιοχές της υπαίθρου. Επιδιώκει να αντιμετωπίσει τους οικονομικούς κινδύνους και ευκαιρίες της υπαίθρου με έναν κατά το δυνατόν ολοκληρωμένο τρόπο, που καλύπτει οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα με απώτερο σκοπό την προώθηση βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης. Εξίσου σημαντική επιδίωξη του άξονα αυτού είναι η διατήρηση του τοπικού πληθυσμού και η προσέλκυση νέου ποιοτικού ανθρώπινου δυναμικού που μπορεί να συμβάλλει στη μελλοντική ευημερία και την πολιτιστική αναζωογόνηση της περιοχής.

Τέλος, οι προσπάθειες για ενσωμάτωση των ηλικιωμένων – ένα σημαντικό πλέον τμήμα του τοπικού πληθυσμού – στις τοπικές κοινότητες και στις οικονομικές δραστηριότητες, και η ενθάρρυνση της συμμετοχής των γυναικών στην τοπική οικονομία, μέσω κινήτρων και μέσω της παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών, αποτελούν αναπόσπαστα τμήματα της ολοκληρωμένης προσέγγισης του άξονα αυτού. Για την αύξηση της αποτελεσματικότητας των κονδυλίων, οι παρεμβάσεις του άξονα

συγκεντρώνονται χωρικά και επιδιώκεται η δημιουργία πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων και η διάχυση της ανάπτυξης μέσα από τη στρατηγική επιλογή κοινοτήτων οι οποίες παρουσιάζουν συγκριτικά αναπτυξιακά πλεονεκτήματα (π.χ. ύπαρξη δυναμικής για την ανάπτυξη του τουρισμού, ύπαρξη κάποιου πυρήνα κοινωνικών εξυπηρετήσεων ή παραγωγικών δραστηριοτήτων, πληθυσμιακό μέγεθος, κλπ)

B.4.2. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2 – ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΜΕΝΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Βασικός παράγοντας στη διαδικασία αναζωογόνησης μιας αστικής κοινότητας είναι η ενεργός συμμετοχή των κατοίκων, των εργαζομένων και των επιχειρήσεων της οι οποίοι πρέπει να έχουν έναν κεντρικό ρόλο σε οποιαδήποτε διαδικασία αναβίωσης. Η ενεργός συμμετοχή μπορεί να ενισχύσει την κοινωνική συνοχή, να αναπτύξει δίκτυα υποστήριξης και να ενδυναμώσει την ικανότητα μιας κοινότητας να βρίσκει λύσεις σε τοπικά προβλήματα καθώς και να προσαρμόζεται στην αλλαγή. Είναι επίσης επιτακτικό οι παρεμβάσεις να περιλαμβάνουν την ανάπλαση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος ώστε να ενδυναμωθεί ο αστικός ιστός και να ενθαρρυνθεί τόσο η κοινωνική ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων ομάδων όσο και η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Η υποβαθμισμένη εμφάνιση δημοσίων χώρων ή η έλλειψη εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας μπορεί να ενεργήσει ως αντικίνητρο για το επενδυτικό κοινό αλλά και για επανεγκατάσταση πληθυσμού.

B.4.3. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3 – ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

Η τεχνική βοήθεια είναι ένας ουσιαστικός πόρος για την αποτελεσματική υλοποίηση του προγράμματος, το οποίο λόγω της ευρείας κάλυψης των παρεμβάσεων θα απαιτήσει ισχυρά συστήματα διοίκησης. Επιπλέον λόγω της στόχευσης του προγράμματος σε υποβαθμισμένες περιοχές απαιτείται ευρεία δημοσιότητα για το πρόγραμμα, έτσι ώστε να προσελκυσθεί ικανός αριθμός τελικών δικαιούχων/ αποδεκτών.

B.4.4. ΚΟΙΝΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Για την υλοποίηση των αξόνων προτεραιότητας θα χρησιμοποιηθούν κοινά μέσα τα κυριότερα από τα οποία είναι:

(α) Ανάπτυξη των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ) για την ενίσχυση της οικονομικής βάσης.

Οι ΜΜΕ των περιοχών του Στόχου 2 αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα με αυτά των άλλων ΜΜΕ στο σύνολο της χώρας και τα οποία επικεντρώνονται στο χαμηλό τεχνολογικό και καινοτομικό επίπεδο και τα οποία επικεντρώνονται στο χαμηλό τεχνολογικό και καινοτομικό επίπεδο και στη χαμηλή παραγωγικότητα / ψηλό κόστος παραγωγής τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα την χαμηλή επικερδότητα των επιχειρήσεων αυτών. Το πρόγραμμα θα προωθήσει τη δημιουργία νέων και την αναβάθμιση υφιστάμενων επιχειρήσεων σε επιλεγμένους κλάδους, μέσα από την παροχή κρατικών ενισχύσεων. Οι χορηγίες αυτές θα συνοδεύονται από κίνητρα για την τεχνολογική και οργανωτική τους αναβάθμιση, καθώς και για ενέργειες δικτύωσης και προβολής, έτσι ώστε να αντιμετωπιστεί συνολικά το φάσμα των προβλημάτων που πλήττουν την ανταγωνιστικότητα των ΜΜΕ σήμερα. Θα καταβληθεί προσπάθεια συντονισμού με τις ενέργειες συνεχιζόμενης κατάρτισης οι οποίες περιλαμβάνονται στο Πρόγραμμα του Στόχου 3, έτσι ώστε και να ενισχυθεί η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων αυτών αλλά και να επιδιωχθεί μεγαλύτερη απασχόληση του τοπικού πληθυσμού.

(β) Βελτίωση της κοινωνικής υποδομής και του περιβάλλοντος για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και για την προσέλκυση νέων επενδυτών.

Η εγκατάλειψη των περιοχών του Στόχου 2 έχει οδηγήσει σε μία υποβάθμιση τόσο του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, όσο και του επιπέδου των προσφερόμενων κοινωνικών υπηρεσιών. Αυτό με τη σειρά του οδηγεί σε περαιτέρω εξαθλίωση και μεγαλύτερη εγκατάλειψη των περιοχών αυτών τόσο από τους κατοίκους όσο και από τις επιχειρήσεις. Η αναβάθμιση του περιβάλλοντος και η ενίσχυση των περιοχών αυτών με κοινωνικές υποδομές είναι απαραίτητη, έτσι ώστε, σε συνδυασμό με τα οικονομικά κίνητρα, να ανατρέψει την εικόνα της υποβάθμισης και να διακόψει την τάση εγκατάλειψης. Το Πρόγραμμα θα παρέμβει με χωρικά συγκεντρωμένες παρεμβάσεις για την αύξηση της αποτελεσματικότητας των κονδυλίων και τη δημιουργία πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων. Οι παρεμβάσεις θα επικεντρωθούν σε τεχνικά έργα

υποδομής, αναπλάσεις και δημιουργία κοινωνικών υποδομών. Βασική παράμετρος για την επιλογή των παρεμβάσεων θα είναι ο σεβασμός στο περιβάλλον και η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης.

(γ) Εκμετάλλευση της δυναμικής των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών.

Πολλά από τα αναπτυξιακά προβλήματα και τα προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού στις περιοχές του Στόχου 2 συνδέονται με τη δυσκολία πρόσβασης των κατοίκων σε οικονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες (είτε λόγω της απόστασης και της ορεινότητας των περιοχών της υπαίθρου, είτε λόγω έλλειψης πληροφόρησης και προβολής των υπηρεσιών στις αστικές περιοχές). Οι νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, κυρίως με τη χρήση του διαδικτύου καθιστούν εύκολη και οικονομική την πρόσβαση σε απομακρυσμένες υπηρεσίες, πολλαπλασιάζοντας έτσι τα «σημεία παροχής των υπηρεσιών αυτών» και φέρνοντάς τα πιο κοντά στον πολίτη. Οι παρεμβάσεις του προγράμματος επικεντρώνονται στο δημόσιο τομέα και στον ευρύτερο τομέα κοινωνικών υπηρεσιών για την προώθηση της αγοράς και εγκατάστασης τέτοιων συστημάτων. Συνοδεύεται επίσης με τη δημιουργία εγκαταστάσεων εκμάθησης των τεχνολογιών αυτών και εξοικείωσης των χρηστών, έτσι ώστε να αυξηθούν οι πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις του Προγράμματος. Το Πρόγραμμα θα επιδιώξει τη χωρική συγκέντρωση των πόρων σε στρατηγικά σημεία ώστε να αυξήσει την αποτελεσματικότητα των κονδυλίων και να δημιουργήσει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα και διάχυση της ανάπτυξης. Οι παρεμβάσεις θα επικεντρωθούν:

- Στην αστική περιοχή, στους πυρήνες μεγαλύτερης υποβάθμισης
- Στις περιοχές της υπαίθρου, σε στρατηγικά επιλεγμένες κοινότητες οι οποίες παρουσιάζουν συγκριτικά αναπτυξιακά πλεονεκτήματα (π.χ. ύπαρξη δυναμικής για την ανάπτυξη του τουρισμού, ύπαρξη κάποιου πυρήνα κοινωνικών εξυπηρετήσεων ή παραγωγικών δραστηριοτήτων, πληθυσμιακό μέγεθος, κλπ).

(<http://www.planning.gov.cy/>)

Γ. ΕΝΙΑΙΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΟΧΟ 3

Γ.1. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Η στρατηγική επιδίωξη και οι γενικοί στόχοι του παρόντος Ενιαίου Έγγραφου Προγραμματισμού (ΕΕΠ) για το Στόχο 3, “Ανθρώπινο Δυναμικό”, συνάδουν με τις βασικές στρατηγικές επιδιώξεις και γενικούς στόχους που περιγράφονται στο Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης, 2004-2006 για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, την προώθηση ίσων ευκαιριών και την κοινωνική συνοχή και βρίσκεται σε απόλυτη συνοχή, τόσο με τους πυλώνες της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση (ΕΣΑ) όσο και τα πεδία πολιτικής που υποστηρίζει το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Επιπρόσθετα, το πλαίσιο πολιτικής εντός του οποίου θα εφαρμοσθεί το παρόν ΕΕΠ συνάδει με τις προτεραιότητες που αναφέρονται στο Κοινό Έγγραφο Αξιολόγησης των Προτεραιοτήτων της Πολιτικής για την Απασχόληση καθώς και στο Κοινό Μνημόνιο Κοινωνικής Ενσωμάτωσης. Πιο συγκεκριμένα, η κεντρική στρατηγική επιδίωξη του ΕΕΠ, για το Στόχο 3, είναι η πληρέστερη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού σε συνθήκες κοινωνικής συνοχής.

Γ.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

Για μια μικρή και ανοικτή οικονομία με περιορισμένους φυσικούς πόρους, όπως η Κυπριακή, το ανθρώπινο της δυναμικό αποτελεί τον σπουδαιότερο συντελεστή παραγωγής και η ανάπτυξη του προτεραιότητα υψίστης σημασίας. Η ανάλυση των πλεονεκτημάτων, αδυναμιών και προοπτικών της Κυπριακής οικονομίας γενικά και της αγοράς εργασίας ειδικότερα, που επιχειρήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, επιτρέπει την ασφαλή αναγνώριση των προτεραιοτήτων της πολιτικής για τα αμέσως επόμενα χρόνια.

Συγκεκριμένα απαιτείται:

α) η ενεργοποίηση και διευκόλυνση της ενσωμάτωσης στην κατάρτιση και την απασχόληση των ομάδων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης. Τα άτομα αυτά

προέρχονται κυρίως από τις τάξεις των νεοεισερχόμενων απόφοιτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των ανέργων (ιδιαίτερα των μακροχρόνιων και των ανέργων με χαμηλά εκπαιδευτικά προσόντα), των γυναικών (οικονομικά ανενεργών, αλλά και γυναικών που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας), των ηλικιωμένων και των ατόμων με αναπηρίες. Η ικανοποίηση αυτού του στόχου, συναρτάται άμεσα με τις επενδύσεις σε δομές φροντίδας (παιδιών, ηλικιωμένων και ατόμων που χρήζουν βοήθειας) και ευέλικτες διευθετήσεις του χρόνου εργασίας.

β) η ενδυνάμωση της ελκυστικότητας, της ποιότητας, του εύρους και της ανταποκρισιμότητας των συστημάτων τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η τελευταία οφείλει, σε όλες τις εκδοχές της (τυπική-άτυπη, αρχική-συνεχιζόμενη, δημόσια-ιδιωτική), να υποστηρίζει την απασχολησιμότητα και την προσαρμοστικότητα του ανθρώπινου δυναμικού, διευκολύνοντας τις διαρθρωτικές προσαρμογές που ήδη συντελούνται στην αγορά εργασίας και συμβάλλοντας στην ανταγωνιστικότητα της Κυπριακής οικονομίας. Η ικανοποίηση αυτού του στόχου, προϋποθέτει το «άνοιγμα» των συστημάτων σε προαναφερθείσες ομάδες, καλύτερη ανταπόκριση στις ανάγκες της αγοράς και επανεξέταση του θέματος των ίσων ευκαιριών.

Γ.3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΔΙΩΞΗ

Η κεντρική στρατηγική επιδίωξη του ΕΕΠ, είναι η ανάπτυξη και η πληρέστερη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού σε συνθήκες κοινωνικής συνοχής και ίσων ευκαιριών. Η στρατηγική αυτή επιδίωξη ταυτίζεται με την στρατηγική και τους στόχους του Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης 2004-2006 για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και την προώθηση ίσων ευκαιριών και ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Ταυτόχρονα είναι απολύτως συμβατή, εξυπηρετεί και υποστηρίζει, τόσο την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση, όσο και τις προτεραιότητες του Κοινού Έγγραφου Αξιολόγησης των προτεραιοτήτων της πολιτικής για την απασχόληση.

Γ.4. ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Η επίτευξη της ανωτέρω κεντρικής στρατηγικής επιδίωξης, εξειδικεύεται στους ακόλουθους δύο γενικούς στόχους:

1. Προώθηση της απασχόλησης

Στοχεύει στην προώθηση της απασχόλησης και της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, κυρίως μέσα από την ενεργητική στήριξη της απασχόλησης, σε συνθήκες κοινωνικής συνοχής και ίσων ευκαιριών.

2. Ποιοτική αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού

Στοχεύει στη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης, κυρίως μέσω της αξιοποίησης νέων τεχνολογιών και τη στενότερη σύνδεση της με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Οι δύο αυτοί γενικοί στόχοι είναι αλληλένδετοι και αλληλοσυμπληρούμενοι, καθώς, για τη αύξηση του εργατικού δυναμικού και την είσοδο στην απασχόληση ενός αυξημένου αριθμού ατόμων, απαιτείται, πέραν της ύπαρξης διαθεσιμότητας, η βελτίωση της απασχολησιμότητάς τους. ως εκ τούτου, οι Άξονες Προτεραιότητας και όλα τα επιμέρους Μέτρα που συνθέτουν το παρόν ΕΕΠ, σχεδιάστηκαν ώστε να εξυπηρετήσουν τους γενικούς στόχους της προώθησης της απασχόλησης και της ποιοτικής αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού σε συνθήκες κοινωνικής συνοχής και ίσων ευκαιριών. Ειδικά για τις ίσες ευκαιρίες, οι δράσεις υπέρ των γυναικών πέραν του ότι προβάλλονται σε συγκεκριμένο Μέτρο του ΕΕΠ, διαχέονται σε όλα τα Μέτρα του Προγράμματος, σύμφωνα με την αρχή του mainstreaming. Η τελευταία ορίζει ότι η προώθηση του στόχου της ισότητας δεν θα πρέπει να εξαντλείται στην εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων, αλλά αντιθέτως όλες οι πολιτικές και μέτρα πρέπει να κινητοποιούνται προκειμένου να επιτευχθεί η ισότητα. Τούτο σημαίνει ότι τα θέματα ισότητας πρέπει να αποτελούν ενδογενή στοιχεία του προγραμματισμού, από την αρχική ανάλυση και τη διαμόρφωση στρατηγικής, έως την τελική αξιολόγηση, καθώς και ότι πρέπει να ενσωματωθούν στο σχεδιασμό και εφαρμογή όλων των μέτρων και προτεραιοτήτων κάθε παρέμβασης.

Η εφαρμογή του mainstreaming για τις ίσες ευκαιρίες στα πλαίσια του ΕΕΠ για το Στόχο 3 «Ανθρώπινο Δυναμικό» θα αφορά όλα τα στάδια εφαρμογής του

Προγράμματος, από τη διατύπωση προτεραιοτήτων κατά την έναρξη υλοποίησης, έως την καταγραφή και την τελική αξιολόγηση. Πριν από την επιλογή, όλες οι δράσεις θα εξεταστούν συστηματικά, ώστε να εξασφαλιστεί ότι θα οδηγήσουν σε μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων αναφορικά με την απασχόληση, την εκπαίδευση και κατάρτιση και τη συμφιλίωση της επαγγελματικής με την οικογενειακή ζωή. Ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται επίσης στις δράσεις για πρόληψη της ανεργίας και ιδιαίτερα της μακροχρόνιας ανεργίας, στα πλαίσια, μεταξύ άλλων, ενδυνάμωσης της κοινωνικής συνοχής. Οι προληπτικές δράσεις κατά της ανεργίας, θα εστιαστούν στην προσέγγιση και υποστήριξη των νέων σε ηλικία ανέργων πριν τη συμπλήρωση εξάμηνης διάρκειας ανεργίας, καθώς και των ώριμων σε ηλικία ανέργων πριν συμπληρώσουν δωδεκάμηνη διάρκεια ανεργίας. Ουσιαστικά στοιχεία της νέας αυτής πολιτικής αναμένεται να είναι η εισαγωγή της εξατομικευμένης προσέγγισης στα προβλήματα των ανέργων, καθώς και η ενίσχυση και εκσυγχρονισμός του δικτύου των Δημοσίων Υπηρεσιών Απασχόλησης.

Οι παρεμβάσεις για την επίτευξη της κεντρικής στρατηγικής επιδίωξης και των γενικών στόχων που τέθηκαν στο πλαίσιο πολιτικής, δομούνται σε τρεις Άξονες Προτεραιότητας.

Οι Άξονες αυτοί είναι:

- 1) Ανάπτυξη και προώθηση ενεργών πολιτικών στην αγορά εργασίας
- 2) Προώθηση και βελτίωση των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης και
- 3) Τεχνική βοήθεια.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

Δ. ΕΝΙΑΙΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΙΕΙΑ 2004-2006

Δ.1. ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΡΑΣΗΣ

Ο τομέας της αλιείας αποτελεί μία αρκετά σημαντική οικονομική δραστηριότητα στην Κύπρο, παρόλη τη σχετικά μικρή συνεισφορά του στο ΑΕΠ της χώρας (0,3%), όπως και στις περισσότερες περιπτώσεις των Ευρωπαϊκών χωρών. Είναι μία πολύ σημαντική δραστηριότητα για την οικονομία των παράκτιων περιοχών, αφού δημιουργεί θέσεις εργασίας και εισόδημα, συμβάλλοντας στην κοινωνική και οικονομική ευημερία των κατοίκων αυτών των περιοχών.

Ο τομέας της αλιείας στην Κύπρο διαιρείται σε τρεις υποκατηγορίες. Ο τομέας της αλιείας αντιμετωπίζει προβλήματα χαμηλής ανταγωνιστικότητας όπως επίσης και χαμηλής παραγωγικότητας, καθώς κάποια είδη είναι υπό εξαφάνιση όπως επίσης και λόγω της απουσίας του εκσυγχρονισμού και της διαχειριστικής ανεπάρκειας.

Ο πληθυσμός που απασχολείται άμεσα στην αλιεία ως αλιείς, υδατοκαλλιεργητές ή εργαζόμενοι στον μεταποιητικό τομέα είναι περίπου 1400 άτομα και έμμεσα 1000 άτομα σε συμπληρωματικά επαγγέλματα όπως ναυπηγοί, έμποροι, εισαγωγείς και απασχολούμενοι στον τομέα της εμπορίας των ειδών εξοπλισμού.

Δ.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Η στρατηγική επιδίωξη για τον Τομέα της Αλιείας που συνάδει με τις βασικές στρατηγικές επιδιώξεις και τους γενικούς στόχους που περιγράφονται στο Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης, 2004-2006 είναι η επίτευξη μίας ανταγωνιστικής και βιώσιμης αλιευτικής βιομηχανίας, η οποία είναι ικανή να προσφέρει στους καταναλωτές προϊόντα υψηλής ποιότητας σύμφωνα με τις απαιτήσεις της αγοράς τα οποία θα είναι ανταγωνιστικά και στην Ευρωπαϊκή αγορά αλλά και στην παγκόσμια. Οι στρατηγικοί στόχοι είναι οι εξής:

1. Επίτευξη μίας ανταγωνιστικής και βιώσιμης εμπορικής αλιευτικής βιομηχανίας.

2. Ικανότητα να προσφέρει στους καταναλωτές προϊόντα υψηλής ποιότητας και να ικανοποιούν τις προδιαγραφές της αγοράς.

3. Ανταγωνιστικά προϊόντα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας αγοράς.

Επιπλέον συμπληρωματικοί στόχοι είναι:

1. Ο εκσυγχρονισμός των λειτουργικών δομών και του νομικού πλαισίου του τομέα και η προσαρμογή του με τις απαιτήσεις της Κοινής Πολιτικής για τον τομέα της Αλιείας.

2. Η δημιουργία εργασιακών ευκαιριών.

Η δημιουργία και η προώθηση ίσων εργασιακών ευκαιριών ειδικά στις παράκτιες περιοχές. Επιπλέον η προώθηση της ισότητας των διακρίσεων στην εφαρμογή του Ενιαίου Εγγράφου Προγραμματισμού για τον Τομέα της Αλιείας.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

Ε. ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ

E.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πλαίσιο στρατηγικής της Κύπρου για τη χρηματοδότηση έργων από το Ταμείο Συνοχής περιλαμβάνει δυο κείμενα για τους τομείς Μεταφορών και Περιβάλλοντος, στα οποία ακολουθούνται οι κατευθύνσεις της Επιτροπής για την περίοδο 2000-2006 και εφαρμόζεται η ακόλουθη μεθοδολογία:

1. Εντοπίζονται τα προβλήματα της υπάρχουσας κατάστασης.
2. Επισημαίνονται οι βασικές επιδιώξεις της στρατηγικής με τον καθορισμό των στόχων και των προτεραιοτήτων των παρεμβάσεων.
3. Καταγράφονται τα προτεινόμενα έργα και γίνεται η επιλογή τους σύμφωνα με τα εφαρμοζόμενα κριτήρια (ανάλογα με τη φύση των έργων υποδομών).
4. Τέλος, παρατίθεται στο Παράρτημα η τεχνική περιγραφή των επιλεγέντων έργων και το ενδεικτικό χρηματοδοτικό τους σχέδιο με το χρονοδιάγραμμα.

Ένα ενισχυτικό στοιχείο, που ισχύει στα κείμενα αυτά, είναι η συνεκτικότητά τους με το «Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Κύπρου 2004-2006», γεγονός που ανταποκρίνεται στις κατευθύνσεις της Επιτροπής. Για την Κύπρο θα διατεθεί από το Ταμείο Συνοχής, για την περίοδο 2004-2006, ποσό μεταξύ 32,7 και 63,7 εκ. Ευρώ, το οποίο προβλέπεται να κατανεμηθεί εξίσου μεταξύ των υποδομών του Περιβάλλοντος και των Μεταφορών.
(<http://www.planning.gov.cy/>)

E.2. ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

E.2.1. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης 2004-2006 περιλαμβάνει δαπάνες πέραν των £380 εκ. (τιμές 2002) για την ανάπτυξη του οδικού δικτύου των αερολιμένων και των λιμανιών στην Κύπρο. Η χρηματοδότηση θα καλυφθεί από εθνικές πηγές, την Ε.Ε. μέσω του Ταμείου Συνοχής και τον ιδιωτικό τομέα, με τη μέθοδο Συνεργασίας Δημόσιου και Ιδιωτικού τομέα. Πιο συγκεκριμένα, το Σχέδιο Ανάπτυξης προβλέπει £138 εκ. (237 εκ. Ευρώ) για την αναβάθμιση του οδικού δικτύου, £34 εκ. (58 εκ. Ευρώ) για την αναβάθμιση λιμένων και £212 εκ. (365 εκ. Ευρώ) για την ανάπτυξη αερολιμένων. Ορισμένα απ' αυτά τα έργα, ιδιαίτερα στα λιμάνια και στους αερολιμένες, θα χρηματοδοτηθούν και από τον ιδιωτικό τομέα. Μεγάλο μέρος των επενδύσεων στους αερολιμένες, θα χρηματοδοτηθεί με δάνεια της ΕΤΕ, τόσο των εθνικών δαπανών, όσο και των έργων συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Επίσης μέρος του οδικού δικτύου θα χρηματοδοτηθεί με δάνεια από την ΕΤΕ.

E.2.1.1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Η στρατηγική των μεταφορών αφορά την επέκταση και αναβάθμιση των υποδομών των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών, που περιλαμβάνουν τις πύλες εισόδου της Κύπρου: (α) λιμάνια Λεμεσού και Λάρνακας και (β) διεθνείς Αερολιμένες Λάρνακας και

Πάφου, καθώς και τη σύνδεσή τους, όπως και των πόλεων με τις χερσαίες υποδομές μεταφορών (αυτοκινητόδρομους και άλλους δρόμους). Η στρατηγική αυτή ολοκληρώνει, από τη μια τις συνδυασμένες μεταφορές, και από την άλλη τις δυνατότητες ανάπτυξης όλων των υποδομών μεταφορών στην Κύπρο μέσα από τη σύνδεση των πόλεων με τα λιμάνια και τους αερολιμένες και την πρωτεύουσα του κράτους τη Λευκωσία.

Οι γενικοί στόχοι συνίστανται:

(α) Στην εξασφάλιση απρόσκοπτων συνθηκών για μετακινήσεις ανθρώπων καθώς και

για μεταφορές εμπορευμάτων. Στις συνθήκες αυτές περιλαμβάνονται και οι απρόσκοπτες προσπελάσεις των πόλεων, των λιμανιών και των αερολιμένων.

(β) Στην επέκταση και αναβάθμιση των αυτοκινητοδρόμων και των προσπελάσεων σε πόλεις, λιμάνια και αερολιμένες. Επικεντρώνεται δηλαδή στους άξονες και κόμβους των Διευρωπαϊκών Δικτύων αφενός και στις ενδομεταφορές αφετέρου.

(γ) Στην κατασκευή μεγάλων έργων υποδομής με τη μέθοδο συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

E.2.2.ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

E.2.2.1. ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

(1) Συμπλήρωση όλου του δικτύου αυτοκινητοδρόμων που συνδέει τις πόλεις μεταξύ

τους και τις τουριστικές περιοχές Πόλις, Τροόδους και Πρωταρά/ Αγίας Νάπας, καθώς και τα λιμάνια (Λεμεσός, Λάρνακα) και τους αερολιμένες (Λάρνακα, Πάφος).

(2) Συμπλήρωση των κόμβων του παραπάνω δικτύου αυτοκινητοδρόμων με το αμέσως κατώτερο ιεραρχημένο κύριο οδικό δίκτυο.

(3) Βελτίωση του βασικού δικτύου της υπαίθρου με την κατασκευή δρόμων που να εξυπηρετούν απομακρυσμένες κοινότητες.

(4) Αναβάθμιση της οδικής ασφάλειας παγκύπρια, με στόχο τη μείωση των θανατηφόρων δυστυχημάτων κατά 20% μέχρι το 2006.

(5) Αποσυμφόρηση της τροχαίας κίνησης σε αστικές περιοχές.

E.4.3.2. ΛΙΜΑΝΙΑ

Η επέκταση και αναβάθμιση της υποδομής στα δύο λιμάνια Λεμεσού και Λάρνακας ώστε να ενισχυθεί ο ρόλος του πρώτου ως κέντρου διακομιστικού εμπορίου και του δεύτερου ως κύριου προορισμού κρουαζιερόπλοιων.

E.4.3.3. ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΕΣ

Η αναβάθμιση της υποδομής και των παρεχόμενων υπηρεσιών στους δύο αερολιμένες Λάρνακας και Πάφου για την καλύτερη εξυπηρέτηση της τουριστικής και άλλης επιβατικής κίνησης, καθώς και την ενίσχυση του ρόλου της Κύπρου ως κέντρου διαμετακόμισης επιβατών και παροχής υπηρεσιών.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

E.3. ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ - ΤΟΜΕΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

E.3.1. ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΗΣ

Η Κύπρος υλοποιώντας την επιταγή των Κανονισμών ΕΚ 1164/94, 1264/99 και 1265/99 του Ταμείου Συνοχής παρουσιάζει ένα προγραμματικό κείμενο στρατηγικής για το Περιβάλλον δια μέσω του οποίου επιδιώκεται ο καθορισμός της στρατηγικής και των προτεραιοτήτων παρέμβασης ανά τομέα. Οι προτεραιότητες των παρεμβάσεων του Ταμείου Συνοχής περιλαμβάνουν σε συμφωνία με τον Οδηγό του Ταμείου Συνοχής και του πιο πάνω Κανονισμού τρεις τομείς:

1. Ύδρευση με πόσιμο νερό
2. Διαχείριση των αστικών, βιομηχανικών και επικινδύνων στερεών αποβλήτων.
3. Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση λυμάτων

Για λόγους επικέντρωσης των περιορισμένων διατιθέμενων πόρων υπάρχει προσανατολισμός των παρεμβάσεων του Ταμείου Συνοχής στην Κύπρο για τον Τομέα Περιβάλλον σε δύο από τους τρεις ανωτέρω τομείς που είναι: Διαχείριση Στερεών και Επικίνδυνων Αποβλήτων και Συλλογή, Επεξεργασία και Διάθεση Αυμάτων.

E.3.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Η εθνική πολιτική για τα στερεά και επικίνδυνα απόβλητα στοχεύει στην προσαρμογή προς τις οδηγίες της Ε.Ε. (με κύριες τις οδηγίες 99/31 και 91/689 και απόφαση 94/904) και στην εφαρμογή ενός προγράμματος ανάκτησης ενέργειας και πρώτων υλών μέσω της ανακύκλωσης μέρους των παραγόμενων απορριμμάτων και του περιορισμού του όγκου τους που εναποτίθεται σε σκυβαλότοπους. Πιο αναλυτικά, το γενικό πλαίσιο στρατηγικής της περιβαλλοντικής πολιτικής στον τομέα της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων περιλαμβάνει:

(1) Τον τερματισμό της λειτουργίας των ανεξέλεγκτων σκυβαλότοπων σε συνδυασμό με έργα αποκατάστασής τους.

(2) Τη δημιουργία σύγχρονων και ολοκληρωμένων εγκαταστάσεων τελικής διάθεσης

αποβλήτων με εργοστάσια διαλογής, κομποστοποίησης, καύσης και χώρους υγειονομικής ταφής απορριμμάτων (ΧΥΤΑ).

(3) Προώθηση προγραμμάτων μείωσης του όγκου των αποβλήτων που θα απορρίπτονται στους ΧΥΤΑ με προγράμματα διαλογής στην πηγή ή μονάδων διαλογής στους χώρους διάθεσης.

(4) Την κατασκευή δικτύων διαμετακομιστικών σταθμών για την περιβαλλοντικά ασφαλή και οικονομικά συμφέρουσα μεταφορά των απορριμμάτων.

(5) Την αντιμετώπιση του προβλήματος των επικίνδυνων αποβλήτων με την ορθολογική διαχείρισή τους (συλλογή, επεξεργασία και διάθεση).

(6) Την ανάπτυξη μίας ολοκληρωμένης στρατηγικής επικοινωνίας, ενημέρωσης και εκπαίδευσης του κοινού που θα συμβάλει αποφασιστικά στην αντιμετώπιση του προβλήματος διαχείρισης των στερεών αποβλήτων.

Η υλοποίηση της πιο πάνω στρατηγικής θα συμβάλει στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος και κατ' επέκταση στην ποιότητα ζωής του πληθυσμού και την εξοικονόμηση φυσικών πόρων μέσω της ανακύκλωσης και ανάκτησης ενέργειας.

(<http://www.planning.gov.cy/>)

ΣΤ. ΣΧΕΔΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2004-2006

ΣΤ.1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Το Τμήμα Γεωργίας, σε συνεργασία με άλλα Κυβερνητικά Τμήματα και Υπηρεσίες, έχει ετοιμάσει το Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης (Σ.Α.Α.) για την Κύπρο που καλύπτει την περίοδο 2004-2006 και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο αιώτερος στόχος του Σ.Α.Α. είναι να προωθήσει την αειφόρο ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, εφαρμόζοντας μια ολοκληρωμένη σειρά μέτρων, λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη δομή, τις αδυναμίες, τις δυνατότητες και τις προοπτικές του αγροτικού τομέα.

Οι στρατηγικοί στόχοι του Σχεδίου είναι:

1. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενούς τομέα και των αγροτικών προϊόντων.
2. Η ανασυγκρότηση του κοινωνικού και οικονομικού ιστού των αγροτικών περιοχών.
3. Η προστασία του περιβάλλοντος και η αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων και η προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου και των μηχανισμών άσκησης αγροτικής πολιτικής.

(<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/>)

5. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

5.1. INTERREG III A

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με το Πρόγραμμα Κοινοτικής Δράσης INTERREG III για το 2000-2006 σκοπεύει στην προώθηση της διευρωπαϊκής συνεργασίας στην ΕΕ και τις συνοριακές περιοχές. Το πρόγραμμα το οποίο προβλέπει χρηματοδότηση της τάξεως των 4.875 εκατομμυρίων Ευρώ και λαμβάνει πόρους από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του Προγράμματος Interreg III A ενίσχυσε με μορφή χρηματοδότησης της τάξεως των 47 εκατομμυρίων Ευρώ την συνεργασία Ελλάδας και την Κύπρου. Το πρόγραμμα έχει ως στόχο την ενδυνάμωση της διασυνοριακής συνεργασίας και την αειφόρο ανάπτυξη των περιφερειακών οικονομιών. Η Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση σκοπεύει στην προσέλκυση 15.7 εκατομμυρίων Ευρώ από τον δημόσιο τομέα και 8.5 Ευρώ από τον ιδιωτικό τομέα δημιουργώντας έτσι συνολικούς πόρους της τάξεως των 71.2 Ευρώ.

Η θαλάσσια διασυνοριακή συνεργασία καλύπτει τις περιφέρειες Κρήτης, Βόρειου και Νότιου Αιγαίου στην Ελλάδα. Ο συνολικός πληθυσμός που ζει στην περιοχή ανέρχεται στους 1.7 εκατομμύρια κατοίκους από τους οποίους το 1 εκατομμύριο ζει στην Ελλάδα και οι 0.7 στην Κύπρο. Η οικονομία της Ελληνικής περιοχής στρέφεται γύρω από τον αγροτικό τομέα και τις υπηρεσίες (54% του εργατικού δυναμικού απασχολείται στον τομέα των υπηρεσιών, 30% στον αγροτικό τομέα). Η Κυπριακή οικονομία είναι στραμμένη στον τομέα των υπηρεσιών (65% του εργατικού δυναμικού) και ειδικά στον τουρισμό.

Οι προτεραιότητες του προγράμματος βασίστηκαν σε ανάλυση των δυνατοτήτων και αδυναμιών των περιφερειών. Οι συμμετέχουσες χώρες κατέδειξαν τρεις προτεραιότητες δράσης με σκοπό την ενδυνάμωση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής συνοχής. Αυτές οι προτεραιότητες είναι:

- Διασυνοριακή Υποδομή. Λιμενικές υποδομές, τελωνιακές υπηρεσίες, συνοριακή φύλαξη (Κοινοτική εισφορά 19.8 εκατομμύρια Ευρώ)

- Οικονομική Ανάπτυξη και Απασχόληση. Ενθάρρυνση συνεργασίας μεταξύ εταιριών, πανεπιστημίων και κέντρων έρευνας, προώθηση νέων επαγγελματικών ευκαιριών και νέων τεχνολογιών. (Κοινοτική εισφορά 10.1 εκατομμύρια Ευρώ)

- Ποιότητα Ζωής, Περιβάλλοντος και Πολιτισμού. Μέτρα προστασίας περιβάλλοντος, προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και ανταλλαγή τεχνογνωσίας στον σχεδιασμό και την λειτουργία των τοπικών κέντρων υγείας. (Κοινοτική εισφορά 16.2 εκατομμύρια Ευρώ)

6. ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ-USAID

6.1.ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα χρηματοδότησης από την USAID σκοπεύει στην εξομάλυνση της έντασης και την βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων με την παρότρυνση κοινών δραστηριοτήτων. Το πρόγραμμα χρηματοδότησης της USAID περιλαμβάνει χρηματοδότηση με σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης, την ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών, την ενίσχυση της κυβέρνησης, της εκπαίδευσης, της κοινωνικής και πολιτιστικής ανταλλαγής. Η βοήθεια της USAID όσον αφορά την συμφιλίωση των δύο λαών περιλαμβάνει τεχνική βοήθεια σε:

6.1.1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ 2004 (FY 2004 PROGRAM):

Δικονοτικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (\$ 8.540.000 , \$6,749,000):

Το πρόγραμμα αυτό εφαρμόζεται από το 1998 μέσω χρηματοδότησης από το UNDP (Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών). Το UNDP δεσμεύτηκε για τη χρηματοδότηση αυτή όταν ο Προϊστάμενος Επιμελητής για τους Πρόσφυγες (High Commissioner for Refugees) τέλεσε τον ρόλο του ως εκτελεστικό όργανο στην Κύπρο μετά από 20 χρόνια. Η αρχική χρηματοδότηση δόθηκε για ένα τριετές πρόγραμμα κόστους 30 \$εκατ. το οποίο το 2001 επεκτάθηκε έως το 2004 με μία αύξηση στην χρηματοδότηση, που έφερε τον προϋπολογισμό του προγράμματος στα 60\$ εκατ.. Στο τέλος της τρέχουσας χρηματοδότησης η USAID σκοπεύει να επαναδεσμεύσει το UNDP σε έναν ακόμη διακανονισμό μέσω του οποίου θα συνεχίσει να χρηματοδοτεί δραστηριότητες στην κοινωνία των πολιτών, σε ενδυνάμωση των μη κυβερνητικών οργανώσεων, στον αγροτικό τομέα, στην εκπαίδευση, στις επικοινωνίες, στην τεχνολογία της πληροφορίας και στις τηλεπικοινωνίες. Άλλες δραστηριότητες θα περιλαμβάνουν δημόσιες υποδομές, περιβαλλοντική διαχείριση, τη δημόσια υγεία, την ενδυνάμωση των αστικών κέντρων και την διατήρηση και αποκατάσταση της ιστορικής κληρονομιάς.

Επίσημος Χρηματοδότης: UNDP.

Χρηματοδότηση από το Αμερικάνικο Κράτος (\$4,880,000):

Ο σκοπός αυτής της χρηματοδότησης είναι η ενίσχυση ενός περιβάλλοντος συμφιλίωσης. Στα πλαίσια αυτής της δράσης η χρηματική ενίσχυση δίδεται σε διαφορετικούς φορείς για διαφορετικές χορηγίες, ώστε να παράσχουν υποτροφίες για βραχυπρόθεσμη εκπαίδευση (Πρόγραμμα Υποτροφιών Κύπρος-Αμερική) όπως επίσης και για την εφαρμογή τεχνικής και εκπαιδευτικής υποστήριξης βραχυπρόθεσμων και πολιτικά ευαίσθητων συναντήσεων και σεμιναρίων (Δικοινοτικά Προγράμματα Υποστήριξης).

6.1.2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ 2005 (FY 2005 PROGRAM):

Δικοινοτικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (\$8,600,000):

Το Δικοινοτικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης έχει ως σκοπό την συνέχεια δραστηριοτήτων παρόμοιων με των δρομολογημένων. Εάν βρεθεί μία πολιτική λύση ο προγραμματισμός θα στραφεί σε δραστηριότητες τέτοιες που ενθαρρύνουν την υποστήριξη αλλά και την εφαρμογή της πολιτικής λύσης. Το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών θα παραμείνει ως χρηματοδοτικό όργανο. Η τρέχουσα χρηματοδότηση για το Δικοινοτικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης λήγει τον Δεκέμβρη του 2004. Η USAID θα χρησιμοποιήσει μία ανεξάρτητη αρχή αξιολόγησης του Δικοινοτικού Προγράμματος Ανάπτυξης ώστε να ενημερώσει τον σχεδιασμό του επόμενου προγράμματος χρηματοδοτούμενο από το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών το οποίο είναι προγραμματισμένο να αρχίσει στο μέσο του Χρηματοδοτικού Έτους 2004. Η χρηματοδότηση για το έτος 2005 στοχεύει στην συνέχεια των χρηματοδοτήσεων για τις δικοινοτικές δραστηριότητες βασισμένες στις προκύπτουσες ανάγκες και στις νέες ευκαιρίες για πολιτική λύση χρησιμοποιώντας τους ίδιους μηχανισμούς χρηματοδότησης.

Επίσημος Χρηματοδότης: UNDP.

Πόροι από την Κυβέρνηση: (\$4,900,000):

Αυτοί οι πόροι θα ενισχύσουν ένα περιβάλλον συμφιλίωσης και θα διευκολύνουν την συνέχεια τρεχουσών δραστηριοτήτων μέσω των υπάρχοντων μηχανισμών χρηματοδότησης. Οι δραστηριότητες μπορεί να αλλάξουν ώστε να εξυπηρετούν την πολιτική λύση.

Απόδοση και αναμενόμενα αποτελέσματα :

Καθένα από τα προγράμματα αντιπροσωπεύουν μαζί μία πολυποίκιλη και συμπληρωματική δέσμη πόρων που δίνει την δυνατότητα στις Η.Π.Α. να συμβάλλει στο χρόνιο Κυπριακό Πρόβλημα. Το δικαιοτικό πρόγραμμα ενθαρρύνει την συνεργασία με αμοιβαίες δραστηριότητες που είναι ευεργετικές για όλο το νησί και έχει συμβάλλει στην συνεργασία μεταξύ των Ελληνοκύπριων και των Τουρκοκύπριων σε πολλούς τομείς και σε περισσότερες από 110 διαφορετικές δραστηριότητες.

Τα κύρια βραχυχρόνια αποτελέσματα του Δικαιοτικού Προγράμματος Ανάπτυξης του UNDP περιλαμβάνουν:

- Απευθείας υποστήριξη στο υπεύθυνο γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για την ενίσχυση των υποδομών την τεχνική υποστήριξη και τις υπηρεσίες μετάφρασης όπως επίσης και την υποστήριξη του δημόσιου διαλόγου σχετικά με την εύρεση λύσης και το Σχέδιο Ανάν.

- Συνεχόμενες εξελίξεις στις δικαιοτικές επαφές και τη συνεργασία σε δραστηριότητες όπως η προέκταση και η επισκευή του αποχετευτικού δικτύου της Λευκωσίας, η κοινή χρήση των υδάτινων πόρων, η επισκευή και η αποκατάσταση τόπων με σπουδαία ιστορική και πολιτιστική σημασία όπως το τέμενος του Σουλτάνου Χαλά Τεκέ (Hala Sultan Tekke) το μοναστήρι του Απόστολου Ανδρέα, το Ενετικό τοίχος που περικλείει την Λευκωσία, το ορφανοτροφείο στο χωριό Λάπαθος, την εκκλησία και το τέμενος στο χωριό Πεντάκομο.

- Μελέτες ανάλυσης υφιστάμενης κατάστασης στην φυλασσόμενη από τα Ηνωμένα Έθνη γραμμή κατάπαυσης του πυρός και στις πολιτικές και εθνικές αντιλήψεις και τάσεις, σεμινάρια σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων όπως την πρώτη διαδικτυακή ημερήσια, μετάφραση άρθρων εφημερίδας από τα Ελληνικά στα Τούρκικα και αντίστροφα, και παραγωγή και μετάδοση επιμορφωτικών τηλεοπτικών προγραμμάτων.

- Σεμινάρια και ημερίδες σε Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους σε πολιτικά ευαίσθητα θέματα όπως η εκπαίδευση και η διαχείριση κρίσεων.

Το Δικοινοτικό Πρόγραμμα Υποστήριξης του Αμερικάνικου Κράτους έχει υποστηρίξει μέχρι τώρα

- Ένα δίμηνο πρόγραμμα ηγετικής ικανότητας και εθελοντισμού για νέους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους ηγέτες σε Αμερικάνικο Πανεπιστήμιο

- Κοινά πολιτιστικά δρώμενα.

- Κοινή εκπαίδευση Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων σε ιατρικά επαγγέλματα κ.τ.λ. Το Αμερικάνικο Πρόγραμμα Κύπρου-Αμερικής συνεχίζει την παροχή υποτροφιών και βραχυχρόνιας εκπαίδευσης με σεμινάρια και συνέδρια σε συμμετέχοντες και από τις δύο κοινότητες.

Η επιτυχία που σημειώθηκε είναι ένα συνεχώς αυξανόμενο δίκτυο συνεχούς επαφής Ελληνοκυπριακών και Τουρκοκυπριακών οργανισμών, ιδρυμάτων και ατόμων συνεργαζομένων σε αναπτυξιακές πρωτοβουλίες εις όφελος ολόκληρου του νησιού. Τέτοιες σχέσεις συνεργασίας θέτουν τις βάσεις για συμφιλίωση όλου του νησιού και μελλοντικά για την εύρεση πολιτικής λύσης. Το πρόγραμμα είναι σχεδιασμένο ώστε να είναι προσανατολισμένο σε δράσεις που ευνοούν την πολιτική λύση. Σε περίπτωση τέτοιας συμφωνίας οι προτεραιότητες του προγράμματος θα προσαρμοσθούν και θα στραφούν αποκλειστικά στην εφαρμογή ενός βιώσιμου και εγκεκριμένου από τα Ηνωμένα Έθνη σχεδίου ειρήνης.

(<http://www.usaid.gov>)

7. ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ

7.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έπειτα από τις Ευρωπαϊκές περιφερειακές πολιτικές στο ελεύθερο τμήμα της Κύπρου, εξίσου σημαντική κρίνεται και η επισκόπηση των Ευρωπαϊκών πολιτικών στην κατεχόμενη Κύπρο. Πρέπει να υπογραμμισθεί πως μετά την καταψήφιση του Σχεδίου Ανάν από τους Ελληνοκύπριους και την ένταξη της ελεύθερης Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση το έδαφος της κατεχόμενης Κύπρου είναι και αυτό νομικά ενταγμένο στην Ένωση (με αναστολή του κεκτημένου) αλλά και οι Τουρκοκύπριοι Πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το παραπάνω γεγονός πρακτικά σημαίνει πως οι τελευταίοι μπορούν να επιδιώξουν να ασκήσουν όλα τα δικαιώματα που απορρέουν από το ενωσιακό κεκτημένο, τις αρχές και το δίκαιο, χωρίς όμως να αναλάβουν στο στάδιο αυτό καμία δέσμευση ή υποχρέωση. (Π. Ιωακειμίδης, Οικονομικός Ταχυδρόμος 2004)

Από πλευρές ΕΕ, στόχος φαίνεται να είναι και ο «εξευρωπαϊσμός» της βόρειας Κύπρου, καθώς εκτός από μία σειρά ρυθμίσεων που αναλύονται παρακάτω σχετικά με την Πράσινη Γραμμή είναι σημαντικό το γεγονός πως καμία αλλαγή δεν μπορεί πλέον να επέλθει στο καθεστώς της χωρίς την συγκατάθεση της επιτροπής. Έτσι η διαχείριση της Πράσινης Γραμμής τίθεται ουσιαστικά υπό την εποπτεία της Ένωσης/ Επιτροπής. (Π. Ιωακειμίδης, Οικονομικός Ταχυδρόμος 2004)

7.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Στις 24 Απριλίου, το γενικό σχέδιο διευθέτησης του κυπριακού προβλήματος όπως προτάθηκε από τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Κ. Ανάν, δεν εγκρίθηκε λόγω της έκβασης των δημοψηφισμάτων που διενεργήθηκαν ταυτόχρονα στην Κύπρο και παρά τη θετική ψήφο των τουρκοκυπρίων, ενώ η Ελληνοκυπριακή κοινότητα το καταψήφισε. Με βάση τα αποτελέσματα των δημοψηφισμάτων, το Συμβούλιο, στις 26 Απριλίου δήλωσε ότι είναι αποφασισμένο να θέσει τέλος στην απομόνωση της

τουρκοκυπριακής κοινότητας και να διευκολύνει την επανένωση της Κύπρου ενθαρρύνοντας την οικονομική ανάπτυξη της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Το Συμβούλιο επομένως κάλεσε την Επιτροπή να υποβάλει σχετικές συνολικές προτάσεις, δίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στην οικονομική ενοποίηση της νήσου και στη βελτίωση των επαφών μεταξύ των δύο κοινοτήτων και με την ΕΕ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανταποκρινόμενη στην πρόσκληση του Συμβουλίου, πρότεινε στις 7 Ιουλίου 2004 μια ευρεία δέσμη μέτρων στον τομέα της αναπτυξιακής βοήθειας και του εμπορίου τα οποία αποσκοπούν στο να δοθεί ένα τέλος στην απομόνωση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας και να διευκολυνθεί η επανένωση της Κύπρου.

Πρότεινε την έκδοση κανονισμού για τον καθορισμό χρηματοδοτικής συνδρομής υπέρ της οικονομικής ανάπτυξης της τουρκοκυπριακής κοινότητας και της βελτίωσης των επαφών μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Η συνολική προβλεπόμενη χρηματοδότηση ανέρχεται σε 259 εκατ. Ευρώ για την περίοδο 2004-2006. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην εναρμόνιση με τη νομοθεσία και τις πολιτικές της ΕΕ, στα μέτρα συμφιλίωσης και οικοδόμησης εμπιστοσύνης, στην κοινωνική και την οικονομική ανάπτυξη, στην ανάπτυξη των υποδομών και στις επαφές μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

Πρόταση της επιτροπής ήταν και η έκδοση κανονισμού για τη διευκόλυνση των εμπορικών συναλλαγών που γίνονται απευθείας με το βόρειο τμήμα της Κύπρου χάρη στην εισαγωγή προτιμησιακού καθεστώτος για τα προϊόντα καταγωγής του βορείου τμήματος που εισέρχονται στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας. Ο κανονισμός θεσπίζει κανόνες όσον αφορά τα έγγραφα που πιστοποιούν την καταγωγή των προϊόντων, τα οποία εκδίδονται από το Τουρκοκυπριακό Εμπορικό Επιμελητήριο ή άλλο δεόντως εξουσιοδοτημένο φορέα, τους φυτοϋγειονομικούς ελέγχους, την επισιτιστική ασφάλεια και την ασφάλεια των προϊόντων, τη φορολογία, τις υποχρεώσεις επικοινωνίας, τα μέτρα διασφάλισης σε περίπτωση αναποτελεσματικής συνεργασίας, τις παρατυπίες ή την απάτη.

Επιπρόσθετα, προτάθηκε το προτιμησιακό καθεστώς να λάβει τη μορφή συστήματος δασμολογικών ποσοτώσεων με στόχο να προαγάγει την οικονομική ανάπτυξη, αποτρέποντας τη δημιουργία τεχνητών εμπορικών ρευμάτων ή την ενθάρρυνση της απάτης.

Τέλος, εξέδωσε κανονισμό για τον καθορισμό ειδικών κανόνων σχετικά με τις εμπορικές συναλλαγές στο εσωτερικό της νήσου και αποφάσισε να εξουσιοδοτήσει το Τουρκοκυπριακό Εμπορικό Επιμελητήριο να εκδίδει τα απαραίτητα έγγραφα που θα συνοδεύουν τα εμπορεύματα τα οποία θα διέρχονται την πράσινη γραμμή.

(<http://www.delcyp.cec.eu.int>)

7.3. ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΓΑΘΩΝ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ

7.3.1. ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ

Ο Κανονισμός που υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ενεργοποιήθηκε στις 30 Ιουλίου 2004 σχετικά με "τη διαχωριστική γραμμή" ρυθμίζει, μεταξύ άλλων, και τη διακίνηση προσώπων και αγαθών και, συνεπώς, και των οχημάτων δημόσιας χρήσης και των οδηγών τους. Για την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη εφαρμογή του Κανονισμού και παρόλο ότι δεν προτείνεται σε αυτόν, θεωρείται απαραίτητο να ελευθερωθεί η διακίνηση των οχημάτων δημόσιας χρήσης των Τουρκοκυπρίων.

Με βάση τις υφιστάμενες νομοθετικές ρυθμίσεις στην Κύπρο και εκείνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κανένα μηχανοκίνητο όχημα δεν χρησιμοποιείται για οποιαδήποτε οδική χρήση, εκτός αν είναι εφοδιασμένο με άδεια οδικής χρήσης ή οδικού μεταφορέα αντίστοιχα, ανάλογα με την περίπτωση. Επιπρόσθετα, κανένα από τα μηχανοκίνητα οχήματα δεν επιτρέπεται να οδηγείται από πρόσωπο που δεν κατέχει επαγγελματική άδεια οδηγού, όπως προβλέπεται από την κείμενη Κυπριακή Νομοθεσία.

Επομένως, οι Τουρκοκύπριοι ιδιοκτήτες οχημάτων δημόσιας χρήσης, χωρίς την κατοχή των πιο πάνω αδειών, δεν έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν τα οχήματά τους αυτά για τη μεταφορά εμπορευμάτων ή επιβατών προς ή από τις ελεύθερες περιοχές. Επίσης, τα οχήματα αυτά δεν μπορούν να οδηγούνται από πρόσωπα που δεν είναι κάτοχοι επαγγελματικής άδειας οδηγού.

Η Κυβέρνηση, στα πλαίσια της διακηρυγμένης αλλά και εφαρμοσμένης πολιτικής της στο να καταστήσει τον Κανονισμό για την διαχωριστική γραμμή πιο αποτελεσματικό, έτσι που να διευκολύνεται η διακίνηση των Τουρκοκυπρίων με μηχανοκίνητα οχήματα και η μεταφορά εμπορευμάτων και επιβατών προς τις περιοχές που ελέγχει το κράτος, αποφάσισε την τροποποίηση της σχετική νομοθεσίας.

Με αυτή την τροποποίηση, επιτρέπεται η δωρεάν χορήγηση προσωρινής άδειας οδήγησης στους Τουρκοκυπρίους, καθώς και προσωρινής άδειας, οδικής χρήσης (κυκλοφορίας) στα οχήματα, που θα ισχύει μέχρι ένα χρόνο. Η σχετική άδεια κυκλοφορίας των φορτηγών οχημάτων θα εξασφαλίζεται αφού προηγουμένως κριθούν κατάλληλα από τις αρμόδιες αρχές της Δημοκρατίας. Η απόφαση της Κυβέρνησης για χορήγηση κατάλληλων προσωρινών αδειών καλύπτει: φορτηγά οχήματα για τη μεταφορά εμπορευμάτων για ίδιο λογαριασμό του ιδιοκτήτη του, φορτηγά οχήματα για μεταφορά εμπορευμάτων για λογαριασμό τρίτου με μίσθωση ή με αμοιβή, λεωφορεία για την εκτέλεση έκτακτων γραμμών (τουριστικά λεωφορεία), και ταξί, που ανήκουν σε Κυπρίους που διαμένουν νόμιμα στις περιοχές που δεν ελέγχονται από την Κυβέρνηση της Δημοκρατίας, νοουμένου ότι πληρούν τις προϋποθέσεις που ορίζει ο Υπουργός Συγκοινωνιών και Έργων σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Επίσης, όλοι οι σχετικοί νόμοι, τα έντυπα και τα βιβλία με την εξεταστέα ύλη για την απόκτηση των απαραίτητων πιστοποιητικών, άρχισαν να μεταφράζονται στην τουρκική γλώσσα.

7.3.2. ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΠΑΦΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ – ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ

Ο Κανονισμός 866/2004 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29.4.2004 (Κανονισμός που αφορά τη διέλευση προσώπων, αγαθών και υπηρεσιών μέσω της διαχωριστικής γραμμής) ενεργοποιήθηκε στις 30 Ιουλίου 2004 και αποσκοπεί στη διευκόλυνση του εμπορίου και την ανάπτυξη επαφών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ Κυπρίων που ζουν στις περιοχές που βρίσκονται υπό τον έλεγχο της Κυβέρνησης και εκείνων που βρίσκονται στις κατεχόμενες περιοχές, με τη θέσπιση ειδικών κανόνων.

Η Κυπριακή Κυβέρνηση έχει προβεί σε συγκεκριμένες προτάσεις προς την Ευρωπαϊκή Ένωση για να προωθηθούν περαιτέρω μέτρα με σκοπό τη θέσπιση εκείνων των κανόνων και διαδικασιών που θα καθιστούν πρακτικά εφικτές και θα διευκολύνουν τις εμπορικές συναλλαγές δια μέσου της γραμμής και θα έχουν ως αποτέλεσμα την περαιτέρω ανάπτυξη των συναλλαγών και άλλων οικονομικών σχέσεων ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα μέτρα αφορούν μόνο προϊόντα και εμπορεύματα τα οποία παράγονται στις μη ελεγχόμενες περιοχές και προϊόντα τα οποία έχουν μεταποιηθεί ή έχουν τύχει επεξεργασίας στις περιοχές αυτές, όπως προβλέπεται στα σχετικά άρθρα του Τελωνειακού Κώδικα (Άρθρο 23 και 24), δηλαδή η πρώτη ύλη από την οποία αποτελούνται έχει υποστεί ουσιώδη μεταποίηση, π.χ. ξυλεία που μετατρέπεται σε έπιπλα. Δεν θεωρούνται ότι έχουν μεταποιηθεί ή έχουν τύχει επεξεργασίας προϊόντα που απλά έχουν συναρμολογηθεί ή έχουν υποστεί εργασίες για συντήρηση ή διατήρησή τους.

Επιπρόσθετα, το τέταρτο μέτρο αφορά προϊόντα και εμπορεύματα, ανεξάρτητα από πού προέρχονται, εφόσον τα προϊόντα και τα εμπορεύματα προορίζονται για τις μη ελεγχόμενες περιοχές και παράγονται στις ελεγχόμενες περιοχές ή εισήχθησαν νόμιμα σε αυτές. Με βάση τα πιο πάνω, η Κυπριακή Δημοκρατία έχει εισηγηθεί την εφαρμογή των πιο κάτω μέτρων.

7.3.2.1. ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΟ ΜΗΤΡΩΟ Φ.Π.Α.

Σύμφωνα με το κοινοτικό κεκτημένο το οποίο εφαρμόζεται στις περιοχές που βρίσκονται υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο της Κυβέρνησης, πρόσωπα τα οποία ανήκουν στις περιοχές που δεν ελέγχονται από την Κυβέρνηση, έχουν υποχρέωση να εγγραφούν στο Μητρώο Φ.Π.Α. όταν πωλούν αγαθά ή παρέχουν υπηρεσίες σε πρόσωπα τα οποία βρίσκονται στις περιοχές που ελέγχονται από την Κυβέρνηση, των οποίων η αξία υπερβαίνει τις £9000. Η εγγραφή των προσώπων αυτών θα συνεπάγεται πολλαπλές υποχρεώσεις, όπως τήρηση βιβλίων και αρχείων, υποβολή τριμηνιαίων φορολογικών δηλώσεων και απόδοση του Φ.Π.Α., όπως και προβλήματα φορολογικού ελέγχου, τα

οποία θα δυσχέραιναν την ανάπτυξη των συναλλαγών μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Η πρόταση της Κυπριακής Κυβέρνησης προς την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η υιοθέτηση απλοποιημένου μέτρου, με το οποίο το πρόσωπο που είναι εγκατεστημένο στις περιοχές που δεν ελέγχονται από την Κυβέρνηση να μην εγγράφεται στο Μητρώο Φ.Π.Α., αλλά να έχει υποχρέωση για την απόδοση του φόρου ο εγγεγραμμένος στο Μητρώο Φ.Π.Α. αγοραστής των αγαθών ή λήπτης των υπηρεσιών ο οποίος βρίσκεται στις ελεγχόμενες περιοχές. Με αυτό το μέτρο θα δοθεί η δυνατότητα στους Τουρκοκύπριους να πωλούν τα εμπορεύματα τους στις ελεγχόμενες περιοχές χωρίς να χρειάζεται να εγγραφούν στο Μητρώο Φ.Π.Α. και να τηρούν τις άλλες φορολογικές διαδικασίες. Το μέτρο αυτό αφορά πωλήσεις όπου ο αγοραστής είναι πρόσωπο εγγεγραμμένο στο Μητρώο Φ.Π.Α.

7.3.2.2. ΣΧΕΔΙΟ ΠΩΛΗΣΗΣ ΑΓΑΘΩΝ ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΣΕ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ

Το μέτρο αυτό αφορά πωλήσεις σε καταναλωτές που βρίσκονται στις ελεγχόμενες περιοχές από πρόσωπα που είναι εγκατεστημένα στις μη ελεγχόμενες περιοχές και τα οποία διέρχονται τη γραμμή μαζί με τα εμπορεύματά τους. Και σε αυτή την περίπτωση, με βάση το κοινοτικό κεκτημένο (έκτη κοινοτική οδηγία για το Φ.Π.Α.) οι εν λόγω εμπορευόμενοι που πωλούν αγαθά σε καταναλωτές στις ελεγχόμενες περιοχές, έχουν την υποχρέωση για εγγραφή στο Μητρώο Φ.Π.Α.. Τα προβλήματα τέτοιας εγγραφής αναφέρθησαν προηγουμένως.

Για αποφυγή, όλων αυτών των προβλημάτων, η Κυπριακή Κυβέρνηση και σε αυτή την περίπτωση έχει προτείνει ειδικό σχέδιο, με βάση το οποίο οι πιο πάνω εμπορευόμενοι δεν θα εγγράφονται στο Μητρώο Φ.Π.Α. Όμως, όταν θα διέρχονται από τη γραμμή προς τις περιοχές που ελέγχονται από την Κυβέρνηση θα γίνεται καταγραφή των εμπορευμάτων τους ή δήλωση ως προς την ποσότητα τους. Ανάλογη καταγραφή (ή δήλωση ως προς την ποσότητά τους) θα γίνεται και όταν οι ίδιοι εμπορευόμενοι διέρχονται της γραμμής κατά την επιστροφή. Ο Φ.Π.Α. θα καταβάλλεται από τα πρόσωπα αυτά μόνο μετά που θα πωλήσουν τα εμπορεύματά τους απευθείας στους καταναλωτές και υπό την προϋπόθεση ότι η αξία των εμπορευμάτων που προτίθενται να

πωλήσουν σε περίοδο ενός έτους θα υπερβαίνει τις £9.000. Με αυτό το μέτρο θα δοθεί η δυνατότητα να πωλούνται εμπορεύματα που παράγονται εξ ολοκλήρου ή μεταποιούνται ή τυγχάνουν επεξεργασίας στις μη ελεγχόμενες περιοχές απευθείας στους καταναλωτές στις ελεγχόμενες περιοχές, χωρίς να χρειάζεται η εγγραφή στο Μητρώο Φ.Π.Α. και άλλες διαδικασίες που πιθανόν να δυσχεραίνουν τη διεξαγωγή του εμπορίου μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

7.3.2.3. ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΑΓΑΘΩΝ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΔΑΣΜΩΝ

Σύμφωνα με το Άρθρο 4 (2) του Κανονισμού, εμπορεύματα τα οποία παράγονται εξ ολοκλήρου ή μεταποιούνται στις περιοχές εκτός του αποτελεσματικού ελέγχου της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας, όταν διακινούνται δια μέσου της γραμμής, υπόκεινται σε δασμούς, εάν τα εμπορεύματα αυτά δικαιούνται εξαγωγικής επιστροφής μέσα στα πλαίσια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Ένας μεγάλος αριθμός αγροτικών προϊόντων, όπως τα εσπεριδοειδή, δικαιούνται εξαγωγικής επιστροφής, με αποτέλεσμα να υπόκεινται σε δασμούς και επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος όταν διέρχονται της γραμμής.

Η διάταξη αυτή του Κανονισμού, βασικά, εμποδίζει την ελεύθερη και χωρίς επιβάρυνση είσοδο των αγαθών αυτών στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας δια μέσου της γραμμής. Τα αγαθά αυτά αποτελούν τα βασικά αγαθά τα οποία παράγονται στις περιοχές που δεν βρίσκονται υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο της Κυβέρνησης και η διάταξη αυτή ουσιαστικά καθιστά αδύνατη την ανάπτυξη αυτού του είδους του εμπορίου δια μέσου της γραμμής.

Η Κυπριακή Κυβέρνηση έχει εισηγηθεί την τροποποίηση του Κανονισμού σε αυτό το σημείο έτσι ώστε να επιτρέπει στα προϊόντα που δικαιούνται εξαγωγικής επιστροφής και αφορούν προϊόντα εξ ολοκλήρου παραγόμενα στις μη ελεγχόμενες περιοχές, να μην υπόκεινται σε δασμούς ή επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος όταν διέρχονται της γραμμής και να θεωρούνται ως κοινοτικά. Με αυτό τον τρόπο θα υποβοηθηθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών αυτών και θα ενισχυθεί η βοήθεια προς τους

Τουρκοκύπριους με το να δοθεί η δυνατότητα σε αυτούς να εμπορεύονται τα αγαθά αυτά σε όλο το έδαφος της Κοινότητας.

7.3.2.4. ΕΠΙΒΟΛΗ ΜΗΔΕΝΙΚΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ Φ.Π.Α. ΣΕ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΙΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΡΑΜΜΗ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΜΗ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ.

Σύμφωνα με το Άρθρο 5 (3) του Κανονισμού, εμπορεύματα για τα οποία διέρχονται από τη γραμμή προς την περιοχή Β δεν απαλλάσσονται από το συντελεστή Φ.Π.Α. με βάση το Άρθρο 15 (1) και (2) της Οδηγίας 77/388/ΕΟΚ. Δηλαδή εμπορεύματα για τα οποία επιτρέπεται η διέλευση από τη γραμμή, τα οποία αποστέλλονται από περιοχές υπό τον έλεγχο της Κυβέρνησης στις κατεχόμενες περιοχές, δεν απαλλάσσονται από το Φ.Π.Α. Δηλαδή, τα προϊόντα αυτά δεν θεωρούνται ότι μεταφέρονται εκτός φορολογικού εδάφους της Κοινότητας, παρόλο ότι το κοινοτικό κεκτημένο αναστέλλεται στις περιοχές που δεν ελέγχονται από την Κυβέρνηση.

Στην πρακτική εφαρμογή της, η διάταξη αυτή καθιστά οικονομικά δυσχερή την απόκτηση των προϊόντων αυτών για εμπορικούς σκοπούς από πρόσωπα που βρίσκονται στις μη ελεγχόμενες περιοχές, εφόσον τα προϊόντα αυτά για να τα αποκτήσουν θα καταβάλουν και Φ.Π.Α. 15%. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της προοπτικής για περαιτέρω ανάπτυξη των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους.

Η Κυπριακή Κυβέρνηση έχει ζητήσει την τροποποίηση της διάταξης, ώστε αγαθά τα οποία εισέρχονται στην Κυπριακή Δημοκρατία μέσω των λιμανιών και αεροδρομίων των ελεγχόμενων περιοχών όπως, επίσης, και αγαθά τα οποία πωλούνται από εγγεγραμμένα στο Μητρώο Φ.Π.Α. πρόσωπα για εμπορικούς σκοπούς και τα οποία προορίζονται για τις μη ελεγχόμενες περιοχές, να φορολογούνται με το μηδενικό συντελεστή Φ.Π.Α., δηλαδή χωρίς καμιά επιβάρυνση στον αγοραστή για σκοπούς Φ.Π.Α. Με τα μέτρα αυτά θα αναπτυχθούν οι οικονομικές και εμπορικές σχέσεις και επαφές μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων όπως ακριβώς είναι και ένας από τους στόχους της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας.

7.4. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ ΓΙΑ ΔΙΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

7.4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Κυπριακή Κυβέρνηση με την εισαγωγή των παρακάτω μέτρων επιχειρεί την παροχή της δυνατότητας στους Τουρκοκυπρίους που ζουν στις κατεχόμενες περιοχές να απολαμβάνουν στον βαθμό του εφικτού τα δικαιώματα και τις ωφέλειες που παρέχει η Κυπριακή Δημοκρατία στους πολίτες της.

Τα μέτρα αυτά δηλώνουν την πραγματιστική αντιμετώπιση της κατάστασης και δεν αποτελούν έμμεση αποδοχή και αναγνώριση της αποσχιστικής οντότητας των Τουρκοκυπρίων.

7.4.2. ΕΡΓΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ

Η Κυπριακή Κυβέρνηση σκοπεύει στην λήψη πρακτικών μέτρων για διευκόλυνση της απασχόλησης των Τουρκοκυπρίων που διαβιούν στις κατεχόμενες περιοχές από εργοδότες στις ελεγχόμενες από την κυβέρνηση περιοχές με τους ίδιους όρους απασχόλησης που ισχύουν για τους υπόλοιπους Κυπρίους εργαζομένους. Στο πλαίσιο αυτό θα υπάρξει, μεταξύ άλλων, περισσότερη δημοσιοποίηση της ισχύουσας πρακτικής ώστε να γνωρίζουν οι Τουρκοκύπριοι στα κατεχόμενα ότι μπορούν να απευθύνονται στα Επαρχιακά Γραφεία Εργασίας για εξεύρεση απασχόλησης. Έμφαση θα δοθεί στην εργοδότηση τεχνικά καταρτισμένων επαγγελματιών.

7.4.3. ΕΡΓΟΛΑΒΙΕΣ – ΥΠΕΡΓΟΛΑΒΙΕΣ

Σκοπεύεται επίσης η προώθηση της ανάθεσης εργολαβιών και υπεργολαβιών σε Τουρκοκύπριους στα κατεχόμενα με την προϋπόθεση ότι οι εργολάβοι και υπεργολάβοι τηρούν τις προϋποθέσεις της σχετικής νομοθεσίας.

7.4.4. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Η Κυπριακή Κυβέρνηση εμμένοντας στο ότι είναι παράνομη η σύσταση ανώτερων και ανώτατων εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων στα κατεχόμενα, αλλά επιθυμώντας να μην γίνονται δυσμενείς διακρίσεις σε βάρος αποφοίτων αυτών των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, θα προβεί σε διευθετήσεις έτσι, ώστε να μπορούν να εργοδοτούνται προσοντούχοι Τουρκοκύπριοι στις ελεγχόμενες από την κυβέρνηση περιοχές επί τη βάση των ουσιαστικών τους προσόντων.

7.4.5. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ

Επιπλέον μέριμνα της Κυπριακής Κυβέρνησης είναι και η διευκόλυνση της συμμετοχής των Τουρκοκυπρίων σε ερευνητικά και άλλα κοινοτικά προγράμματα όπως Leonardo, Socrates κ.α. Ακόμη θα παραχωρηθούν υποτροφίες σε Τ/Κ για παρακολούθηση μαθημάτων σε αναγνωρισμένα Ανώτερα και Ανώτατα Ιδρύματα στην Κύπρο.

Επιπρόσθετα είναι προγραμματισμένη και η βαθμιαία η εκμάθηση της τουρκικής γλώσσας - σε βασικό επίπεδο - στη Μέση Εκπαίδευση και σε ενήλικες στις ελεγχόμενες από την Κυβέρνηση περιοχές. Προς τον σκοπό αυτό θα καταβληθεί προσπάθεια εργοδότησης Τουρκοκύπριων εκπαιδευτικών. Επίσης θα γίνουν πρακτικές διευθετήσεις για δωρεάν διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας από Ελληνοκύπριους εκπαιδευτικούς σε Τουρκοκύπριους ενδιαφερομένους μαθητές/ φοιτητές που διαβιούν στην κατεχόμενη περιοχή.

7.4.6. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΠΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

Η κυβέρνηση εργάζεται στην εύρεση καναλιών επικοινωνίας για την ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ τοπικών αρχόντων εκατέρωθεν της γραμμής αντιπαράταξης καθώς και την χρηματοδότηση έργων σε τοπικό επίπεδο στα κατεχόμενα, χωρίς να επηρεάζεται η θέση της έναντι του παρανόμου της αποσχιστικής οντότητας.

7.4.7. ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΜΕ ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ

Έχει διευθετηθεί η αυτοματοποίηση της τηλεφωνικής επικοινωνίας με τα κατεχόμενα και την Τουρκία από την 2 Μαΐου 2003. Όσον αφορά στην κινητή τηλεφωνία και λαμβανομένου υπόψη ότι οι συμφωνίες περιαγωγής γίνονται μεταξύ εταιρειών και όχι κρατών, θα ενθαρρυνθεί η ΑΤΗΚ να συνάψει συμφωνίες περιαγωγής με ιδιωτικές εταιρείες οι οποίες παρέχουν τώρα υπηρεσίες στα κατεχόμενα.

7.4.8. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ ΣΕ ΕΚΛΟΓΕΣ

Προωθείται η θέσπιση της αναγκαίας νομοθεσίας ώστε να καταστεί δυνατή η συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων στις εκλογές τοπικών αρχών στις ελεγχόμενες από την κυβέρνηση περιοχές και τις Ευρωεκλογές επί τη βάση της σχετικής νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της σχετικής νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

7.4.9. ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Για το συντονισμό της εφαρμογής των πιο πάνω μέτρων λειτουργεί Γραφείο Τουρκοκυπριακών Υποθέσεων το οποίο θα έχει τις πιο κάτω αρμοδιότητες:

(α) Συντονισμός των προσπαθειών του κράτους για προσεκτική εξέταση όλων των νομοθεσιών, πολιτικών και διοικητικών πρακτικών ώστε να μην δημιουργούνται προϋποθέσεις για δυσμενείς διακρίσεις σε βάρος των Τουρκοκυπρίων κατά την εφαρμογή τους.

(β) Συστάσεις για εισαγωγή νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών μέτρων ή αναθεώρηση ήδη ισχυόντων ώστε να προστατεύονται καλύτερα τα δικαιώματα και έννομα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων.

(γ) Εισηγήση και μέριμνα για την εισαγωγή πρακτικών διευθετήσεων για την εξυπηρέτηση των πολιτών της Δημοκρατίας, οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη τους τις πρακτικές δυσκολίες πρόσβασης των Τουρκοκυπρίων στις κρατικές υπηρεσίες και στα οφέλη που απορρέουν από την εφαρμογή κρατικών πολιτικών.

(δ) Χωρίς να υποκαθιστά τις αρμόδιες υπηρεσίες, θα μπορεί να δέχεται και να διαβιβάζει στις αρμόδιες κρατικές ή άλλες υπηρεσίες αιτήματα των Τουρκοκυπρίων υποβάλλοντας τις κατά την κρίση του εισηγήσεις.

(ε) Παροχή πληροφοριών στους Τουρκοκυπρίους, σχετικά με τα δικαιώματα και υποχρεώσεις τους, καθώς και τα οφέλη που μπορούν να απολαμβάνουν σύμφωνα με τις ισχύουσες νομοθεσίες και πολιτικές (διαβατήρια, οικονομικές παροχές, επιδοτήσεις κ.λ.π.) καθώς και από την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

(στ) Μέριμνα για τη μετάφραση στην Τουρκική σχετικών εντύπων, αιτήσεων και άλλων εγγράφων και θα διαμορφώσει ιστοσελίδα στην οποία θα δημοσιεύονται τα πιο πάνω μαζί με άλλες χρήσιμες για τους Τουρκοκύπριους πληροφορίες.

Στο πλαίσιο αυτό θα λειτουργήσουν κέντρα πληροφόρησης στην Κύπρο και στο εξωτερικό.

7.4.10. ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ

Η Κυπριακή Κυβέρνηση θα διευκολύνει με περαιτέρω πρακτικές διευθετήσεις, την έκδοση προς του Τουρκοκύπριους από τις αρχές της Δημοκρατίας, ταξιδιωτικών εγγράφων, ταυτοτήτων, πιστοποιητικών γεννήσεως, και άλλων πιστοποιητικών και επισήμων εγγράφων.

Επίσης η Κυπριακή Κυβέρνηση έχει εξαγγείλει μέτρα και για μία σωρεία άλλων θεμάτων όπως η συμμετοχή Τουρκοκυπρίων σε διεθνείς αθλητικές εκδηλώσεις και λοιπές εκδηλώσεις στο εξωτερικό, την ενίσχυση διακοινοτικών επαφών και την ανάπτυξη των σχέσεων και της συνεργασίας ανάμεσα σε Ελληνοκυπριακές και Τουρκοκυπριακές μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ακόμη, μέτρα πρόκειται να ληφθούν και για τους συγγενείς Τουρκοκυπρίων αγνοουμένων και πεσόντων

7.4.11. ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΓΟΔΟΣΙΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ

Η Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, μέσω των Επαρχιακών Γραφείων Εργασίας εξυπηρετεί όλους τους

Κύπριους πολίτες χωρίς καμία διάκριση ως προς το φύλο, την καταγωγή, τη θρησκεία κ.α. Προσφέρει εξυπηρέτηση σε άτομα που επιθυμούν να εργαστούν ή αναζητούν καλύτερη απασχόληση και σε εργοδότες που αναζητούν προσωπικό. Επίσης παρέχει πληροφόρηση για συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης που οργανώνει η Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού.

Στο παρόν στάδιο οι προοπτικές απασχόλησης είναι γενικά ευνοϊκές σε πολλούς τομείς και επαγγέλματα με ιδιαίτερα αυξημένη ζήτηση στους πιο κάτω τομείς/επαγγέλματα:

- Τομέας Πληροφορικής (τεχνικοί, προγραμματιστές)
- Τουριστική Βιομηχανία (βοηθοί κουζίνας, καθαριστές, τραπεζοκόμοι)
- Οικοδομική Βιομηχανία (εργάτες)
- Ξυλουργική Βιομηχανία (εργάτες)
- Μεταλλοβιομηχανία (εργάτες)
- Ηλεκτρολογικές Εγκαταστάσεις (ηλεκτρολόγοι)
- Γεωργία, Κτηνοτροφία και Ιχθυοτροφία (εργάτες)
- Αρτοποιεία και Ζαχαροπλαστεία (εργάτες)
- Σταθμοί Βενζίνης και Πλυντήρια Αυτοκινήτων/ Συνεργεία Καθαρισμού (εργάτες)
- Υπεραγορές και άλλες Εμπορικές Επιχειρήσεις/ Κρεοπωλεία

7.4.12. ΜΕΤΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΥΣ

Η Κυπριακή Κυβέρνηση έχει εξαγγείλει μέτρα για την ομαλή ένταξη των Τουρκοκυπρίων μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα και η στήριξη των ενηλίκων.

Στο επίπεδο της Δημοτικής Εκπαίδευσης και στα πλαίσια της Διαπολιτισμικής Αγωγής και Εκπαίδευσης έχουν εισαχθεί μια σειρά καινοτομιών:

1. Παροχή ενισχυτικής διδασκαλίας για εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας τον πρώιμο χρόνο
2. Ανάλυση της δαπάνης φοίτησης Τουρκοκυπρίων μαθητών σε ιδιωτικά σχολεία (δίδακτρα και έξοδα εγγραφής)

3.Οικονομική ενίσχυση δυσπραγούντων Τουρκοκυπρίων (έξοδα αγοράς βιβλίων και μεταφορικά)

4.Διάθεση ποσών για τη συντήρηση των τουρκοκυπριακών σχολείων

5.Δωρεάν παροχή μαθημάτων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας στους Τουρκοκυπρίους. Το μέτρο αυτό απευθύνεται τόσο σε ενήλικες όσο και σε παιδιά.

6.Δωρεάν παροχή μαθημάτων εκμάθησης της τουρκικής γλώσσας στους Τουρκοκυπρίους. Οι ρυθμίσεις θα είναι οι ίδιες με το προηγούμενο μέτρο, και στοχεύουν στην καλλιέργεια της μητρικής γλώσσας των Τουρκοκυπρίων.

7.Εργοδότηση δίγλωσσων εκπαιδευτικών στα σχολεία τον πρωινό χρόνο. Σκοπός του μέτρου είναι η διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ των Τουρκοκυπρίων (γονέων και μαθητών) με το σχολείο.

(Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών της Κύπρου, http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/measuresTC_gr)

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται πως λόγω του πολιτικού προβλήματος αφενός δεν υπάρχουν εξελιγμένες διαδικασίες και σαφές πλαίσιο άσκησης περιφερειακής πολιτικής για την οποία είναι επιφορτισμένο το Γραφείο Προγραμματισμού και αφετέρου λόγω αβεβαιότητας για το μέλλον, μεγέθους αλλά και εξάρτησης της Κυπριακής οικονομίας από εξωγενής παράγοντες, ο σχεδιασμός της αναπτυξιακής στρατηγικής της χώρας έχει μέγιστο χρονικό ορίζοντα τα πέντε χρόνια.

Σημαντικό ρόλο έχει διαδραματίσει η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση μιας και έχει καταστήσει αισθητή την αναγκαιότητα κεντρικού και στρατηγικού σχεδιασμού της ανάπτυξης έτσι ώστε να είναι εφικτή η διαχείριση και ο συντονισμός των κοινοτικών πόρων.

Έτσι παρατηρείται πως η Κύπρος έχει αρχίσει να αποκτά προγραμματικό πλαίσιο, έστω και βραχυπρόθεσμο, και συντονίζει τους άξονες ανάπτυξης της και τις ανάγκες της οικονομίας της σύμφωνα με τα διαρθρωτικά ταμεία και το ταμείο συνοχής. Επιπλέον ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης προγραμματίζει με βάση τις αρχές της βιώσιμης

ανάπτυξης και της αειφορίας και ενισχύει δράσεις για την κοινωνική συνοχή και την ισόρροπη ανάπτυξη.

Όσον αφορά τις δικαιοδικές δράσεις παρατηρείται πολύ μεγάλο ενδιαφέρον από την Αμερική η οποία υποστηρίζει με κάθε μέσο την επανένωση της Κύπρου και επιδοκιμάζει την εύρεση λύσης σύμφωνα με το σχέδιο Ανάν. Οι ενισχύσεις των δικαιοδικών δράσεων από μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η άμεση χρηματοδότηση προς τους Τουρκοκυπρίους αλλά και η πίεση που φαίνεται να ασκήθηκε στους Ελληνοκυπρίους για την εξαγγελία μέτρων συνεργασίας επιβεβαιώνουν το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για επίσπευση επίλυσης του κυπριακού προβλήματος.

Άλλωστε, το ενδιαφέρον είναι απόλυτα δικαιολογημένο καθώς ολόκληρη η Κύπρος είναι Ευρωπαϊκό έδαφος με αναστολή του κερτημένου στο βόρειο της τμήμα, χωρίς όμως η σημασία του παραπάνω γεγονότος να γίνεται πλήρως σαφής.

Τέλος, αίσθηση προκαλεί η έλλειψη αναπτυξιακών μέτρων από πλευράς της Τουρκίας. Από τα στοιχεία που προέκυψαν (Κεφάλαιο 3) η Τουρκοκυπριακή κοινότητα λαμβάνει χρηματοδοτήσεις σε μορφή βοήθειας από την Τουρκία της τάξεως των 74 εκατομμυρίων δολαρίων, χωρίς όμως περαιτέρω αναφορές σε αυτές τις χρηματοδοτήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το παρόν κεφάλαιο έχει ως κύριο στόχο την διάγνωση των αναπτυξιακών τάσεων της Κύπρου μέσα στο νέο περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως επίσημο πλέον μέλος της από την 1^η Μαΐου του 2004.

Η στατιστική ανάλυση έδειξε ότι το ελεύθερο τμήμα της Κύπρου, το οποίο συμμετέχει πλήρως στις διεργασίες της ενωμένης Ευρώπης των 25 χωρών μελών, εμφανίζει, συγκριτικά, θετικούς δείκτες σε μια σειρά από κοινωνικούς και οικονομικούς τομείς. Οι δείκτες αυτοί δείχνουν ότι πρόκειται για μια αρκετά αναπτυγμένη χώρα (την πλέον αναπτυγμένη από την ομάδα των 10 νέων μελών της Ένωσης), η οποία συγκλίνει σταθερά προς τους κοινοτικούς μέσους όρους. Να σημειωθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ. ανεργία, δημόσιο έλλειμμα, νομισματική σταθερότητα, οικονομικοί θεσμοί), η Κύπρος έχει από τις πλέον θετικές επιδόσεις στο σύνολο της ΕΕ. Τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα σαφώς δεν εντοπίζονται στον πρωτογενή (με εξαίρεση ορισμένα προϊόντα της φυτικής και ζωικής παραγωγής) και δευτερογενή τομέα, αλλά στον τριτογενή και ειδικότερα στους κλάδους του τουρισμού, της ναυτιλίας, των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, του διεθνούς διαμετακομιστικού εμπορίου, στην εκπαίδευση κ.α.

Επιπλέον, λόγω της μικρής της έκτασής η Κύπρος δεν έχει σοβαρές ενδοπεριφερειακές ανισότητες.

Η οικονομία της είναι πολύ ανοιχτή και ευνοεί συνθήκες περαιτέρω ανάπτυξης μέσω εισροής επενδυτικών κεφαλαίων από το εξωτερικό.

Η Κύπρος έχει πλούσιο φυσικό περιβάλλον και συνολικά 772 χιλιόμετρα ακτογραμμής από τα οποία 296 χιλιόμετρα ανήκουν στην Κυπριακή Δημοκρατία, 404 χιλιόμετρα ανήκουν στα κατεχόμενα και 72 χιλιόμετρα στις Βρετανικές βάσεις. Όπως είναι γνωστό από το Κεφάλαιο 4, τα παράλια της Κυπριακής Δημοκρατίας γνωρίζουν πολύ μεγάλους ρυθμούς ανάπτυξης και είναι ο πιο σπουδαίος πόρος της οικονομίας της. Το φυσικό περιβάλλον στα κατεχόμενα είναι εξίσου σημαντικό αλλά λόγω της πολιτικής

αβεβαιότητας δεν είναι ελκυστικό για επενδύσεις, οπότε ο πόρος αυτός κατά κύριο λόγο παραμένει ανεκμετάλλευτος.

Σημαντικός πόρος της Τουρκοκυπριακής κοινότητας είναι και το ανθρώπινο της δυναμικό το οποίο χαρακτηρίζεται ως ποιοτικό. Συνολικά όμως, η οικονομική κατάσταση και οι προοπτικές ανάπτυξης του κατεχόμενου βόρειου τμήματος του νησιού δεν είναι θετικές. Όλοι οι διαρθρωτικοί και μακροοικονομικοί δείκτες του τμήματος αυτού αποκλίνουν έντονα από τους αντίστοιχους του νότιου τμήματος και κατά συνέπεια από τους αντίστοιχους Κοινοτικούς. Η μακροχρόνια απομόνωση του τμήματος αυτό από το υπόλοιπο αναπτυγμένο μέρος του νησιού αλλά και από τη διεθνή οικονομία περιόρισαν σημαντικά τις αναπτυξιακές διαδικασίες του. Η σχεδόν αποκλειστική οικονομική συνεργασία με μια περιορισμένα αναπτυγμένη χώρα (Τουρκία) δεν ήταν αρκετή για να ενισχύσει την ανάπτυξή του (π.χ. περιορισμένο εξωτερικό εμπόριο, σχεδόν ανύπαρκτες ξένες επενδύσεις, πολύ μικρή δημόσια εξωτερική βοήθεια).

Όσον αφορά στις ασκούμενες αναπτυξιακές πολιτικές, διαπιστώνονται σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των δύο τμημάτων της Κύπρου. Η ελεύθερη Κύπρος διακρίνεται από ένα δημοκρατικό πολίτευμα, από αναπτυγμένη και αποτελεσματική διοίκηση και από ένα πολύ αποτελεσματικό σύστημα κεντρικού σχεδιασμού της αναπτυξιακής της πολιτικής. Με τη χάραξη των Στρατηγικών Σχεδίων Ανάπτυξης δίδεται ο κατευθυντήριος άξονας της αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας για χρονικό ορίζοντα πέντε ετών και βάση αυτού συντάσσονται οι τομεακές πολιτικές του κράτους και τα Έγγραφα Προγραμματισμού για τη συμμετοχή της Κύπρου στα Χρηματοδοτικά Όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με βάση τα παραπάνω κρίνεται ότι η το ενταχθέν τμήμα της Κύπρου έχει της δυνατότητες να αναπτυχθεί περαιτέρω στο νέο Ευρωπαϊκό περιβάλλον. Αρκεί βέβαια να αξιοποιήσει τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα στις ευρωπαϊκές αγορές καθώς και να αξιοποιήσει τις Κοινοτικές πολιτικές (π.χ. Κοινή Αγροτική Πολιτική, Περιβάλλον, έρευνα και ανάπτυξη, πολιτική οικονομικής και κοινωνικής συνοχής).

Ειδικότερα, το νησί είναι ήδη αποδέκτης πόρων από μια σειρά από Ταμεία (π.χ. ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, Ταμείο Συνοχής, Κοινοτικές πρωτοβουλίες) με στόχο την ενίσχυση της σύγκλισής της με την ΕΕ. Η ενίσχυση αυτή θα συνεχιστεί και κατά την περίοδο 2007-2013, για την οποία ήδη σχεδιάζονται οι στόχοι, τα μέσα και οι διαδικασίες. Μάλιστα,

όπως όλα δείχνουν η Κύπρος θα ενταχθεί στο νέο στόχο «περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση» και όχι στο στόχο «σύγκλιση», μιας και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της υπερβαίνει το 75% του μέσου Κοινοτικού όρου.

Εντασσίμενη στο νέο στόχο θα δύναται να λάβει σημαντικές ενισχύσεις για την οικονομική αναδιάρθρωσή της, για την ενίσχυση των καινοτομιών, για τις επιχειρήσεις της, για υποδομές στις μεταφορές και στο περιβάλλον, για την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων κ.α. Η ύπαρξη σαφών εθνικών αναπτυξιακών στρατηγικών και εθνικών πολιτικών που θα εναρμονίζονται με τις κοινοτικές δράσεις αποτελεί βασική προϋπόθεση επιτυχίας της νέας πολιτικής της ΕΕ στην Κύπρο.

Αντιθέτως, και παρά τις όποιες πρωτοβουλίες και δράσεις τόσο της ΕΕ αλλά και άλλων φορέων της διεθνούς κοινότητας, οι προϋποθέσεις ανάπτυξης και σύγκλισης του κατεχόμενου βόρειου τμήματος θα εξακολουθήσουν να είναι αρνητικές.

Η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αποφέρει θετικά αποτελέσματα μόνο για την ίδια, αλλά και για την Κοινότητα. Ο Ευρωπαϊκός χώρος αποκτά πλέον άμεση επαφή με τον Μεσανατολικό. Αυτό σημαίνει πως η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει «κατακτήσει» όλα τα στρατηγικά σημεία της Μεσογείου, γεγονός που επηρεάζει θετικά και την πολιτική της ισχύ αλλά και την εμπορική της.

Οι αδυναμίες της Κυπριακής Δημοκρατίας, είναι το πολιτικό της πρόβλημα το οποίο αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξή της.

Παράλληλα, όπως αναφέραμε στο Κεφάλαιο 4 η γραμμή κατάπαυσης του πυρρός αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα της ανάπτυξης.

Αξίζει να σημειωθεί πως στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει προσχωρήσει μόνο το ελεύθερο τμήμα της Δημοκρατίας της Κύπρου αλλά και η βόρεια Κύπρος. Αυτό σημαίνει πως η βόρεια Κύπρος αποτελεί Ευρωπαϊκό έδαφος και οι Τουρκοκύπριοι είναι Ευρωπαίοι πολίτες, αλλά μέχρι την εύρεση λύσης το κεκτημένο στα εδάφη αυτά είναι υπό αναστολή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ε. και ΚΑΥΚΑΛΑΣ, Γ. (2000). Ο Νέος Ευρωπαϊκός Χώρος : Η διεύρυνση και η Γεωγραφία της Ευρωπαϊκής Ανάπτυξης. (Αθήνα : Θεμέλιο)

ΠΟΥΡΝΑΡΑΚΗΣ, Ε.Δ. (1995), Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Ι: Μακροοικονομία, Αθήνα: Ε.Δ. Πουρναράκης
Οικονομικός Ταχυδρόμος, 29 Απριλίου 2004, Εκδόσεις Λαμπράκη

Ξενόγλωσση

A. Theophanous, 2000 Cyprus, the Euroean Union and the Search for a New Constitution, A. Theophanous, journal of Southern Europe and the Balkans, Volume 2, Number 2, 2000

Διαδικτυακοί Τόποι

Κυβέρνηση της Κύπρου: <http://www.cyprus.gov.cy>

Υπουργείο Εσωτερικών της Κύπρου <http://www.moi.gov.cy>

Υπουργείο Εξωτερικών της Κύπρου : <http://www.mfa.gov.cy>

Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου : <http://www.mof.gov.cy>

Υπουργείο Οικονομικών Κύπρου : <http://www.mof.gov.cy/>

Cyprus State Planning Organization : <http://www.planning.gov.cy>

Ευρωπαϊκή Ένωση: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/cyprus>

Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Κύπρου : <http://www.eic.ac.cy>

Ένωση Δήμων και κοινοτήτων Κύπρου : <http://www.ucm.org.cy/>

Ένωση κοινοτήτων Κύπρου : <http://www.ekk.org.cy/>

Δήμος Λευκωσίας Κύπρου : <http://www.nicosia.org.cy/>

Δήμος Λεμεσού : <http://www.limassolmunicipal.com.cy>

Ευρωπαϊκή Ένωση : <http://europa.eu.int/comm/enlargement/cyprus>

USAID : <http://www.usaid.gov>

Ευρωπαϊκή Ένωση : <http://www.delcyp.cec.eu.int>

Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου http://www.centralbank.gov.cy/nqcontent.cfm?a_id=1

«Τουρκοκυπριακή Δημοκρατία» : <http://www.trncwashdc.org/d000.html>

TRNC State Planning Organization : <http://www.devplan.org/>

Άρθρα- Μελέτες από το Διαδίκτυο

Συνοπτική ανάλυση Δρ. Θεοφάνους : <http://www.isxys.org/AnnanAnalysis.htm>

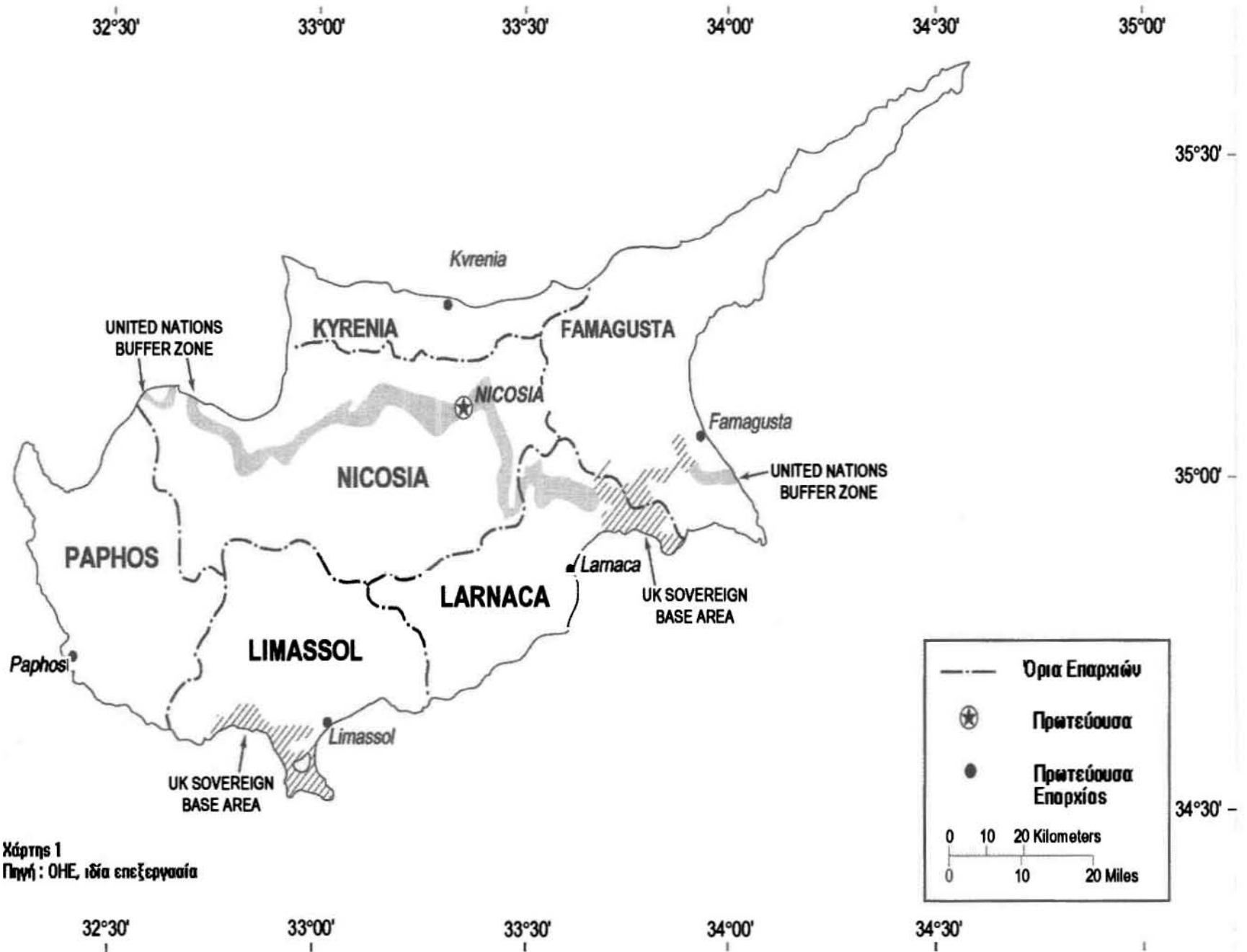
United Nations Cyprus Country Study : <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/cytoc.html>

Camp Cyprus Project Research : <http://www.pap-thecoastcentre.org/pdfs/fstudyrep.pdf>

CRS Issue Brief for Congress Received through the CRS Web Cyprus: Status of U.N.
Negotiations

<http://fpc.state.gov/documents/organization/9418.pdf>

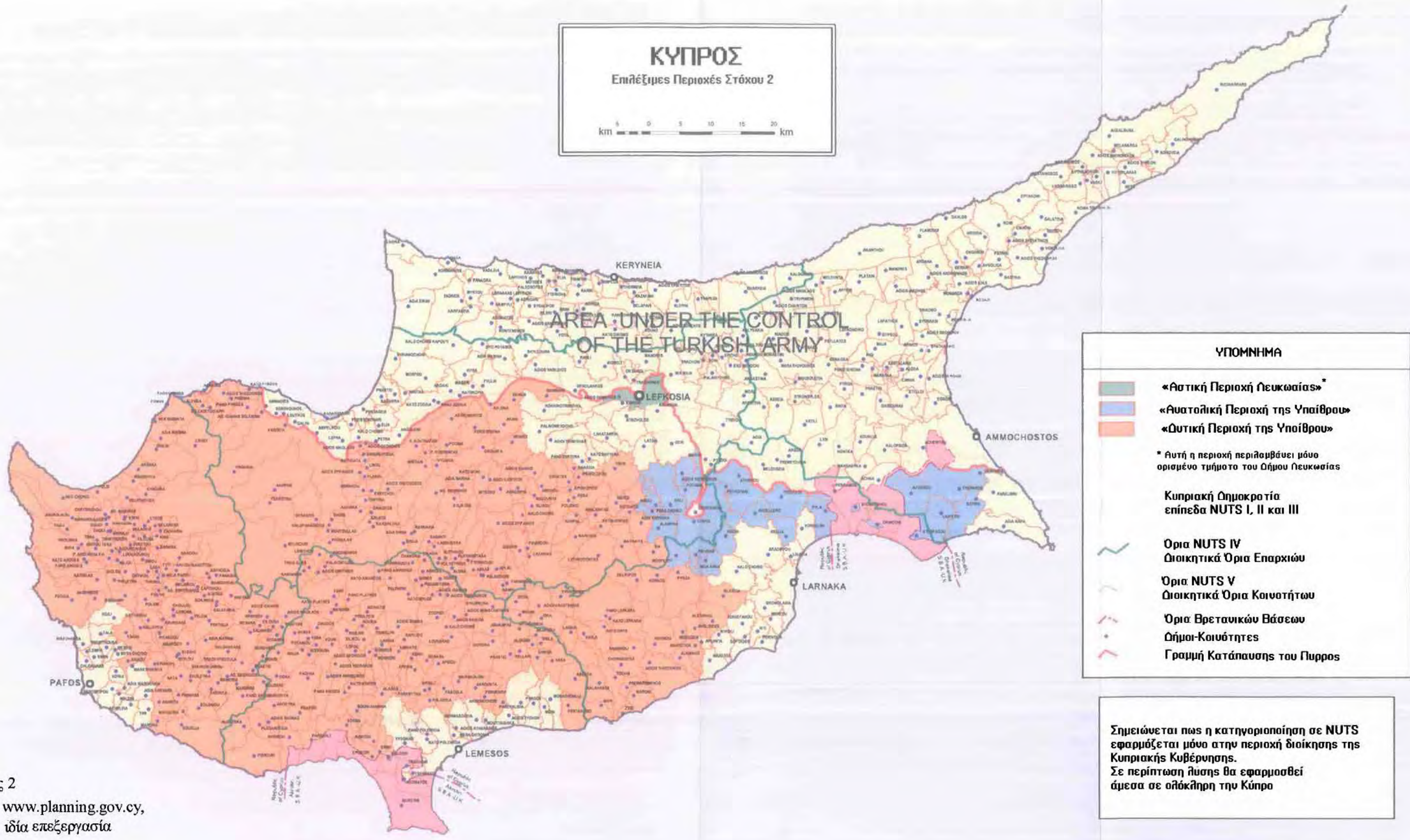
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1
 Πηγή: ΟΗΕ, ίδια επεξεργασία

ΚΥΠΡΟΣ
Επιλέξιμες Περιοχές Στόχου 2

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- «Αστική Περιοχή Λευκωσίας»*
- «Αυατολική Περιοχή της Υπαίθρου»
- «Δυτική Περιοχή της Υπαίθρου»

* Αυτή η περιοχή περιλαμβάνει μόνο ορισμένο τμήμα του Δήμου Λευκωσίας

Κυπριακή Δημοκρατία
επίπεδα NUTS I, II και III

- Όρια NUTS IV
Διοικητικά Όρια Επαρχιών
- Όρια NUTS V
Διοικητικά Όρια Κοινοτήτων
- Όρια Βρετανικών Βάσεων
- Δήμοι-Κοιότητες
- Γραμμή Κατάπαυσης του Πυρρος

Σημειώνεται πως η κατηγοριοποίηση σε NUTS εφαρμόζεται μόνο στην περιοχή διοίκησης της Κυπριακής Κυβέρνησης. Σε περίπτωση λύσης θα εφαρμοσθεί άμεσα σε ολόκληρη την Κύπρο

M A R T I N U S D E T T E R

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ**

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**Διπλωματική Εργασία : «Περιφερειακές Ανισότητες στην Νήσο της
Κύπρου και οι Προοπτικές μείωσης τους μετά την Ένταξη της στην
Ευρωπαϊκή Ένωση»**

ΤΟΜΟΣ II, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**Φοιτητές: Παλληκάρης Νικόλαος, Τσαλκαυδρό Δάφνη
Επιβλέπων Καθηγητής : Δρ. Αγγελος Κότιος**

Βόλος, 2004

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 4236/2 v.2

Ημερ. Εισ.: 21-12-2004

Δωρεά: Συγγραφέα

Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ

2004

ΠΑΛ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι : ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ	1
1. ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	9
Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	9
Β. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	20
Γ. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	35
Δ. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	42
Ε. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	47
2. ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ.....	70
Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	70
Β. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	74
Δ. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	89
Ε. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	91
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ. : ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ	98
Α. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΟΧΟΥ 2.....	98
Β. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΟΧΟΥ 3.....	99

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Πληθυσμός τέλος χρόνου (σε χιλιάδες)	9
Πίνακας 2: Κατανομή πληθυσμού κατά ηλικιακές ομάδες	9
Πίνακας 3: Κατανομή του πληθυσμού κατά επαρχία	10
Πίνακας 4: Ποσοστό πληθυσμού στις αστικές περιοχές	11
Πίνακας 5: Νοικοκυριά	11
Πίνακας 6: Πληθυσμιακή πυραμίδα 2002	13
Πίνακας 7 : Μεταβολές πληθυσμού	14
Πίνακας 8 : Γονιμότητα	15
Πίνακας 9 : Θνησιμότητα	15
Πίνακας 10 : Γάμοι – διαζύγια	16
Πίνακας 11 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής	17
Πίνακας 12: Πληθυσμός στις αστικές περιοχές των επαρχιών	18
Πίνακας 13: Πληθυσμός στις αγροτικές περιοχές των επαρχιών	18
Πίνακας 14 : Πληθυσμός στο σύνολο των επαρχιών	19
Πίνακας 15 : ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές	20
Πίνακας 16: ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές	21
Πίνακας 17 : ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς ανά τομέα οικονομίας	22
Πίνακας 18: Ποσόστωση του ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας	22
Πίνακας 19 : ΑΕΠ κατά κεφαλήν	23
Πίνακας 20 : Ποσοστό πληθωρισμού	23
Πίνακας 21: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός	24
Πίνακας 22: Επικερδώς απασχολούμενος πληθυσμός	25
Πίνακας 23 : Απασχολούμενοι ανά τομέα της οικονομίας	27
Πίνακας 24 : Ποσοστό απασχολούμενων ανά τομέα οικονομίας	27
Πίνακας 25 : Ποσοστά ανεργίας και εγγεγραμμένοι άνεργοι	28
Πίνακας 26 : Ανεργοί κάτω των 25 ετών	30
Πίνακας 27 : Ανεργοί κατά επίπεδο μόρφωσης	31
Πίνακας 28 : Δημόσια Οικονομικά – έσοδα και δαπάνες	32
Πίνακας 29 : Δημόσια οικονομικά – δανεισμός	32
Πίνακας 30 : Δημόσια οικονομικά - δημοσιονομικό έλλειμμα	32
Πίνακας 31: Επιτόκια	33
Πίνακας 32 : Μεταβολή μισθών	34
Πίνακας 33 : Ακαθάριστη αξία γεωργικής παραγωγής σε τρέχουσες τιμές	35
Πίνακας 34 : Απασχόληση στον πρωτογενή τομέα	36
Πίνακας 35 : Εξαγωγές κύριων γεωργικών προϊόντων	37
Πίνακας 36 : Παραγωγή των κυριότερων προϊόντων	39
Πίνακας 37 : Κτηνοτροφική παραγωγή	41
Πίνακας 38 : Αλιευτική παραγωγή	42
Πίνακας 39 : Ακαθάριστη αξία παραγωγής	42
Πίνακας 40 : Προστιθέμενη αξία Παραγωγής	43
Πίνακας 41: Απασχόληση στον δευτερογενή τομέα	44
Πίνακας 42 : Κύρια προϊόντα εγχώριων εξαγωγών	45
Πίνακας 43: Εξαγωγές κατά ομάδα χωρών	46
Πίνακας 44 : Έσοδα από τον τουρισμό	47
Πίνακας 45 : Αφίξεις επισκεπτών	48
Πίνακας 46 : Μέση παραμονή επισκεπτών	49
Πίνακας 47 : Σκοπός επισκεπτών	50
Πίνακας 48 : Τύπος καταλύματος επισκεπτών	51

Πίνακας 49 : Τοποθεσία διαμονής των επισκεπτών	51
Πίνακας 50 : Καταλύματα και κλίνες	52
Πίνακας 51: Ποσοστό πληρότητας	53
Πίνακας 52 : Δαπάνες και έσοδα περιβαλλοντικής προστασίας	54
Πίνακας 53 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία	55
Πίνακας 54: Ερευνητικές δαπάνες.....	56
Πίνακας 55: Ερευνητικές δαπάνες κατά τομέα δραστηριότητας	57
Πίνακας 56 : Ερευνητικές δαπάνες κατά είδος δαπάνης	57
Πίνακας 57 : Ερευνητικές δαπάνες κατά τομέα επιστήμης.....	58
Πίνακας 58 : Ερευνητικές δαπάνες κατά πηγή χρηματοδότησης.....	59
Πίνακας 59 : Γενικά στοιχεία για το ερευνητικό δυναμικό	60
Πίνακας 60 : Ερευνητικό δυναμικό κατά τομέα δραστηριότητας.....	61
Πίνακας 61 : Ερευνητικό δυναμικό κατά φύλο	61
Πίνακας 62 : Ερευνητικό δυναμικό κατά είδος προσωπικού	62
Πίνακας 63 : Ερευνητικό δυναμικό κατά επίπεδο σπουδών	62
Πίνακας 64 : Τηλεπικοινωνίες	63
Πίνακας 65 : Διαδίκτυο, Συνδρομές και χρήση.....	64
Πίνακας 66: Νοικοκυριά και διαδίκτυο	65
Πίνακας 67 : Επιχειρήσεις και διαδίκτυο	65
Πίνακας 68: Το διαδίκτυο στην εκπαίδευση	65
Πίνακας 69 : Δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση.....	66
Πίνακας 70 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών	67
Πίνακας 71: Μαθητές ανά δάσκαλο	68
Πίνακας 72 : Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	69
Πίνακας 73 : Μορφωτικό επίπεδο ατόμων άνω των 20 ετών.....	69
Πίνακας 74 : Ποσοστό αλφαριθμητισμού για άτομα άνω των 15 ετών	70
Πίνακας 75 : Πληθυσμός τέλος χρόνου.....	70
Πίνακας 76 : Μεταβολές πληθυσμού	71
Πίνακας 77 : Γονιμότητα	72
Πίνακας 78 : Θνησιμότητα	72
Πίνακας 79 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής.....	73
Πίνακας 80 : Πυκνότητα πληθυσμού.....	73
Πίνακας 81 : ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές	74
Πίνακας 82 : ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές.....	74
Πίνακας 83 : ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς ανά τομέα οικονομίας.....	75
Πίνακας 84 : Ποσόστωση του ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας	75
Πίνακας 85: ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε τρέχουσες τιμές	76
Πίνακας 86 : ΑΕΠ κατά κεφαλήν.....	76
Πίνακας 87 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός	77
Πίνακας 88 : Απασχολούμενοι ανά τομέα και οικονομική δραστηριότητα.....	78
Πίνακας 89 : Ποσοστό απασχολούμενων ανά τομέα οικονομίας.....	78
Πίνακας 90 : Ποσοστό ανεργίας και εγγεγραμμένοι άνεργοι.....	79
Πίνακας 91 : Δημόσια Οικονομικά – έσοδα και δαπάνες	80
Πίνακας 92 : Δημόσια Οικονομικά – Καθαρός δανεισμός.....	81
Πίνακας 93 : Δημόσια Οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα	81
Πίνακας 94 : Μεταβολή κατώτατων μισθών	82
Πίνακας 95 : Ακαθάριστη αξία γεωργικής παραγωγής σε τρέχουσες τιμές.....	83
Πίνακας 96 : Απασχόληση στον πρωτογενή τομέα.....	84
Πίνακας 97 : Εξαγωγές κύριων γεωργικών προϊόντων	85
Πίνακας 98 : Παραγωγή των κυριότερων προϊόντων.....	86

Πίνακας 99 : Κτηνοτροφική παραγωγή.....	87
Πίνακας 100 : Αλιευτική παραγωγή.....	88
Πίνακας 101 : Απασχόληση στον δευτερογενή τομέα	89
Πίνακας 102 : Κύρια προϊόντα εγχώριων εξαγωγών.....	90
Πίνακας 103 : Έσοδα από τον τουρισμό	91
Πίνακας 104 : Αφίξεις τουριστών.....	92
Πίνακας 105 : Καταλύματα, κλίνες και απασχολούμενοι	92
Πίνακας 106 : Ποσοστό πληρότητας.....	94
Πίνακας 107 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία	94
Πίνακας 108 : Τηλεπικοινωνίες.....	95
Πίνακας 109 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών	96
Πίνακας 110 : Μαθητές ανά δάσκαλο	96
Πίνακας 111 : Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	97

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1 : Πληθυσμός τέλος χρόνου (σε χιλιάδες).....	9
Διάγραμμα 1 : Πληθυσμός άντρες – γυναίκες.....	9
Διάγραμμα 2 : Κατανομή πληθυσμού κατά ηλικία.....	10
Διάγραμμα 4 : Κατανομή πληθυσμού κατά επαρχία.....	10
Διάγραμμα 5 : Ποσοστό πληθυσμού στις αστικές περιοχές (%).....	11
Διάγραμμα 6 : Νοικοκυριά σε χιλιάδες.....	12
Διάγραμμα 7 : Μέσος αριθμός προσώπων ανά νοικοκυριό	12
Διάγραμμα 8 : Ηλικιακή πυραμίδα	13
Διάγραμμα 9 : Μεταβολές πληθυσμού	14
Διάγραμμα 10 : Καθαρή μετανάστευση	14
Διάγραμμα 11 : Αριθμός γεννήσεων – θανάτων	15
Διάγραμμα 12 : Γονιμότητα.....	16
Διάγραμμα 13 : Θνησιμότητα	16
Διάγραμμα 14 : Γάμοι.....	17
Διάγραμμα 15 : Διαζύγια	17
Διάγραμμα 16 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής στη γέννηση	18
Διάγραμμα 17 : Αναλογία πληθυσμού στις αστικές – αγροτικές περιοχές	19
Διάγραμμα 18 : Πληθυσμός στις αστικές περιοχές της επαρχίας.....	19
Διάγραμμα 19 : Πληθυσμός στις αγροτικές περιοχές της επαρχίας	20
Διάγραμμα 20: Πληθυσμός στο σύνολο της επαρχίας	20
Διάγραμμα 21: ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές.....	21
Διάγραμμα 22: ΑεγχΠ σε τρέχουσες τιμές	21
Διάγραμμα 23 : Ποσόστωση του ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας	22
Διάγραμμα 24 : ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε τρέχουσες τιμές.....	23
Διάγραμμα 25 : ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ.....	24
Διάγραμμα 26 : Ποσοστό πληθωρισμού.....	24
Διάγραμμα 27 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός.....	25
Διάγραμμα 28 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός ως ποσοστό του συνολικού	25
Διάγραμμα 29 : Επικερδώς απασχολούμενος πληθυσμός.....	26
Διάγραμμα 30 : Λόγος επικερδούς απασχολούμενου προς τον οικονομικά ενεργό ...	26
Διάγραμμα 31: Επικερδώς απασχολούμενος πληθυσμός κατά φύλο	27

Διάγραμμα 32 : Απασχολούμενος πληθυσμός στους τρεις τομείς της οικονομίας.....	28
Διάγραμμα 33 : Ποσοστό (%) του απασχολούμενου πληθυσμού ανά τομέα οικονομίας.....	28
Διάγραμμα 34 : Άνεργοι σε χιλιάδες.....	29
Διάγραμμα 35: Ποσοστό ανεργίας.....	29
Διάγραμμα 36: Ποσοστά ανεργίας κατά φύλο.....	30
Διάγραμμα 37: Άνεργοι κάτω των 25 χρονών.....	30
Διάγραμμα 38 : Άνεργοι κατά επίπεδο μόρφωσης.....	31
Διάγραμμα 39 : Έσοδα – δαπάνες.....	31
Διάγραμμα 40: Δανεισμός.....	32
Διάγραμμα 41 : Δημοσιονομικό έλλειμμα.....	33
Διάγραμμα 42: Δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ.....	33
Διάγραμμα 43 : Επιτόκια.....	34
Διάγραμμα 44 : Μεταβολή μισθών.....	34
Διάγραμμα 45: Διαχρονική εξέλιξη της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής.....	35
Διάγραμμα 46: Διαχρονική κατανομή της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής.....	35
Διάγραμμα 47: Κατανομή της γεωργικής παραγωγής το έτος 2001.....	36
Διάγραμμα 48 : Απασχόληση στο γεωργικό τομέα διαχρονικά.....	36
Διάγραμμα 49: Απασχολούμενοι ως ποσοστό στον επικερδώς απασχολούμενο πληθυσμό.....	37
Διάγραμμα 50 : Εγχώριες εξαγωγές γεωργικών προϊόντων.....	38
Διάγραμμα 51 : Εξαγωγές γεωργικών προϊόντων διαχρονικά.....	38
Διάγραμμα 52 : Κατανομή των εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων το έτος 2001.....	39
Διάγραμμα 53: Διαχρονική κατανομή της παραγωγής κύριων αγροτικών προϊόντων.....	40
Διάγραμμα 54 : Παραγωγή των κυριότερων αγροτικών προϊόντων το έτος 2001.....	40
Διάγραμμα 55 : Διαχρονική κατανομή της κτηνοτροφικής παραγωγής.....	41
Διάγραμμα 56 : Κτηνοτροφική παραγωγή το έτος 2001.....	41
Διάγραμμα 57 : Διαχρονική κατανομή της αλιευτικής παραγωγής.....	42
Διάγραμμα 58 : Ακαθάριστη αξία παραγωγής και προστιθέμενη αξία στον τομέα μεταποίησης.....	44
Διάγραμμα 59 : Απασχόληση στον τομέα μεταποίησης.....	44
Διάγραμμα 60 : Εγχώριες εξαγωγές κύριων μεταποιημένων προϊόντων.....	45
Διάγραμμα 61 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων.....	46
Διάγραμμα 62 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων το 2001 (%).....	46
Διάγραμμα 63: Εξαγωγές κατά ομάδα χωρών (%).....	47
Διάγραμμα 64 : Εξαγωγές κατά ομάδα χωρών το 2002 (%).....	47
Διάγραμμα 65 : Έσοδα από τον τουρισμό.....	48
Διάγραμμα 66 : Αφίξεις επισκεπτών.....	49
Διάγραμμα 67 : Μεταβολή των αφίξεων των επισκεπτών.....	49
Διάγραμμα 68 : Μέση παραμονή επισκεπτών.....	50
Διάγραμμα 69 : Σκοπός επίσκεψης επισκεπτών.....	50
Διάγραμμα 70: Τύπος καταλύματος επισκεπτών.....	51
Διάγραμμα 71 : Τοποθεσία διαμονής των επισκεπτών.....	52
Διάγραμμα 72: Τουριστικά καταλύματα.....	52
Διάγραμμα 73 : Κλίνες τουριστικών καταλυμάτων.....	53
Διάγραμμα 74 : Απασχολούμενοι.....	53
Διάγραμμα 75 : Ποσοστό πληρότητας.....	54
Διάγραμμα 76 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία.....	55

Διάγραμμα 77 : Δαπάνες για την υγεία ως ποσοστό του ΑΕγχΠ.....	55
Διάγραμμα 78 : Ερευνητικές δαπάνες	56
Διάγραμμα 79: Ερευνητικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕγχΠ.....	56
Διάγραμμα 80: Ερευνητικές δαπάνες κατά τομέα δραστηριότητας	57
Διάγραμμα 81: Ερευνητικές δαπάνες κατά είδος δαπάνης.....	58
Διάγραμμα 82 : Ερευνητικές δαπάνες κατά τομέα επιστήμης	58
Διάγραμμα 83 : Ερευνητικές δαπάνες κατά τομέα επιστήμης το 2002.....	59
Διάγραμμα 84 : Ερευνητικές δαπάνες κατά πηγή χρηματοδότησης	59
Διάγραμμα 85 : Ερευνητικό δυναμικό.....	60
Διάγραμμα 86 : Ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης του ερευνητικού δυναμικού.....	60
Διάγραμμα 87 : Ερευνητικό δυναμικό κατά τομέα δραστηριότητας	61
Διάγραμμα 88 : Ερευνητικό δυναμικό κατά φύλο.....	61
Διάγραμμα 89 : Ερευνητικό δυναμικό κατά είδος προσωπικού.....	62
Διάγραμμα 90 : Ερευνητικό δυναμικό κατά επίπεδο σπουδών	63
Διάγραμμα 91: Τηλεπικοινωνίες	63
Διάγραμμα 92: Συνδρομές σε εταιρίες για πρόσβαση στο διαδίκτυο	64
Διάγραμμα 93: Χρήστες διαδικτύου.....	64
Διάγραμμα 94 : Νοικοκυριά και διαδίκτυο	65
Διάγραμμα 95: Το διαδίκτυο στην εκπαίδευση	66
Διάγραμμα 96 : Δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση.....	67
Διάγραμμα 97 : Δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕγχΠ.....	67
Διάγραμμα 98 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών.....	68
Διάγραμμα 99 : Μαθητές ανά δάσκαλο.....	68
Διάγραμμα 100 : Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	69
Διάγραμμα 101 : Μορφωτικό επίπεδο ατόμων άνω των 20 ετών	69
Διάγραμμα 102: Ποσοστό αλφαριθμητισμού για άτομα άνω των 15 ετών... ..	70
Διάγραμμα 103: Πληθυσμός στα κατεχόμενα	71
Διάγραμμα 104: Μεταβολές πληθυσμού	71
Διάγραμμα 105 : Γονιμότητα.....	72
Διάγραμμα 106 : Θνησιμότητα.....	72
Διάγραμμα 107 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής στη γέννηση.....	73
Διάγραμμα 108 : Πυκνότητα πληθυσμού	73
Διάγραμμα 109 : ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές.....	74
Διάγραμμα 110 : ΑεγχΠ σε τρέχουσες και σταθερές τιμές	74
Διάγραμμα 111 : Ποσόστωση του ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας.....	75
Διάγραμμα 112: ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε τρέχουσες τιμές	76
Διάγραμμα 113 : Ποσοστό πληθωρισμού.....	76
Διάγραμμα 114 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός.....	77
Διάγραμμα 115 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός ως ποσοστό του συνολικού	77
Διάγραμμα 116 : Απασχολούμενος πληθυσμός ανά τομέα οικονομίας	78
Διάγραμμα 117 : Ποσοστό (%) του απασχολούμενου πληθυσμού ανά τομέα οικονομίας.....	79
Διάγραμμα 118 : Άνεργοι σε χιλιάδες	79
Διάγραμμα 119 : Ποσοστό ανεργίας	80
Διάγραμμα 120 : Δημόσια οικονομικά - έσοδα και δαπάνες.....	80
Διάγραμμα 121 : Δημόσια οικονομικά – καθαρός δανεισμός.....	81
Διάγραμμα 122 : Δημόσια οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα	81
Διάγραμμα 123 : Δημόσια οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ.....	82
Διάγραμμα 124 : Μεταβολή κατώτατων μισθών.....	82

Διάγραμμα 125 : Διαχρονική εξέλιξη της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής	83
Διάγραμμα 126 : Διαχρονική κατανομή της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής	83
Διάγραμμα 127 : κατανομή της γεωργικής παραγωγής το έτος 2001	84
Διάγραμμα 128 : Απασχόληση στο γεωργικό τομέα διαχρονικά	84
Διάγραμμα 129 : Απασχολούμενοι ως ποσοστό στον επικερδώς απασχολούμενο πληθυσμό	85
Διάγραμμα 130 : Εγχώριες εξαγωγές γεωργικών προϊόντων	85
Διάγραμμα 131 : Εξαγωγές γεωργικών προϊόντων διαχρονικά	86
Διάγραμμα 132 : Κατανομή των εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων το έτος 2001	86
Διάγραμμα 133 : Διαχρονική κατανομή της παραγωγής κύριων αγροτικών προϊόντων	87
Διάγραμμα 134 : Παραγωγή των κυριότερων αγροτικών προϊόντων το έτος 2001	87
Διάγραμμα 135 : Διαχρονική κατανομή της κτηνοτροφικής παραγωγής.....	88
Διάγραμμα 136: Κτηνοτροφική παραγωγή το έτος 2001	88
Διάγραμμα 137 : Διαχρονική κατανομή της αλιευτικής παραγωγής.....	89
Διάγραμμα 138 : Απασχόληση στον τομέα μεταποίησης.....	89
Διάγραμμα 139 : Εγχώριες εξαγωγές κύριων μεταποιημένων προϊόντων	90
Διάγραμμα 140 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων	90
Διάγραμμα 141 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων το 2001 (%)	91
Διάγραμμα 142 : Έσοδα από τον τουρισμό	91
Διάγραμμα 143 : Αφίξεις τουριστών	92
Διάγραμμα 144 : Τουριστικά καταλύματα	93
Διάγραμμα 145 : Κλίνες τουριστικών καταλυμάτων	93
Διάγραμμα 146 : Απασχολούμενοι.....	93
Διάγραμμα 147 : Ποσοστό πληρότητας.....	94
Διάγραμμα 148 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία.....	94
Διάγραμμα 149 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία.....	95
Διάγραμμα 150 : Τηλεπικοινωνίες	95
Διάγραμμα 151 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών.....	96
Διάγραμμα 152 : Μαθητές ανά δάσκαλο.....	97
Διάγραμμα 153 : Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	97

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι : ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Στο παρόν παράρτημα παρουσιάζονται τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Εξετάζονται διαχρονικά μέσα από την εξέλιξη τους, σημαντικά δεδομένα που αφορούν τους δύο πληθυσμούς και συντελούν στην διαμόρφωση άποψης σχετικά με τις τάσεις που επικρατούν σε ολόκληρη την Κύπρο.

Συχνά, τα δεδομένα που αναφέρονται στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα, χαρακτηρίζονται ως στοιχεία που αφορούν το τμήμα εκείνο του νησιού που ελέγχεται από την κυβέρνηση, ενώ τα στοιχεία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας συχνά απαντώνται και ως δεδομένα των κατεχομένων, λόγω του γνωστού προβλήματος της διαίρεσης της Κύπρου. Τα πρωτογενή δεδομένα σε οικονομικό επίπεδο ήταν εκφρασμένα σε Κυπριακές λίρες και Τούρκικες λίρες αντίστοιχα. Προκειμένου να υπάρχει μια κοινή βάση αναφοράς που θα βοηθήσει και στη μετέπειτα σύγκριση των δύο κοινοτήτων (βλ. 4^ο Κεφάλαιο) όλα τα οικονομικά δεδομένα και των δύο κοινοτήτων εκφράζονται σε δολάρια ΗΠΑ με βάση τις τρέχουσες ισοτιμίες του κάθε έτους και για κάθε νόμισμα.

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται παρακάτω κατηγοριοποιούνται σε δημογραφικά και οικονομικά.

Αρχικά εμφανίζονται τα δημογραφικά δεδομένα και στοιχεία της κάθε κοινότητας. Στη συνέχεια παρατίθενται γενικά κάποια στοιχεία για την συνολική πορεία της οικονομίας σε κάθε κοινότητα και κατόπιν αναλύεται ξεχωριστά ο κάθε παραγωγικός τομέας της οικονομίας (πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής). Η παράθεση στοιχείων είναι υπό μορφή πινάκων που εξετάζουν διαχρονικά το κάθε δεδομένο. Τέλος για την καλύτερη κατανόηση των στοιχείων παρατίθενται διαγράμματα που οπτικοποιούν την συνολική πορεία της οικονομίας της κάθε κοινότητας.

1. ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

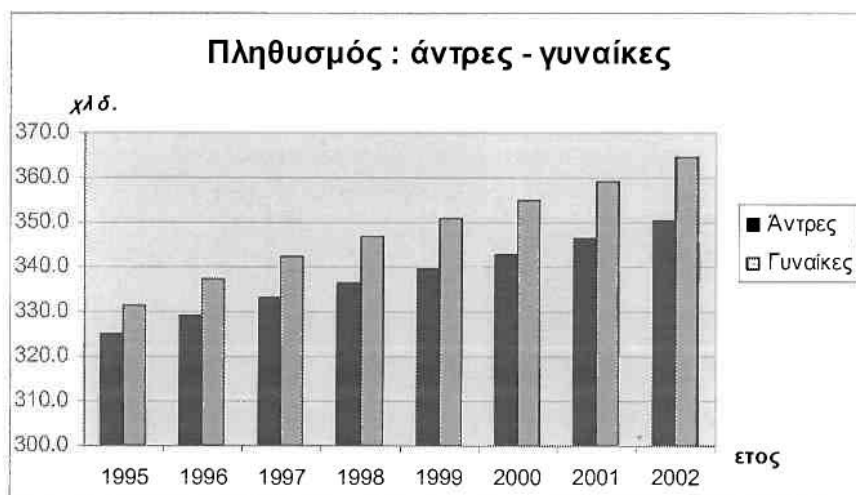
Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πίνακας 1: Πληθυσμός τέλος χρόνου (σε χιλιάδες)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Συνολικός Πληθυσμός								
(περιλαμβάνει εκτιμήσεις Τουρκοκυπρίων)	790.1	837.7	849.6	877.1	887.1	897.1	906.4	916.7
Πληθυσμός στις περιοχές που ελέγχει το Κράτος	656.3	666.3	675.2	682.9	690.5	697.5	705.5	715.1
Άντρες	324.8	329.2	333.0	336.3	339.7	342.7	346.2	350.6
Γυναίκες	331.5	337.1	342.2	346.6	350.8	354.8	359.3	364.5

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 2 : Πληθυσμός άντρες- γυναίκες

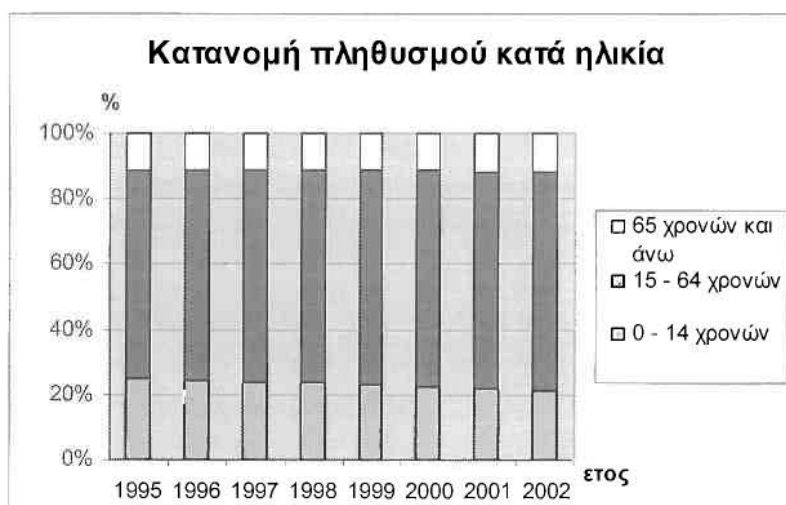
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 2: Κατανομή πληθυσμού κατά ηλικιακές ομάδες

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Κατανομή πληθυσμού κατά ηλικία(%)								
0 - 14 χρονών	24.6	24.3	23.8	23.4	22.8	22.3	21.5	20.9
15 - 64 χρονών	64.3	64.6	65.0	65.5	66.0	66.4	66.8	67.3
65 χρονών και άνω	11.0	11.1	11.1	11.1	11.2	11.3	11.7	11.8

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 3 : Κατανομή πληθυσμού κατά ηλικία

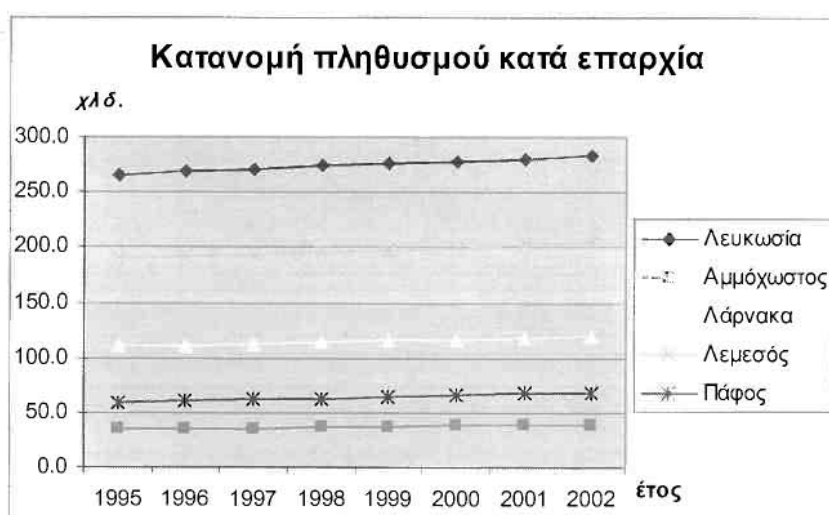
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 3: Κατανομή του πληθυσμού κατά επαρχία

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Κατανομή πληθυσμού κατά επαρχία(χιλιάδες)								
Λευκωσία	264.6	268.0	271.0	273.4	275.8	277.9	280.3	283.5
Αμμόχωστος	34.4	35.1	35.8	36.5	37.1	37.8	38.5	39.1
Λάρνακα	109.6	111.2	112.6	113.9	115.1	116.2	117.5	119.3
Λεμεσός	188.8	191.5	193.9	195.8	197.8	199.5	201.6	204.6
Πάφος	58.9	60.5	61.9	63.3	64.7	66.1	67.6	68.6

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 4 : Κατανομή πληθυσμού κατά επαρχία

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 4: Ποσοστό πληθυσμού στις αστικές περιοχές

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ποσοστό πληθυσμού στις αστικές περιοχές (%)	68.1	68.2	68.4	68.5	68.7	68.8	69.0	69.1

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 5 : Ποσοστό πληθυσμού στις αστικές περιοχές (%)

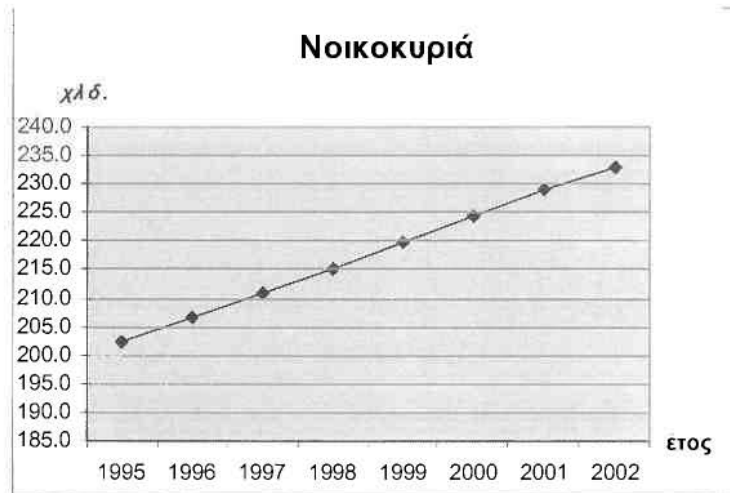
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 5: Νοικοκυριά

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(χιλιάδες)								
Νοικοκυριά	202.4	206.6	210.9	215.3	219.7	224.3	229.0	233.0
Μέσος αριθμός ατόμων ανά νοικοκυριό	3.23	3.21	3.19	3.16	3.13	3.09	3.06	3.05

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 6 : Νοικοκυριά σε χιλιάδες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7 : Μέσος αριθμός προσώπων ανά νοικοκυριό

Πηγή : ίδια επεξεργασία

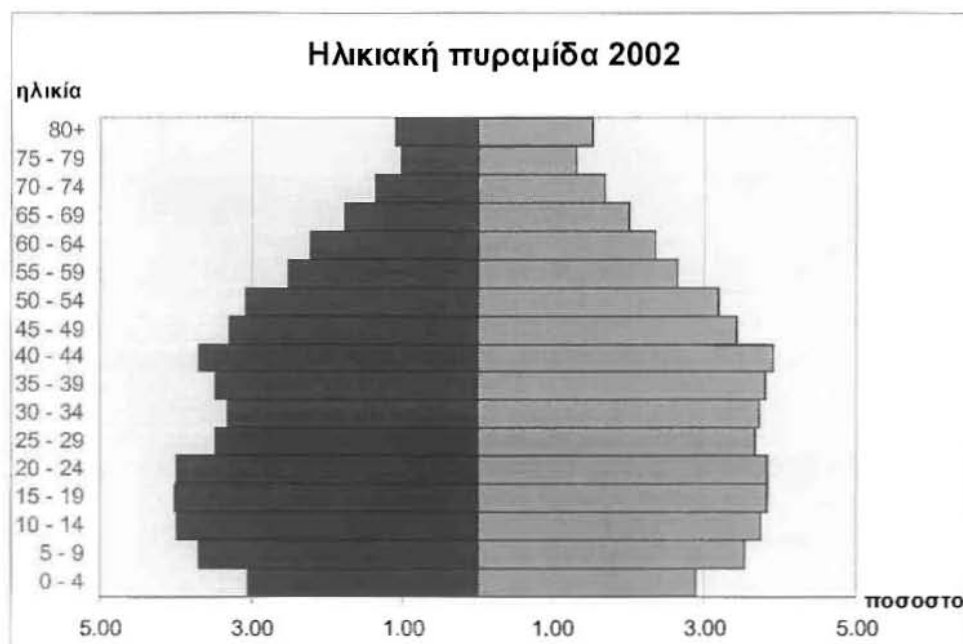

Πίνακας 6: Πληθυσμιακή πυραμίδα 2002

ΗΛΙΚΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΤΡΕΣ	%	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	%
0 - 4	42.5	21.8	3.05	20.7	2.89
5 - 9	51.6	26.4	3.69	25.2	3.52
10 - 14	55.1	28.4	3.97	26.7	3.73
15 - 19	56.0	28.7	4.01	27.3	3.82
20 - 24	55.7	28.4	3.97	27.3	3.82
25 - 29	50.9	24.8	3.47	26.1	3.65
30 - 34	50.2	23.7	3.31	26.5	3.71
35 - 39	52.0	24.8	3.47	27.2	3.80
40 - 44	54.3	26.4	3.69	27.9	3.90
45 - 49	48.1	23.6	3.30	24.5	3.43
50 - 54	44.7	22.0	3.08	22.7	3.17
55 - 59	36.9	18.0	2.52	18.9	2.64
60 - 64	32.7	15.9	2.22	16.8	2.35
65 - 69	27.0	12.7	1.78	14.3	2.00
70 - 74	21.9	9.8	1.37	12.1	1.69
75 - 79	16.7	7.3	1.02	9.4	1.31
80+	18.8	7.9	1.10	10.9	1.52
ΣΥΝΟΛΟ	715.1	350.6		364.5	

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 8 : Ηλικιακή πυραμίδα

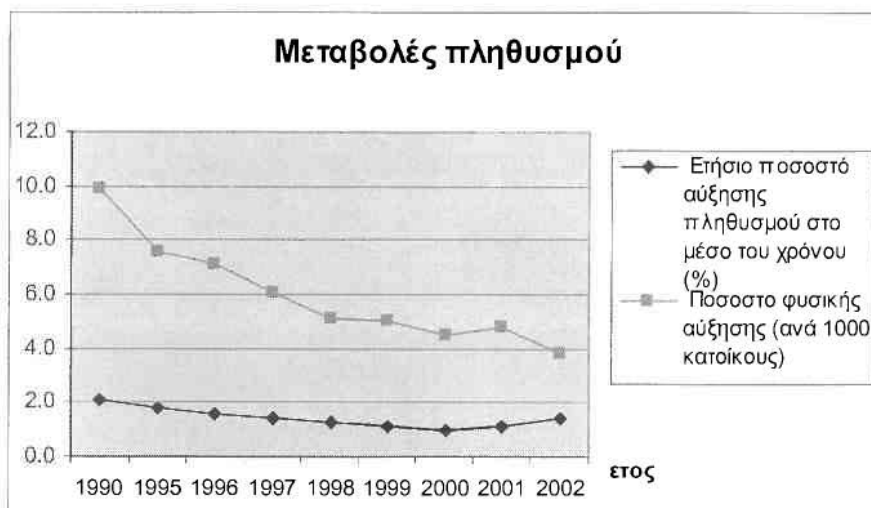
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 7 : Μεταβολές πληθυσμού

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Μεταβολές πληθυσμού									
Ετήσιο ποσοστό αύξησης πληθυσμού στο μέσο του χρόνου (%)	2.1	1.8	1.6	1.4	1.3	1.1	1.0	1.1	1.4
Ποσοστό φυσικής αύξησης (ανά 1000 κατοίκους)	9.9	7.6	7.1	6.1	5.1	5.0	4.5	4.8	3.8
Καθαρή μετανάστευση (αριθμός)	+8,708	+6,000	+5,300	+4,800	+4,200	+4,200	+3,960	+4,650	+6,885

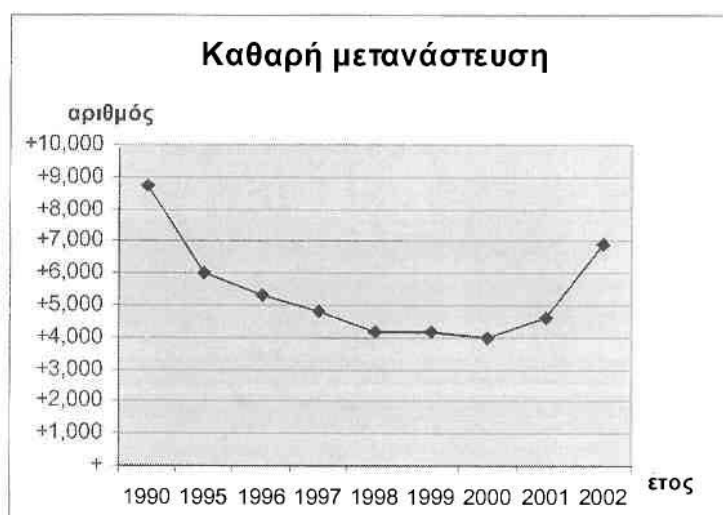
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 9 : Μεταβολές πληθυσμού

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 10 : Καθαρή μετανάστευση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 8 : Γονιμότητα

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Γονιμότητα									
Γεννήσεις	10.622	9.869	9.638	9.275	8.879	8.505	8.447	8.167	7.883
Ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας (ανά 1000 κατοίκους)	18.3	15.2	14.6	13.8	13.1	12.4	12.2	11.6	11.1
Συνολικό ποσοστό γονιμότητας %	2.4	2.0	2.0	1.9	1.8	1.7	1.6	1.6	1.5

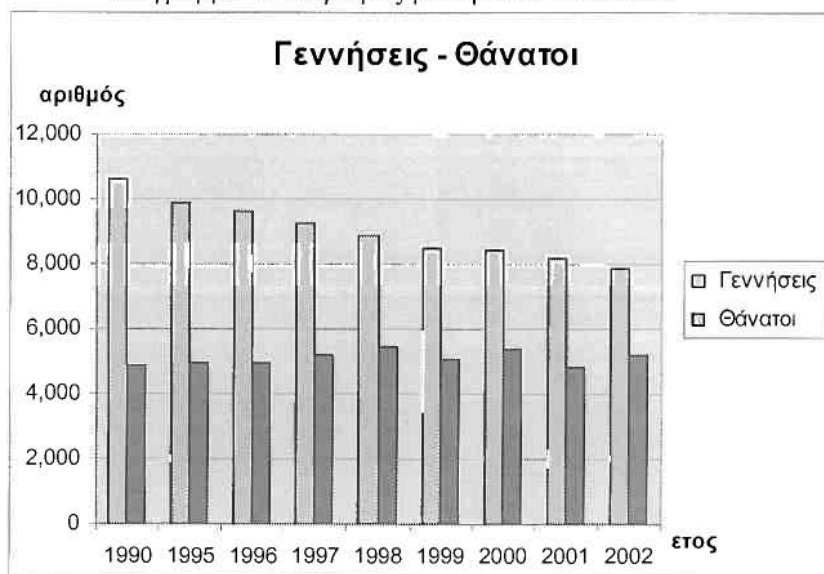
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Πίνακας 9 : Θνησιμότητα

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Θνησιμότητα									
Θάνατοι	4.844	4.935	4.958	5.173	5.432	5.070	5.355	4.827	5.168
Ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας (ανά 1000 κατοίκους)	8.4	7.6	7.5	7.7	8.0	7.4	7.7	6.9	7.3
Ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας (ανά 1000 γεννήσεις)	11.0	8.5	8.3	8.0	7.0	6.0	5.6	4.9	4.7

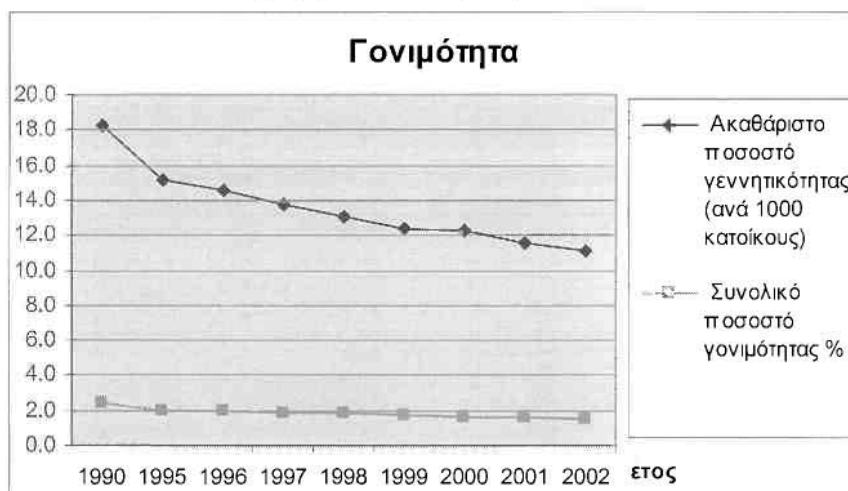
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 11 : Αριθμός γεννήσεων – θανάτων

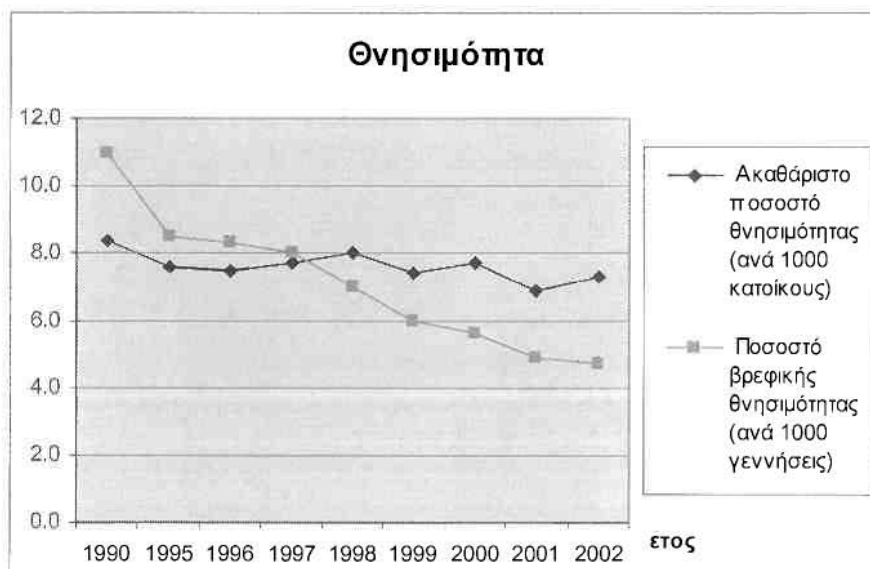
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 12 : Γονιμότητα

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 13 : Θνησιμότητα

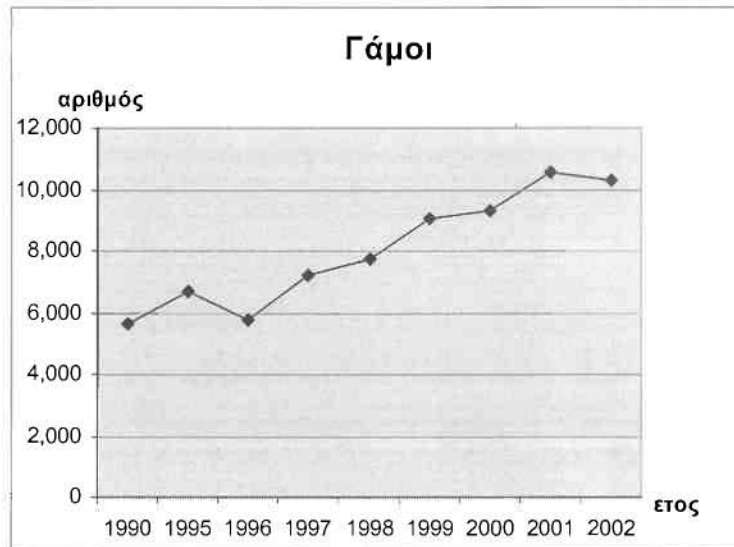
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 10 : Γάμοι – διαζύγια

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Γάμοι (αριθμός)	5,607	6,669	5,761	7,187	7,738	9,080	9,282	10,574	10,284
Διαζύγια (αριθμός)	348	757	725	851	852	1,193	1,182	1,197	1,320

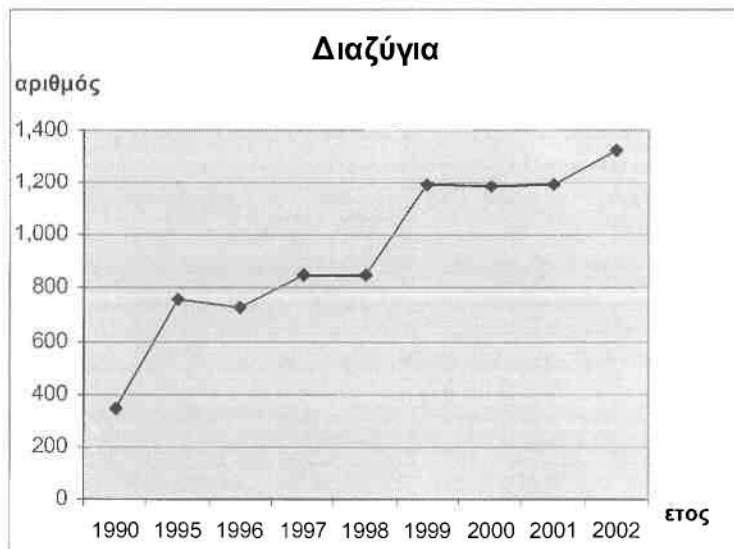
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 14 : Γάμοι

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 15 : Διαζύγια

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 11 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής

	1987/91	1994/95	1996/97	1998/99	2000/01
Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής στη γέννηση (χρόνια)					
Άντρες	74.1	75.3	75.0	75.3	76.1
Γυναίκες	78.6	79.8	80.0	80.4	81.0

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 16 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής στη γέννηση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 12: Πληθυσμός στις αστικές περιοχές των επαρχιών

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΕΠΑΡΧΙΑ								
Αστικές Περιοχές								
Λευκωσία	193.0	195.7	198.2	200.2	202.3	204.1	206.2	208.9
Λάρνακα	66.6	67.6	68.6	69.5	70.3	71.1	72.0	73.2
Λεμεσός	149.2	151.7	153.8	155.7	157.5	159.3	161.2	163.9
Πάφος	38.1	39.7	41.2	42.7	44.2	45.7	47.3	48.3
Σύνολο	446.9	454.7	461.8	468.1	474.3	480.2	486.7	494.3

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Πίνακας 13: Πληθυσμός στις αγροτικές περιοχές των επαρχιών

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΕΠΑΡΧΙΑ								
Αγροτικές Περιοχές								
Λευκωσία	34.4	35.1	35.8	36.5	37.1	37.8	38.5	39.1
Λάρνακα	43.0	43.6	44.0	44.4	44.8	45.1	45.5	46.1
Λεμεσός	39.6	39.8	40.1	40.1	40.3	40.3	40.4	40.7
Πάφος	20.8	20.8	20.7	20.6	20.5	20.4	20.3	20.3
Σύνολο	209.4	211.6	213.4	214.8	216.2	217.4	218.8	220.8

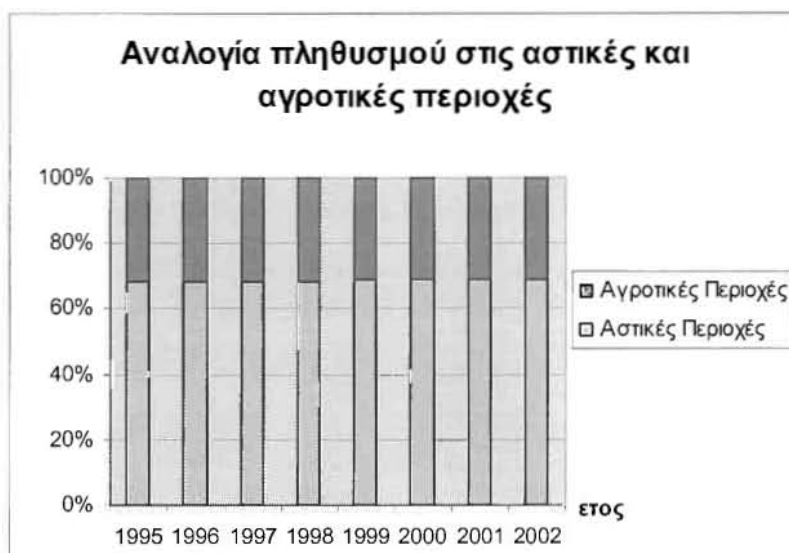
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Πίνακας 14 : Πληθυσμός στο σύνολο των επαρχιών

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΕΠΑΡΧΙΑ								
Σύνολο	264.6	268.0	271.0	273.4	275.8	277.9	280.3	283.5
Λευκωσία	34.4	35.1	35.8	36.5	37.1	37.8	38.5	39.1
Λάρνακα	109.6	111.2	112.6	113.9	115.1	116.2	117.5	119.3
Λεμεσός	188.8	191.5	193.9	195.8	197.8	199.6	201.6	204.6
Πάφος	58.9	60.5	61.9	63.3	64.7	66.1	67.6	68.6
Σύνολο	656.3	666.3	675.2	682.9	690.5	697.6	705.5	715.1

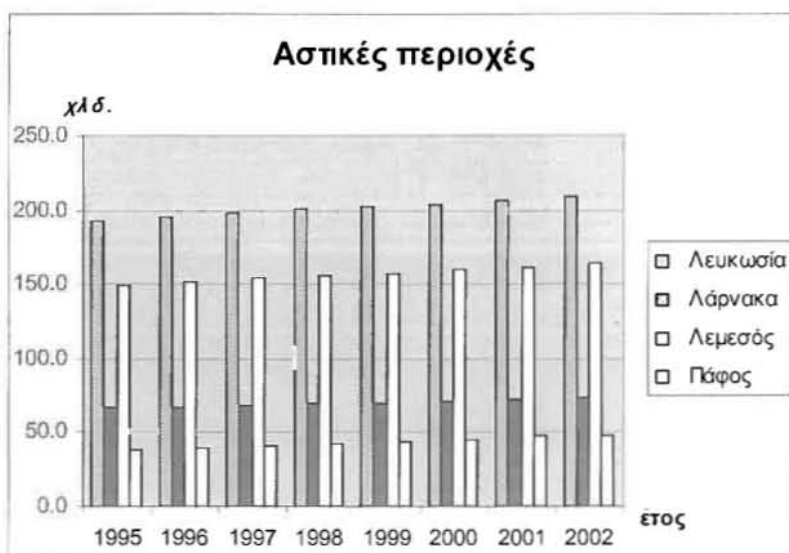
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 17 : Αναλογία πληθυσμού στις αστικές – αγροτικές περιοχές

Πηγή : ίδια επεξεργασία

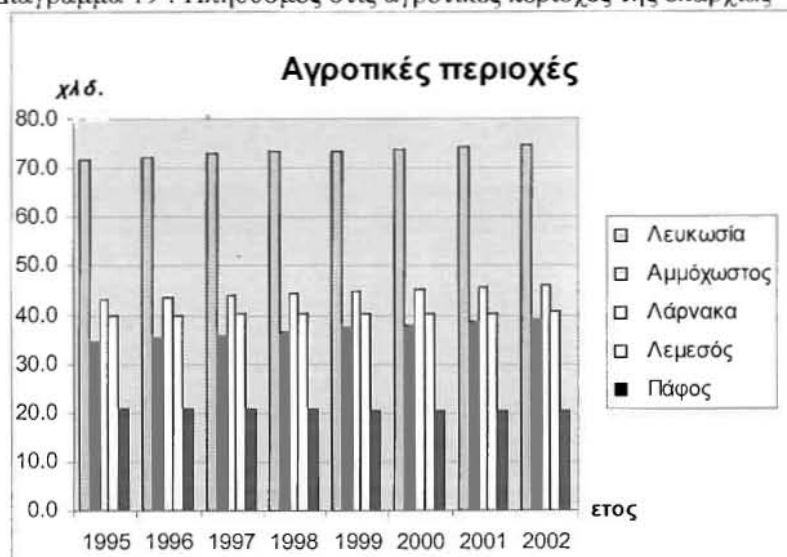
Διάγραμμα 18 : Πληθυσμός στις αστικές περιοχές της επαρχίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

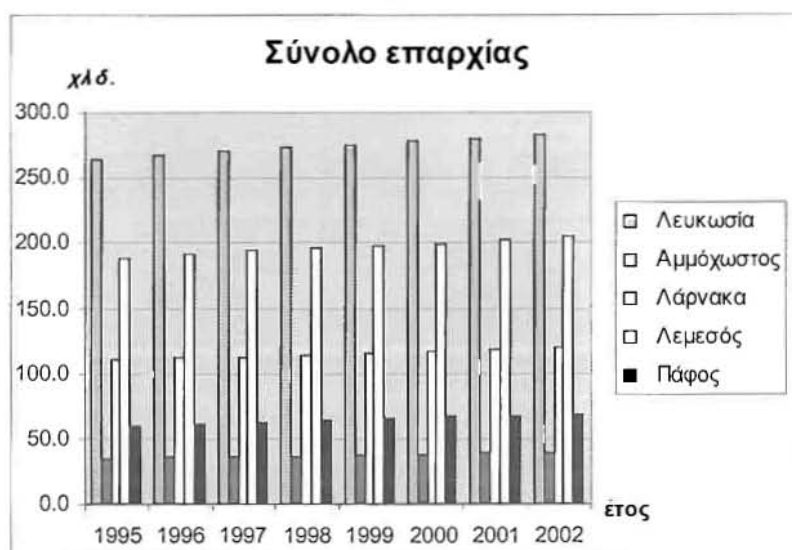

Διάγραμμα 19 : Πληθυσμός στις αγροτικές περιοχές της επαρχίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 20: Πληθυσμός στο σύνολο της επαρχίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

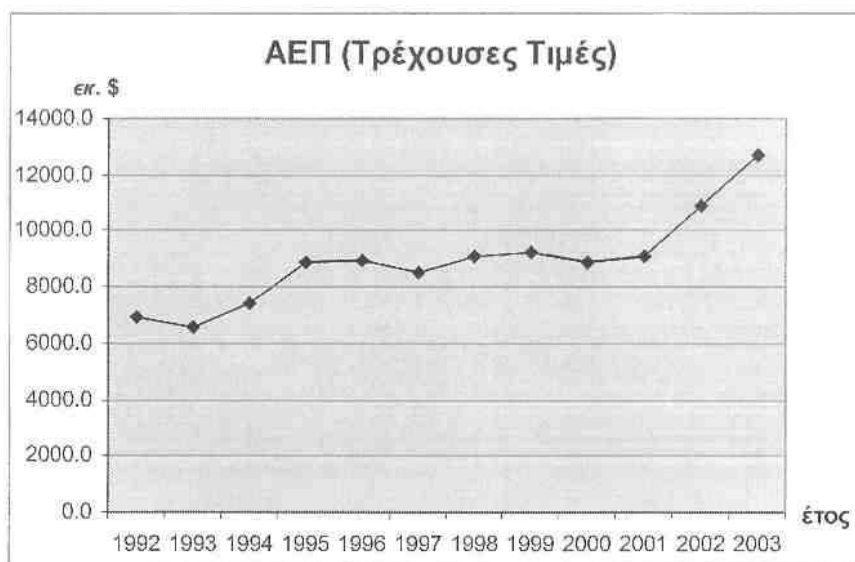
B. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πίνακας 15 : ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
(Εκ. \$)												
ΑΕΠ	6893.1	6581.3	7435.7	8884.2	8920.2	8496.4	9079.1	9268.3	8895.7	9109.2	10921.6	12722.6

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 21: ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές

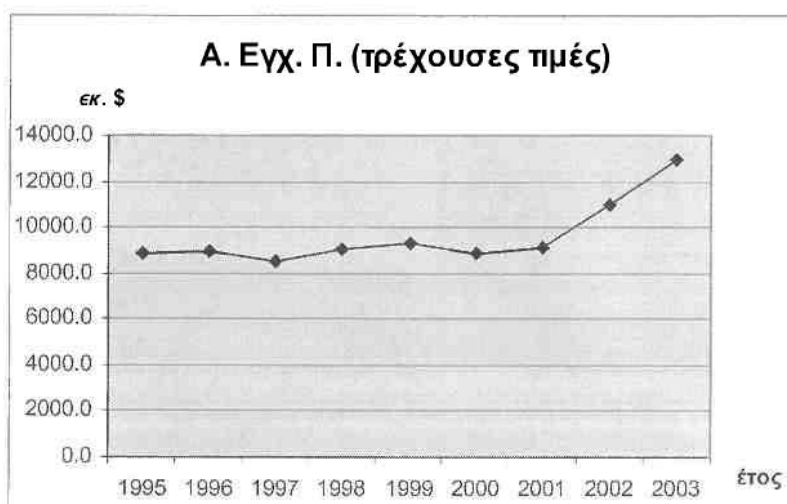
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 16: ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(εκ. \$)								
ΑΕΠ εγχώριο	8884.2	8920.2	8496.4	9079.1	9268.3	8895.7	9109.2	10971.2

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 22: ΑεγχΠ σε τρέχουσες τιμές

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 17 : ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς ανά τομέα οικονομίας

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(Εκ. S)								
ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας								
Α'ΓΕΝΗΣ	404.5	345.5	383.9	375.0	320.7	346.1	423.0	404.5
Β'ΓΕΝΗΣ	1997.3	1854.3	1922.9	1885.3	1732.5	1755.5	2096.6	1997.3
Γ'ΓΕΝΗΣ	6001.4	5892.0	6391.2	6659.1	6437.4	6583.5	7803.6	6001.4
Σύνολο	8403.1	8091.7	8697.9	8919.4	8490.7	8685.1	10323.1	8403.1

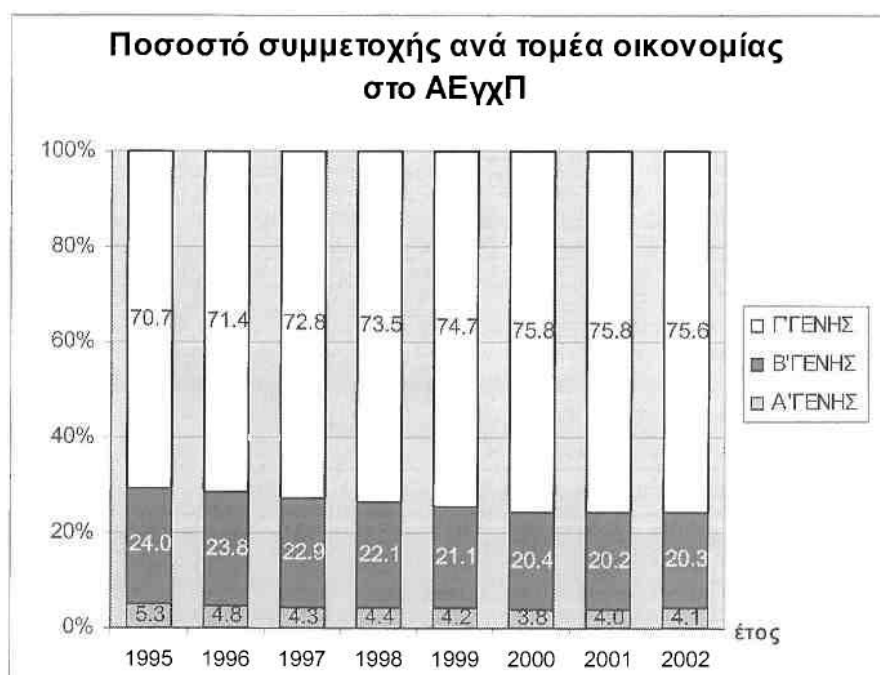
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 18: Ποσοστ看ση του ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
%								
ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας								
Α'ΓΕΝΗΣ	5.3	4.8	4.3	4.4	4.2	3.8	4.0	4.1
Β'ΓΕΝΗΣ	24.0	23.8	22.9	22.1	21.1	20.4	20.2	20.3
Γ'ΓΕΝΗΣ	70.7	71.4	72.8	73.5	74.7	75.8	75.8	75.6
Σύνολο	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 23 : Ποσοστ看ση του ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 19 : ΑΕΠ κατά κεφαλήν

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΑΕΠ κατά κεφαλήν (Τρέχουσες Τιμές) (\$)	11290	10517	11636	13653	13497	12674	13373	13502	12825	12989	15391	17720
ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ					15400	16100	17000	17500	17000	17100	17400	
ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ των ΕΕ-15					18500	19400	20300	21300	22700	23300	24000	
ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ των 10 νέων μελών ΕΕ					7900	8500	9000	9500	10200	10700	11100	

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 24 : ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε τρέχουσες τιμές

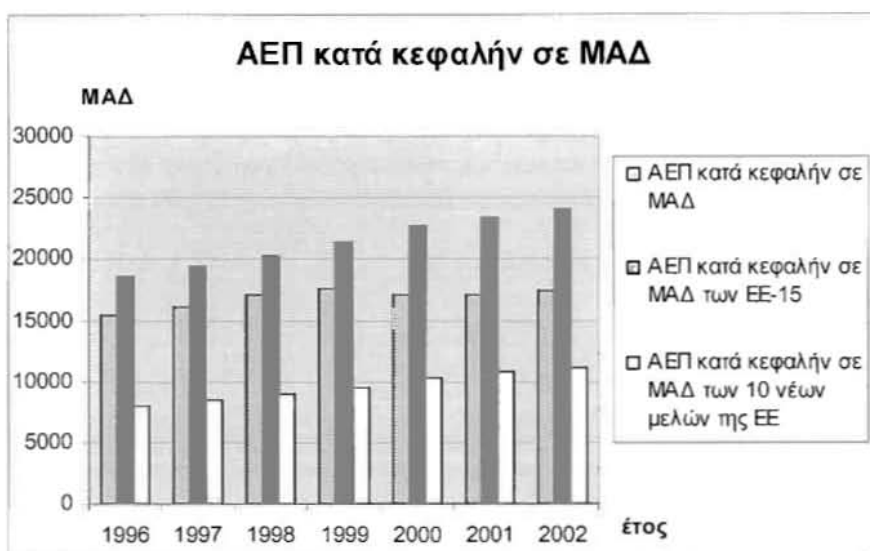
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 20 : Ποσοστό πληθωρισμού

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ποσοστό Πληθωρισμού (%)	6.5	4.9	4.7	2.6	3.0	3.6	2.2	1.7	4.1	2.0	2.8	4.1

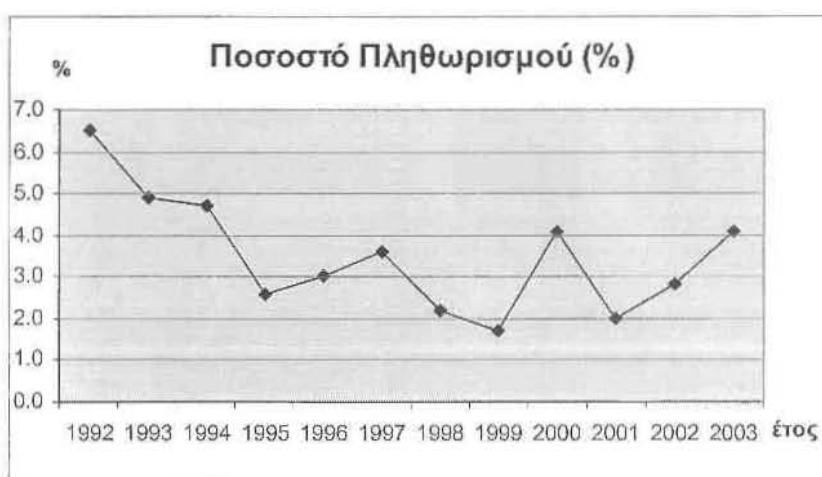
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 25 : ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 26 : Ποσοστό πληθωρισμού

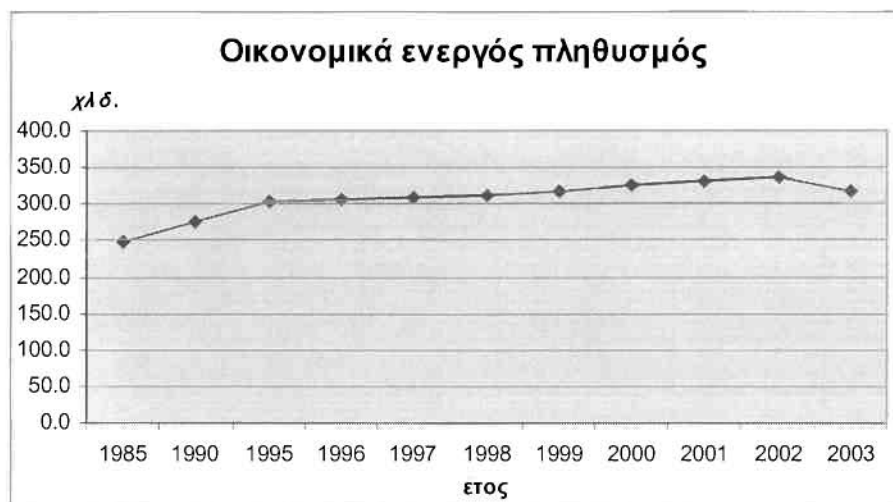
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 21: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (χιλιάδες)	249.1	276.0	302.1	306.0	307.6	311.1	318.2	324.9	329.9	335.5
% του συνολικού πληθυσμού	46.0	47.6	46.4	46.3	45.9	45.8	46.4	46.8	47.0	47.3

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 27 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 28 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός ως ποσοστό του συνολικού

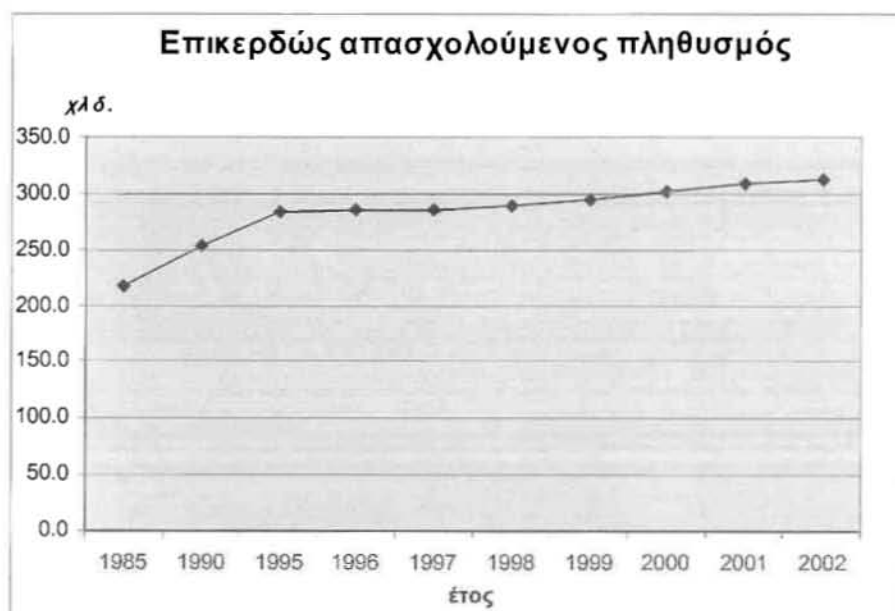
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 22: Επικερδώς απασχολούμενος πληθυσμός

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Επικερδώς απασχολούμενος πληθυσμός (χιλιάδες)	217.8	253.4	283.8	285.9	286.1	288.8	294.7	301.8	307.9	312.2
Λόγος ΕΑΠ/ΟΕΠ	0.87	0.92	0.94	0.93	0.93	0.93	0.93	0.93	0.93	0.93
Άνδρες (%)	62.5	61.0	61.0	60.5	60.4	60.1	59.6	59.1	58.7	58.6
Γυναίκες (%)	37.5	39.0	39.0	39.5	39.6	39.9	40.4	40.9	41.3	41.4

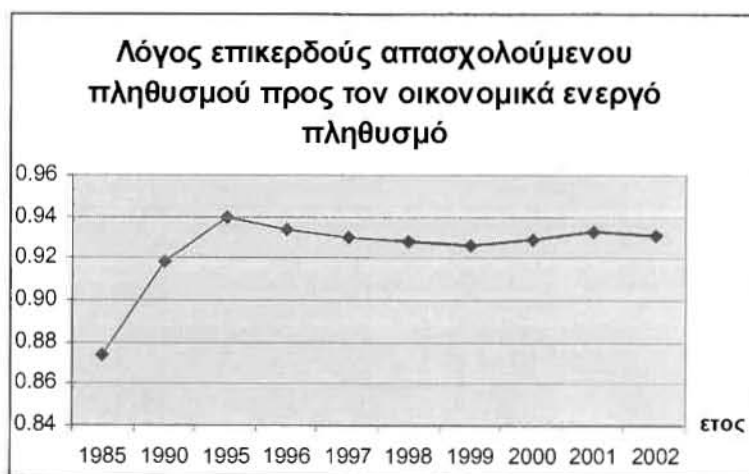
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 29 : Επικερδώς απασχολούμενος πληθυσμός

Πηγή : ίδια επεξεργασία

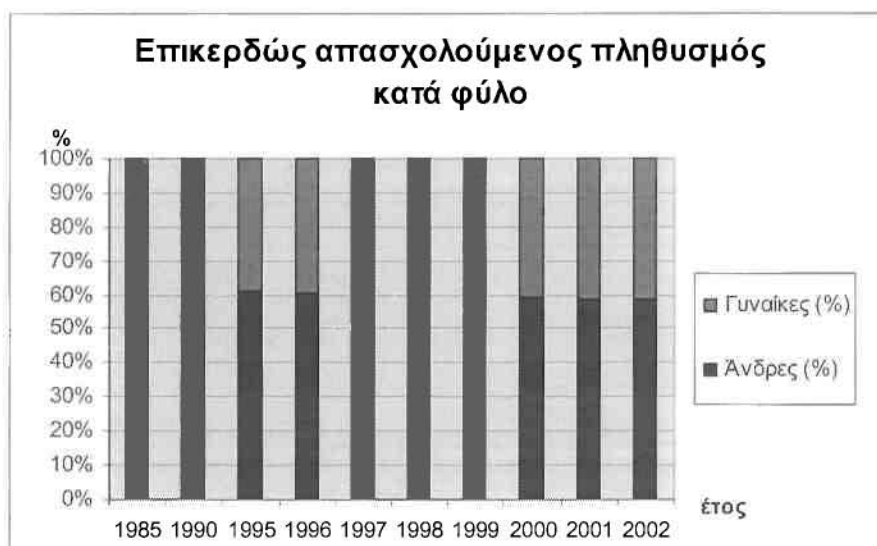
Διάγραμμα 30 : Λόγος επικερδούς απασχολούμενου προς τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 31: Επικερδώς απασχολούμενος πληθυσμός κατά φύλο

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 23 : Απασχολούμενοι ανά τομέα της οικονομίας

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(χλδ.)								
Τομέας Οικονομίας								
A' γενής	30.50	29.30	26.80	26.70	26.20	25.80	25.30	24.30
B' γενής	73.10	70.90	69.10	67.20	65.70	64.70	65.60	66.20
Γ' γενής	183.30	188.80	193.20	197.80	205.60	214.10	219.80	223.90
Σύνολον	286.90	289.00	289.10	291.70	297.50	304.60	310.70	314.40

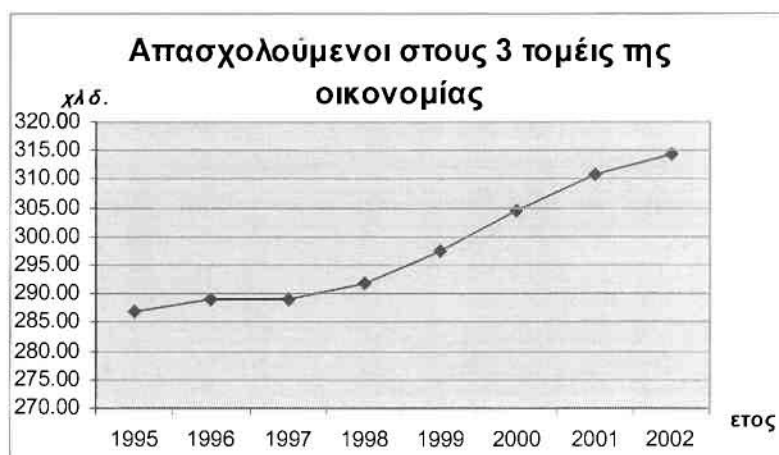
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Πίνακας 24 : Ποσοστό απασχολούμενων ανά τομέα οικονομίας

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
%								
Τομέας Οικονομίας								
A' γενής Τομέας	10.63	10.14	9.27	9.15	8.81	8.47	8.14	7.90
B' γενής Τομέας	25.48	24.53	23.90	23.04	22.08	21.24	21.11	21.02
Γ' γενής Τομέας	63.89	65.33	66.83	67.81	69.11	70.29	70.74	71.08

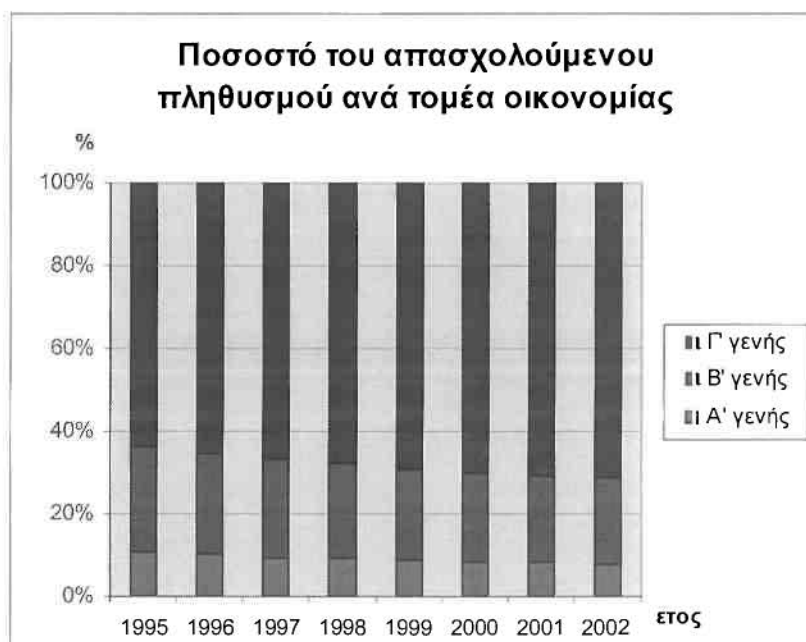
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 32 : Απασχολούμενος πληθυσμός στους τρεις τομείς της οικονομίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 33 : Ποσοστό (%) του απασχολούμενου πληθυσμού ανά τομέα οικονομίας

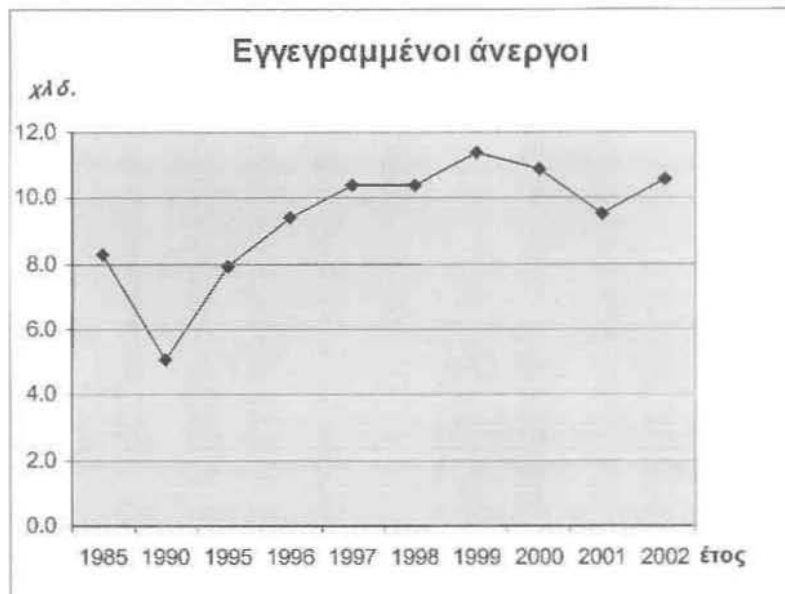
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 25 : Ποσοστά ανεργίας και εγγεγραμμένοι άνεργοι

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εγγεγραμμένοι άνεργοι (χιλιάδες)	8.3	5.1	7.9	9.4	10.4	10.4	11.4	10.9	9.5	10.6
Ποσοστό ανεργίας	3.3	1.8	2.6	3.1	3.4	3.3	3.6	3.4	2.9	3.2
Άνδρες	2.9	1.4	1.9	2.3	2.6	2.9	2.9	2.7	2.3	2.6
Γυναίκες	4.2	2.5	3.7	4.3	4.6	4.1	4.6	4.4	3.8	4

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 34 : Άνεργοι σε χιλιάδες

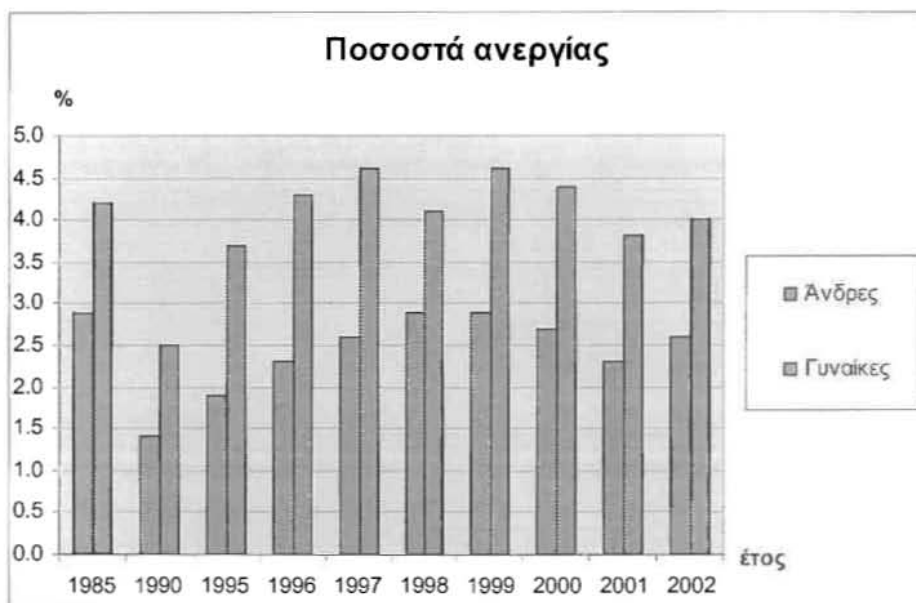
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 35: Ποσοστό ανεργίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 36: Ποσοστά ανεργίας κατά φύλο

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 26 : Άνεργοι κάτω των 25 ετών

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Άνεργοι κάτω των 25 χρόνων σαν % του συνόλου των ανέργων	27.0	20.6	14.8	14.4	14.4	14.0	12.2	11.0	11.7	12.7

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 37: Άνεργοι κάτω των 25 χρονών

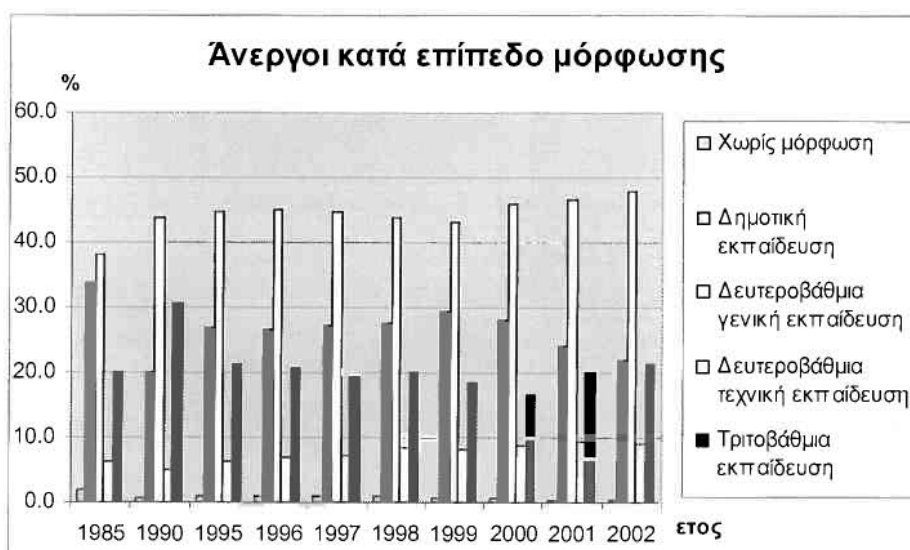
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 27 : Άνεργοι κατά επίπεδο μόρφωσης

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Άνεργοι κατά επίπεδο μόρφωσης (%)										
Χωρίς μόρφωση	1.9	0.7	1.0	0.9	0.9	0.8	0.7	0.6	0.4	0.3
Δημοτική εκπαίδευση	33.7	19.9	27.0	26.6	27.2	27.4	29.5	28.1	24.0	21.9
Δευτεροβάθμια γενική εκπαίδευση	38.1	43.8	44.6	45.1	44.8	43.6	43.2	45.8	46.5	47.7
Δευτεροβάθμια τεχνική εκπαίδευση	6.4	4.9	6.3	6.8	7.3	8.3	8.1	8.9	9.3	9.1
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	20.0	30.7	21.1	20.7	19.8	19.9	18.5	16.6	19.9	21.1

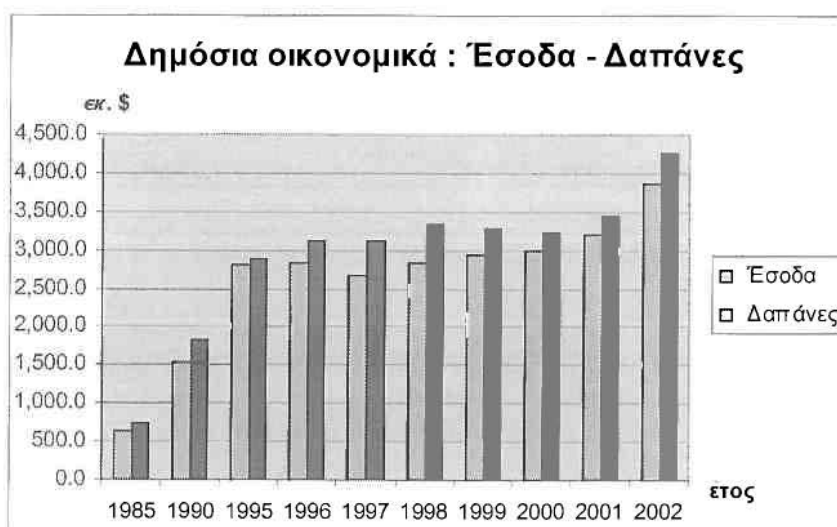
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 38 : Άνεργοι κατά επίπεδο μόρφωσης

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 39 : Έσοδα – δαπάνες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 28 : Δημόσια Οικονομικά – έσοδα και δαπάνες

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εκ. \$										
Έσοδα	623.9	1,540.0	2,799.8	2,827.6	2,664.4	2,843.5	2,926.3	2,999.4	3,209.6	3,869.8
Δαπάνες	738.8	1823.1	2886.5	3130.2	3110.8	3342.2	3289.6	3229.3	3446.0	4251.1

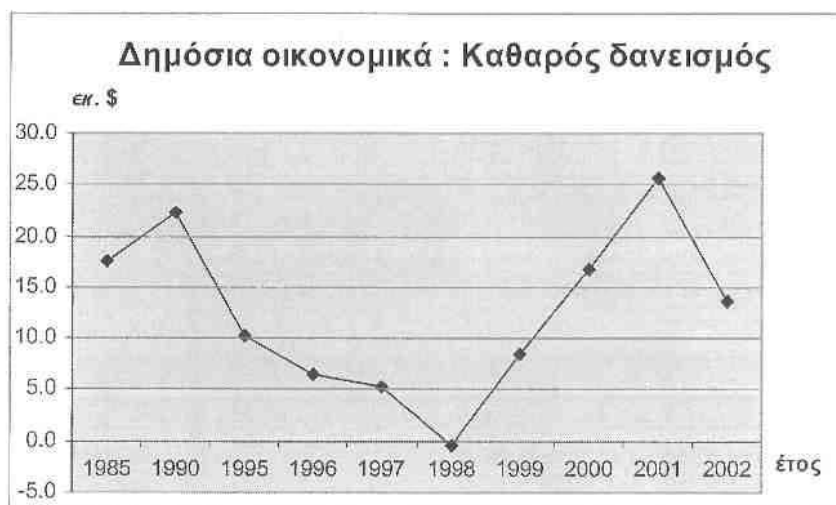
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Πίνακας 29 : Δημόσια οικονομικά – δανεισμός

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Καθαρός δανεισμός	17.5	22.2	10.2	6.4	5.2	-0.4	8.5	16.7	25.6	13.7

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 40: Δανεισμός

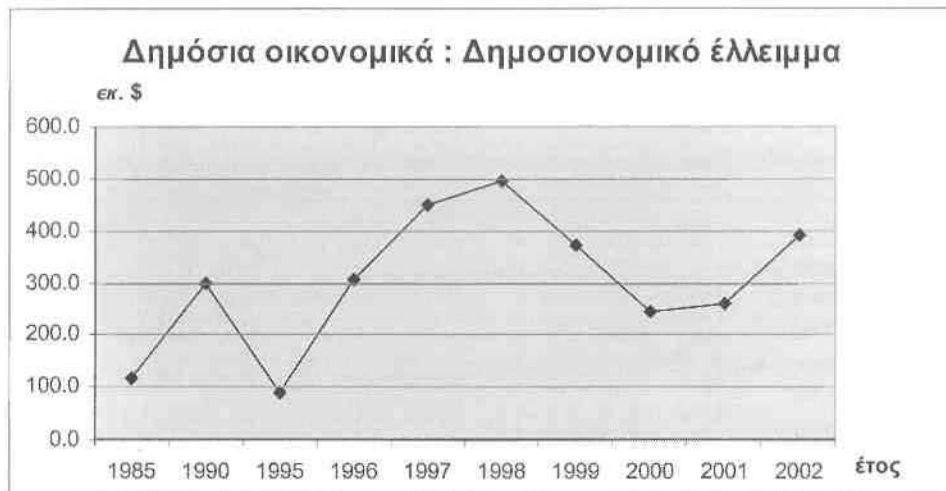
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 30 : Δημόσια οικονομικά - δημοσιονομικό έλλειμμα

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Δημοσιονομικό έλλειμμα	116.6	296.7	88.2	303.9	448.5	497.4	370.4	242.3	258.1	389.9
% του Α.Ε.Π.	4.8	5.3	1.0	3.4	5.3	5.5	4.0	2.7	2.8	3.6

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 41 : Δημοσιονομικό έλλειμμα

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 42: Δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ

Πηγή : ίδια επεξεργασία

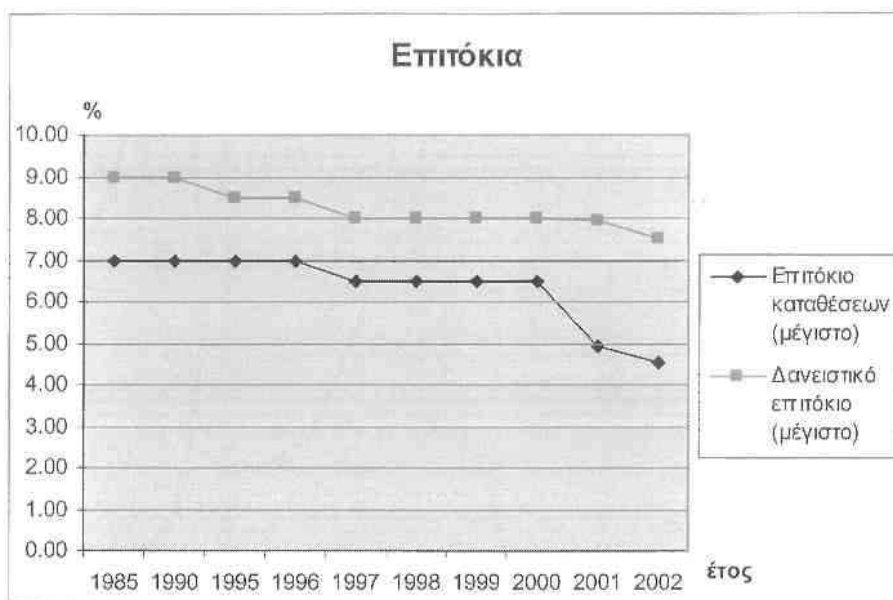
Πίνακας 31: Επιτόκια

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Επιτόκια (%)										
Επιτόκιο καταθέσεων (μέγιστο)	7.00	7.00	7.00	7.00	6.50	6.50	6.50	6.50	4.94	4.56
Δανειστικό επιτόκιο (μέγιστο)	9.00	9.00	8.50	8.50	8.00	8.00	8.00	8.00	7.95	7.52

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 43 : Επιτόκια

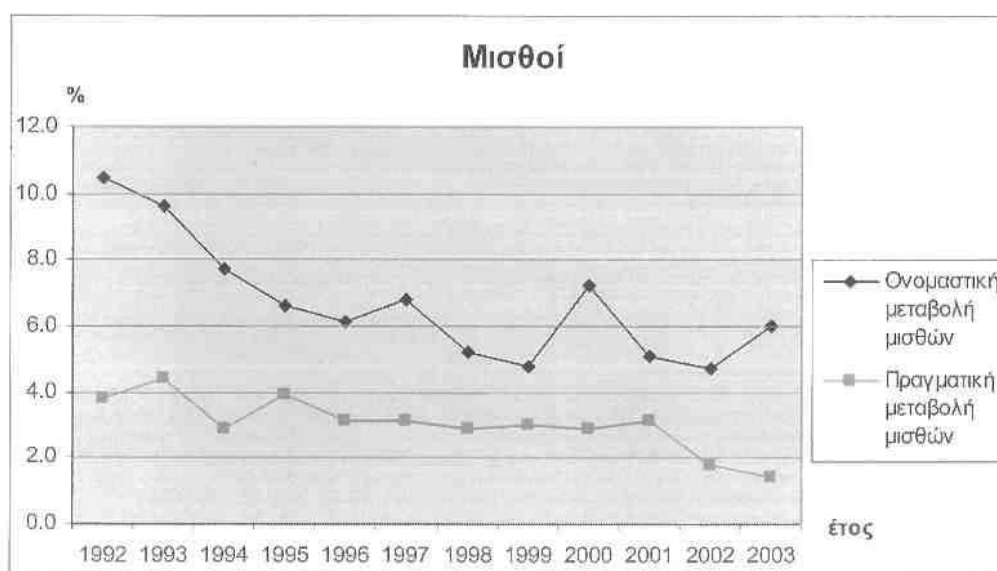
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 32 : Μεταβολή μισθών

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ονομαστική μεταβολή μισθών	10.5	9.6	7.7	6.6	6.1	6.8	5.2	4.8	7.2	5.1	4.7	6.0
Πραγματική μεταβολή μισθών	3.8	4.4	2.9	3.9	3.1	3.1	2.9	3.0	2.9	3.1	1.8	1.4

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 44 : Μεταβολή μισθών

Πηγή : ίδια επεξεργασία

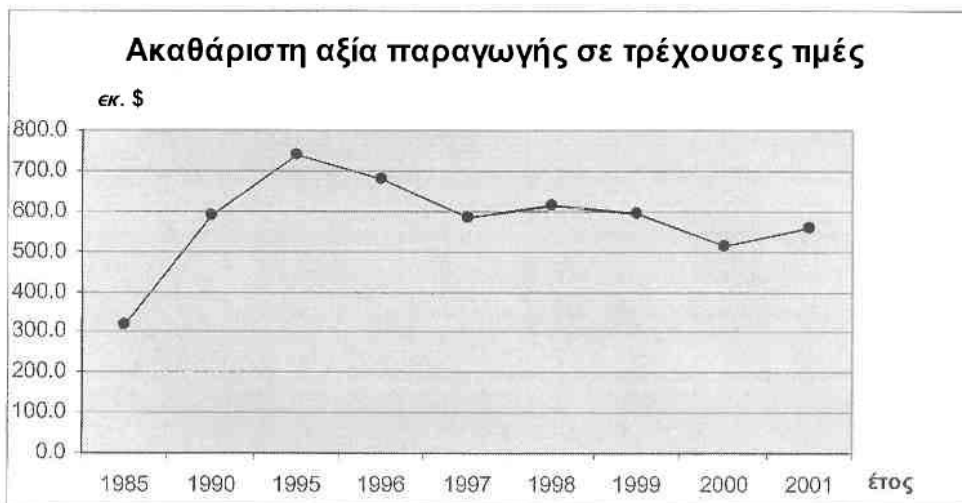
Γ. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Πίνακας 33 : Ακαθάριστη αξία γεωργικής παραγωγής σε τρέχουσες τιμές

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
(εκ. \$)									
Ακαθάριστη αξία παραγωγής	314.9	590.1	739.9	680.9	585.3	614.7	591.4	512.6	556.8
Φυτική παραγωγή	177.9	329.8	407.7	376.2	294.9	332.3	320.3	262.4	283.2
Ζωική παραγωγή	105.9	205.1	272.7	271.8	263.1	266.3	254.5	234.6	248.5
Άλλα	31.0	55.2	59.4	33.0	27.4	16.0	16.6	15.6	25.1

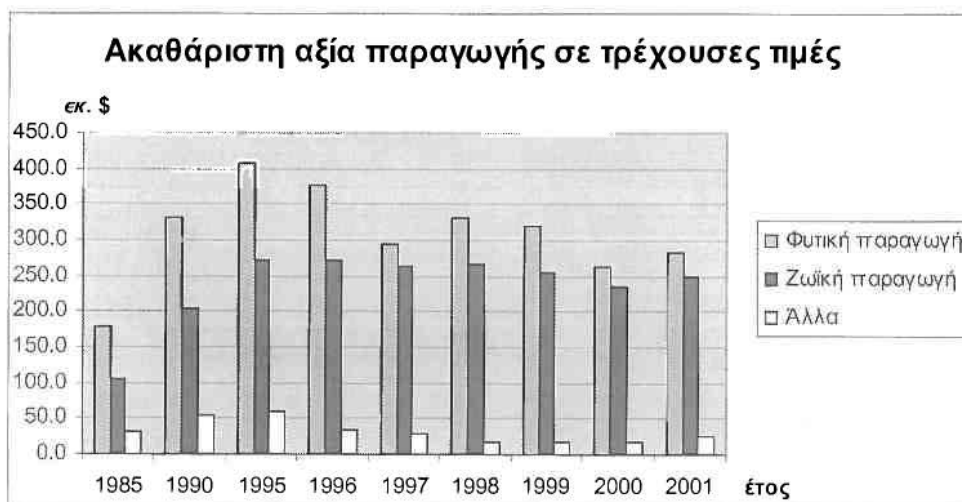
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 45: Διαχρονική εξέλιξη της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής

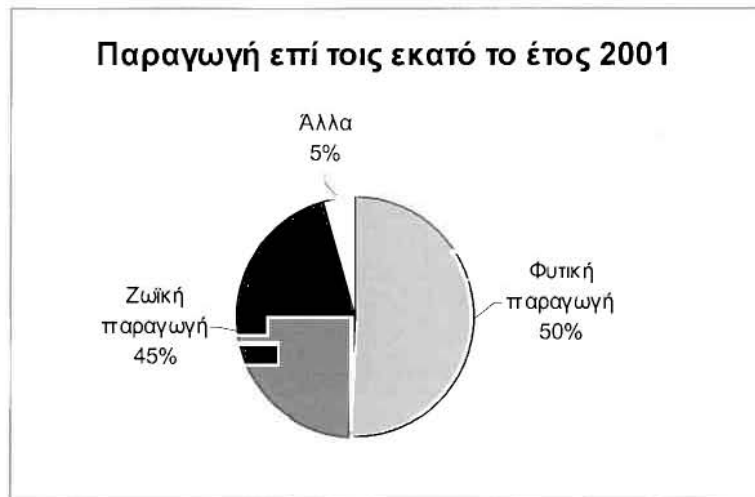
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 46: Διαχρονική κατανομή της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 47: Κατανομή της γεωργικής παραγωγής το έτος 2001

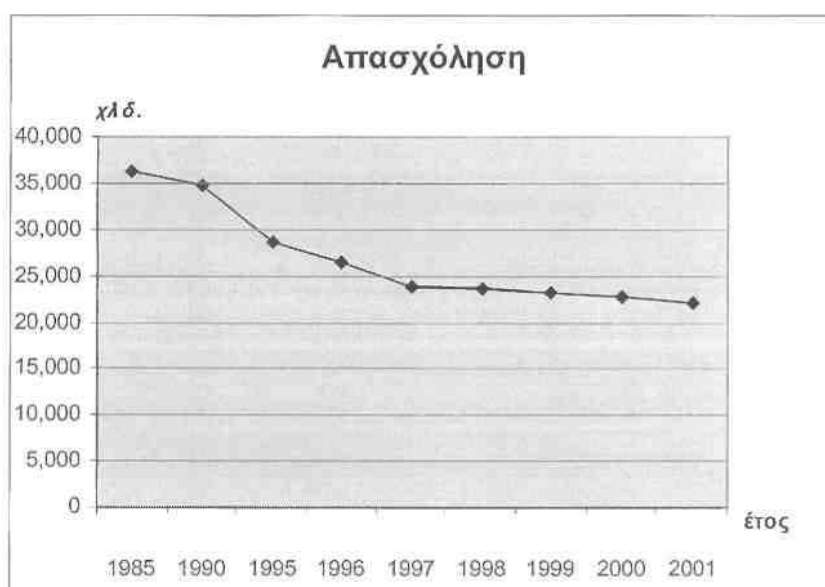
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 34 : Απασχόληση στον πρωτογενή τομέα

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
(σε χιλιάδες)									
Στο γεωργικό τομέα	36,300	34,800	28,700	26,400	23,800	23,500	23,100	22,700	22100
% στον επικερδώς απασχολούμενο πληθυσμό	16.7	13.7	10.3	8.9	8.1	7.9	7.6	7.3	7
Στην αλιεία			1,100	1,100	1,200	1,300	1,200	1,200	1300

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 48 : Απασχόληση στο γεωργικό τομέα διαχρονικά

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 49: Απασχολούμενοι ως ποσοστό στον επικερδώς απασχολούμενο πληθυσμό

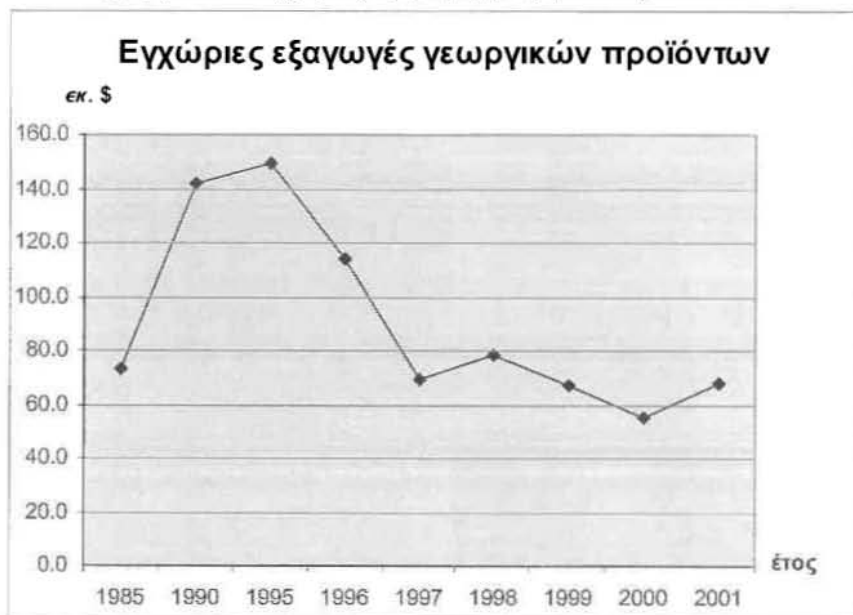
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 35 : Εξαγωγές κύριων γεωργικών προϊόντων

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
(εκ.\$)									
Εγχώριες εξαγωγές γεωργικών προϊόντων	73.0	141.7	149.6	114.1	69.6	78.2	67.2	55.4	67.7
Πατάτες	17.1	63.2	95.3	59.3	16.3	36.7	25.8	19.8	27.1
Εσπεριδοειδή	30.0	47.7	37.1	38.7	33.6	24.5	25.4	20.6	22.8
Σταφύλια	7.1	11.6	4.6	4.5	2.5	4.6	3.1	2.4	2.3
Λαχανικά	5.4	7.4	6.2	6.2	5.6	6.0	6.3	5.6	7.1

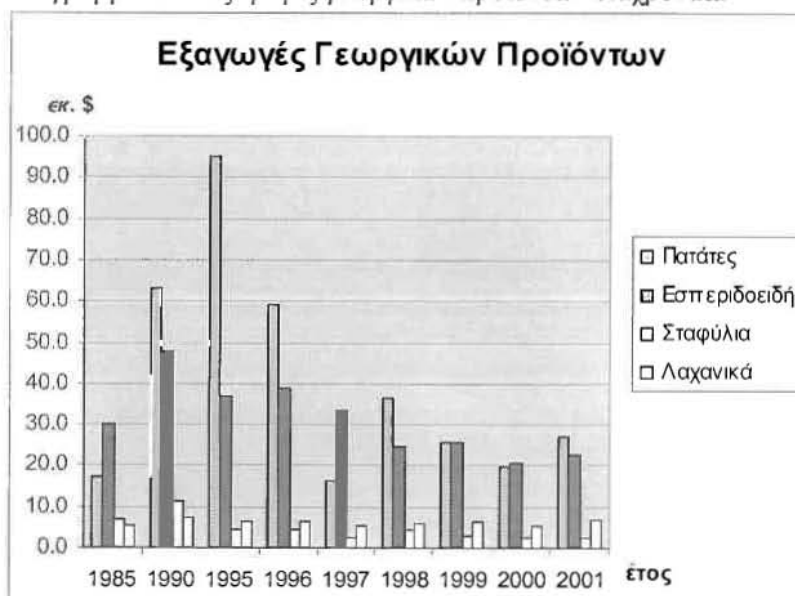
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 50 : Εγχώριες εξαγωγές γεωργικών προϊόντων

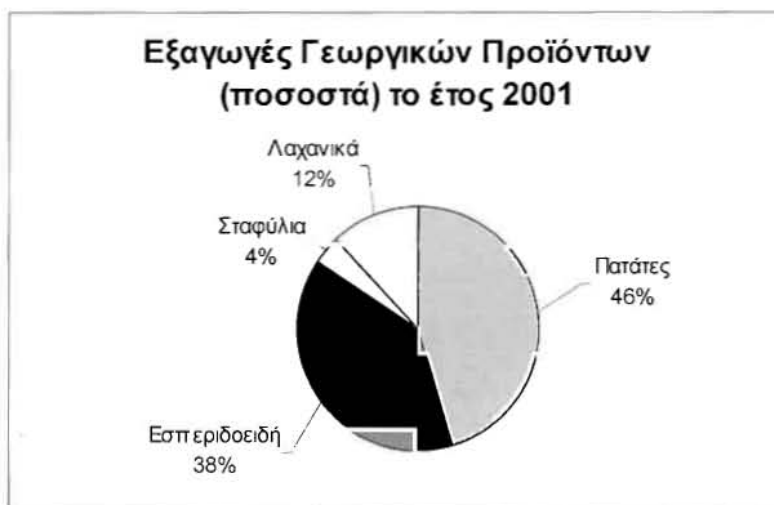
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 51 : Εξαγωγές γεωργικών προϊόντων διαχρονικά

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 52 : Κατανομή των εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων το έτος 2001

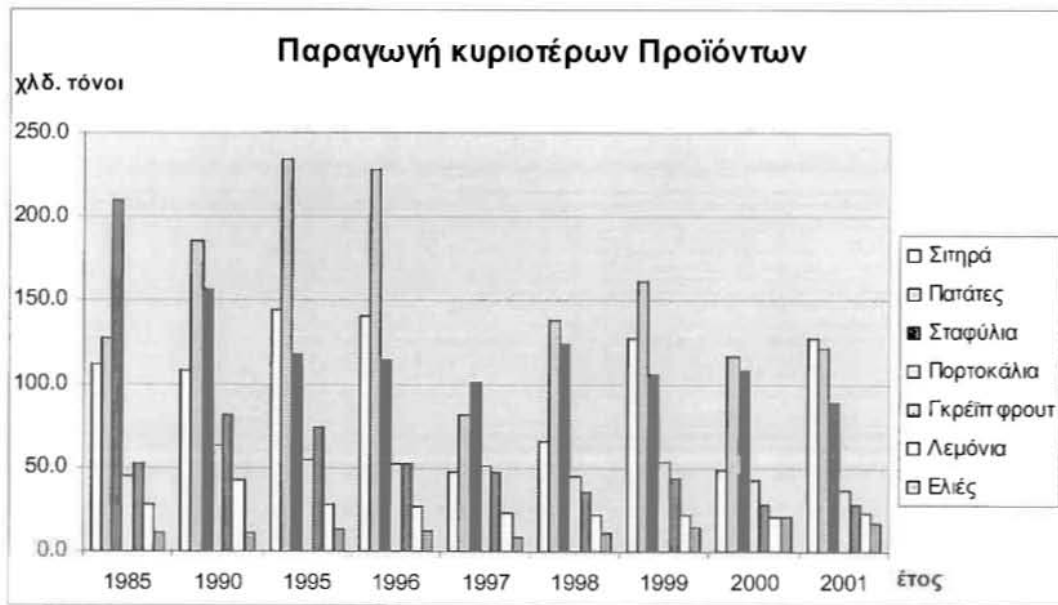
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 36 : Παραγωγή των κυριότερων προϊόντων

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
(σε χιλιάδες τόνους)									
Σιτηρά	112.0	108.4	145.0	141.2	47.8	65.8	127.1	48.0	127.3
Πατάτες	128.0	185.9	234.0	228.0	81.5	138.0	161.5	117.0	121
Σταφύλια	210.0	156.0	118.0	114.0	101.0	124.0	105.3	108.0	88
Πορτοκάλια	45.5	63.0	55.0	52.5	50.5	44.5	52.8	42.7	36.5
Γκρέϊπφρουτ	51.8	81.0	73.5	52.0	47.0	35.0	44.2	28.1	27.8
Λεμόνια	28.5	43.0	28.5	26.5	23.0	21.5	22.1	20.9	23
Ελιές	11.5	10.5	13.5	12.5	9.0	10.7	14.0	21.0	17.5

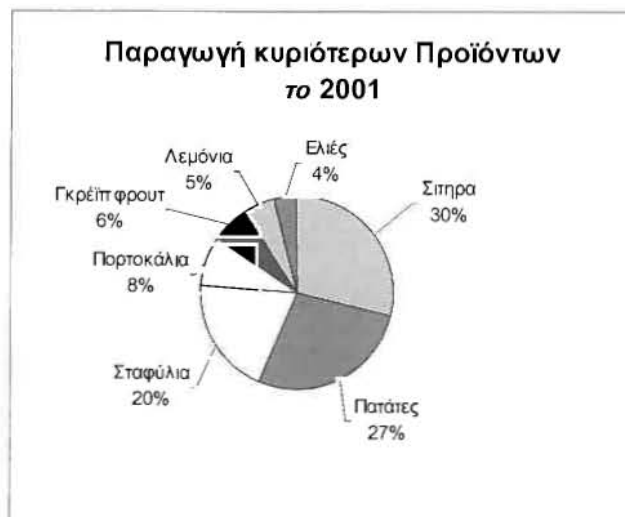
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 53: Διαχρονική κατανομή της παραγωγής κύριων αγροτικών προϊόντων

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 54 : Παραγωγή των κυριότερων αγροτικών προϊόντων το έτος 2001

Πηγή : ίδια επεξεργασία

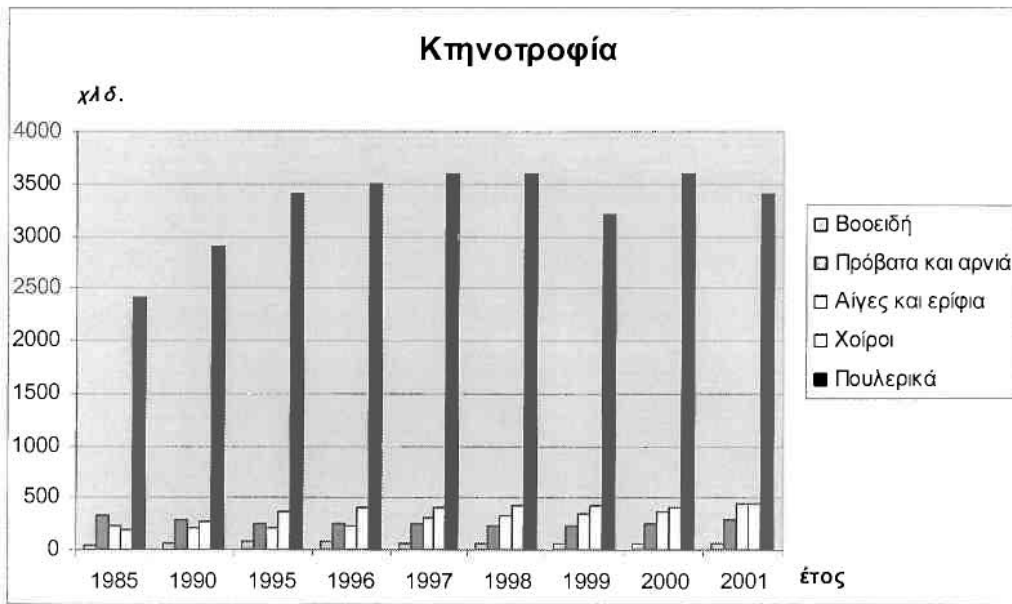

Πίνακας 37 : Κτηνοτροφική παραγωγή

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
(σε χιλιάδες)									
Βοοειδή	42.1	54.6	68.1	70.1	62.4	55.8	54	54.2	53.6
Πρόβατα/ αρνιά	325	290	250	252	245	240	233	246	296.6
Αίγες/ ερίφια	225	205	220	240	302	322	346	378	447.1
Χοίροι	201.5	277.9	374.1	399.5	414.8	431.3	418.5	408.4	445.3
Πουλερικά	2400	2900	3400	3500	3600	3600	3200	3600	3400

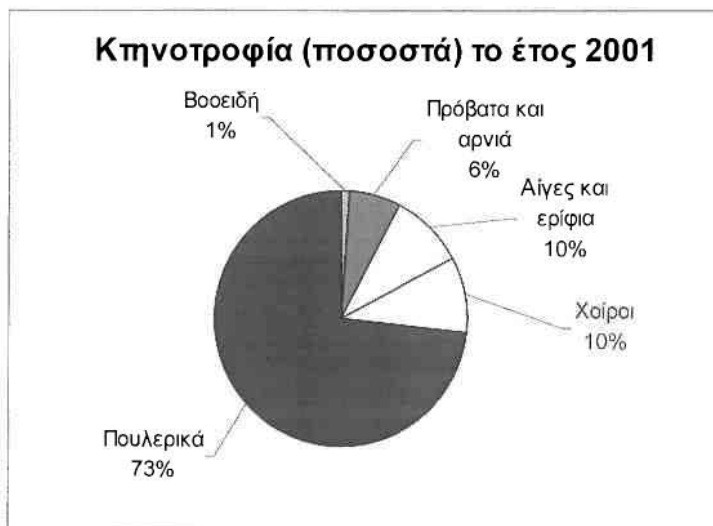
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 55 : Διαχρονική κατανομή της κτηνοτροφικής παραγωγής

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 56 : Κτηνοτροφική παραγωγή το έτος 2001

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 38 : Αλιευτική παραγωγή

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Εκ. \$									
Ακαθάριστη αξία παραγωγής σε τρέχουσες τιμές									
Αλιεία	9.84	17.44	24.75	29.32	28.32	28.76	30.54	26.24	24.80

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 57 : Διαχρονική κατανομή της αλιευτικής παραγωγής

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Δ. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Πίνακας 39 : Ακαθάριστη αξία παραγωγής

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εκ.\$								
(σε τρέχουσες τιμές αγοράς)	1036.7	1025.5	960.5	989.9	980.4	902.4	906.3	1072.1
Βιομηχανία τροφίμων , ποτών και καπνοβιομηχανία	334.6	339.4	326.5	350.1	357.5	331.7	346.7	416.4
Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών και προϊόντων	130.6	116.6	94.7	84.3	69.9	52.5	47.1	50.7
Βιομηχανία δέρματος και δερματίνων ειδών	28.1	24.6	22.5	20.5	14.9	11.8	10.7	11.5
Βιομηχανία ξύλου και προϊόντων ξύλου	56.8	59.5	60.1	61.2	61.1	53.6	51.0	60.1
Παραγωγή χαρτοπολτού, κατασκευή χαρτιού εκδοτικές και εκτυπωτικές δραστηριότητες	72.0	75.5	75.3	78.9	77.6	74.4	72.9	85.3
Παραγωγή προϊόντων διύλισης πετρελαίου	13.9	12.6	14.6	12.7	12.7	11.9	12.4	15.1
Παραγωγή χημικών ουσιών,	49.1	47.1	46.0	50.4	53.7	56.5	53.9	64.5

χημικών προϊόντων και συνθετικών ινών								
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	39.3	38.3	31.4	34.2	33.5	27.4	26.5	31.6
Κατασκευή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	109.0	108.5	96.8	94.2	94.9	94.5	96.4	117.9
Παραγωγή βασικών μετάλλων και κατασκευή μεταλλικών προϊόντων	67.6	70.0	73.5	82.0	80.6	72.8	72.9	87.7
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	30.9	26.8	23.5	24.9	24.8	23.2	24.3	27.1
Κατασκευή ηλεκτρικού εξοπλισμού και οπτικών συσκευών	13.5	15.6	14.6	15.4	14.9	16.6	17.4	18.1
Κατασκευή εξοπλισμού μεταφορών	9.3	10.3	8.9	9.3	9.8	8.5	10.1	12.6
Βιομηχανίες κατασκευών π.δ.κ.α. (περιλαμβανομένης της οικοτεχνίας)	82.0	80.7	72.2	71.8	74.3	67.1	64.0	73.6

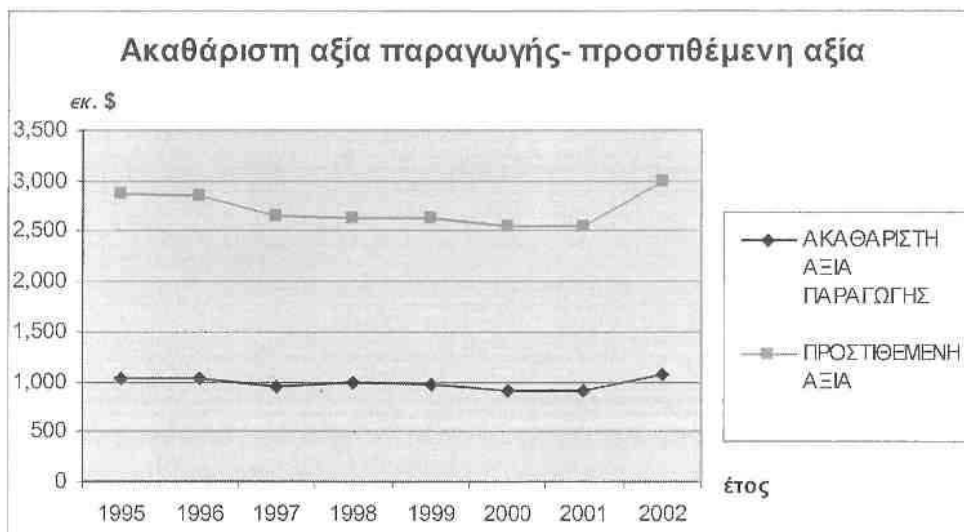
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Πίνακας 40 : Προστιθέμενη αξία Παραγωγής

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εκ.\$								
(σε τρέχουσες τιμές αγοράς)	2864.2	2844.5	2651.0	2635.0	2625.3	2546.2	2540.3	2997.5
Βιομηχανία τροφίμων , ποτών και καπνοβιομηχανία	966.0	999.4	946.1	987.8	982.7	929.9	966.1	1168.6
Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών και προϊόντων	332.2	297.2	234.0	202.8	166.9	131.7	112.4	121.1
Βιομηχανία δέρματος και δερματίνων ειδών	68.1	59.3	54.9	48.4	35.5	26.1	23.3	24.8
Βιομηχανία ξύλου και προϊόντων ξύλου	132.8	138.7	133.5	139.2	139.1	123.0	121.2	143.1
Παραγωγή χαρτοπολτού, κατασκευή χαρτιού και προϊόντων από χαρτί, εκδοτικές και εκτυπωτικές δραστηριότητες	182.8	186.4	178.9	180.6	176.5	166.8	180.7	211.5
Παραγωγή προϊόντων διύλισης πετρελαίου	124.4	140.6	165.9	122.4	176.8	259.0	215.9	235.8
Παραγωγή χημικών ουσιών, χημικών προϊόντων και συνθετικών ινών	159.8	157.9	146.9	145.3	149.0	143.9	146.2	173.5
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	92.8	83.7	73.5	80.7	73.0	66.0	62.2	73.7
Κατασκευή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	265.0	257.0	230.1	226.6	229.6	233.3	255.3	313.4
Παραγωγή βασικών μετάλλων και κατασκευή μεταλλικών προϊόντων	196.5	194.5	198.5	218.7	213.8	199.8	187.6	226.2
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	71.8	66.8	57.8	57.3	56.3	54.7	61.4	68.4
Κατασκευή ηλεκτρικού εξοπλισμού και οπτικών συσκευών	36.0	40.2	37.4	36.3	33.3	38.6	42.5	44.0
Κατασκευή εξοπλισμού μεταφορών	19.2	20.1	17.8	19.3	20.1	20.1	21.9	27.5
Βιομηχανίες κατασκευών π.δ.κ.α. (περιλαμβανομένης της οικοτεχνίας)	216.8	202.7	175.8	169.6	172.6	153.1	143.8	165.9

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 58 : Ακαθάριστη αξία παραγωγής και προστιθέμενη αξία στον τομέα μεταποίησης

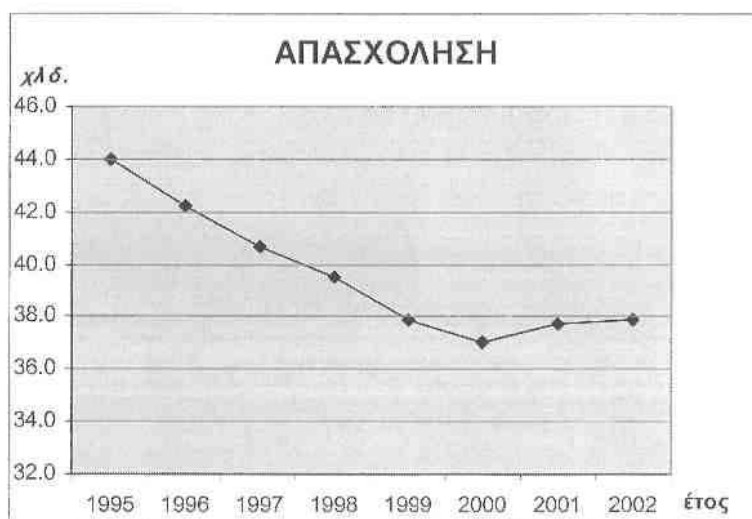
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 41: Απασχόληση στον δευτερογενή τομέα

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(χιλιάδες)								
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	44.0	42.2	40.7	39.5	37.9	37.0	37.7	37.9

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 59 : Απασχόληση στον τομέα μεταποίησης

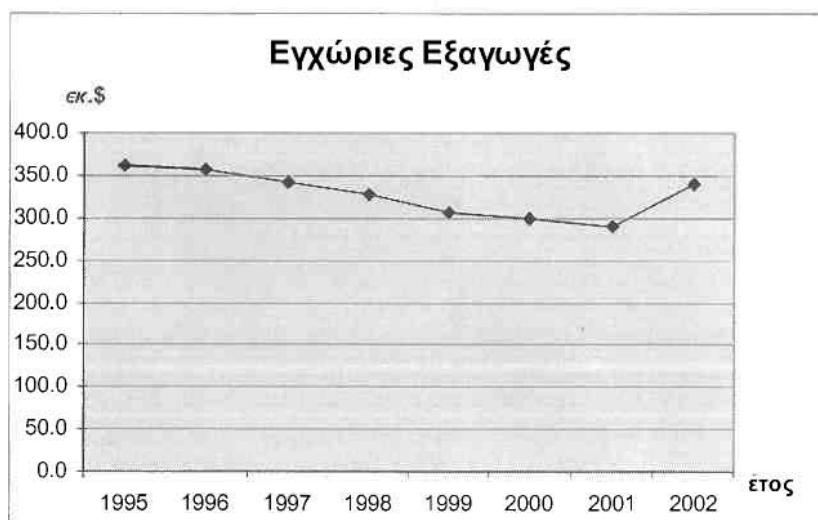
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 42 : Κύρια προϊόντα εγχώριων εξαγωγών

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εκ. \$								
(κύρια προϊόντα εξαγωγών)	362.2	357.8	342.0	328.5	306.9	300.6	290.2	339.6
Είδη ένδυσης	97.5	79.8	57.6	56.0	42.0	36.2	30.5	28.4
Είδη υποδηματοποιίας	10.8	11.3	15.5	16.2	13.1	9.8	5.9	5.7
Κονσερβοποιημένα φρούτα, λαχανικά και χυμοί	22.3	21.4	12.4	9.5	8.5	8.4	7.9	10.1
Φαρμακευτικά προϊόντα	39.6	40.9	38.4	39.2	46.4	49.6	61.1	76.4
Τσιγάρα	4.4	11.3	17.3	23.7	26.1	26.7	17.7	9.6
Τσιμέντο	17.2	18.8	24.3	17.4	14.4	17.4	13.0	15.6
Αλκοολούχα ποτά	21.2	22.3	16.7	14.7	15.8	11.9	9.9	11.7

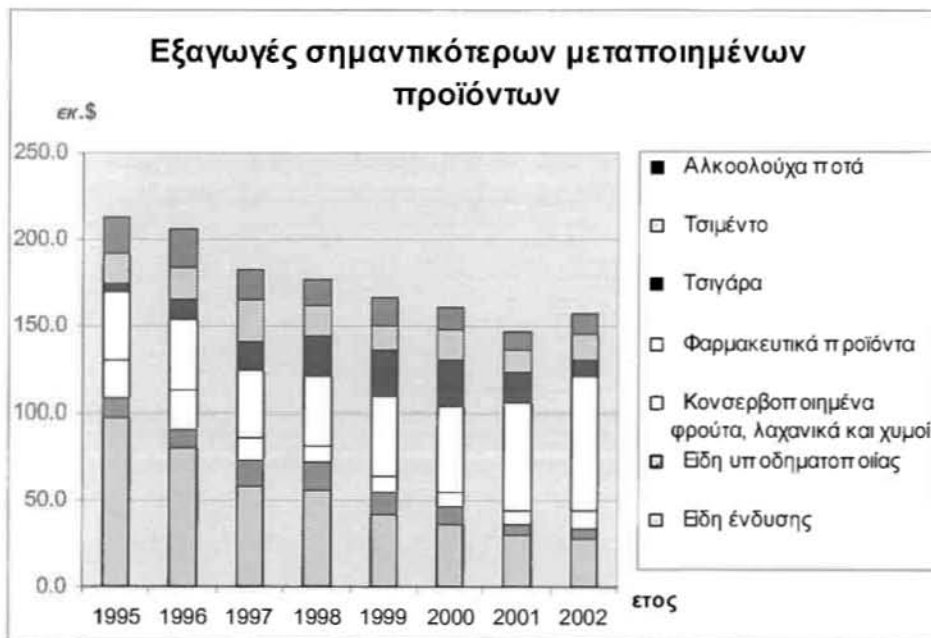
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 60 : Εγχώριες εξαγωγές κύριων μεταποιημένων προϊόντων

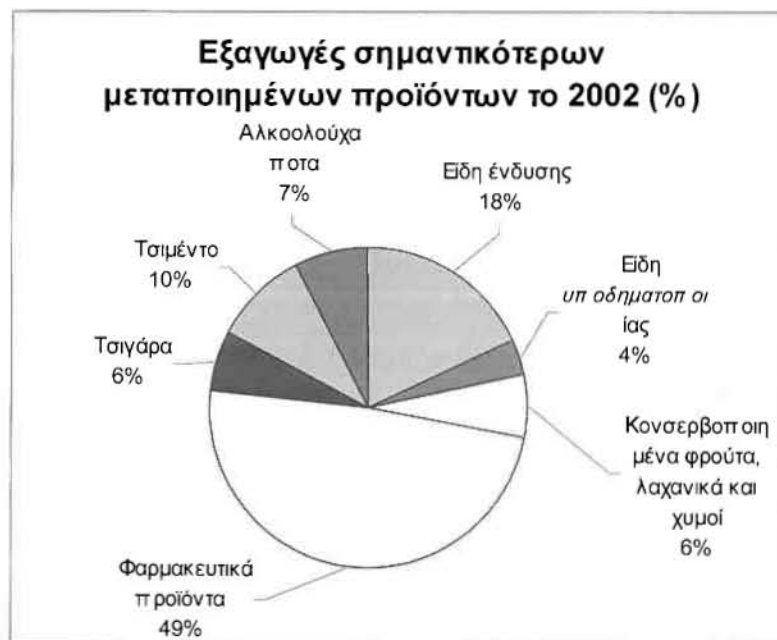
Πηγή : Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 61 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 62 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων το 2001 (%)

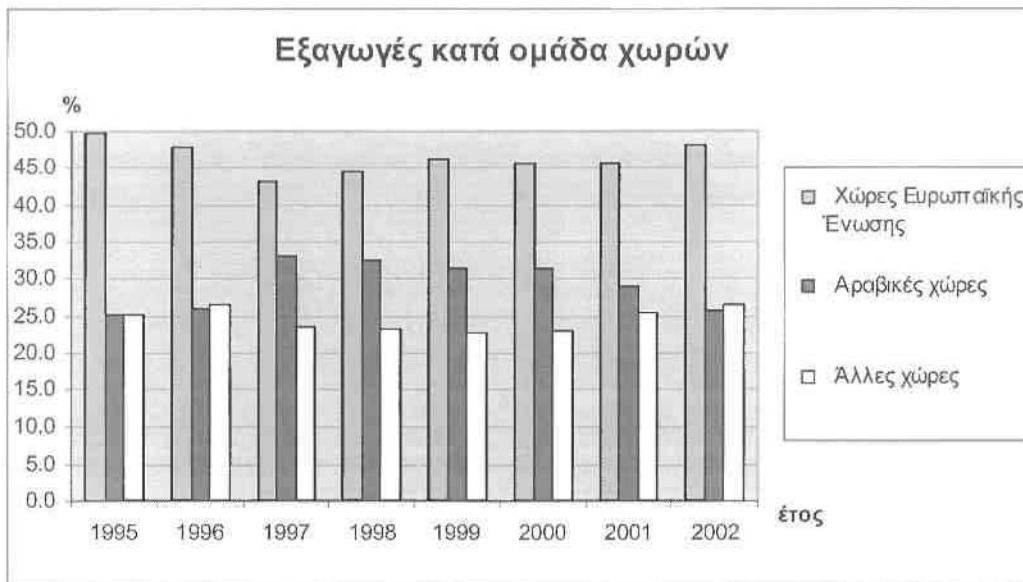
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 43: Εξαγωγές κατά ομάδα χωρών

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(%)								
Χώρες Ευρωπαϊκής Ένωσης	49.7	47.7	43.3	44.4	46.1	45.5	45.7	48.0
Αραβικές χώρες	25.2	25.9	33.1	32.5	31.3	31.5	29.0	25.6
Άλλες χώρες	25.1	26.4	23.6	23.1	22.6	23.0	25.3	26.4

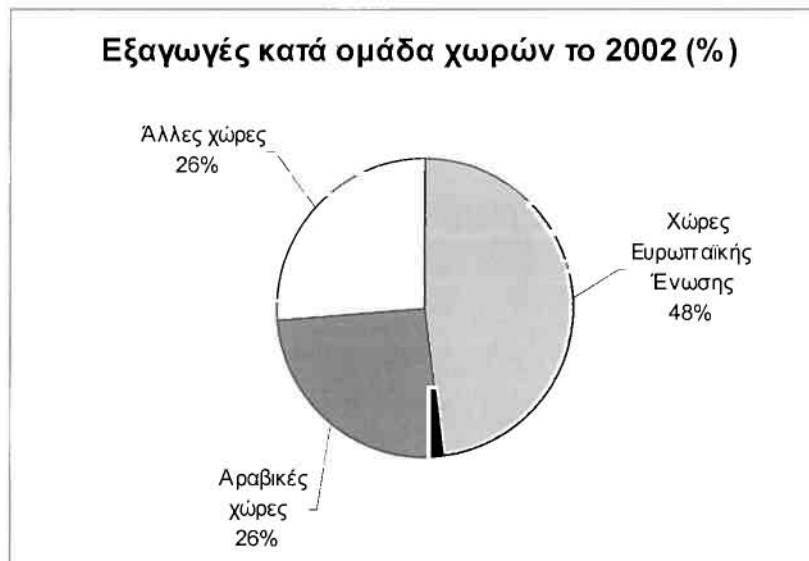
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 63: Εξαγωγές κατά ομάδα χωρών (%)

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 64 : Εξαγωγές κατά ομάδα χωρών το 2002 (%)

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Ε. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

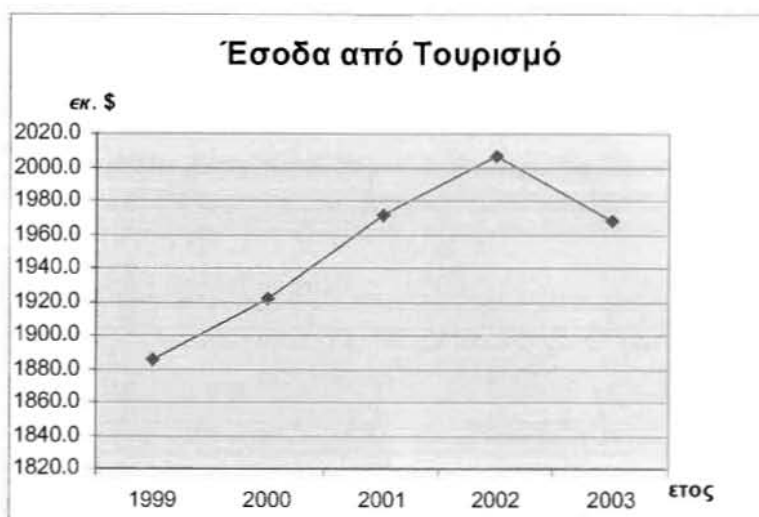
Πίνακας 44 : Έσοδα από τον τουρισμό

	1999	2000	2001	2002	2003
Έσοδα από Τουρισμό (εκ, \$)	1886.0	1922.3	1971.0	2007.2	1967.4

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 65 : Έσοδα από τον τουρισμό

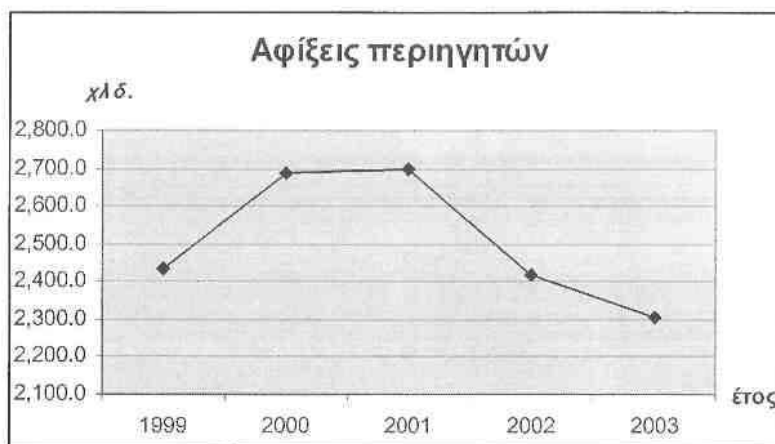
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 45 : Αφίξεις επισκεπτών

	1999	2000	2001	2002	2003
ΑΦΙΞΕΙΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ (Χιλ.)	2,434.3	2,686.2	2,696.7	2,418.2	2,303.2
% μεταβολή	9.5	10.3	0.4	-10.3	-4.8
	1999	2000	2001	2002	2003
Κύριες γώρες					
Ηνωμένο Βασίλειο	1,155.6	1,362.9	1,486.7	1,337.6	1,347.0
	13.8	17.9	9.1	-10.0	0.7
Γερμανία	238.8	233.7	214.2	173.7	129.0
	14.6	-2.1	-8.3	-18.9	-25.7
Ελλάδα	83.1	100.1	89.8	93.2	110.2
	17.5	20.5	-10.3	3.8	18.2
Ελβετία	88.7	79.0	76.6	64.6	37.5
	6.0	-10.9	-3.0	-15.7	-41.9
Νορβηγία	52.7	60.1	61.6	57.7	56.1
	13.4	14.0	2.5	-6.3	-2.8
Ρωσία	113.5	129.9	116.5	108.8	105.1
	-35.4	14.4	-10.3	-6.6	-3.5
Σουηδία	126.7	127.5	127.4	99.8	86.8
	12.5	0.6	-0.1	-21.7	-13.0

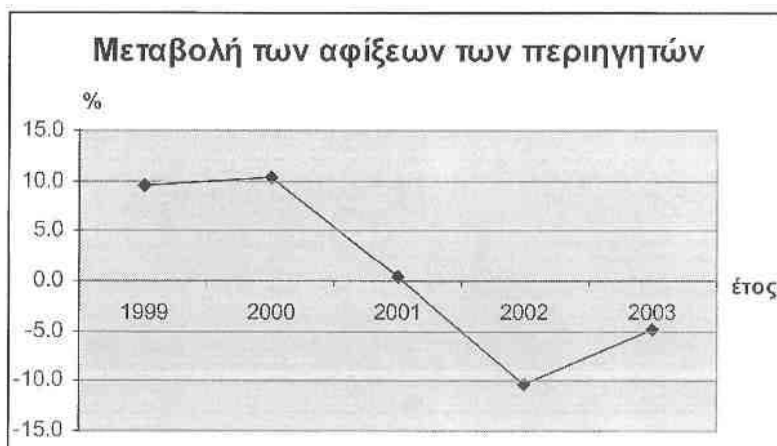
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 66 : Αφίξεις επισκεπτών

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 67 : Μεταβολή των αφίξεων των επισκεπτών

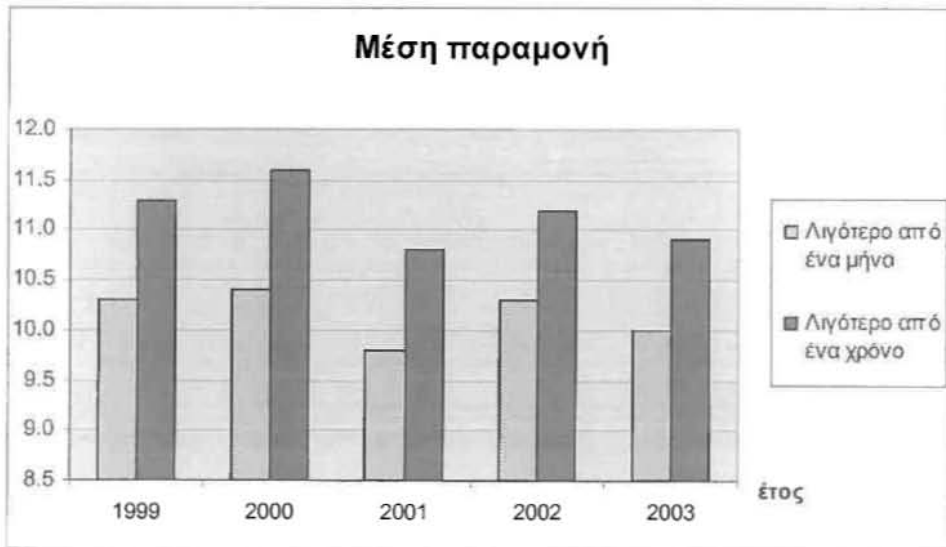
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 46 : Μέση παραμονή επισκεπτών

	1999	2000	2001	2002	2003
Μέση παραμονή (νύκτες)					
Λιγότερο από ένα μήνα	10.3	10.4	9.8	10.3	10.0
Λιγότερο από ένα χρόνο	11.3	11.6	10.8	11.2	10.9

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 68 : Μέση παραμονή επισκεπτών

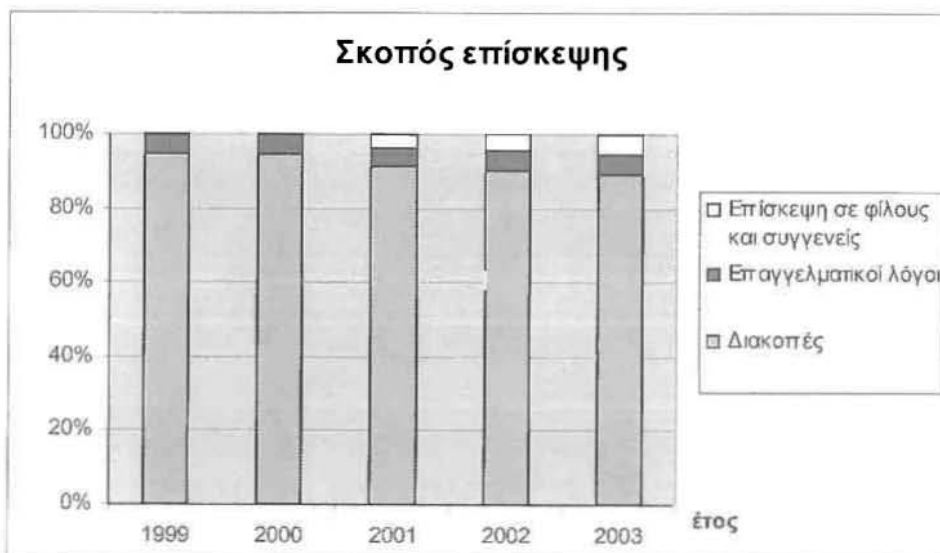
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 47 : Σκοπός επισκεπτών

	1999	2000	2001	2002	2003
Σκοπός επίσκεψης (%)					
Διακοπές	94.8	94.6	91.1	89.8	89.1
Επαγγελματικοί λόγοι	5.2	5.4	4.8	5.4	5.5
Επίσκεψη σε φίλους και συγγενείς			3.9	4.6	5.3

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 69 : Σκοπός επίσκεψης επισκεπτών

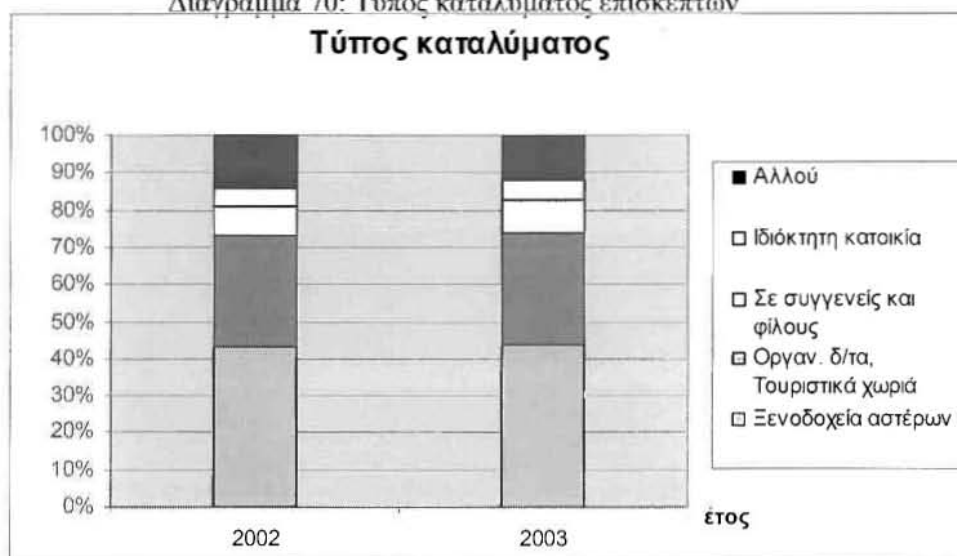
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 48 : Τύπος καταλύματος επισκεπτών

	1999	2000	2001	2002	2003
Τύπος καταλύματος (%)					
Ξενοδοχεία αστέρων				43.4	43.5
Οργαν. δ/τα, Τουριστικά χωριά				29.6	30.0
Σε συγγενείς και φίλους				7.9	8.9
Ιδιόκτητη κατοικία				4.7	5.4
Αλλού				14.4	12.2

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 70: Τύπος καταλύματος επισκεπτών

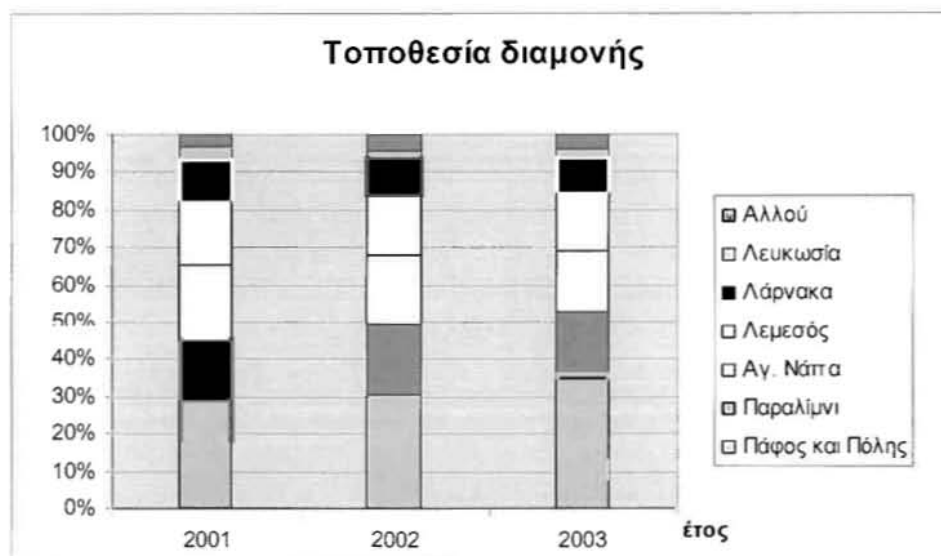
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 49 : Τοποθεσία διαμονής των επισκεπτών

	1999	2000	2001	2002	2003
Τοποθεσία διαμονής (%)					
Πάφος και Πόλης			29.5	30.6	34.6
Παραλίμνι			14.8	19.1	18.1
Αγ. Νάπα			21.0	18.1	16.4
Λεμεσός			17.5	16.7	15.9
Λάρνακα			9.4	8.6	8.2
Λευκωσία			4.7	2.8	3.2
Αλλού			3.1	4.1	3.6

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 71 : Τοποθεσία διαμονής των επισκεπτών

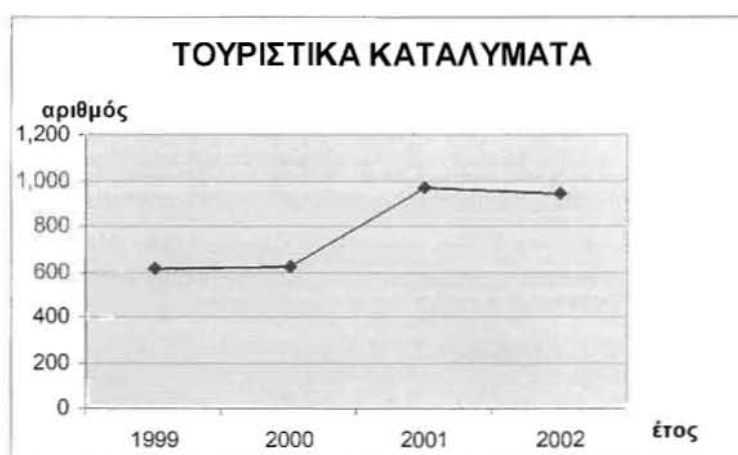
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 50 : Καταλύματα και κλίνες

	1999	2000	2001	2002
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	616	618	965	946
ΚΛΙΝΕΣ	87,893	88,423	91,422	94,466
Αριθμός απασχολούμενων (χιλιάδες)				
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	31.7	33.0	33.2	32.4

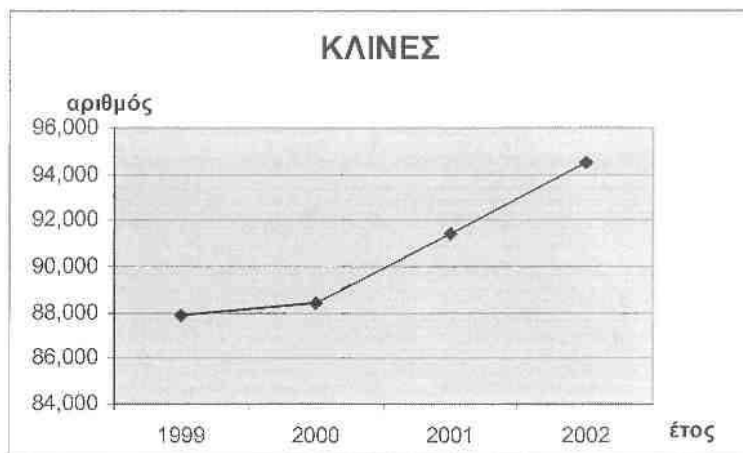
Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 72: Τουριστικά καταλύματα

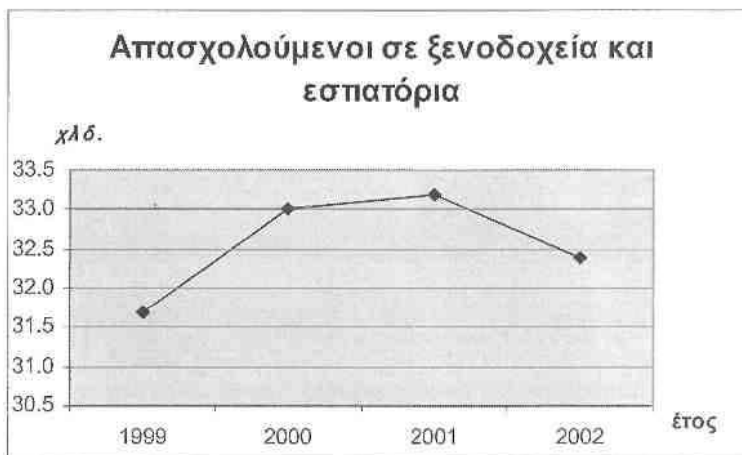
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 73 : Κλίνες τουριστικών καταλυμάτων

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 74 : Απασχολούμενοι

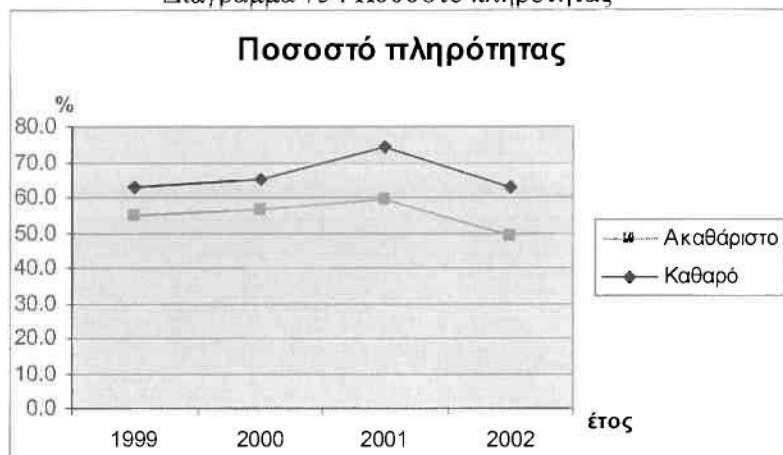
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 51: Ποσοστό πληρότητας

	1999	2000	2001	2002
Ποσοστό πληρότητας				
Ακαθάριστο	54.8	56.5	59.7	49.2
Καθαρό	63.0	65.1	74.1	62.7

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 75 : Ποσοστό πληρότητας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Ζ. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Πίνακας 52 : Δαπάνες και έσοδα περιβαλλοντικής προστασίας

	2001	2002
Χιλ. \$		
ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	16896.55	34475.47
ως ποσοστό του Α. Εγχ. Π.	0.19	0.31
- κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας		
Ορυχεία και λατομεία	2383.90	2208.78
Μεταποιητικές βιομηχανίες	14273.95	31573.56
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού	238.70	693.13
- κατά είδος δαπάνης		
Τρέχουσες δαπάνες εντός της επιχείρησης	6091.50	8805.00
Εκ των οποίων: αμοιβές προσωπικού	2740.40	3119.95
Τρέχουσες δαπάνες από την αγορά υπηρεσιών	6438.70	9920.03
Δαπάνες κεφαλαίου	4366.35	15750.44
Εκ των οποίων:		
Δαπάνες σε ενσωματωμένο εξοπλισμό	492.90	11504.82
Δαπάνες σε εξοπλισμό στο τέλος της διαδικασίας παραγωγής	3873.45	4245.62
ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	5172.35	9939.53
- κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας		
Ορυχεία και λατομεία	356.50	1593.66
Μεταποιητικές βιομηχανίες	4808.10	8345.87
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού	7.75	0.00

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Ζ. ΥΓΕΙΑ

Πίνακας 53 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Εκ. \$								
Συνολικές Δαπάνες Υπηρεσιών Υγείας	249.2	444.7	503.5	516.4	527.7	532.5	522.6	558.2
σαν % του Α.Εγχ.Π.	4.5	5.0	5.7	6.1	5.8	5.8	5.9	6.1

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 76 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 77 : Δαπάνες για την υγεία ως ποσοστό του ΑΕγχΠ

Πηγή : ίδια επεξεργασία

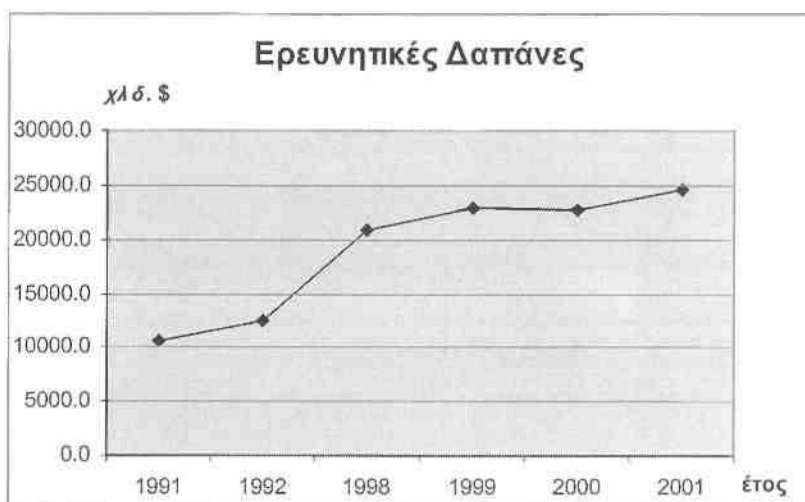
Η. ΕΡΕΥΝΑ

Πίνακας 54: Ερευνητικές δαπάνες

	1991	1992	1998	1999	2000	2001
Χιλ. \$						
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	10540.3	12391.5	20811.2	22847.3	22649.5	24539.6
ως ποσοστό του ΑΕγχΠ	0.18	0.18	0.23	0.25	0.26	0.27

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 78 : Ερευνητικές δαπάνες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 79: Ερευνητικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕγχΠ

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 55: Ερευνητικές δαπάνες κατά τομέα δραστηριότητας

	1991	1992	1998	1999	2000	2001
Χιλ. \$						
κατά τομέα δραστηριότητας						
Δημόσιος	8724.4	10363.3	11680.4	11281.0	10550.3	11150.7
Επιχειρήσεις	1608.8	1790.5	2931.7	4622.1	4826.8	4753.9
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	13.1	22.2	5191.7	5486.9	5612.5	6412.4
Ιδιωτικός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα	194.0	215.5	1007.5	1457.3	1659.9	2222.7

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 80: Ερευνητικές δαπάνες κατά τομέα δραστηριότητας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 56 : Ερευνητικές δαπάνες κατά είδος δαπάνης

	1991	1992	1998	1999	2000	2001
Χιλ. \$						
κατά είδος δαπάνης						
Αμοιβές προσωπικού	7346.6	8508.3	14370.8	15901.3	15280.5	16281.2
Άλλες τρέχουσες δαπάνες	1434.4	2168.2	4168.8	4820.8	4662.6	5559.9
Δαπάνες κεφαλαίου	1759.3	1715.0	2271.6	2125.2	2706.4	2698.6

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 81: Ερευνητικές δαπάνες κατά είδος δαπάνης

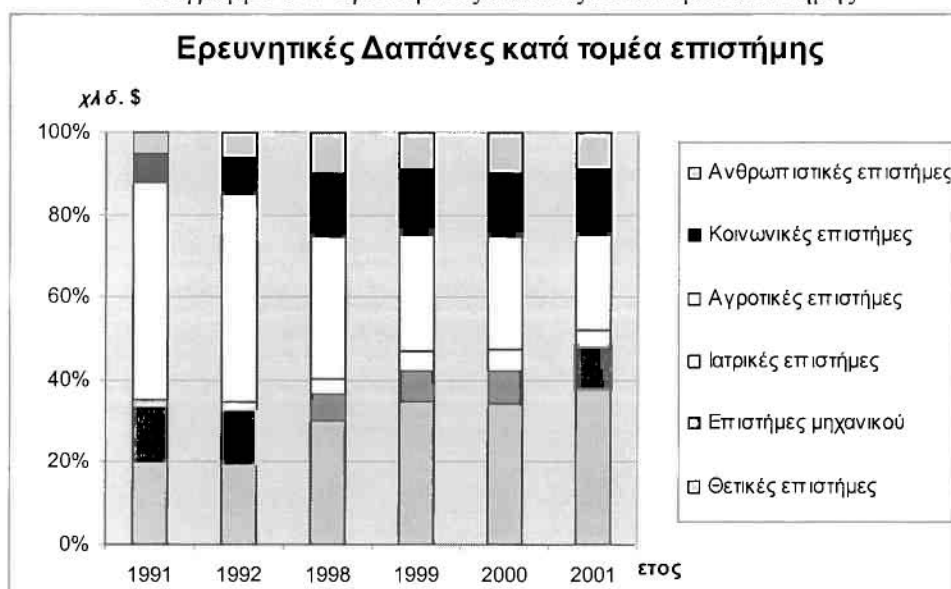
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 57 : Ερευνητικές δαπάνες κατά τομέα επιστήμης

	1991	1992	1998	1999	2000	2001
Χιλ. \$						
κατά τομέα επιστήμης						
Θετικές επιστήμες	2132.0	2445.9	6243.6	7947.0	7757.0	9400.8
Επιστήμες μηχανικού	1369.0	1579.5	1378.0	1687.3	1864.4	2242.9
Ιατρικές επιστήμες	218.0	264.4	779.7	1076.4	1088.4	1112.9
Αγροτικές επιστήμες	5554.6	6220.2	7141.0	6686.6	6251.6	5683.9
Κοινωνικές επιστήμες	723.8	1121.9	2908.5	3076.5	3467.9	3895.2
Ανθρωπιστικές επιστήμες	542.8	759.8	2360.4	2373.6	2220.2	2204.1

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 82 : Ερευνητικές δαπάνες κατά τομέα επιστήμης

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 83 : Ερευνητικές δαπάνες κατά τομέα επιστήμης το 2002

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 58 : Ερευνητικές δαπάνες κατά πηγή χρηματοδότησης

	1991	1992	1998	1999	2000	2001
Χιλ. ΚΑ						
κατά πηγή χρηματοδότησης						
Κρατικός προϋπολογισμός	8563.0	10241.1	11388.9	11599.4	10899.7	11783.1
Προϋπολογισμός πανεπιστημίου	0.0	0.0	3981.6	4059.0	4173.1	4295.1
Επιχειρήσεις	1608.8	1759.4	2856.4	3970.7	3967.0	3749.5
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	0.0	0.0	144.8	419.5	428.3	728.5
Ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα	106.8	157.7	768.1	1047.0	1051.3	882.0
Εξωτερικό	261.6	233.3	1671.4	1751.7	2130.0	3101.6

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 84 : Ερευνητικές δαπάνες κατά πηγή χρηματοδότησης

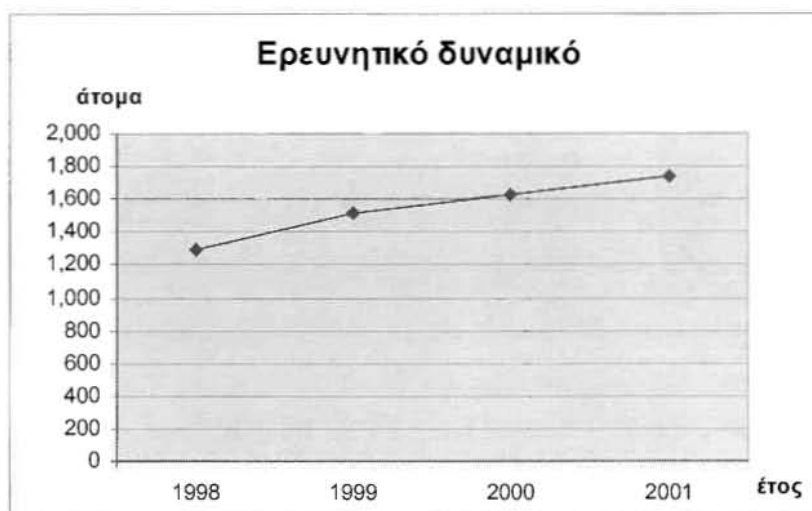
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 59 : Γενικά στοιχεία για το ερευνητικό δυναμικό

	1991	1992	1998	1999	2000	2001
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ						
Αριθμός Ατόμων	-	-	1,292	1,520	1,630	1,733
Ισοδύναμο Πλήρους Απασχόλησης	341	366	564	681	680	690

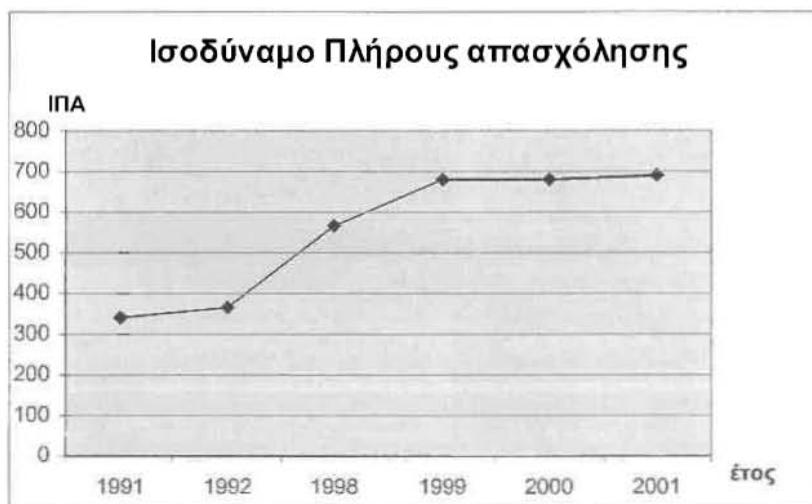
Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 85 : Ερευνητικό δυναμικό

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 86 : Ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης του ερευνητικού δυναμικού

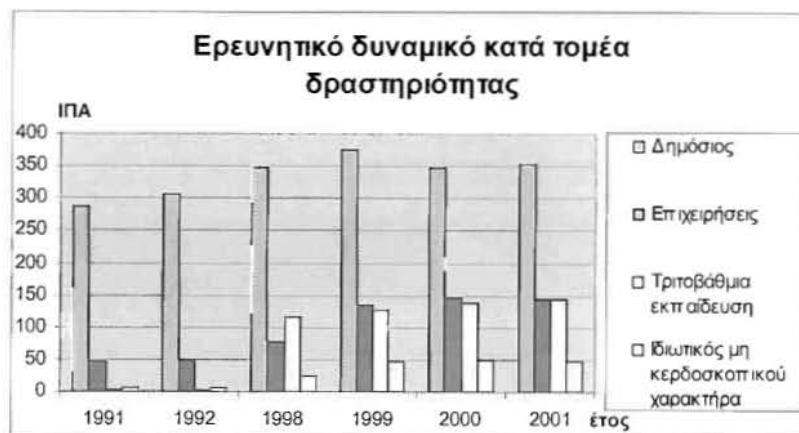
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 60 : Ερευνητικό δυναμικό κατά τομέα δραστηριότητας

	1991	1992	1998	1999	2000	2001
ΙΠΑ						
κατά τομέα δραστηριότητας						
Δημόσιος	287	307	347	374	348	354
Επιχειρήσεις	47	51	77	135	145	144
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	2	2	115	126	138	144
Ιδιωτικός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα	5	6	25	47	49	48

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 87 : Ερευνητικό δυναμικό κατά τομέα δραστηριότητας

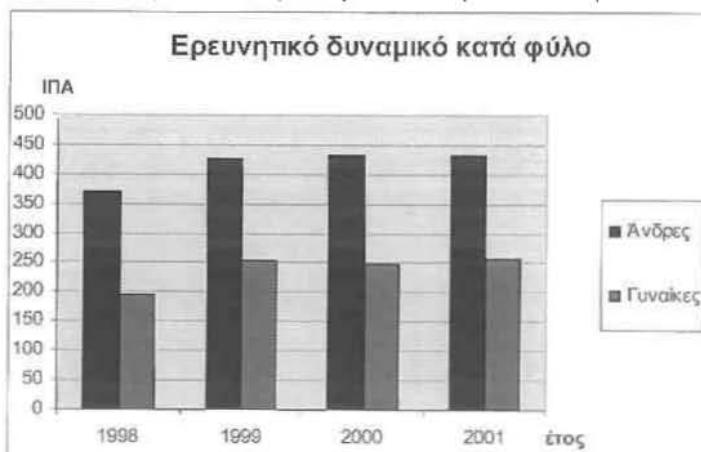
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 61 : Ερευνητικό δυναμικό κατά φύλο

	1998	1999	2000	2001
ΙΠΑ				
κατά φύλο				
Άνδρες	371	426	432	432
Γυναίκες	194	255	248	258

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου.

Διάγραμμα 88 : Ερευνητικό δυναμικό κατά φύλο

Πηγή : ίδια επεξεργασία

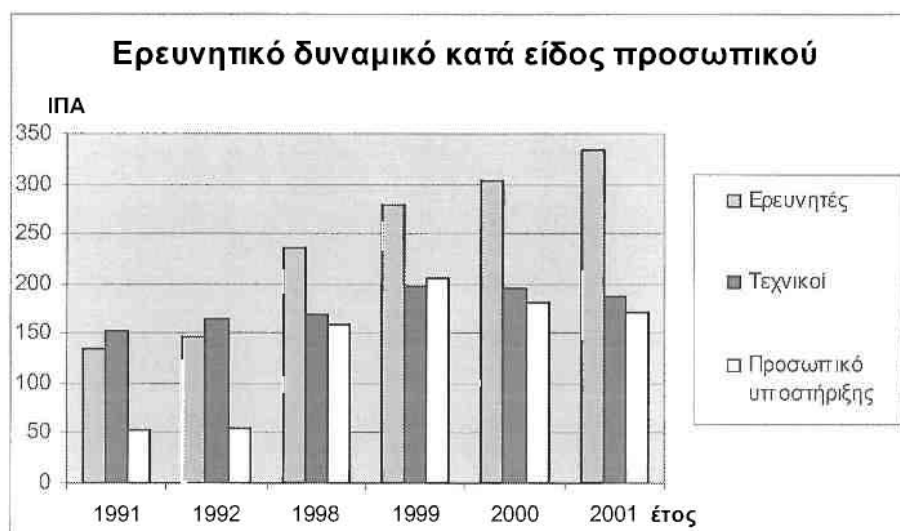

Πίνακας 62 : Ερευνητικό δυναμικό κατά είδος προσωπικού

	1991	1992	1998	1999	2000	2001
ΙΠΑ						
κατά είδος προσωπικού						
Ερευνητές	135	147	237	278	304	333
Τεχνικοί	153	165	168	198	195	187
Προσωπικό υποστήριξης	53	54	159	205	182	170

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 89 : Ερευνητικό δυναμικό κατά είδος προσωπικού

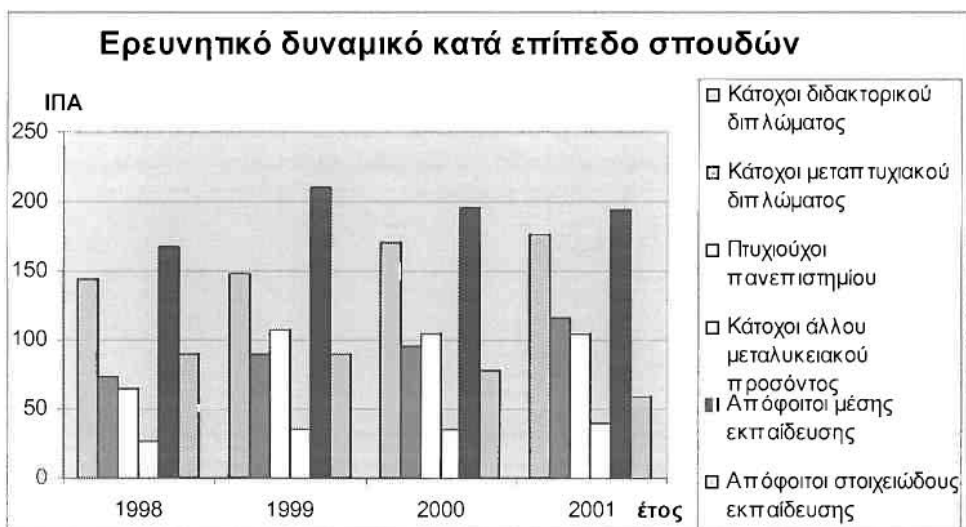
Πηγή : ίδια επεξεργασία.

Πίνακας 63 : Ερευνητικό δυναμικό κατά επίπεδο σπουδών

	1998	1999	2000	2001
ΙΠΑ				
κατά επίπεδο σπουδών				
Κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος	144	149	170	177
Κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος	73	90	96	116
Πτυχιούχοι πανεπιστημίου	64	107	105	104
Κάτοχοι άλλου μεταλυκειακού προσόντος	26	35	36	40
Απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης	167	211	195	194
Απόφοιτοι στοιχειώδους εκπαίδευσης	90	89	78	59

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 90 : Ερευνητικό δυναμικό κατά επίπεδο σπουδών

Πηγή : ίδια επεξεργασία

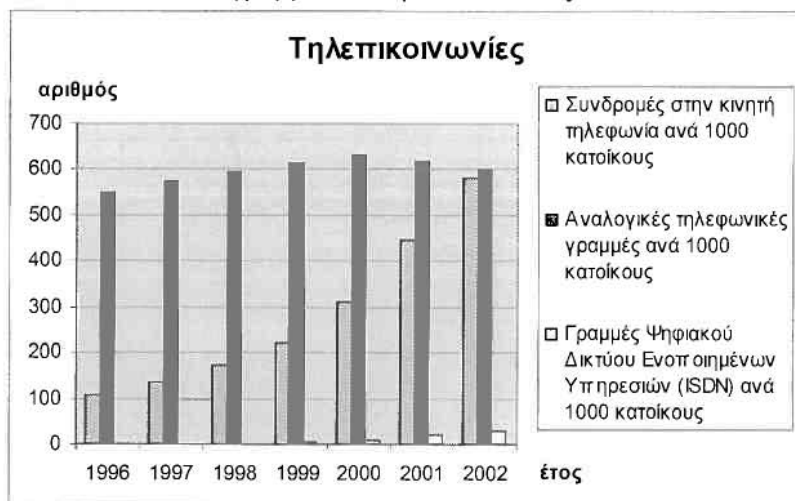
Θ. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

Πίνακας 64 : Τηλεπικοινωνίες

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ							
Συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία ανά 1000 κατοίκους	106	136	171	220	313	446	583
Αναλογικές τηλεφωνικές γραμμές ανά 1000 κατοίκους	550	572	593	614	631	617	596
Γραμμές Ψηφιακού Δικτύου Ενοποιημένων Υπηρεσιών (ISDN) ανά 1000 κατοίκους	0	0	2	4	10	20	27

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 91: Τηλεπικοινωνίες

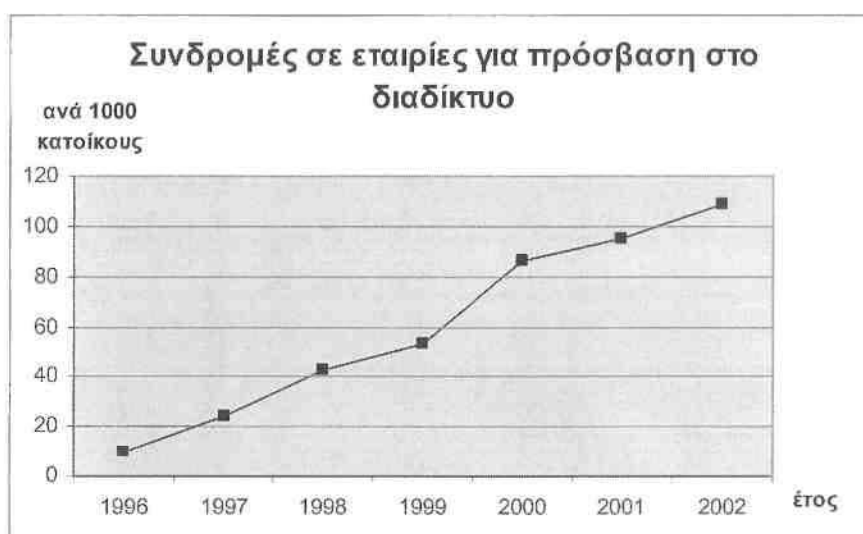
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 65 : Διαδίκτυο. Συνδρομές και χρήση

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ								
- Συνδρομές στους Παροχείς Υπηρεσιών Διαδικτύου (1000 κατοίκους)	10	24	43	53	86	95	109	-
- Συχνή χρήση Διαδικτύου άνω των 15 χρονών	-	-	-	-	-	-	23.3	24.2
Άνδρες	-	-	-	-	-	-	26.9	27.1
Γυναίκες	-	-	-	-	-	-	20.1	21.6

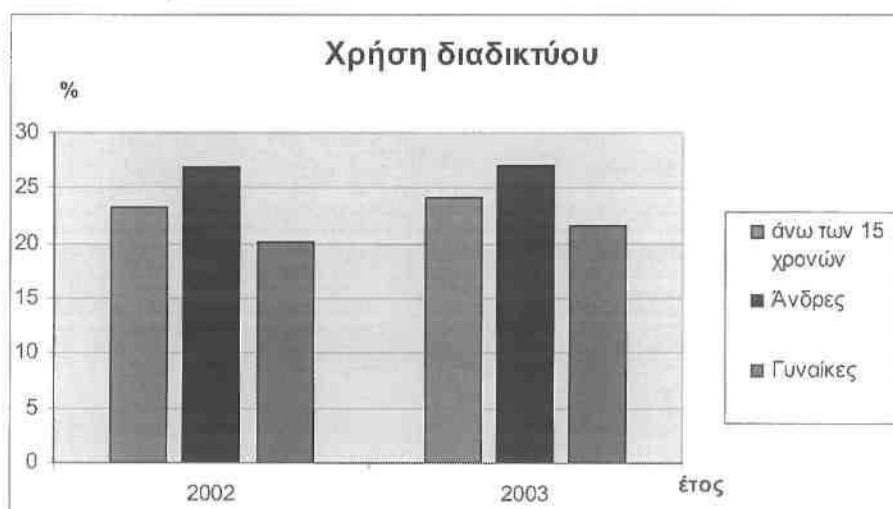
Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 92: Συνδρομές σε εταιρίες για πρόσβαση στο διαδίκτυο

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 93: Χρήστες διαδικτύου

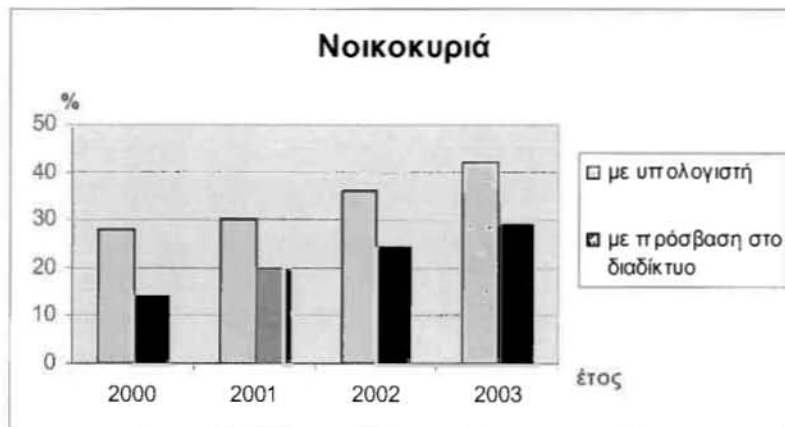
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 66: Νοικοκυριά και διαδίκτυο

	1999	2000	2001	2002
(%)				
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ				
με υπολογιστή	28	30	36	42
με πρόσβαση στο διαδίκτυο	14	20	24	29

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 94 : Νοικοκυριά και διαδίκτυο

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 67 : Επιχειρήσεις και διαδίκτυο

	2003
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	
Επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν υπολογιστή/ές (%)	96
Επιχειρήσεις με πρόσβαση στο Διαδίκτυο (%)	92

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

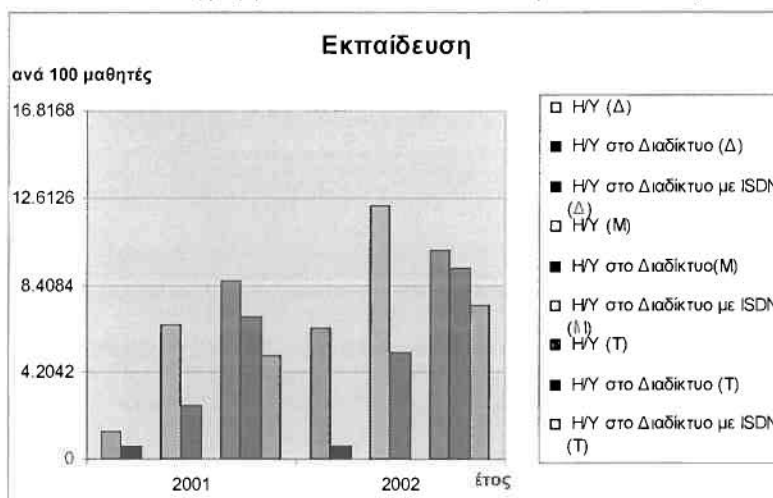
Πίνακας 68: Το διαδίκτυο στην εκπαίδευση

	2001	2002
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		
Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές ανά 100 μαθητές	1.3	6.3
Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές συνδεδεμένοι στο Διαδίκτυο ανά 100 μαθητές	0.6	0.6
Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές συνδεδεμένοι στο Διαδίκτυο με γραμμές υψηλής ταχύτητας (ISDN) ανά 100 μαθητές	0	0
ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		

Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές ανά 100 μαθητές	6.5	12.2
Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές συνδεδεμένοι στο Διαδίκτυο ανά 100 μαθητές	2.6	5.2
Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές συνδεδεμένοι στο Διαδίκτυο με γραμμές υψηλής ταχύτητας (ISDN) ανά 100 μαθητές	0	0
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		
Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές ανά 100 μαθητές	8.6	10.1
Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές συνδεδεμένοι στο Διαδίκτυο ανά 100 μαθητές	6.9	9.2
Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές συνδεδεμένοι στο Διαδίκτυο με γραμμές υψηλής ταχύτητας (ISDN) ανά 100 μαθητές	5.0	7.4

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 95: Το διαδίκτυο στην εκπαίδευση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Ε.7. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Πίνακας 69 : Δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Εκ. \$									
Δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση	93.0	218.7	427.4	446.8	480.5	524.2	523.7	498.1	518.2
ως % του Α.Εγχ.Π.	3.8	3.9	4.8	5.0	5.7	5.8	5.7	5.6	5.7

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 96 : Δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 97 : Δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕγχΠ

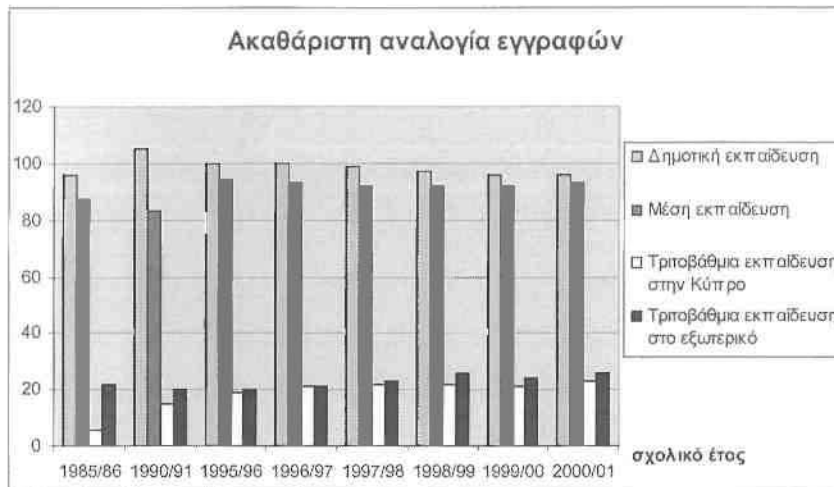
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 70 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών

	1985/86	1990/91	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών								
Δημοτική εκπαίδευση	96	105	100	100	99	97	96	96
Μέση εκπαίδευση	87	83	94	93	92	92	92	93
Τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Κύπρο	6	15	19	21	22	22	21	23
Τριτοβάθμια εκπαίδευση στο εξωτερικό	22	20	20	21	23	26	24	26

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 98 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών

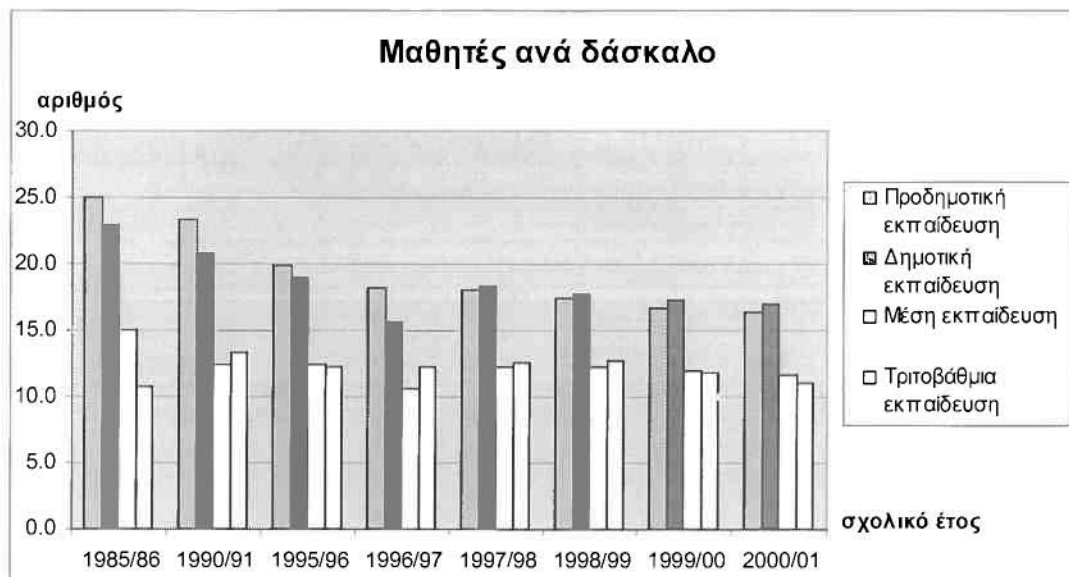
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 71: Μαθητές ανά δάσκαλο

	1985/86	1990/91	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Μαθητές ανά δάσκαλο								
Προδημοτική εκπαίδευση	25.0	23.3	19.8	18.2	18.1	17.4	16.7	16.4
Δημοτική εκπαίδευση	22.9	20.7	19.0	15.6	18.3	17.7	17.2	17.0
Μέση εκπαίδευση	15.0	12.4	12.4	10.6	12.3	12.2	11.9	11.6
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	10.8	13.4	12.2	12.3	12.6	12.7	11.8	11.1

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 99 : Μαθητές ανά δάσκαλο

Πηγή : ίδια επεξεργασία

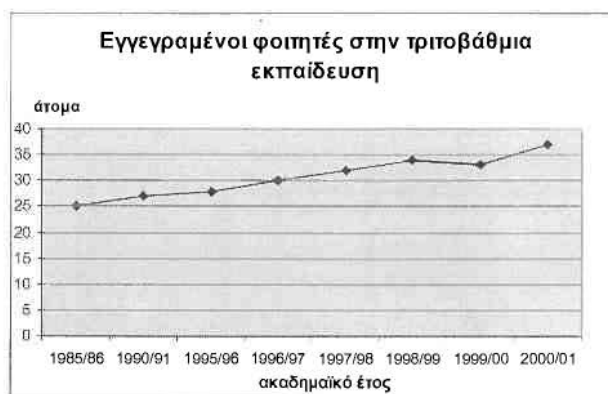

Πίνακας 72 : Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

	1985/86	1990/91	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Φοιτητές Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά 1000 κατοίκους	25	27	28	30	32	34	33	37

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 100 : Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

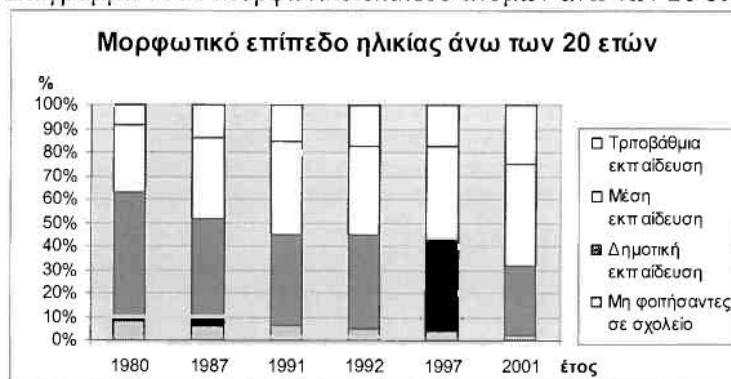
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 73 : Μορφωτικό επίπεδο ατόμων άνω των 20 ετών

	1980	1987	1991	1992	1997	2001
Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 20 ετών και άνω (%)						
Μη φοιτήσαντες σε σχολείο	8	6	6	5	4	2
Δημοτική εκπαίδευση	55	46	39	40	39	30
Μέση εκπαίδευση	29	34	40	38	40	43
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	8	14	15	17	17	25

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα 101 : Μορφωτικό επίπεδο ατόμων άνω των 20 ετών

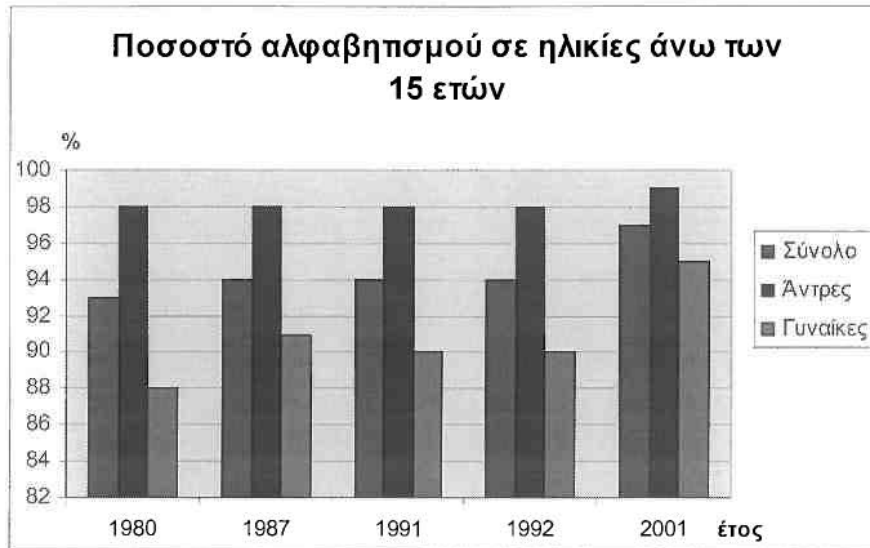
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 74 : Ποσοστό αλφαριθμητισμού για άτομα άνω των 15 ετών

	1980	1987	1991	1992	1997	2001
Αλφαριθμητισμός ατόμων ηλικίας 15 ετών και άνω (%)						
Σύνολο	93	94	94	94	-	97
Άντρες	98	98	98	98	-	99
Γυναίκες	88	91	90	90	-	95

Πηγή : Στατιστική υπηρεσία Κύπρου

Διάγραμμα Διάγραμμα 102: Ποσοστό αλφαριθμητισμού για άτομα άνω των 15 ετών

Πηγή : ίδια επεξεργασία

2. ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

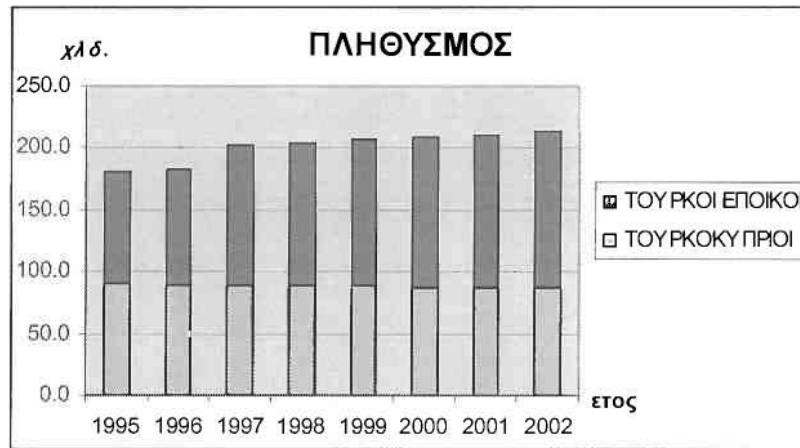
Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πίνακας 75 : Πληθυσμός τέλος χρόνου

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(Χιλ.δ.)								
Συνολικός Πληθυσμός	790.1	837.7	849.6	877.1	887.1	897.1	906.4	916.7
Πληθυσμός Ελληνοκυπρίων	656.3	666.3	675.2	682.9	690.5	697.5	705.5	715.1
Τουρκοκύπριοι (εκτιμήσεις)	90.6	89.2	88.2	88.2	88.0	87.8	87.6	87.4
Τούρκοι έποικοι	90.8	94.1	113.7	116.0	118.6	121.1	123.6	126.1
Πληθυσμός Κατεχόμενων	181.4	183.3	201.9	204.2	206.6	208.9	211.2	213.5

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 103: Πληθυσμός στα κατεχόμενα

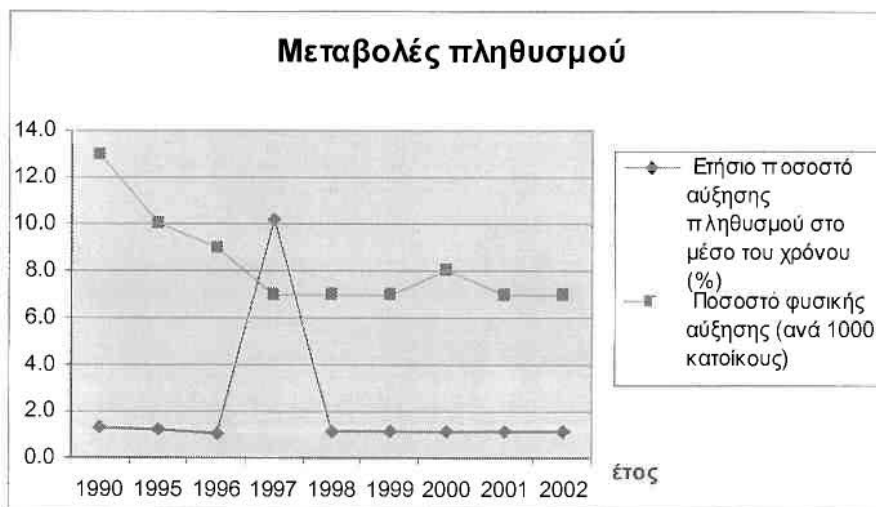
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 76 : Μεταβολές πληθυσμού

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Μεταβολές πληθυσμού									
Ετήσιο ποσοστό αύξησης πληθυσμού στο μέσο του χρόνου (%)	1.3	1.2	1.1	10.2	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1
Ποσοστό φυσικής αύξησης (ανά 1000 κατοίκους)	13.0	10.0	9.0	7.0	7.0	7.0	8.0	7.0	7.0

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 104: Μεταβολές πληθυσμού

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 77 : Γονιμότητα

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Γονιμότητα									
Ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας (ανά 1000 κατοίκους)	20.5	18.0	17.0	15.0	15.0	15.0	16.0	15.0	15.0
Συνολικό ποσοστό γονιμότητας	2.2	2.2	2.1	2.0	1.8	1.8	1.9	1.8	1.8

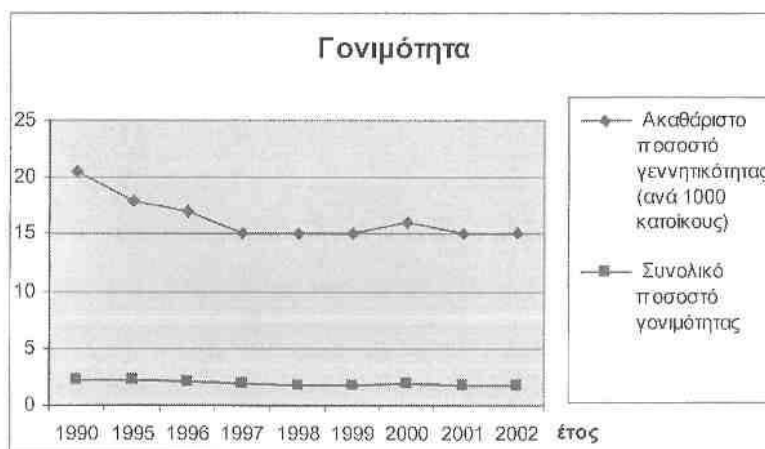
Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 78 : Θνησιμότητα

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Θνησιμότητα									
Ακαθάριστο ποσοστό θνησιμότητας (ανά 1000 κατοίκους)	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0
Ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας (ανά 1000 γεννήσεις)	13.0	10.0	11.0	11.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0

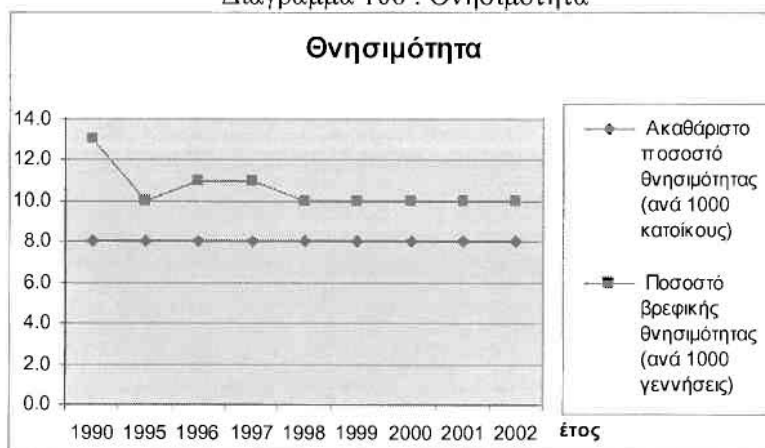
Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 105 : Γονιμότητα

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 106 : Θνησιμότητα

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 79 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής

	1987/91	1994/95	1996/97	1998/99	2000/01
Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής στη γέννηση (χρόνια)					
Άντρες	72.5	72.1	70.9	70.9	70.9
Γυναίκες	76.6	76.9	75.1	75.1	75.1

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 107 : Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής στη γέννηση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 80 : Πυκνότητα πληθυσμού

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Πυκνότητα Πληθυσμού	51.1	54.1	54.6	60.2	60.9	61.6	62.3	62.9	63.6

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 108 : Πυκνότητα πληθυσμού

Πηγή : ίδια επεξεργασία

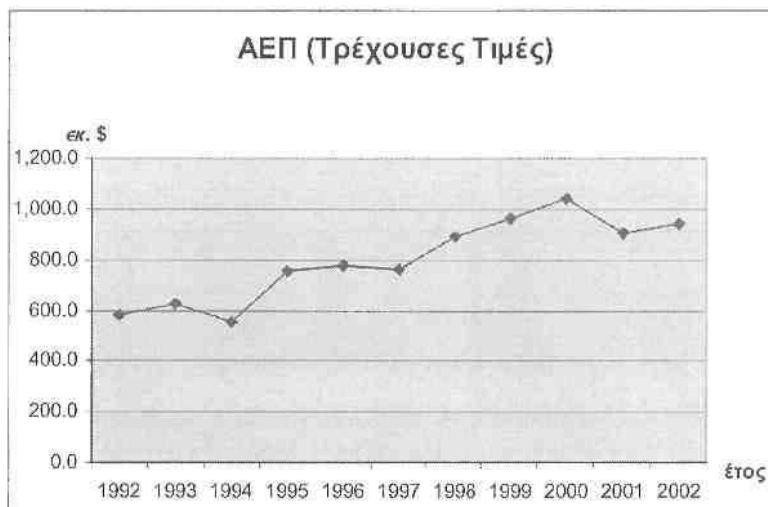
Β. ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πίνακας 81 : ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(Εκ. \$)											
ΑΕΠ	585.5	624.9	554.3	755.7	773.9	759.8	890.5	963.9	1,039.9	908.8	941.4

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 109 : ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές

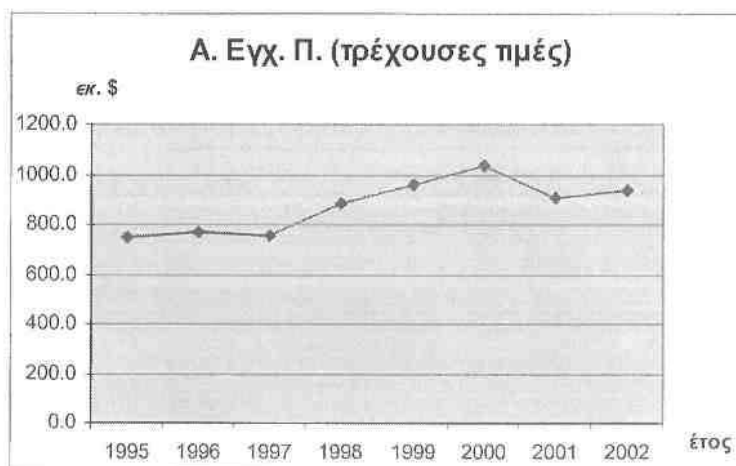
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 82 : ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(εκ. \$)								
ΑΕΠ εγχώριο	745.7	770.3	757.6	881.7	955.8	1037.6	907.7	934.1

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 110 : ΑεγχΠ σε τρέχουσες και σταθερές τιμές

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 83 : ΑΕγχΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς ανά τομέα οικονομίας

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(Εκ. S)							
ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας							
Α'ΓΕΝΗΣ	74.6	53.4	68.9	77.3	71.4	66.8	83.4
Β'ΓΕΝΗΣ	123.7	134.5	145.5	140.2	155.4	136.4	145.7
Γ'ΓΕΝΗΣ	572.0	569.6	667.3	738.3	810.8	704.5	671.8
Σύνολο	770.3	757.6	881.7	955.8	1037.6	907.7	900.9

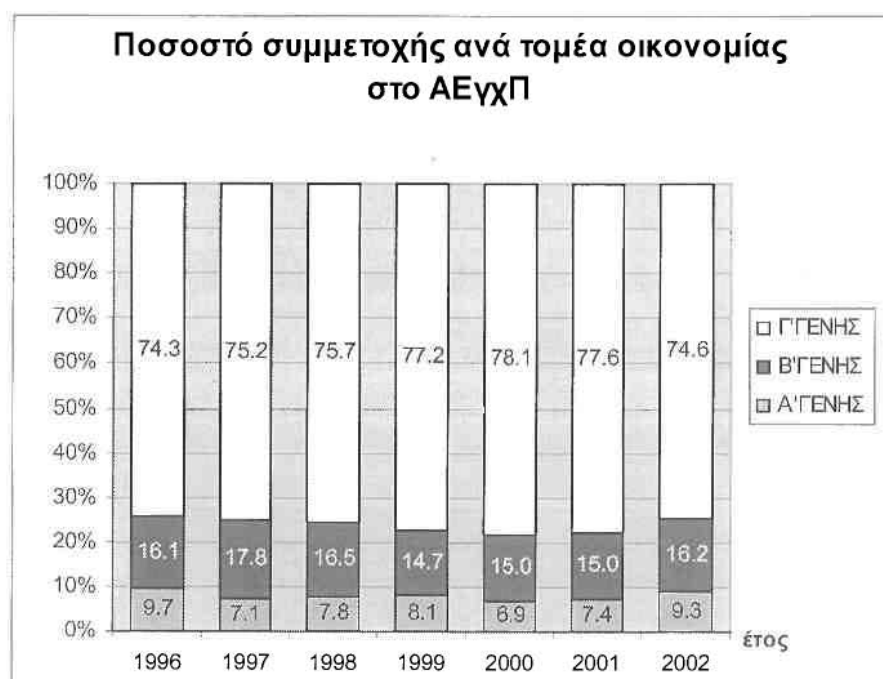
Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 84 : Ποσόστωση του ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
%							
ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας							
Α'ΓΕΝΗΣ	9.7	7.1	7.8	8.1	6.9	7.4	9.3
Β'ΓΕΝΗΣ	16.1	17.8	16.5	14.7	15.0	15.0	16.2
Γ'ΓΕΝΗΣ	74.3	75.2	75.7	77.2	78.1	77.6	74.6
Σύνολο	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 111 : Ποσόστωση του ΑΕγχΠ ανά τομέα οικονομίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 85: ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε τρέχουσες τιμές

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΑΕΠ κατά κεφαλήν (\$)	3343	3528	3093	4167	4222	3763	4361	4666	4978	4303	4409

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 112: ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε τρέχουσες τιμές

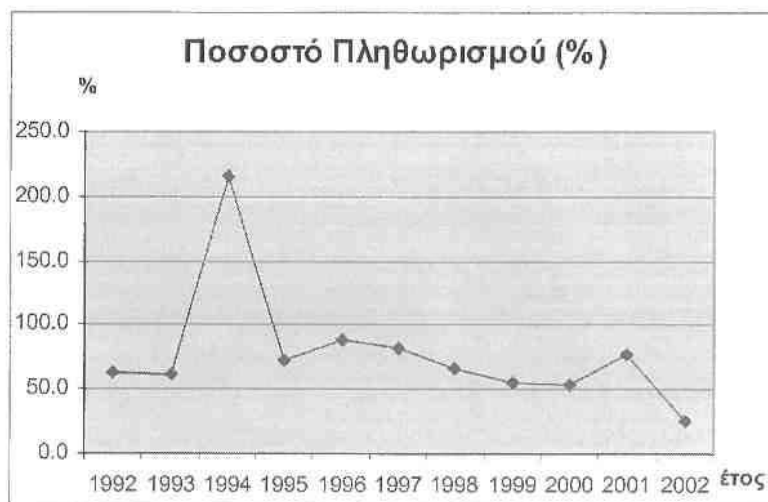
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 86 : ΑΕΠ κατά κεφαλήν

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ποσοστό Πληθωρισμού (%)	63.4	61.2	215.0	72.2	87.5	81.7	66.5	55.3	53.2	76.8	24.5

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 113 : Ποσοστό πληθωρισμού

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 87 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (χιλιάδες)	61.5	71.5	76.5	80.3	83.2	85.0	87.5	89.3	90.4	93.1	95.0
% του συνολικού πληθυσμού	38.4	41.7	42.2	43.8	41.2	41.6	42.4	42.8	42.8	43.6	

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 114 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 115 : Οικονομικά ενεργός πληθυσμός ως ποσοστό του συνολικού

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 88 : Απασχολούμενοι ανά τομέα και οικονομική δραστηριότητα

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(χλδ.)								
Τομέας Οικονομίας								
A' γενής	17.38	16.86	16.19	15.86	15.55	15.24	14.93	14.63
B' γενής	17.93	18.15	19.98	20.66	20.91	22.82	22.82	24.68
Γ' γενής	41.14	45.30	47.04	48.49	51.06	51.27	52.62	53.81
Σύνολον	76.45	80.31	83.20	85.01	87.52	89.33	90.37	93.11

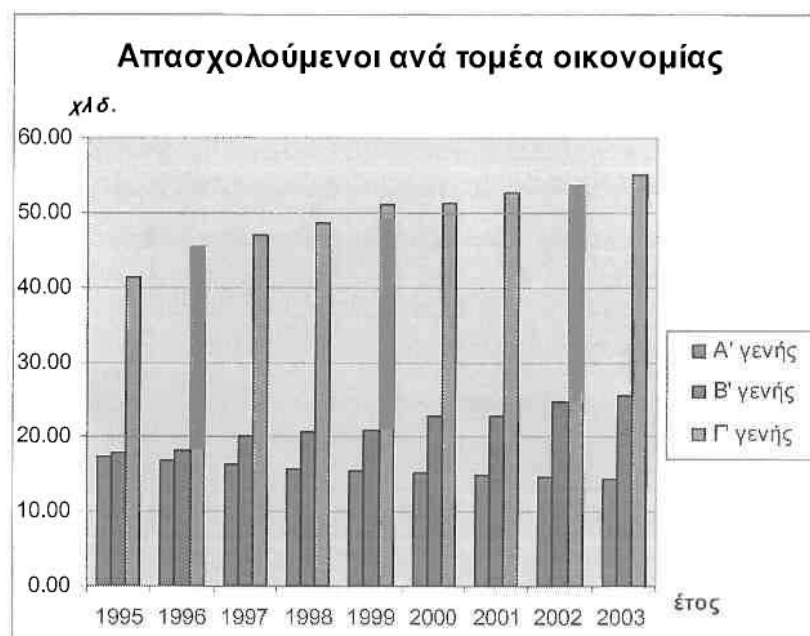
Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 89 : Ποσοστό απασχολούμενων ανά τομέα οικονομίας

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
%								
Τομέας Οικονομίας								
A' γενής	22.8	21.0	19.5	18.7	17.8	17.1	16.5	15.7
B' γενής	23.4	22.6	24.0	24.3	23.9	25.5	25.2	26.5
Γ' γενής	53.8	56.4	56.5	57.0	58.3	57.4	58.3	57.8
Σύνολον	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

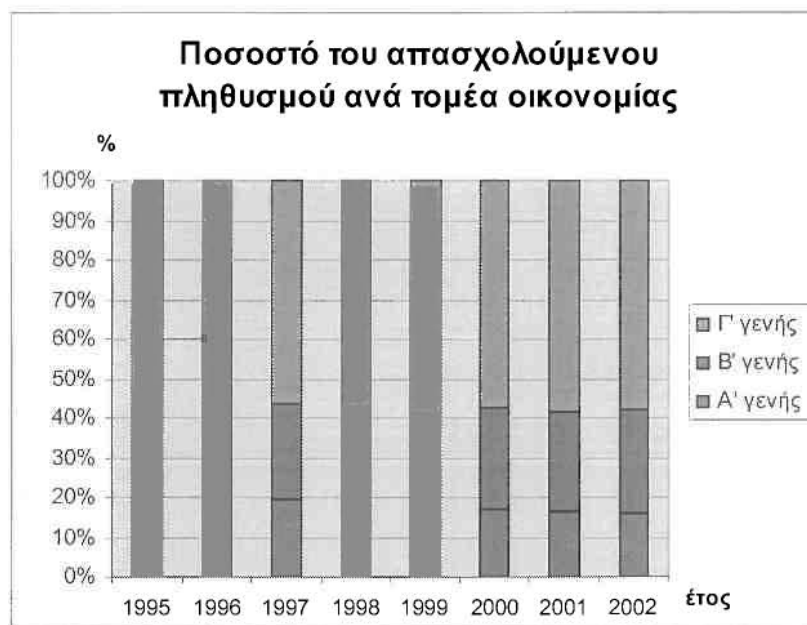
Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 116 : Απασχολούμενος πληθυσμός ανά τομέα οικονομίας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 117 : Ποσοστό (%) του απασχολούμενου πληθυσμού ανά τομέα οικονομίας

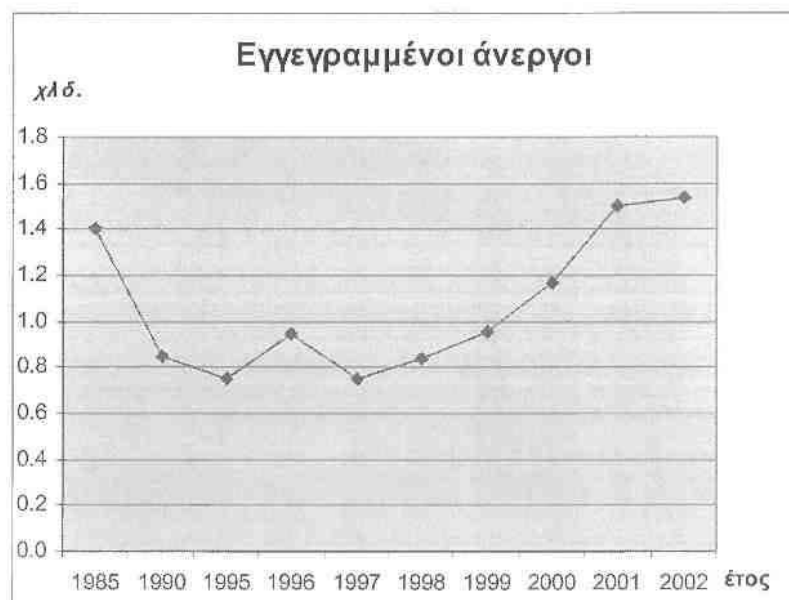
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 90 : Ποσοστό ανεργίας και εγγεγραμμένοι άνεργοι

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εγγεγραμμένοι άνεργοι (χιλιάδες)	1.4	0.8	0.8	0.9	0.8	0.8	1.0	1.2	1.5	1.5
Ποσοστό ανεργίας	2.23	1.18	0.98	1.16	0.90	0.98	1.08	1.29	1.63	1.62

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 118 : Άνεργοι σε χιλιάδες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 119 : Ποσοστό ανεργίας

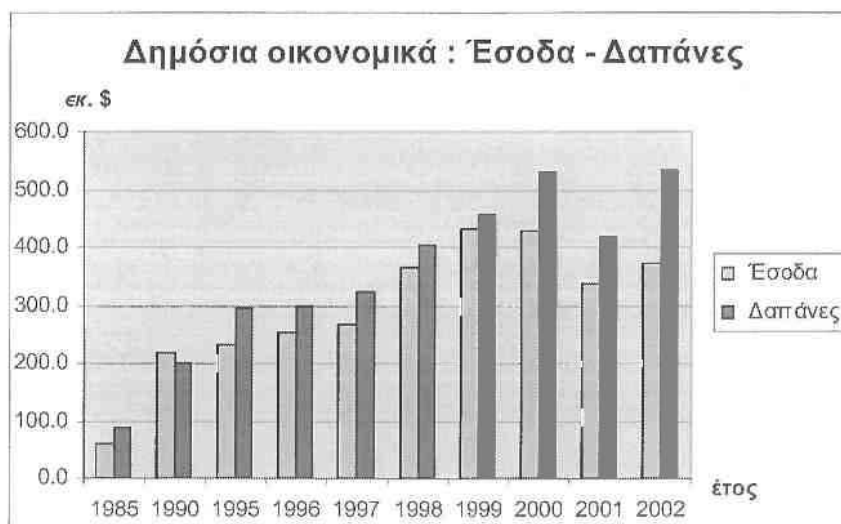
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 91 : Δημόσια Οικονομικά – έσοδα και δαπάνες

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εκ. \$										
Έσοδα	60.9	219.0	231.0	251.7	266.3	366.2	432.1	429.3	335.4	370.6
Δαπάνες	86.7	200.4	293.3	296.8	323.8	403.6	455.1	530.4	418.2	531.8

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 120 : Δημόσια οικονομικά - έσοδα και δαπάνες

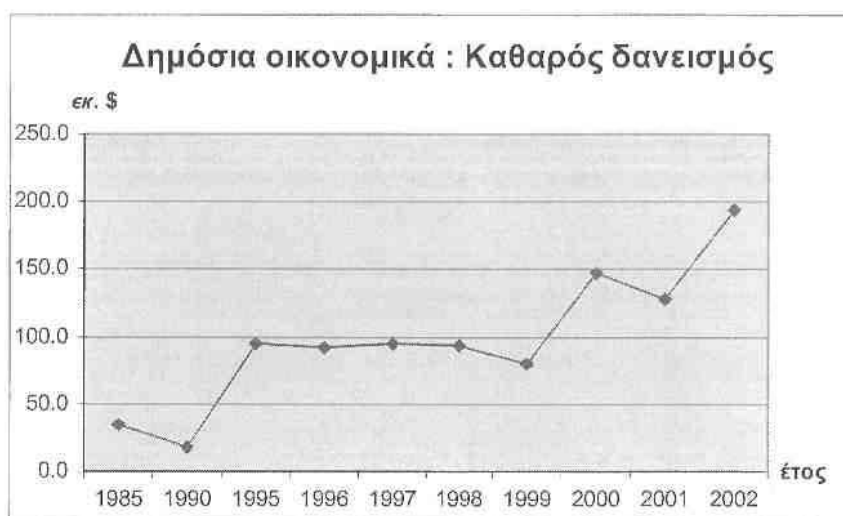
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 92 : Δημόσια Οικονομικά – Καθαρός δανεισμός

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εκ. \$										
Καθαρός δανεισμός	34.2	17.9	94.3	91.7	94.2	93.7	79.1	147.0	128.3	194.6

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 121 : Δημόσια οικονομικά – καθαρός δανεισμός

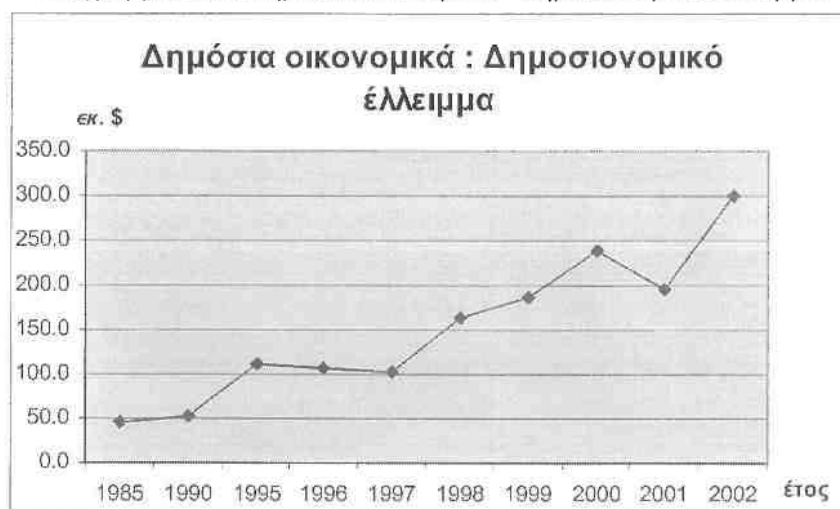
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 93 : Δημόσια Οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Εκ. \$										
Δημοσιονομικό έλλειμμα	46.0	51.3	111.5	107.8	101.8	164.3	187.0	239.4	195.9	299.9
% στον Α.Ε.Π.	14.5	3.0	12.6	11.9	12.4	10.6	8.3	14.2	14.1	20.8

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 122 : Δημόσια οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 123 : Δημόσια οικονομικά – δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ

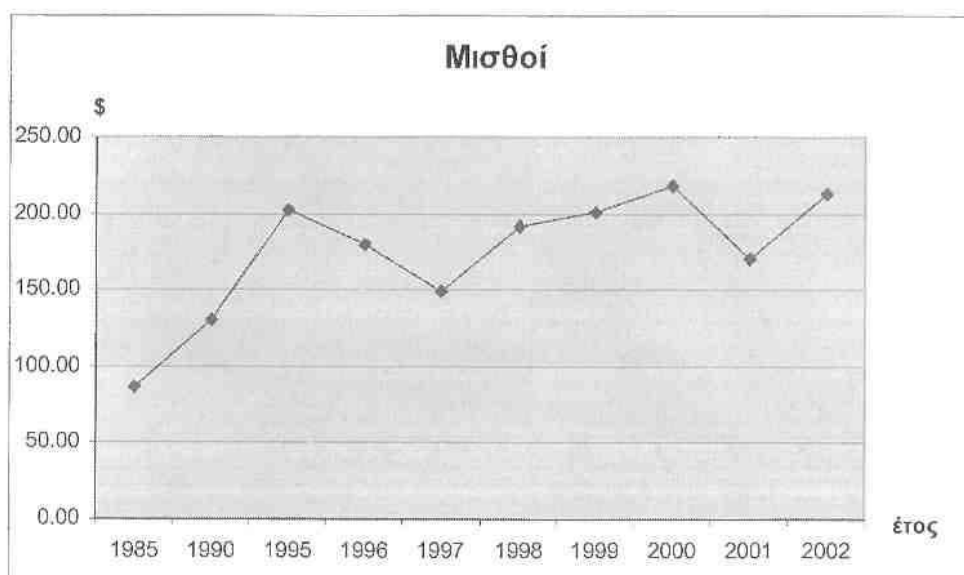
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 94 : Μεταβολή κατώτατων μισθών

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
\$										
μισθοί	87.07	130.01	202.34	180.16	148.49	191.51	201.27	218.71	169.80	212.34

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 124 : Μεταβολή κατώτατων μισθών

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 95 : Ακαθάριστη αξία γεωργικής παραγωγής σε τρέχουσες τιμές

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
(εκ. \$)									
Ακαθάριστη αξία παραγωγής σε τρέχουσες τιμές	49.5	54.3	75.8	74.6	53.4	68.9	77.3	71.4	66.8
Φυτική παραγωγή	32.4	34.3	40.5	41.7	25.3	34.8	40.4	37.7	34.8
Ζωϊκή παραγωγή	15.4	17.1	30.2	27.3	24.8	29.3	31.7	28.8	28.8
Άλλα	0.2	0.2	1.5	1.7	0.3	0.3	0.7	0.8	0.2

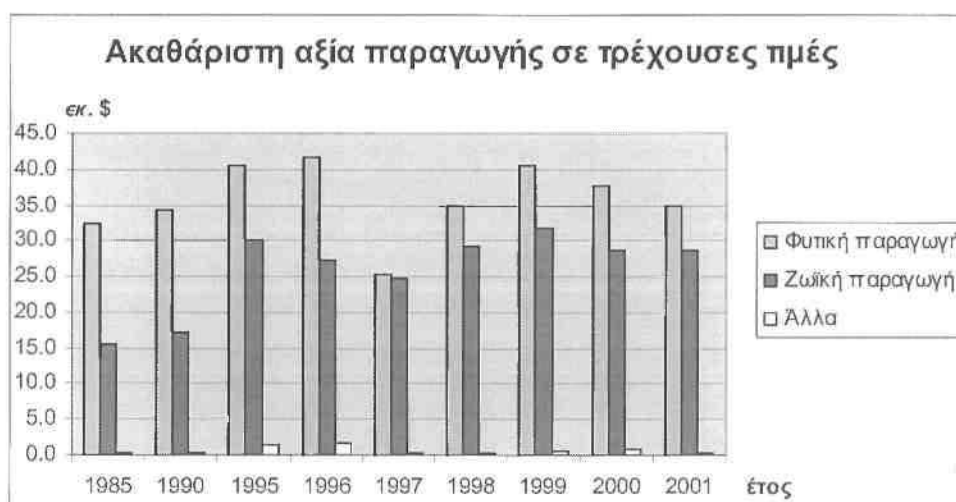
Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 125 : Διαχρονική εξέλιξη της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής

Πηγή : ίδια επεξεργασία

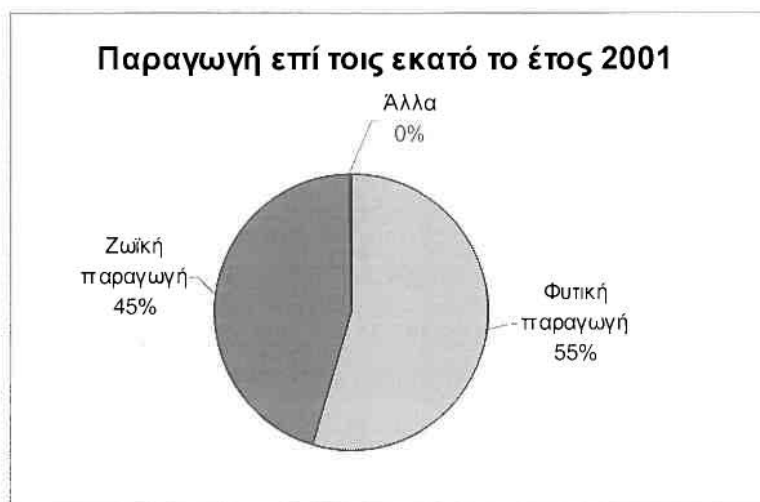
Διάγραμμα 126 : Διαχρονική κατανομή της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 127 : κατανομή της γεωργικής παραγωγής το έτος 2001

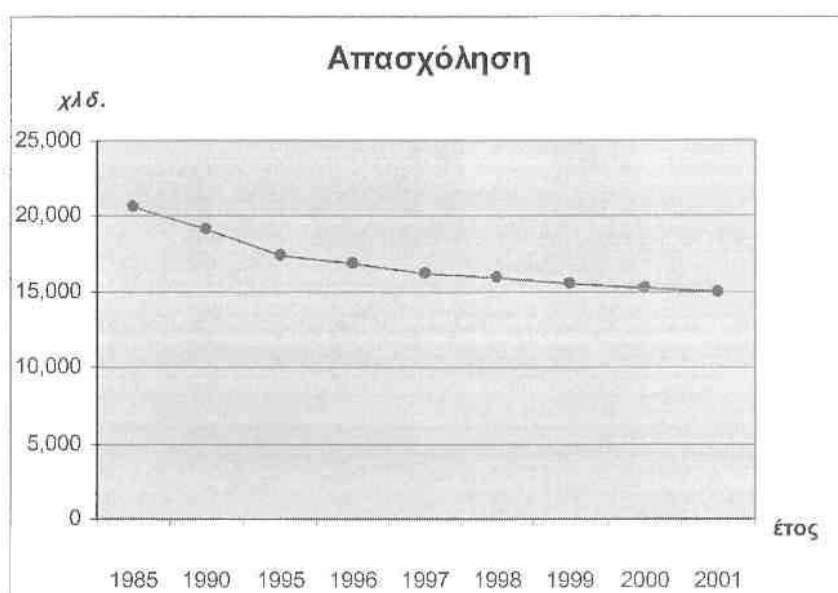
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 96 : Απασχόληση στον πρωτογενή τομέα

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Σε γιλιάδες									
Απασχόληση									
Γεωργία	20,595	19,094	17,383	16,862	16,188	15,864	15,547	15,236	14,931
% στον επικερδώς απασχολούμενο πληθυσμό	33.5	26.7	22.8	21.0	19.5	18.7	17.8	17.1	16.5

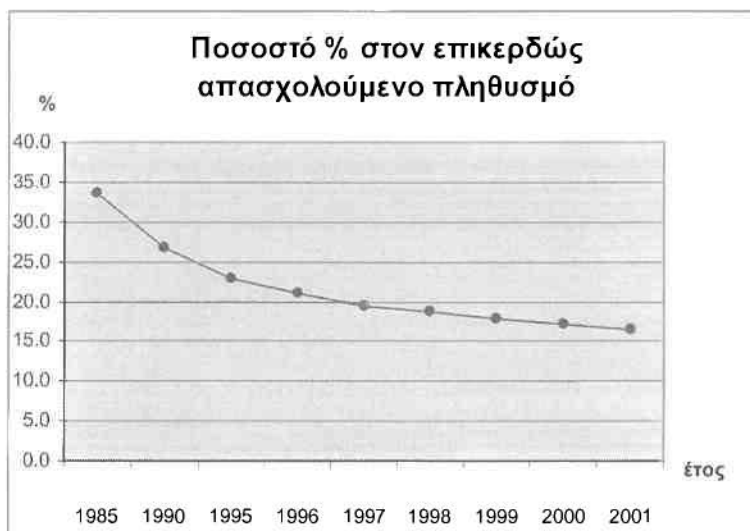
Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 128 : Απασχόληση στο γεωργικό τομέα διαχρονικά

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 129 : Απασχολούμενοι ως ποσοστό στον επικερδώς απασχολούμενο πληθυσμό

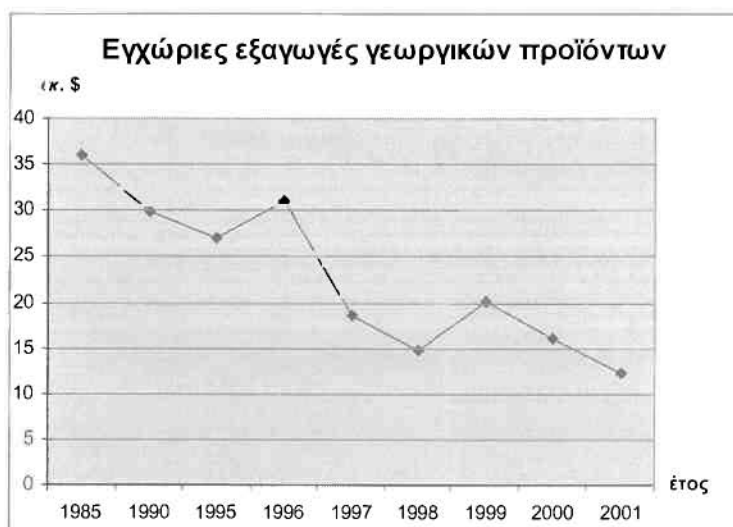
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 97 : Εξαγωγές κύριων γεωργικών προϊόντων

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
(εκ.\$)									
Εγχώριες εξαγωγές γεωργικών προϊόντων	35.9	29.8	26.9	31	18.5	14.8	20.1	16	12.3
Πατάτες	2.6	2.4	1.4	0.9	0.4	0.6	0.1	0.1	0.5
Εσπεριδοειδή	29.9	24.5	22.1	22.6	15.1	12.8	12.1	13.4	9.9
Ζωντανά ζώα	2.3	0.3	0.4	1	0.2			0.3	
Άλλα	1.1	2.6	3	6.5	2.8	1.4	7.9	2.2	1.9

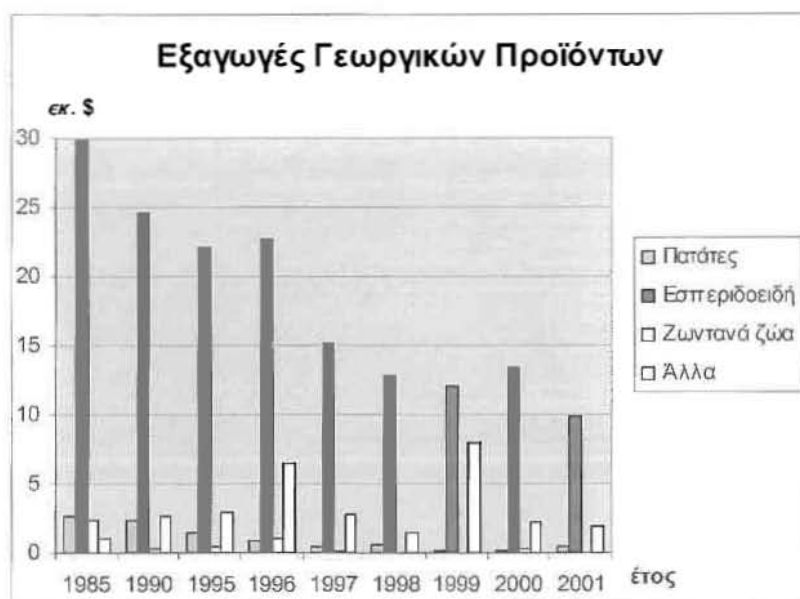
Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 130 : Εγχώριες εξαγωγές γεωργικών προϊόντων

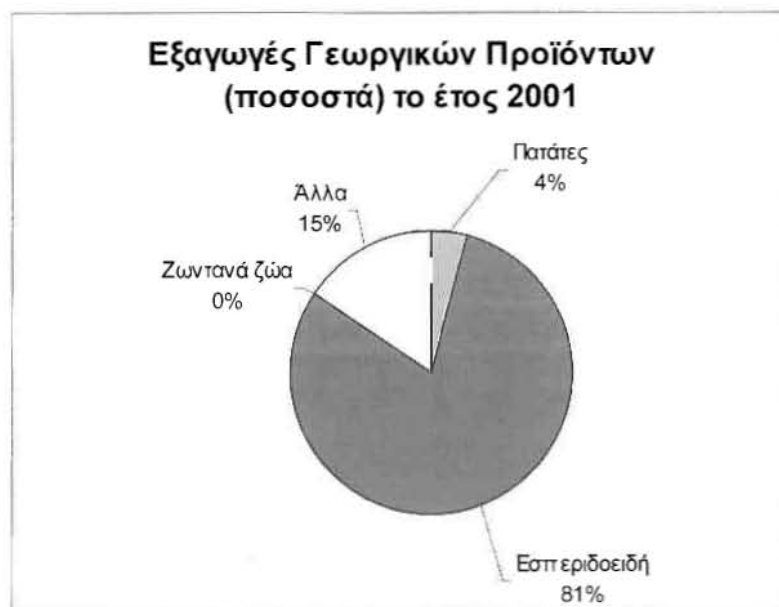
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 131 : Εξαγωγές γεωργικών προϊόντων διαχρονικά

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 132 : Κατανομή των εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων το έτος 2001

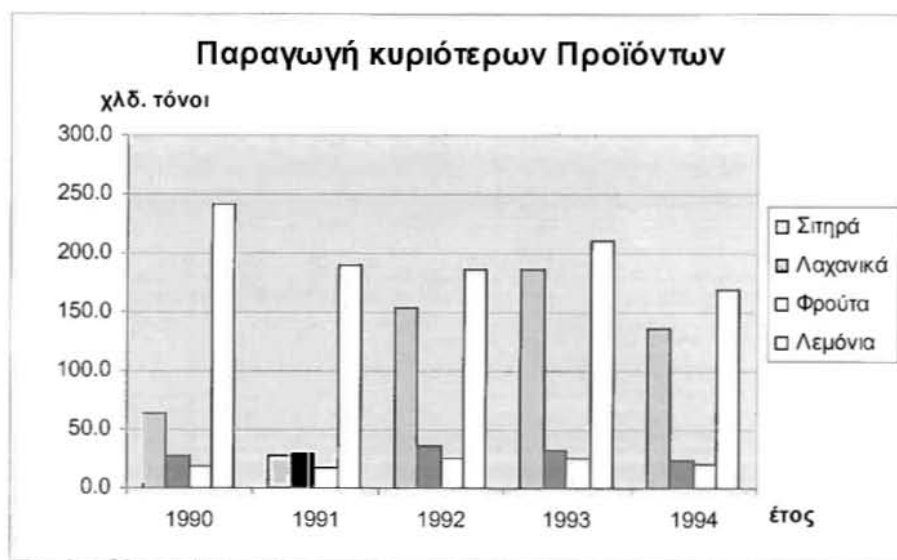
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 98 : Παραγωγή των κυριότερων προϊόντων

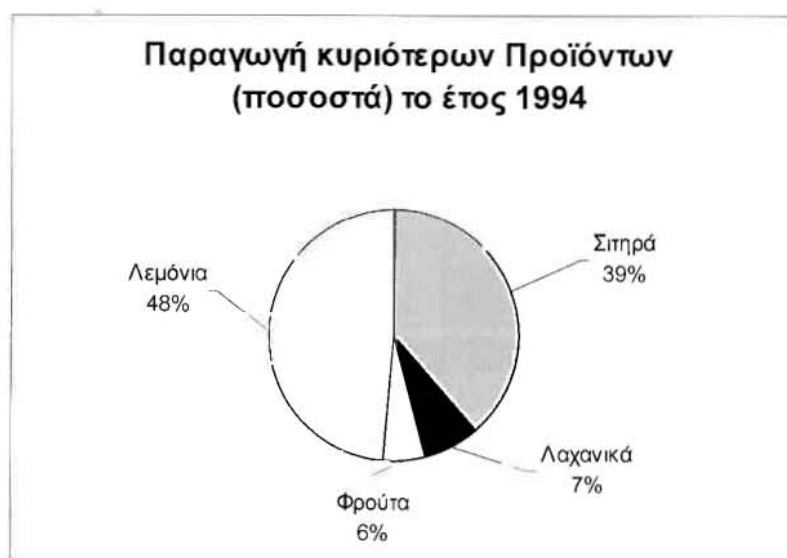
	1990	1991	1992	1993	1994
(σε χιλιάδες τόνους)					
Σιτηρά	64.2	27.3	153.0	185.5	135.5
Λαχανικά	27.4	29.8	36.1	33.0	24.8
Φρούτα	18.8	17.4	25.4	26.6	19.9
Λεμόνια	240.6	190.4	185.8	210.9	169.7

Πηγή : <http://www.trncwashdc.org/d000.html>

Διάγραμμα 133 : Διαχρονική κατανομή της παραγωγής κύριων αγροτικών προϊόντων

Διάγραμμα 134 : Παραγωγή των κυριότερων αγροτικών προϊόντων το έτος 2001

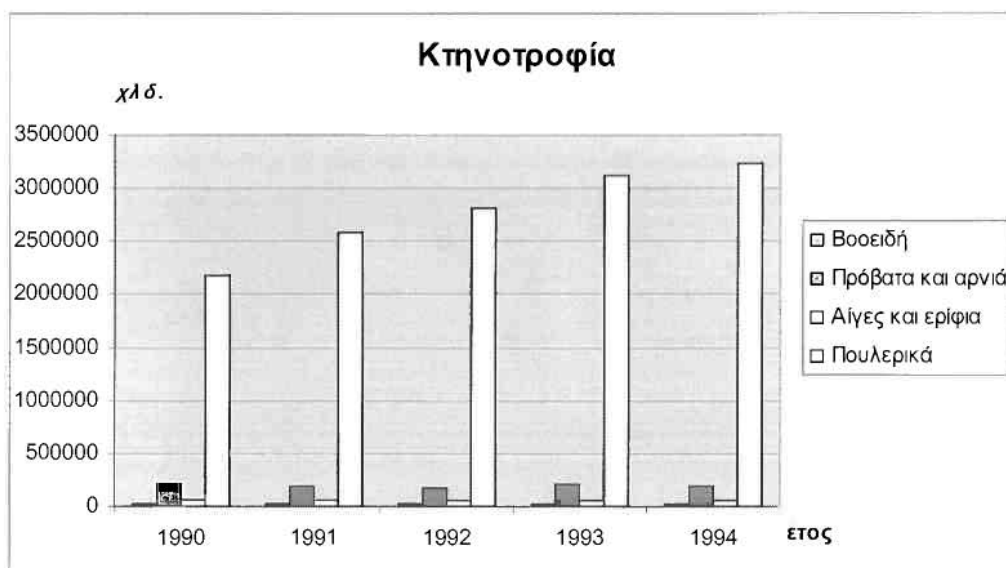

Πίνακας 99 : Κτηνοτροφική παραγωγή

	1990	1991	1992	1993	1994
(σε χιλιάδες)					
Κτηνοτροφία					
Βοοειδή	13323	13580	14317	15676	17158
Πρόβατα και αρνιά	203757	193400	179302	203428	189137
Αίγες και ερίφια	59332	60953	52120	55329	53007
Πουλερικά	2185562	2589017	2813523	3113547	3239933
Χοίροι	-	-	-	-	-

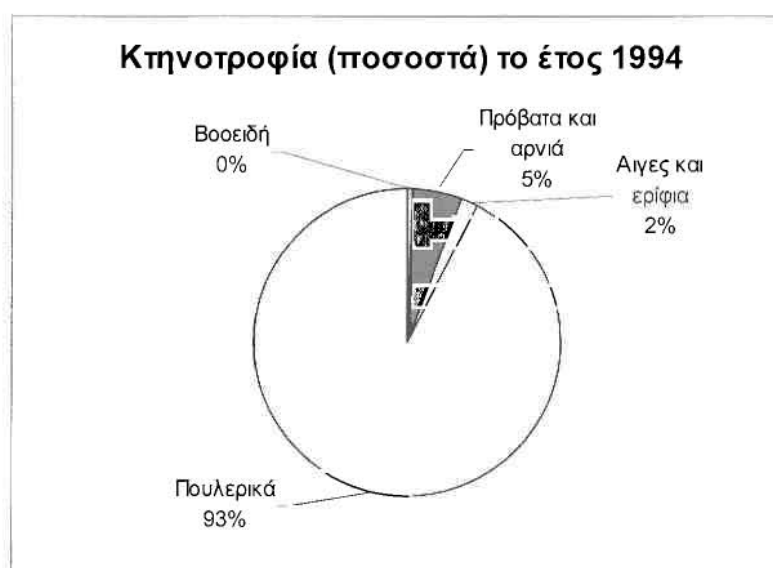
Πηγή : <http://www.trncwashdc.org/d000.html>

Διάγραμμα 135 : Διαχρονική κατανομή της κτηνοτροφικής παραγωγής

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 136: Κτηνοτροφική παραγωγή το έτος 2001

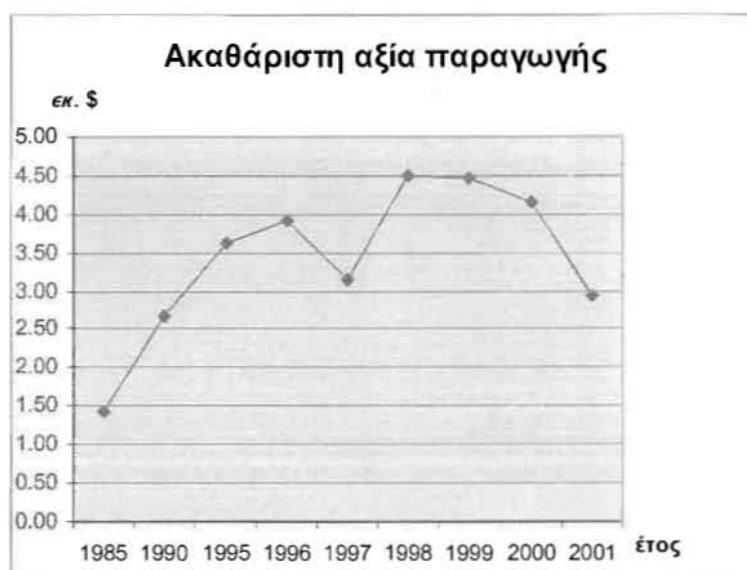
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 100 : Αλιευτική παραγωγή

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Εκ. \$									
Ακαθάριστη αξία παραγωγής σε τρέχουσες τιμές									
Αλιεία	1.42	2.68	3.62	3.92	3.15	4.51	4.48	4.16	2.93

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 137 : Διαχρονική κατανομή της αλιευτικής παραγωγής

Πηγή : ίδια επεξεργασία

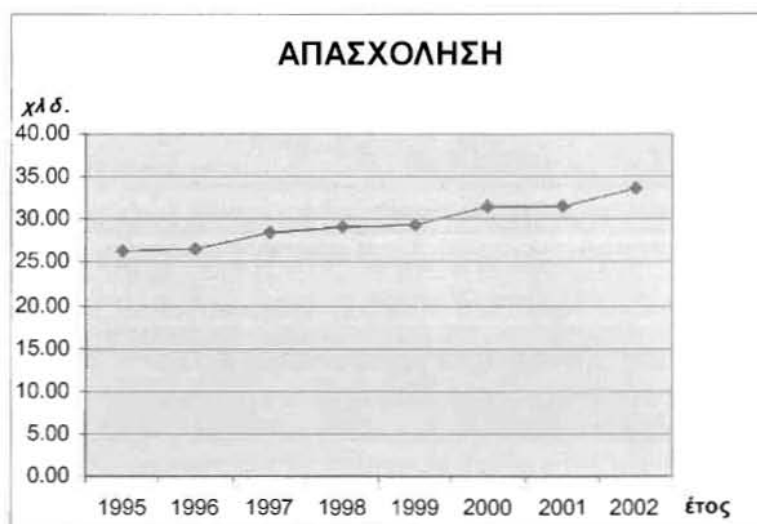
Δ. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Πίνακας 101 : Απασχόληση στον δευτερογενή τομέα

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(χιλιάδες)								
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	26.28	26.50	28.40	29.14	29.47	31.53	31.53	33.57

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 138 : Απασχόληση στον τομέα μεταποίησης

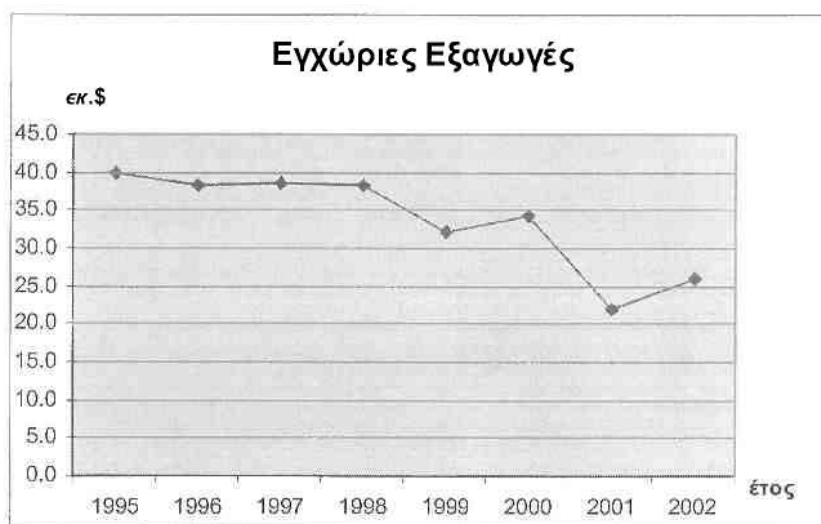
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 102 : Κύρια προϊόντα εγχώριων εξαγωγών

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
(εκ. \$)								
ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	39.8	38.4	38.5	38.3	32.1	34.2	21.9	26.1
Κονσερβοποιημένα φρούτα, λαχανικά και χυμοί	11.9	13.2	11.8	13.6	12.5	12.2	8.1	12.2
Είδη ένδυσης	23.8	21.7	24.0	21.5	17.8	19.3	11.1	10.9
Άλλα	4.1	3.5	2.7	3.2	1.8	2.7	2.7	3.0
Ορυκτά	0.6	1.1	0.7	0.3	0.2	0.2	0.4	0.4

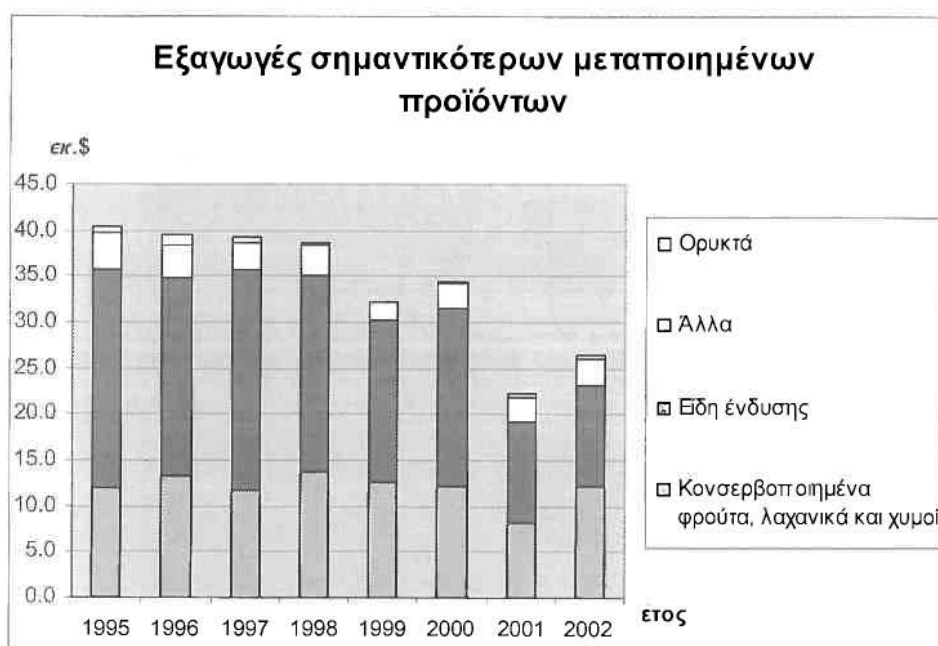
Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 139 : Εγχώριες εξαγωγές κύριων μεταποιημένων προϊόντων

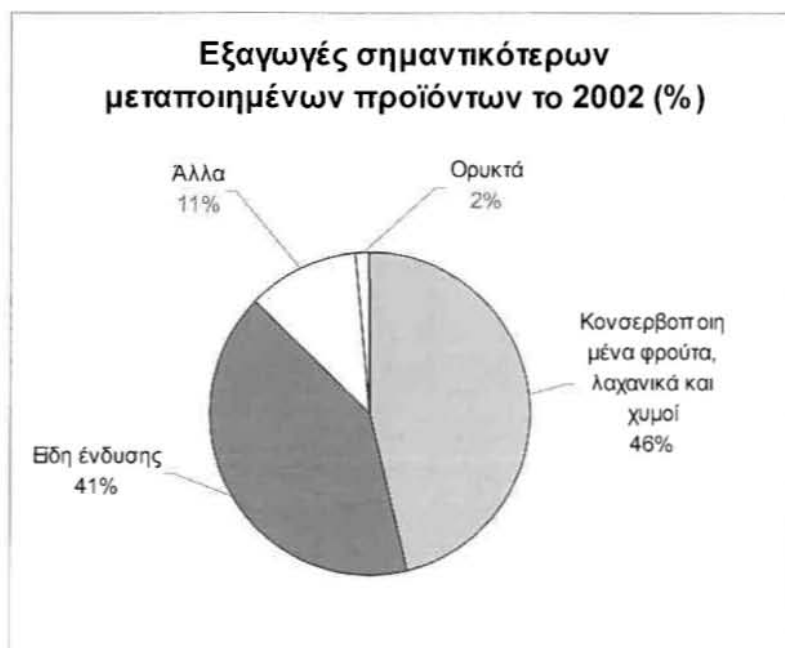
Πηγή : Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 140 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 141 : Εξαγωγές σημαντικότερων μεταποιημένων προϊόντων το 2001 (%)

Πηγή : ίδια επεξεργασία

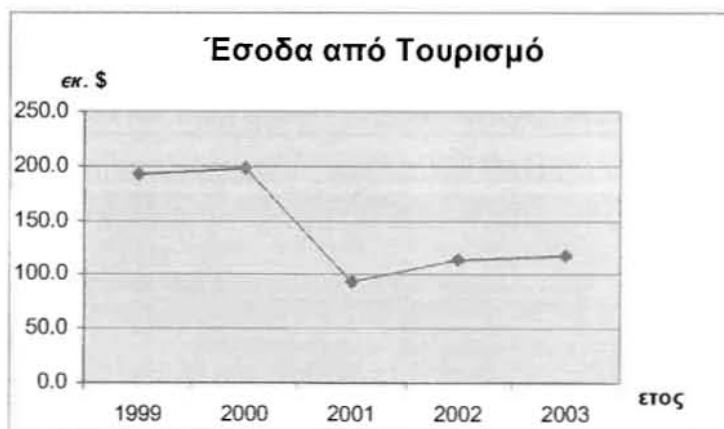
Ε. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Πίνακας 103 : Έσοδα από τον τουρισμό

	1999	2000	2001	2002	2003
Έσοδα από Τουρισμό (εκ. \$)	192.8	198.3	93.7	114.1	117.7

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 142 : Έσοδα από τον τουρισμό

Πηγή : ίδια επεξεργασία

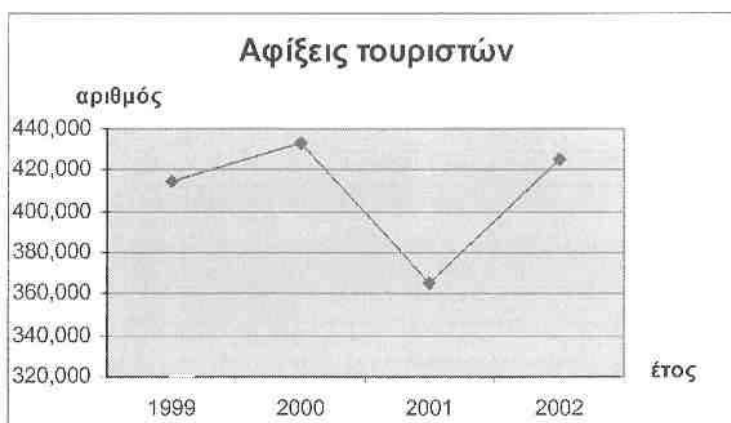

Πίνακας 104 : Αφίξεις τουριστών

	1999	2000	2001	2002
Αφίξεις τουριστών				
Σύνολο	414,015	432,953	365,097	425,556
Τουρκία	334,400	347,712	277,739	316,193
Άλλοι	79,615	85,241	87,358	109,363

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 143 : Αφίξεις τουριστών

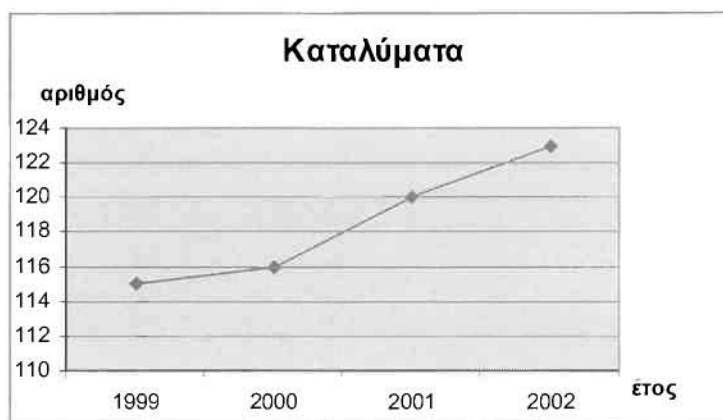
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 105 : Καταλύματα, κλίνες και απασχολούμενοι

	1999	2000	2001	2002
Τουριστικά καταλύματα				
Σύνολο	115	116	120	123
Ξενοδοχεία	52	51	53	55
Ξενώνες	13	13	13	13
Ενοικιαζόμενα δωμάτια κλπ.	50	52	54	55
Κλίνες				
Σύνολο	9,932	10,520	10,798	10,916
Ξενοδοχεία	4,047	5,958	6,022	6,096
Ξενώνες	375	307	291	305
Ενοικιαζόμενα δωμάτια κλπ.	5,510	4,255	4,485	4,515
Απασχολούμενοι				
Σύνολο	3,119	3,412	3,494	3,558
Ξενοδοχεία, Ενοικιαζόμενα δωμάτια κλπ.	2,655	2,865	2,901	2,939
Ξενώνες	45	49	35	36
Εστιατόρια	419	498	558	583

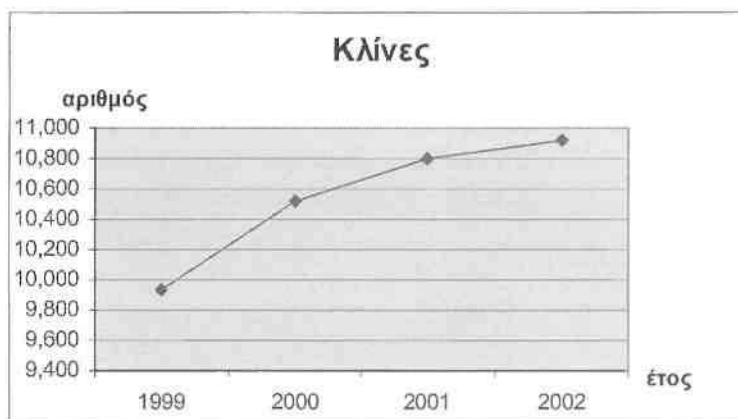
Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα Διάγραμμα 144 : Τουριστικά καταλύματα

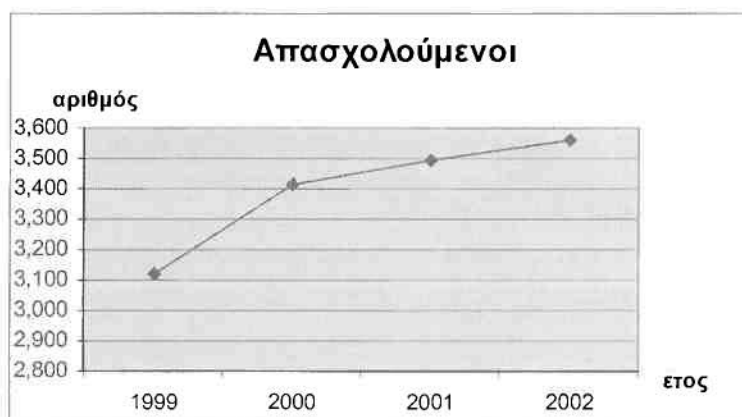
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 145 : Κλίνες τουριστικών καταλυμάτων

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 146 : Απασχολούμενοι

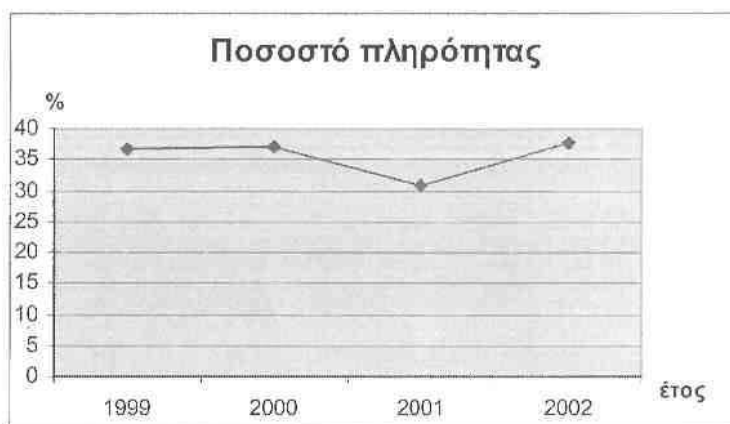
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 106 : Ποσοστό πληρότητας

	1999	2000	2001	2002
Ποσοστό πληρότητας				
Καθαρό	36.7	37.2	30.9	37.8

Πηγή : State Planning Organization

Διάγραμμα 147 : Ποσοστό πληρότητας

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 107 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
(εκ. \$)								
Συνολικές Δαπάνες Υπηρεσιών Υγείας								
σαν % του Α.Εγχ.Π.	2.3	2.7	2.8	2.5	2.8	2.9	3.0	2.3
σαν % του προϋπολογισμού	6.8	6.9	7.5	5.6	6.1	6.2	5.9	5.6

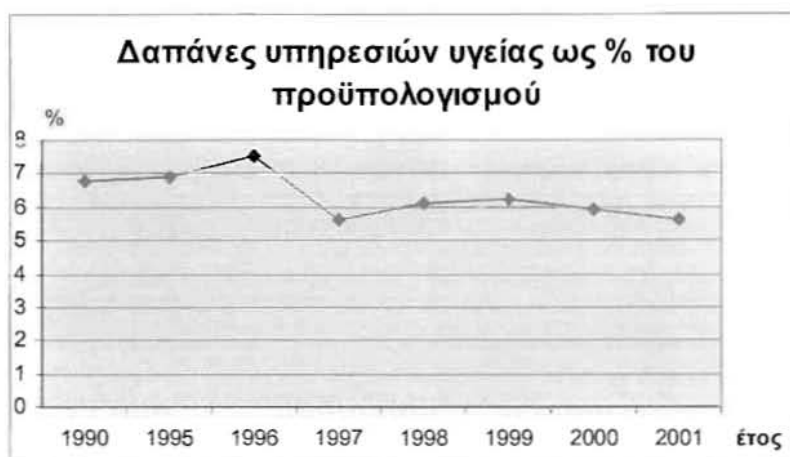
Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 148 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 149 : Συνολικές δαπάνες για την υγεία

Πηγή : ίδια επεξεργασία

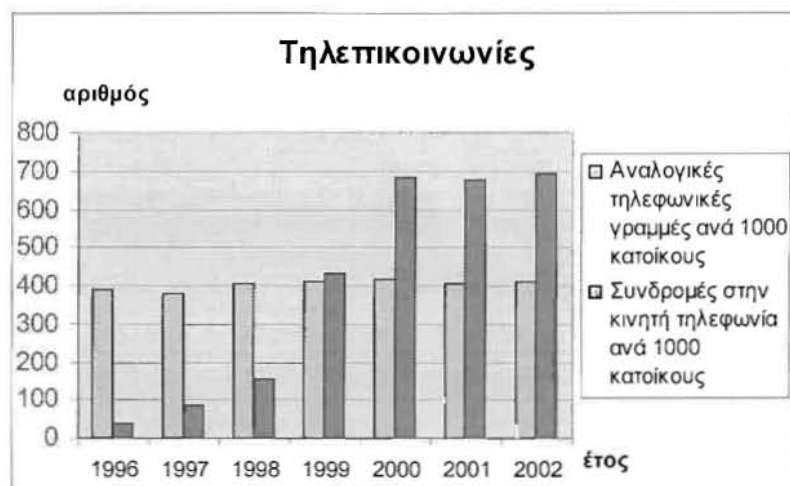
Ε.4. ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Πίνακας 108 : Τηλεπικοινωνίες

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ							
Αναλογικές τηλεφωνικές γραμμές ανά 1000 κατοίκους	391	381	407	411	416	408	411
Συνδρομές στην κινητή τηλεφωνία ανά 1000 κατοίκους	37	86	156	431	684	678	691

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 150 : Τηλεπικοινωνίες

Πηγή : ίδια επεξεργασία

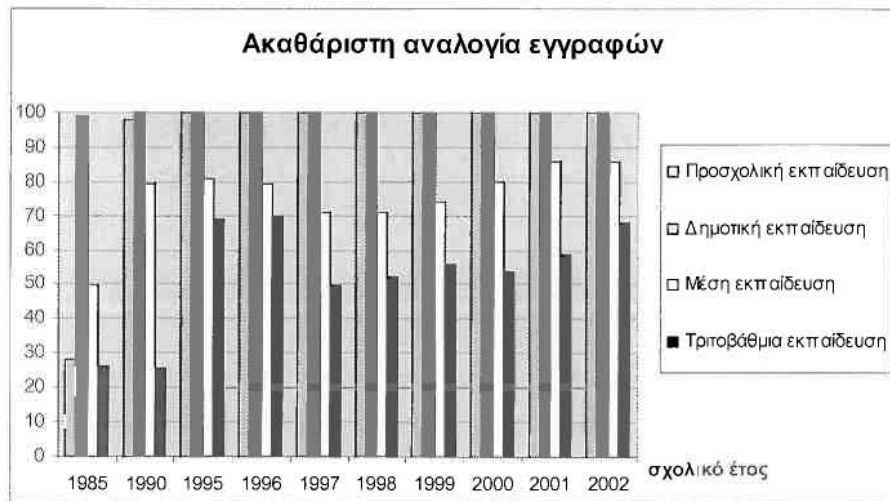
Ε.5. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Πίνακας 109 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών

	1985/86	1990/91	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών (%)								
Προσχολική εκπαίδευση	28	98	100	100	100	100	100	100
Δημοτική εκπαίδευση	99	100	100	100	100	100	100	100
Μέση εκπαίδευση	50	80	81	80	71	71	74	80
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	26	26	69	70	50	52	56	54

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 151 : Ακαθάριστη αναλογία εγγραφών

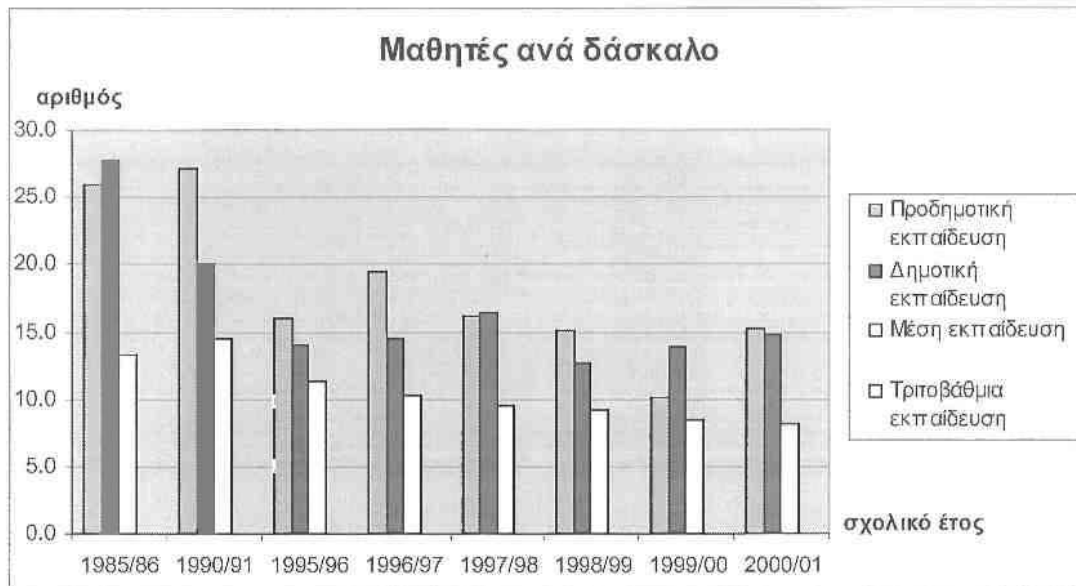
Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 110 : Μαθητές ανά δάσκαλο

	1985/86	1990/91	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Μαθητές ανά δάσκαλο								
Προδημοτική εκπαίδευση	25.9	27.1	16.0	19.4	16.1	15.1	10.2	15.2
Δημοτική εκπαίδευση	27.8	20.1	14.1	14.4	16.4	12.7	13.9	14.7
Μέση εκπαίδευση	13.3	14.4	11.2	10.3	9.6	9.3	8.4	8.2
Τριτοβάθμια εκπαίδευση								

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 152 : Μαθητές ανά δάσκαλο

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Πίνακας 111 : Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

	1985/86	1990/91	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Φοιτητές Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά 1000 κατοίκους	20	26	49	55	59	58	59	53

Πηγή: State Planning Organization, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 153 : Φοιτητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Πηγή : ίδια επεξεργασία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ. : ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Α. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΟΧΟΥ 2

Πίνακας 1: Χρηματοδότηση ανά άξονα (σε ευρώ)

Άξονας Προτεραιότητας	Συνολικό Κόστος	Δημόσια Συμμετοχή				Ιδιωτική Συγχρηματοδότηση
		Σύνολο	Ευρωπαϊκή Συμμετοχή		Εθνική Συμμετοχή	
			Σύνολο	ΕΤΠΑ		
Άξονας 1 Βιώσιμη Ανάπτυξη της Υπαίθρου	44.892.000	35.226.000	16.807.500	16.807.500	18.418.500	9.666.000
Άξονας 2 Ανάπτυξη Υποβαθμισμένων Αστικών Περιοχών	19.606.667	14.940.000	7.470.000	7.470.000	7.470.000	4.666.667
Άξονας 3. Τεχνική Βοήθεια	1.245.000	1.245.000	622.500	622.500	622.500	0
Σύνολο	65.743.667	51.411.000	24.900.000	24.900.000	26.511.000	14.332.667

Πηγή : Ενιαίο Έγγραφο Προγραμματισμού για το Στόχο 2

Πίνακας 2: Χρηματοδότηση ανά άξονα και έτος (σε ευρώ)

Άξονας Προτεραιότητας	Συνολικό Κόστος	Δημόσια Συμμετοχή				Ιδιωτική Συγχρηματοδότηση
		Σύνολο	Ευρωπαϊκή Συμμετοχή		Εθνική Συμμετοχή	
			Σύνολο	ΕΤΠΑ		
Άξονας 1: Βιώσιμη Ανάπτυξη της Υπαίθρου	44.892.000	35.226.000	16.807.500	16.807.500	18.418.500	9.666.000
2004	4.489.200	3.522.600	1.680.750	1.680.750	1.841.850	966.600
2005	17.956.800	14.090.400	6.723.000	6.723.000	7.367.400	3.866.400
2006	22.446.000	17.613.000	8.403.750	8.403.750	9.209.250	4.833.000
Άξονας 2 Ανάπτυξη Υποβαθμισμένων Αστικών Περιοχών	19.606.667	14.940.000	7.470.000	7.470.000	7.470.000	4.666.667
2004	1.960.667	1.494.000	747.000	747.000	747.000	466.667
2005	7.842.667	5.978.000	2.988.000	2.988.000	2.988.000	1.866.667
2006	9.803.333	7.470.000	3.735.000	3.735.000	3.735.000	2.333.333
Άξονας 3. Τεχνική Βοήθεια	1.245.000	1.245.000	622.500	622.500	622.500	0
2004	373.500	373.500	186.750	186.750	186.750	0
2005	498.000	498.000	249.000	249.000	249.000	0
2006	373.500	373.500	186.750	186.750	186.750	0
Σύνολο	65.743.667	51.411.000	24.900.000	24.900.000	26.511.000	14.332.667
2004	6.823.367	5.390.100	2.614.500	2.614.500	2.775.600	1.433.267

Πηγή : Ενιαίο Έγγραφο Προγραμματισμού για το Στόχο 2

Πίνακας 2: Χρηματοδότηση ανά άξονα και έτος							
(σε ευρώ)							
Άξονας Προτεραιότητας	Συνολικό Κόστος	Δήμοσια Συμμετοχή					Ιδιωτική Συγχρηματοδότηση
		Σύνολο	Ευρωπαϊκή Συμμετοχή		Εθνική Συμμετοχή	Σύνολο	
			Σύνολο	ΕΤΠΑ			
2005	26 297 467	20 504 400	9.960.000	9.960.000	10 604 400	5 733 067	
2006	32 622 830	25 456 500	12.325 500	12.325 500	13 131 000	7 166 330	

Πηγή : Ενιαίο Έγγραφο Προγραμματισμού για το Στόχο 2

Β. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΟΧΟΥ 3

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΕΓΓΡΑΦΟΥ (τιμές 1999 σε εκ Ευρώ)

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ / ΜΕΤΡΟ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΚΟΙΝΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ					ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΡΑΤΟΥΣ	ΙΔΙΩΤΕΣ	ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ	ΛΟΙΠΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ	ΔΑΝΕΙΑ ΕΤΕ
		ΣΥΝΟΛΟ	ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	ΕΓΤΠΕ	ΧΜΠΑ					
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: Ανάπτυξη και προώθηση ενεργών πολιτικών στην αγορά εργασίας											
ΜΕΤΡΟ 1.1 Ενίσχυση και εκσυγχρονισμός των δημόσιων Υπηρεσιών Απασχόλησης	9.000000	4.500000		4.500000			4.500000				
ΜΕΤΡΟ 1.2 Ενίσχυση των ενεργειών για προσαρμογή των δεξιοτήτων των μεταστεγαζόμενων των ανέργων και των εργαζομένων στις ανάγκες της αγοράς εργασίας	4.700000	2.350000		2.350000			2.350000				
ΜΕΤΡΟ 1.3 Προώθηση της ισότητας των الجنωνων προώθηση στην αγορά εργασίας για άνδρες και ειδικότερα για τέκνα που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό	3.400000	1.700000		1.700000			1.700000				
ΜΕΤΡΟ 1.4 Προώθηση της πρόσβασης των λυτικών στην αγορά εργασίας	3.400000	1.700000		1.700000			1.700000				
ΣΥΝΟΛΟ 1	20.500000	10.250000		10.250000			10.250000				
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: Προώθηση και βελτίωση των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και της δια βίου μάθησης											
ΜΕΤΡΟ 2.1 Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης	12.500000	6.250000		6.250000			6.250000				
ΜΕΤΡΟ 2.2 Βελτίωση και ενίσχυση της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης	5.100000	2.550000		2.550000			2.550000				
ΣΥΝΟΛΟ 2	17.600000	8.800000		8.800000			8.800000				
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Τεχνική Βοήθεια											
ΜΕΤΡΟ 3.1 Υποστήριξη της εφαρμογής του ΕΕΠ	0.900000	0.450000		0.450000			0.450000				
ΣΥΝΟΛΟ 3	0.900000	0.450000		0.450000			0.450000				
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	39.000000	19.500000		19.500000			19.500000				
% Συμμετοχής	100,0%	50,00%		50,00%			50,00%				

Πηγή : Ενιαίο Έγγραφο Προγραμματισμού για το Στόχο 3

